



Szászák György

élesztő téglünk

A kassai ipari

Szaszák György
Náš oživujúci tégel:
KOŠICKÁ PRIEMYSLOVKA

Vydalo: XLPIXEL MEDIA, Košice
Zodpovedný vydavateľ: Mgr. art. Juraj Szaszák
Zodpovedný redaktor: Juraj Szaszák
Lektorovala: PhDr. Mária Hlavács
Tlač: Vienala s.r.o.

WWW.XLPIXEL.SK

Publikácia vyhotovená z poverenia Strednej odbornej školy Jozefa Szakkayho.

Tento projekt je realizovaný s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci dotačného programu Kultúra národnostných menšín.



Szaszák György
Éltető tégelyünk:
A KASSAI IPARI

Kiadta az XLPIXEL MEDIA, Kassa
Felelős kiadó: Mgr. art. Szaszák György
Felelős szerkesztő: Szaszák György
Lektorálta: PhDr. Hlavács Mária
Nyomta: Vienala s.r.o.

WWW.XLPIXEL.SK

A kiadvány a Szakkay József Szakközépiskola megbízásából készült.

A könyv megjelenését támogatta a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala a Kisebbségek kultúrája program keretén belül.

Szaszák György

Élesztő tégelyünk:
A KASSAI IPARI
Négyszemközt néhány egykori diákkal



XLPIXEL MEDIA

2012

Tartalom

- 6 **Az iskola megnevezései 140 év alatt**
- 9 **Duba Gyula:** „A műhelyben még monarchiabeli munkáló gépek voltak, tele szíjtárcsákkal.”
- 17 **Gyüre Lajos:** „A tanárok minket kollega úrnak szólítottak. Ilyesmit egyetlen más iskolában sem tapasztaltam.”
- 25 **Kováts Miklós:** „.... adhatsz ötöst, buktathatsz, de megsérteni valakit, azt nem szabad!”
- 31 **Beke Sándor:** „Az iparisták a saját házi színpaduknak tekintették a Tháliát.”
- 35 **Batta György:** „Kassa számomra mindmáig ihletforrás.”
- 39 **Pintér Róbert:** „Vagy két vagon mindig megtelt velünk iparistákkal. Mentünk együtt Kassára.”
- 45 **Süli János:** „Mikuláš Dzurinda felkeresett és arra kért, hogy vállaljam el Szlovákia magyarországi főkonzuli tisztségét Békéscsabán.”
- 53 **Kolár Péter:** „A gépelemeket azzal kezdtük, hogy öt vastag füzetet kellett venni, amit könyvkötőnél egybe kötöttünk. Ebbe írtuk a dolgokat.”
- 59 **Bubenko György:** „.... egy amerikai és egy görög üzletember mesélte el, hogy miként találkoztak, és mi lett azután, mikor kiderült, hogy egykor mindketten a kassai ipari diákjai voltak.”
- 65 **Zsebik Albin:** „Engem, mint fiút a kassai ipariba irányítottak – és utólag is igazolni tudom, hogy ez jó döntés volt.”
- 71 **Gazdag József:** „Hatalmas volt az iskola és rengeteg a diák – ez volt az első benyomásom.”
- 77 **Kulcsár Ferenc:** „Gépelemórán új tanárunk, Albert Sándor megígérte, hogy ha a Vasas megveri az Internacionálét, hétfőn nem felelünk.”
- 83 **Gábor Bertalan:** „Ha a hétvégén nem utaztam haza, számomra természetes volt, hogy vasárnap délelőtt elmentem a szentmisére.”
- 89 **Pék László:** „A béka feladata volt figyelmeztetni a tanár urat, ha hosszúra fogta az élvezetes történetet.”
- 95 **Barak László:** „Mi szeptemberben eljöttünk Kassára és csak karácsonyra mentünk haza.”

- 101 **Ferencz György:** „... én a kassai Magyar ipariba jártam, és büszke vagyok rá, hogy oda járhattam, mert ez az iskola tett azzá, amivé lettem.”
- 105 **B.Kovács István:** „... én még láttam a Tuzex falán azoknak az embereknek a vérért, ami a szovjet golyók révén fröccsent oda.”
- 113 **Zolcer János:** „Erre a posztra jobb személyt mint Gorbacsov elképzelni sem lehetett volna. Biztos voltam benne, ha elvállalja, jó riporter lesz.”
- 125 **Jacsmenyik József:** „... látják emberek, szakkönyvet kell olvasni, nem Rejtő Jenőt!”
- 131 **Hizsniai Zoltán:** „... minden olyan tanáromra felnéztem, akit szenvedélyesen érdekel a tárgy, amit tanít, de aki azért messze túllát a tolmércén és a lemerhetetlen dolgokhoz is van valamiféle belső etalonja.”
- 135 **Fabó Mária:** „... nagyon nehezen tudtam elviselni, hogy a volt tanárainknak én vagyok a főnöke.”
- 141 **Czajlik József:** „Nem csak elviselték, hanem külön figyelmet fordítottak a humán tárgyakban erős diákok segítésére.”
- 147 **Reisz András:** „Ha én most megint iparista lennék, akkor többet gondolkodnék, mint tanulnák.”

iskolaigazgatók:

- 155 **Boda Pál:** „Kerületünkben az elsők között tértünk át a szaktantermi oktatásra.”
- 157 **Nógell Tibor:** „Nekem az ipari az életem volt. Az első és egyetlen munkahelyem”
- 161 **Albert Sándor:** „Igazgatókoromban (1990-97) a tantestület tenniakarása és az új iránti fogékonysága jelentette számomra a minőséget.”
- 165 **Bárány János:** „Az iskola a tiltás ellenére kiadta kétnyelvű bizonyítványait, ám amikor ezt megtudta a kerület iskolaügyi vezetője, kellemetlen és hosszú huzavona indult.”
- 169 **Pulen Lajos:** „Az Ipariskola legfontosabb tennivalója a diáklétszám stabilizálása és a későbbi létszámnövelés elérése.”
- 173 **Matej Éva:** „... tudatosítanunk kell, hogy miközben igen kellemes érzés a régi dicsőséget felidézni, a múltbeli hírnév csak akkor igazán érték, ha ma is hozzá tudunk tenni, gyarapítani tudjuk.”

A Kassai Magyar Iparisták Klubja:

- 177 **Buday Ernő:** „A humán-pluralista eszmeiség és a tolerancia jegyében kifejtett tevékenységéért a Magyar Iparisták Klubja 2010-ben megkapta Kassa Óvárosi Önkormányzatának kitüntetését.”

1876



1886



1902



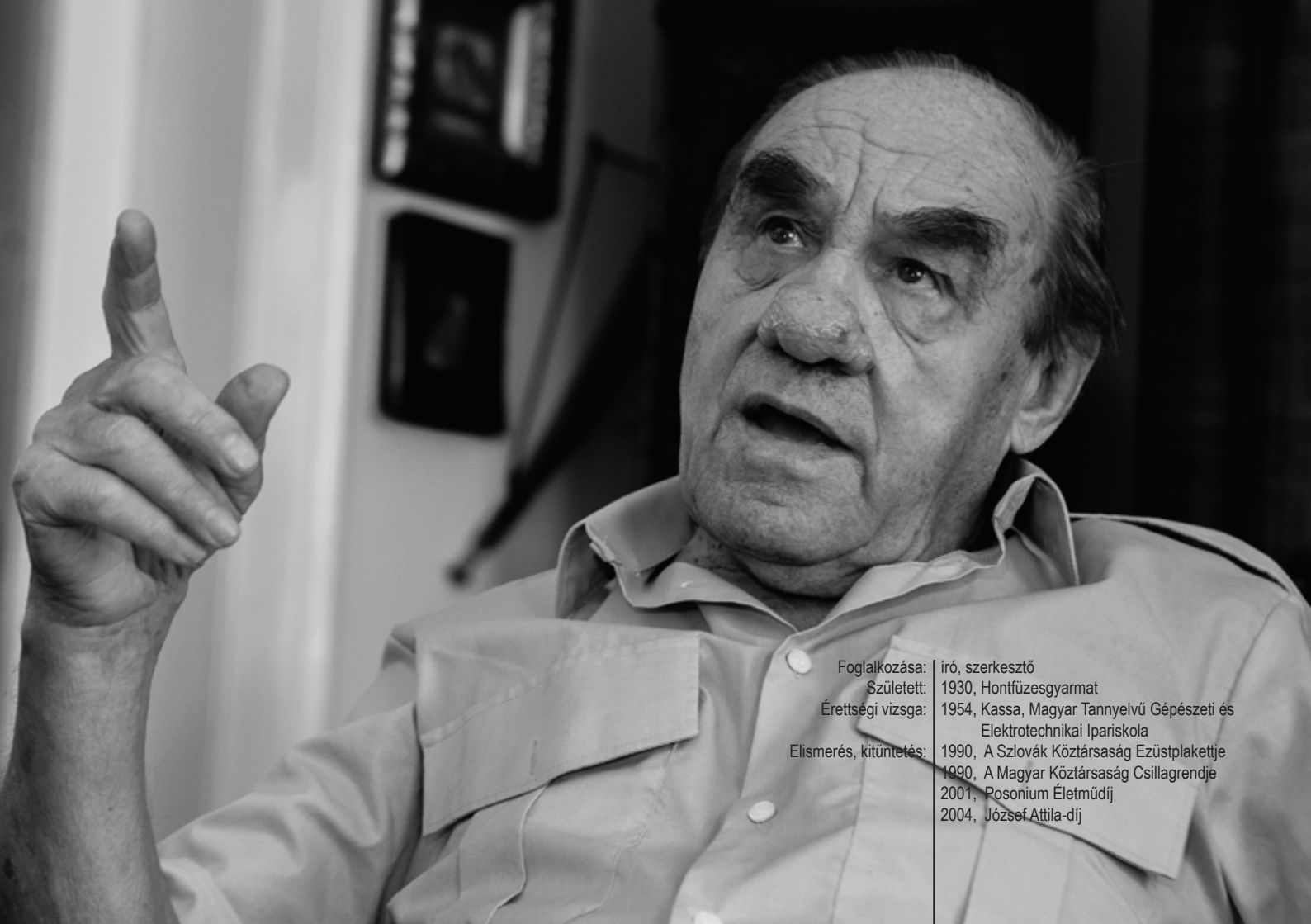
1967



1872	GÉPÉSZETI FELSŐBB IPARTANODA
1875	KASSAI ÁLLAMI GÉPÉSZETI FELSŐBB IPARTANODA
1879	KASSAI ÁLLAMI GÉPÉSZETI KÖZÉP IPARISKOLA
1887	A KASSAI MAGYAR KIRÁLYI GÉPÉSZETI KÖZÉP IPARISKOLA
1896	A KASSAI MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI IPARISKOLA
1898	A KASSAI MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI FELSŐ IPARISKOLA
1919	ČESKOSLOVENSKÁ ŠTÁTNA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA CSEHSZLOVÁK ÁLLAMI IPARISKOLA
1925	ŠTÁTNA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA ÁLLAMI IPARISKOLA
1931	ŠTÁTNA ČESKOSLOVENSKÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA ÁLLAMI CSEHSZLOVÁK IPARISKOLA
1938	A KASSAI MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI FELSŐ IPARISKOLA
1941	A KASSAI MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI GÉPIPARI KÖZÉPISKOLA
1942	MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI GÉPIPARI ÉS VILLAMOSIPARI KÖZÉPISKOLA
1945	ŠTÁTNA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA ÁLLAMI IPARISKOLA
1949	VYŠŠIA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA FELSŐBB IPARISKOLA
szeptember 1	VYŠŠIA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA J.V.STALINA
1949	J.V. SZTÁLIN FELSŐBB IPARISKOLA
december 6	VYŠŠIA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA s vyučovacím jazykom maďarským
1952	MAGYAR TANNYELVŰ FELSŐ IPARISKOLA

Az iskola megnevezései 140 év alatt

1953	STREDNÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA STROJNÍCKA A ELEKTROTECHNICKÁ s vyučovacím jazykom maďarským MAGYAR TANNYELVŰ GÉPÉSZETI ÉS ELEKTROTECHNIKAI IPARISKOLA
1960	STREDNÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA STROJNÍCKA A ENERGETICKÁ s vyučovacím jazykom maďarským MAGYAR TANNYELVŰ GÉPÉSZETI ÉS ENERGETIKAI IPARISKOLA
1966	STREDNÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA s vyučovacím jazykom maďarským MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPFOKÚ IPARISKOLA
1982	STREDNÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA ZOLTÁNA SCHÖNHERZA s vyučovacím jazykom maďarským SCHÖNHERZ ZOLTÁN MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPFOKÚ IPARISKOLA
1990	STREDNÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA s vyučovacím jazykom maďarským MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPFOKÚ IPARISKOLA
2003	STREDNÁ PRIEMYSELNÁ ŠKOLA A OBCHODNÁ AKADÉMIA s vyučovacím jazykom maďarským MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPFOKÚ IPARISKOLA ÉS KERESKEDELMI AKADÉMIA
2009	STREDNÁ ODBORNÁ ŠKOLA –SZAKKÖZÉPISKOLA
2011	STREDNÁ ODBORNÁ ŠKOLA JOZEFA SZAKKAYHO – SZAKKAY JÓZSEF SZAKKÖZÉPISKOLA



Foglalkozása: író, szerkesztő

Született: 1930, Hontfűzesgyarmat

Érettségi vizsga: 1954, Kassa, Magyar Tannyelvű Gépészeti és
Elektrotechnikai Ipariskola

Elismerés, kitüntetés: 1990, A Szlovák Köztársaság Ezüstplakettje
1990, A Magyar Köztársaság Csillagrendje
2001, Posonium Életműdíj
2004, József Attila-díj

Duba Gyula

Még csak reggel kilenc óra van, de a szeptemberi nap még mindig erős sugarai már bevilágítják, és még kellemesebbé teszik a pozsonyi Duna-part menti polgári ház könyvekkel és festményekkel teli szobáját. Ha nem lennének most nála, a szlovákiai magyar irodalom doyenje, a 72 éves Duba Gyula már az íróasztalánál ülne. Háttal az ablaknak, és szembe a jó öreg csehszlovák Consul írógéppel, melyen a legújabb regényét írná. Számítógépet nem használ, és már nem is akar. Mint mondja, az is nagy haladás nála, hogy vagy másfél évtizede már egyenesen írógépen ír, míg korábban minden művét tollal írta le, és csak utána gépelte át. (Ha figyelembe vesszük, hogy eddig már 43 könyve jelent meg, ez tényleg figyelemre méltó teljesítmény!) Nincs mobiltelefonja sem. Venni már ezt sem fog, mert szerinte szüksége sincs rá. A felesége már tizenkét éve meghalt. Teljesen egyedül él itt. Jó is, hogy nem zavarja senki, mert néhány könyvet még szeretne megírni. Hogy konkrétan milyen témák foglalkoztatják most – ezt kérdezem tőle, miközben a konyhából behozzuk a feketekávé, és körbe üljük az antik társalgó asztalt. Mielőtt válaszolna, még azt a kérdést is beékelem az előző után, hogy egy-egy új nap indulása mit jelent neki ebben a korban?

Ebben a magányban az a mozgóerő számomra, hogy nekem még írnom kell! És – le kell kopognom – még tudok is. Ha nem tudnék írni, vagy valami ebben akadályozna, akkor nagyon szerencsétlen lennék. Van tervem egy triptichonra. Ez afféle ön-életrajzi háromkötetes elképzelés. Az első kötet Valami elmúlt – Erni gyermekkorára címen 2008-ban a Madách-Posonium már megjelentette. Most írom az Erni diákkorát – ez a lévai négy és fél évemet ölelné fel, és utána következne a harmadik: Erni leghétköznapi kora – ami a húszéves koromig terjedő paraszti valóságomat taglalná. Ha ezt meg tudnám még csinálni, akkor elégedett lennék.

És a kassai ipariban eltöltött évek kimaradnak?

Az ipari már benne van legalább 3-4 regényemben.

Ha most arra kérnélek, hogy röviden válaszold meg, hogy az életedben az ipari mit jelentett, akkor mit mondanál?

Azt, hogy az ipariban kezdtem értelmiségi lenni, és ez minden-nél több!

Merthogy?

Már az is igen nehéz és bonyolult volt, hogy egyáltalán eljutottam Kassára.

Mi volt ennek az oka?

A politikai változások. Tízéves koromban – valószínűleg a tanítóim rábeszélésére – a szüleim még beíratkák a lévai gimnáziumba. 1945-ben a gimnazista pálya viszont megszakadt. Magyarul tanulni tovább már nem lehetett, beszélni sem mindenütt. Visszakerültem a szülőfalumba, Hontfüzesgyarmatra. Mindenki meg volt győződve arról – magam is –, hogy nincs más

mód: paraszt maradok én is. Eltelt négy év, de a helyzetembe valahogy nem tudtam belenyugodni. Végül 1949-ben a szomszéd faluból, Fegyvernekről beállított hozzám három fiú azzal, hogy menjünk el valahova a gyárba. A gyár akkor egy nagybetűs jövőkép volt. Valójában nem tudtuk, hogy mi, de azt sejtettük, hogy ott más az élet. Elmentünk hát Dubnica nad Váhom-ra. Én egy szót sem tudtam szlovákul, de felvettek.

Mit bíztak rátok? Mit dolgoztatok?

Ahol én dolgoztam, ott kotrógépeket és kikötői darukat készítek. Én a daru osztályra kerültem. Fűrni, csiszolni a vasat – ez volt a feladatom, tehát afféle lakatosi munka. Barakkban lakunk, a szállásért fizetni sem kellett. Vagy egy fél évig voltam ott, mint betanított munkás, amikor augusztus közepén hazajöttem. Itthon a kezembe került az Új Szó, melyben olvastam a hírt, hogy a kassai iparban magyar osztályt nyitnak. Én ide elmegyek – határoztam el azon nyomban, és másnap már utaztam is. Csak hogy ez egy kalandos út volt.

Miért?

Mert estefele érkeztem meg Kassára. Egészen sötét még nem volt, de az állomásról már nem mertem elindulni a városba. Mivel jobbat nem tudtam kitalálni, elmentem a parkba és éjszaka ott aludtam a bokor alatt. Reggel aztán elindultam megkeresni az iskolát.

Sejtelled sem volt, hogy merre lehet?

Nem. De Kassán azért jobb volt, mint Dubnicán, mert itt magyarul is megértettek, és útba igazítottak. A múzeum mellett meg is találtam az iskolát. Az volt kiírva rá szlovákul, hogy VYŠŠIA PRIEMYSELNÁ ŠKOLA J.V. STALINA, ami magyarul azt jelentette: J.V. SZTÁLIN FELSŐBB IPARISKOLA. Ott ácsorogtam az iskola

előtt. Vártam, hogy valaki kijöjjön, vagy legalább bemenjen. De senki. Semmi mozgás. Beóvatoskodtam. Ott sincs senki, még a pedellus sem. Hát persze, augusztus közepén ki lett volna ott? De nem adtam fel. Bolyongok az ipariban teljesen egyedül. Leballagtam a szuterénbe. Ott voltak a műhelyek. Megyek a folyosón, amikor az egyik helyiségből nyílik az ajtó, és elélem toppan egy munkaruhás, kormos képű pasas. Azt mondja nekem: No, čo tu? Magyarul válaszoltam neki. Mondtam, hogy jöttem beiratkozni. Bevitt egy kis szobába. Máig emlékszem, hogy milyen feladatot adott. Azt mondja: van egy pléhlemez. Egy méterszer egy méter, tehát négyzet. Ha egy körsugárral a négy sarkát levágjuk, mennyi anyag marad? Mondom neki, hogy a sugárral kiszámítjuk a kör területét, azt levonjuk az egy méterből és annyi marad. Bólogatott, mélyen a szemembe nézett és azt mondta: „No, jó! Elmehet, fel van véve!”

Elhitted?

Á, dehogy. Én is abban voltam, hogy ilyesmi nincs. De egyszer csak jött az értesítés haza, hogy szeptember elsején menjek az iskolába.

Megtudtad végül, hogy ki volt az a kormos képű alak, aki felvett?

Sedláknak hívták. Később a magyar ipari műhelyében tanított. Akkor így szedték össze az első osztályt. 46 ember jött össze. Ez 1950-ben történt. A háború után ekkor indult újra a magyar oktatás ebben a nagy múltú ipartanodában.

A szüleid örömmel elengedtek?

A nagyanyám már akkor rettentően haragudott rám, amikor a gyárba elmentem dolgozni, de most is féltett. A fülemben cseng, ahogy mondta: Először felmentél a hegyekbe a tótokhoz,

most meg még az iskolába, az isten se tudja hova!” A szüleim viszont nem akadékoskodtak. Ők azt tartották, ha nem veszem el Dubnicán a nagy szlovák tömegben, Kassán csak elveszek valahogy.

A szüleid sem ismerték Kassát?

Csak apám, mert ő ott is volt katona.

Milyen volt az első szeptemberi nap az ipariban?

Vagy ötszáz fiatal sorakozott fel az iskola udvarán. Nekem úgy tűnt, hogy mindenki szlovákul beszélt. Nem tudtam mitévő lenni. Elindultam keresgélni a tömegben. Egyszer csak rábukkantam egy csoportra, ahol megütötte a fületem a magyar szó. Oda bevágódtam.

Aznap este már volt hol aludnod?

Cservenka Józsi bácsi lett az osztályfőnökünk. Ő kerített nekem albérletet egy magyar családnál. Nem messze a malomároktól, a malom mellett.

Milyen volt az osztályotok?

Kassáról voltak vagy hatan-heten. Voltak keletről is, Gömörből elég sokan. A Csallóközből talán ketten jöttek. Az összetétel tulajdonképpen az egész Dél-Szlovákiát lefedte. Talán negyven-hatan kezdtünk, de csak negyvenketten fejeztük be. Ekkor még csak egy gépészeti osztály nyílt.

Te hány éves voltál ekkor?

Én 20 éves múltam. Országom Laci 28 volt – ő Gömörből jött. Cserves Vili csallóközi volt, ő legalább 25-26 éves. De voltak fiatalabbak is. Ők voltak többen.

Csak fiúk voltak?

Volt egy lány is, a Munk-baba, vagyis Munk Mária. Kassai lány volt, de most ő is itt él Pozsonyban. Abból a szempontból, hogy annyi pasas között az egyedüli lány volt, kivételezett volt, de diákként ebből nem sok haszna származott. Olykor a fiúk biztos, hogy az agyára is mentek, mert bosszantottuk őt. De jó, hogy ott volt.

Mivel közismert tény, hogy Kassán mindig is voltak szép lányok, muszáj megkérdeznem, hogy a szerelem lágy szellője megérintette-e Duka Gyulát ebben a városban?

Nem, ám bár egy suta kalandom volt. Tudni kell rólam, hogy akkor én egy gyermeki táhó voltam. Se rutinom, se bátor beszédem – ezek nélkül pedig nehéz az ismerkedés. A társasági megjelenés sem volt az erősségem, de egyszer mégis a randiig keveredtem egy kassai hölgygel. Nagyon hallgatagon sétáltunk. Talán még a kezét is megfogtam, de több randi aztán még sem lett belőle.

Hogy ismerkedtél meg vele?

A korszón. Volt egy rettentően csibész kassai barátom, Gál Jenő. Szemezni kezdtünk a korszón két lánnyal – no így jött össze az a randi.

Jártatok a fiúkkal sörözni is?

Nemigen. A sörre csak a katonaságnál szoktam rá. Prága mellett voltunk kint, sátrakban. Arról külön regényt kellene írni.

Igen előre szaladtunk, térjünk még vissza egy kicsit a kezdeti napok milyenségére!

Az első napokra nem is emlékszem annyira, mert azok olyan jellegtelenek voltak. Talán azért, mert nem ismertük még egymást.

Csak egy rettenetesen kemény, istentelen CSISZ-titkár képe véssődött az emlékezetembe. A nevére is emlékszem, Becának hívták. Már negyedik volt, de sokkal öregebb kinézésű. Fekete bőrű, kopasz fiú, akinek állandóan szikrázott a szeme. No, ez a Beca elintézte, hogy októberben máris brigáddal kezdődött az iskola. Osztrava mellé vittek el, ahol egy hatalmas acélfeldolgozó épült.

Csak a ti osztályotokat vitték?

Az egész iskolát. Az ismerkedésre ez még kedvező helynek is számított. Még esőben is jártunk ott árkot ásni. Különböző magyar ipari egy ilyen árokásó iskola volt. Nagyida mellett a vasmű elődjét a HUKO-t is mi kezdtük építeni a következő évben. Ott is akkor voltunk először, amikor az árkokat kellett ásni.

Hogyan viszonyultak hozzátok a szlovák osztályok diákjai?

Velük nem voltunk semmi kapcsolatban. Mi a brigádokon is külön voltunk. A tanáraink mind magyarok és idősebbek voltak. Ők már a régebbi iparban is tanítottak. Például Lengyel tanár úr, aki aztán igazgató is lett. Cservenka Józsi bácsit már említettem. Még Veres Józsi bácsira emlékszem. A második évfolyamtól kezdve már mi a diákok is azon kezdtünk dolgozni, hogy minél előbb önállósuljon a magyar részleg. A füleki Varga Pityu lett a CSISZ-elnökünk, aki körül voltak még jó néhányan. Rámenős fiúk voltak. Ők tudtak politizálni is. Ez egy romantikus időszaka volt az osztályunknak. A második évfolyam közepén már el is mentünk a szlovák iskolából. A Fő utca felső végén, a szemináriumi templomtól feljebb, de a másik oldalon, bent az udvaron egy kocsmából alakítottuk ki az osztályunkat. Még a csapos pult is benne volt. Azt lehet mondani, hogy néhány hónapig valójában egy korcsmában tanultunk. Aztán kaptuk meg a mai iskolaépületet, melyben elhelyezték a három újonnan alakult osztályt.

Gondolkodtál-e már ekkoriban azon, hogy mi szeretnél lenni?

A lehető legmélyebben azt gondoltam – és a szüleim is meg voltak győződve róla –, hogy én műszaki ember leszek. Egészen az érettségiig én is hittem ebben. A régi iskolában a műhely például azért tetszett nekem, mert a mi malmunkra emlékeztetett. Csupa transzmissziós áttét volt benne. Tudod a malom úgy van felépítve, hogy lent van a turbina, aztán feljön a mozgás egy hosszú tengelyen, ami tele van szíjtárcsákkal. Ezt hajtja a turbina, és fent a mennyezeten a másik tengely, az is csupa szíjtárcsával tele. No, ez a szíjtárcsás mechanizmus engem nagyon megfogott annakidején. Itt a műhelyben is ilyen régi, még monarchiabeli megmunkáló gépek voltak, tele szíjtárcsákkal.

Az írói vénádra mikor ismertél rá?

Magam sem tudom, de először arra lettem figyelmes, hogy a humor iránt mindig is volt érzékem. Ez a fajta megközelítés jellemezte az első írásaimat is.

Pedig korábban azt mondtad, hogy visszahúzódo, befelé forduló típusú alkat vagy...

Az is, de a visszahúzódo alatt nem azt kell érteni, hogy mafla. Társasági ember nem voltam. Én nem tudtam szikrázni, előadni. Az első írásom szinte egy klasszikus humoreszknak sikerült. A címe az volt, hogy Felleg Kelemen súg. Ez arról szólt, hogy van az osztályban egy gyerek, aki mindig súg, de nem tud semmit. Ez annyira tetszik a diákoknak, hogy még ma is sokszor mondják a szavalóversenyeken.

Hol jelent meg az első írásod?

A Fáklyában, de legelőször az ipari faliújságjára került fel. A diákok olvasták és kuncogtak rajta, meg találgatták, hogy ki lehet az a mafla, aki ilyen. A negyedikben aztán Rácz Olivér lett az

osztályfőnökünk. Ő volt az első, aki észrevette az íráskészségemet. Erről néha el is beszélgetett velem. Aztán egy választható dolgozatra írtam neki egy paródiát. Új Hajtások címen akkor jelent meg a szlovákiai magyar irodalomból egy antológia. Én ezt az antológiát rettenetesen megutáltam, mert a versek tele voltak traktorokkal és kombájnokkal meg hegesztéssel és hasonlókcal. Megírtam róla egy paródiát, és beadtam Rácznak. 1,2-t adott rá. Tetszett a betyárnak, de mint paródiát nem merte egészen felvállalni, mert hát akkor az irodalmi kánont parodizálni az enyhén szólva is merészség volt és szokatlan. Egy diák részéről meg egyenesen pofátlanság. De így is volt azért hatása. Ott volt a másik nagy mester az ipariban, Putankó. Rettenetesen szerettük. Ő egyszer azt mondja nekem: „Duba, maga miért nem küldi be valamelyik lapba ezeket az írásokat?” Mivel a kérdése szinte felszólítás volt, be is küldtem három írásomat a Fáklyába. Az egyik a Felleg Kelemen volt, a másik a Rácznak írt paródia, és a harmadik is egy humoreszk. Már az érettségi után voltam. Otthon biciklizek, amikor utánam kiállt egy srác: „Szép verset írtál a Fáklyába!” Én már el is feledkeztem róla, hogy még sulisként valamit beküldtem oda. Mindenesetre másnap lebicikliztem Zselizre, hogy megvegyem a Fáklyát. Kinyitom, hát látom, hogy ott van a három szövegem Sas Andor Parádés indulás című előszavával. Hát, így kezdődött.

De híven korábbi önmagadhoz, mégis műszaki egyetemre jelentkeztél...

Ahova fel is vettek. Őt szemeszttert el is végeztem, de aztán ott hagytam, mert át akartam lépni a bölcsészkarra. Filozófiát akartam volna tanulni, csakhogy elvittek katonának. Gondolhatod, milyen volt 27 évesen újoncnak lenni! Le is húztam közlegényként a két évet – no, de ez már egy más téma.

Mikor dőlt el véglegesen, hogy író leszel?

Annyit tudok biztosan, hogy én valamikor a hatvanas évek közepén kezdtem tudatosan író lenni. Addig csak valami túlérzettség volt bennem, ezek törtek felszínre és rendeződtek novellákká, regényekké.

Pályafutásod melyik időszakát tartod a legszebbnek? De úgy is kérdezhetném: mikor érezted magad a legjobban?

A hatvanas években. Ekkor már úgy írtam, hogy azt nem csak tudomásul vették, de meg is becsülték. 1968-ig ez egy felívelő gondolkodói korszak volt számomra. Ekkor, 1961-62-ben ismerkedtem meg a feleségemmel is. 1965-ben házasodtunk össze, 1966-ban született a lányom.

1968-ban viszont te lettél az egyetlen irodalmi lapunk, az Irodalmi Szemle főszerkesztője.

Igen, mert a korábbi főszerkesztő, Dobos Laci ment a politikába. Szeptember elsején vettem át a Szemlét. Amikor az első nap megyek a szerkesztőségbe, hát jön velem szembe egy szovjet kételtű jármű nagy kerekekkel, a fülkében teli lövésekkel. Megyek tovább a Felkelés terén – ott jön egy másik, de ott már egy tank is állt. Az Irgalmasok-tornya szétlőve. A posta előtt egy csomó virág és gyertya – ott már valakit agyonlőttek. Uramisten, hogy fogunk itt mi lapot szerkeszteni? – kérdeztem magamtól. De az irodalom nem szűnt meg. A műsák nem hallgattak el – így hát: tettük a dolgunk. A nehezebb később lett, amikor jött az úgynevezett konszolidációs időszak.

A nehézségek ellenére volt benne azért valami szép is?

Kibővült az irodalmunk. És nem csak számban gyarapodott, hanem valóságlátásban is. Jött egy új írónemzedék, akik közül a költők az Egyszemű éjszaka című antológiában mutatkoztak be.

Ők hozták magukkal a modernséget. A mi nemzedékünk abban nőtt fel, hogy minékünk a szlovákiai magyarság ügyeit kell szolgálni. Ezek az irodalmat akarták szolgálni, a modern irodalmat. Konfliktusok ebből nem is voltak. Én azt próbáltam érvényesíteni, hogy a Szemle mindenkié legyen. Végül is az új nemzedék a szemlében nőtt íróvá. Tóth Laci, Varga Imre, Kulcsár Feri – ő is iparista volt –, Zalabai Zsiga – szegény már meghalt – ezek mind az én szerkesztőim voltak.

Az Irodalmi Szemle után 1983-ban még nagyobb feladatot kaptál, a Madách Könyvkiadó vezetését bízták rád.

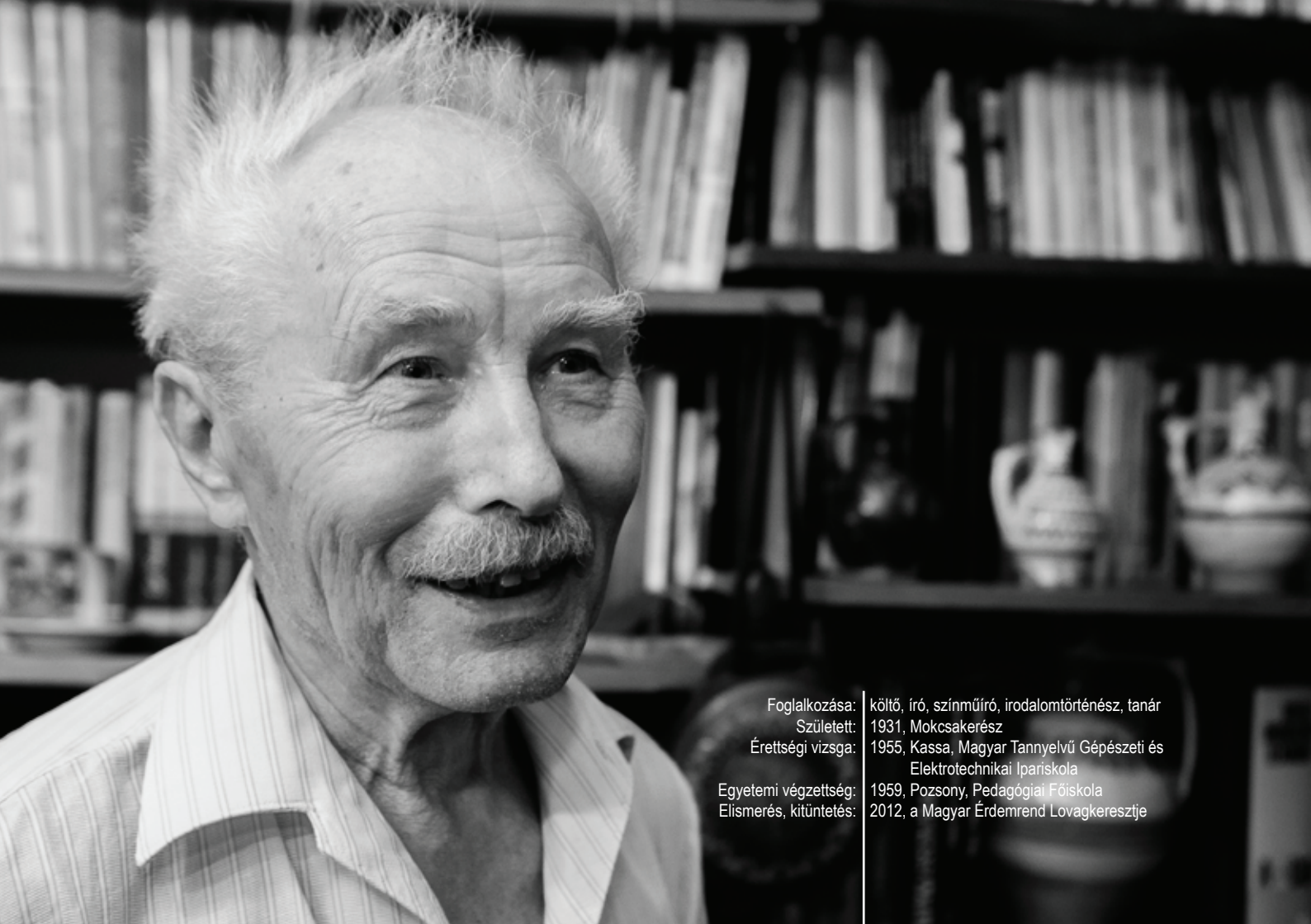
Hát, ez sem volt egy leányálom, de csináltam. Onnan, mint a régi világ reprezentánsát, a rendszerváltozás után leváltottak. Előbb két év alkotószabadságot kaptam, majd nyugdíjas lettem. A helyzetem annyival lett jobb, hogy minden időmet csak az írásnak szentelhetem.

Üzensz valamit a mostani iparistáknak?

Nem tudjuk, hogy milyen lesz Európa jövője. Nem tudjuk, hogy fognak a történelmi érzések, meg a nyelvek kibékülni, képesek lesznek-e harmonikus együttlétezésre. Abban viszont biztos vagyok, hogy a világ megismerésére az ember csak az anyanyelvi kultúra mélységeire építve képes. Rendkívül fontos ezért, hogy tízéves korig anyanyelvén milyen morális és esztétikai értékek dominálnak egy gyerek életében, és utána a középiskolában miként nyitják ki a szemét a megismerés gyönyörűségére. Ebben a korban igen sokat be tud fogadni az ember. Bátran lehet terhelni, csak arra kell ügyelni, hogy igaz dolgokkal. A pedagógusok felelőssége ezért igen nagy. A kassai ipariban én jó indíttatást kaptam. Igaz, sokszor a látszólag jelentéktelenebb dolgoknak is lehet meghatározó szerepük. Egy-egy jelenség is elgondolkodtathatja az embert.

Mire gondolsz konkrétan?

Élmény és érdekes jelenség volt például, ahogyan mentünk a tornaórákra. Duruttya Pista bácsi volt a tornatanárunk. Menetoszlopban mentünk. Ő jó magyar ember volt. Mindig mondotta nekünk, hogy fiaim, csak énekeljetek! Mi pedig nyomtuk is a magyar bakánótákat. Mikor meghallották, sorba nyíltak ki a Fő utcán az ablakok. Az emberek kíváncsi érdeklődéssel néztek ki, mert azt hitték, megint itt vannak a magyarok, visszafoglalják Kassát. A látvány felejthetetlen volt számomra.



Foglalkozása:	költő, író, színműíró, irodalomtörténész, tanár
Született:	1931, Mokcsakerész
Érettségi vizsga:	1955, Kassa, Magyar Tannyelvű Gépészeti és Elektrotechnikai Ipariskola
Egyetemi végzettség:	1959, Pozsony, Pedagógiai Főiskola
Elismerés, kitüntetés:	2012, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje

Gyüre Lajos

Ha egy emberöltővel korábban születél volna bele a világba, nagy valószínűség szerint ismeretlen falusi földművelőként élted volna le az életedet. Valakik viszont igencsak megpörgették a történelem kerekét, ami soha nem látott változásokat hozott a huszadik században. Ma már elmondható, hogy a te életed is roppantul izgalmassá, fordulatokban gazdaggá vált. Kovácsinasként kezdted, majd tanár és költő lettél. Jelentős kultúraszervező tevékenység is kapcsolódik a nevedhez, és irodalomtörténészként is fontos műveket tettél le az asztalra. Színműveket írtál, sőt színházigazgató is voltál – de mindehhez a legnagyobb lökést a kassai „magyar ipariban” eltöltött alapozó évek adták. Mielőtt ezekről beszélnének, térjünk vissza egy kicsit az Ung-vidékre. Aki nem jár-tas ezen a tájon, annak a szülőfalud, Mokcsakerész nevének a kiejtése eléggé idegenül, sőt szinte titokzatosan hangzik. Mit takar ez a névadás? Kutattad valamikor?

Ez három község volt eredetileg: Mokcsa, Kerész és Kiskerész. Az ezerkilencszázás évek elején több falut egybekapcsoltak, melyek valójában már csaknem össze is nőttek. Így lett a három községből Mokcsakerész. A település nevének az eredete viszont sokkal régebbi. Mikor a magyarság bevonult a Kárpát-medencébe, töredéknépek is csatlakoztak hozzájuk. Ilyen töredéknép volt a Moksa. Valószínűleg az ő leszármazottaik telepedtek itt le tartósabban, és ez a falu róluk kapta ezt a nevet.

Te milyennek ismerted meg az itt élő embereket? Mi a jellemzőjük?

Mokcsa különálló község volt. Általában kisnemesek lakták, kis birtokkal, önálló gazdálkodással. Önálló emberek voltak, ami azt jelentette, hogy képesek voltak azt kitermelni, amire szükségük volt. Magatartásukat legvalóságghűebben azzal a szólásmondásunkkal tudnám jellemezni, hogy: „Az én házam az én váram!”

A te gyerekkorodban a szülők általában minek szánták a fiukat?
Ez attól függött, hogy hány kataszteri holdja volt a családnak. Ez

meghatározta a családba születő gyerekek számát és egyben a jövőjét is. Akinek nem volt annyi földje, hogy önellátó legyen, az igyekezett az iparba. A református családokban a feljebbjutási lépcsőt a tanítói vagy a papi pálya jelentette.

Ez a ti családotokban is így volt, hiszen Zoltán bátyád pap lett, te pedig pedagógus. Csak ketten voltatok testvérek?

Hárman. A húgom 1942-ben született. A második világháború alatt erősen meghűlt. Gyógyszert nem lehetett kapni, és sajnos belehalt.

Hogyan alakult a te sorsod?

Mint második fiú, én otthon maradtam. Ezért egy kicsit békétlenkedtem is. Anyám megígérte, ha az édesapám hazajön a háborúból, akkor elmehetek tanulni. Erre 1947-ben került sor, amikor átmentem a szomszéd községbe, Édbe kovácstanonc-nak, vagyis: inasnak. Azért Éd községbe, mert a nagynéném oda ment férjhez, és úgy tudta, hogy az ottani kovács igen jó szakember. Szekereket csinált, lovakat patkolt.

Az szóba sem jött, hogy a földművelés felé irányítsanak?

Nem, mert csak őt hold saját földünk volt. Igaz, a református egyháztól lehetett felesbe bérelni, de nem igen éltünk ezzel a lehetőséggel, mert apámnak állandóan be kellett vonulnia. Egy időben mindenáron leventeoktatónak akarták beszervezni. Ezt ő nem vállalta. „Ha nem vállalod, akkor még a frontra!” – vágta a szemébe, és így is lett.

Ha a történelem olyan sorsváltoztatónak nem szól bele az életedbe, gondolom, hogy számodra nem is Kassa, hanem Ungvár lett volna a fontosabb...

Oda jártam a polgáriba. Ez egészen romantikus volt. Minden reggel elindultunk hatkor a vasútállomásra, és utaztunk Ungvárra húsz kilométert. Onnan gyalog be az iskolába. Délután vissza. A Füzes mellett ott volt a cirkuszi lövölde. Természetesen megálltunk, és kipróbáltuk az ügyességünket. Édesanyám Ungvár mellől származott. Mindig bement a református paplakba, ahol megkapta a Nyugat számait. Ezt csak azért mondom, mert hiába szegények voltunk, ismertük az irodalmat.

De te végül is kovácsinas lettél...

Igen, majd megkaptam a segédlevelet. Ez feljogosított arra, hogy dolgozhassak. Eljöttem Kassára. Ekkor már államosították a Polednyák-céget, és ČKD – Sokolovo néven szerepelt. Českomoravské-Kolben-Daněk volt az új neve, ide jöttem dolgozni. Természetesen mint fiatal gyereket, elkísért az édesanyám. Bementünk az igazgatóhoz és – mivel megkapta a „honoráriumot”, hogy felvegyenek – mondta, hogy elhelyeznek a pisztolyműhelybe. „Óh, csak oda ne!” – mondta az édesanyám. Végül is ezért kerültem a kazánkovács-műhelybe, ahol egészen jól éreztem magam. Nagyon jó volt a kollektíva. Mind magyarok voltak. Segítettek, ha a kezdetben nem tudtam valamit. Akkor

épült a Bujanovsky alagút. Borzalmasan sok csillét kellett oda gyártanunk. Kieszeltük, sokkal gyorsabban fogunk haladni, ha a csillék lemezeit nem szegecselni fogjuk, hanem hegeszteni. No, ennek köszönhetően mi 200 százalékra teljesítettük a normát. Igen jó lett a fizetésem. Ebből a pénzből én tudtam valamennyit juttatni a bátyámnak, aki papnak tanult, és haza is tudtam adni. Sőt kaptunk egy igazolványt, hogy 200 százalékra teljesítettük a tervet, és erre még bűtort is lehetett venni, meg ruhát, de akár szemet is! A háziasszonyomnak például szemet vettem. Tény, hogy viszonylag jól éltem.

Hány éves korodban jöttél fel Kassára?

18 éves voltam akkor.

A magyar oktatás a kassai ipariban ekkor még nem indult meg?

Csak egy évvel később, 1950-ben indult újra az ipari. Jelentkeztem én is. Az igazgatónak odaadtam a papírjaimat, de nem ismerték el azt, hogy az én segédlevelem egyenlő a nyolcéves alapiskola bizonyítványával. Az alapiskola minden osztályát azért nem végeztem el, mivel a háború után nem voltak magyar iskolák. Nekem így különbözeti vizsgát kellett tennem, és ezért nem az 1950-ben induló első évfolyamba kerültem, hanem csak a másodikba, amely 1951-ben indult.

Miért akartál az ipariba menni? Ez saját döntésed volt?

Említettem, hogy a kassai gyárban nagyon jó kollektívába kerültem. A mesterem már készült nyugdíjba, és kinézte magának, hogy kiket lehetne iskolába küldeni, akik majd alkalmasak lesznek arra, hogy átvegyék az ő helyét. Én tehát Pali bácsinak, a mesteremnek az ösztönzésére jelentkeztem az ipariba.

Hány osztályt nyitottak akkor?

Ötvenben csak egy osztályt nyitottak. A második éven – amikor én kezdtem – már két osztályt indítottak, amihez csatlakozott még egy osztály, tudniillik Pozsonyban, az ottani ipariskolában is nyílt egy magyar osztály, de ezt a második osztályhoz érve teljes egészében áthozták ide, Kassára. Így lett azután 3 osztály a második évfolyamban.

Hányan kezdtétek a ti osztályotokban?

Ha jól emlékszem, 32-en. Az osztályban a legfiatalabb 16 éves volt. Én akkor már 20 éves, a legidősebb osztálytársam – Pifka Laci Losoncra – pedig már 30.

Milyen tájegységekről érkeztek a diákok?

Közép-Szlovákiából és a Csallóközből a harmadik évfolyamtól kezdve jöttek a tanulók. Ennek is megvan a maga története. Megalakult az iparban az énekkar és a tánccsoport, körülbelül száz taggal. A második évfolyam végén elindultunk egy kultúr-műsorral országos körútra, toborozni az iskolánkba gyerekeket. Végigjártuk egész Szlovákiát. A legnyugatibb állomás Duna-szerdahely volt. Onnan visszafele 1953 májusában indultunk el. Besztercebányán léptünk fel. Csodálkoztunk is, hogy az emberek, akik jöttek a színházba, ezreket dobtak a pénztárba – nem is a jegyért, csak úgy, nekünk. Egy zsák pénzt szedtünk össze. Nem tudtuk, hogy mi ennek a magatartásnak az oka. Másnap reggel megyünk vásárolni, hát a pénz már nem jó! Pénzváltás volt. A zsák pénzből csak annyira tellett, hogy mindenkinek vetünk 2 darab kiflit. De a toborzókörút jól sikerült. Ezután már minden évfolyamban négy osztályt nyitottak, mert jöttek a diákok Közép- és Nyugat-Szlovákiából is.

A turnéra ki tanította be veletek a műsort?

Három nő: Lágler Olga néni a táncot, akire ma már mindenki Hemerka Olga néniként emlékszik, ugyanis férjhez ment a dóm karnagyához, Hemerkához. A másik Balogh Márta magyar szakos tanár volt, valamint Piki néni, akinek az édesapja az 1940-es években volt az ipari igazgatója.

Az iparista diákevekből mi maradt meg leginkább benned? Sok minden. Először az, hogy nem vettek fel, majd a negyedikben az, hogy ki akartak vágni az iskolából.

Mit tettél, mi volt a bűnöd?

Akkor az volt a divat, hogy az ipari május 1-jén gyönyörű felvonulásokat rendezett. Sorokban menetelve énekeltünk, és ehhez nagyon sok próba kellett. A próbák rendszerint elhúzódtak a délutáni órákba. Mivel okunk volt azt hinni, hogy megint nem kapunk majd ebédet, békétlenkedni kezdtünk. Ezt kifejezve a forradalmi dal helyett én azt a nótát kezdtem el énekelni, hogy: Vékony héja, vékony héja van a piros almának. Természetesen a vezető tanár azonnal leállított. Másnapra nagy gyűlést hívtak össze az iskola nagytermébe, ahol a téma az volt, hogy Gyűrét ki kell csapni az iskolából! Már egészen veszélyessé kezdett válni a dolog, de Putankó tanár úr megvédett. Tekintélyének erőteljesen hangsúlyt adva leszögezte, hogy ebédelni azért kell a diákoknak! A vezető tanárnak is tudnia kellett volna, hogy két óra után már nem lett volna szabad gyakorolni. No, úgy, hogy ezt megúsztam! Annak pedig külön örülök, hogy később ez a dal lett az iparisták „himnusza”.

Ha jól tudom, abban az időben az ipari is Sztálin nevét viselte?

Igen, így van: Visszarionovics Sztálin Felsőipariskola!

Gondolom, hogy a tanárok közt azért olyanok is voltak, akik a tudásukkal, az emberségükkel megérintettek, hatottak rád. Kik voltak ezek?

Mindenekelőtt Putankó tanár úr, aki megtanított a polgári megnyilvánulásokra, a társaságban való megjelenésre. Ez sokat segített a faluról jött parasztfiúknak. Mert hiába volt csaknem mindegyiknek segédlevél a zsebében, ez nem jelentette azt, hogy ismertük volna a polgári életstílust. De hogy volt segédlevelünk, ez azért meghatározta a tanár-diák viszonyt. A tanárok minket kolléga úrnak szólítottak! Ilyesmit egyetlen más iskolában sem tapasztaltam. A régi tanárok egyéniségek voltak. Veres Jóska bácsi például elmesélte nekünk, hogy amikor Brünben járt az egyetemre, vett egy kis motorbiciklit, és hogy tudjon beszélgetni a társával, akivel együtt utazott, mikrofont szereltek fel egymásra. A leleményessége hatott ránk, elismeréssel hallgattuk. De a többiek is ilyenek voltak. Lengyel Matyi bácsi tanított meg minket arra, hogyan kell kávé főzni. Volt egy kémia-biológia szakos emigráns tanárunk, aki megtanított a szapanfőzésre, de arra is, hogy miként lehet a mézből sört csinálni. Az egyéni fellépésük adta azt, hogy tisztelettel néztünk fel rájuk.

Sikeresen leérettségiztél az ipariban, de nem léptél műszaki pályára. Jelentkeztél a pozsonyi Tanítóképző Főiskolára, amit el is vették. Mi indokolta ezt a döntésedet?

Valójában két dolog. Megmondom őszintén, műszaki egyetemre azért nem akartam jelentkezni, mert a matematikában soha sem voltam igazán otthon. Egyrészt azt is tapasztaltam, hogy műszaki emberekből már aránylag sok van, míg a magyar pedagógus hiánycikk. A főiskola elvégzése után az elhelyezkedés akkor még központilag irányított volt. Engem Bősre küldtek, ami hatalmas falu volt, hatezer lakossal. Bős azért is meghatározó

állomás volt az életemben, mert a későbbi feleségemmel ott ismerkedtem meg. Őt is fiatal, pályakezdő tanítónőként helyezték oda. Kis idő után engem viszont Nagymegyerre irányítottak át. Itt a szövetkezeti elnököknek, agronómusoknak is szerveztek kétéves átképzési tanfolyamot. Az történt, hogy az itteni fejlettebb mezőgazdasági intézmények megtekintésére egyszer a Kassa-környéki járásból is jött egy delegáció. Mikor megtudták, hogy én keletről származom, egyszerűen felszólítottak, hogy adjam be a felmondásomat, és menjek haza, mert otthon van rám szükség! Mondták, hogy a kerületi nemzeti bizottságon megalakul a magyar részleg, menjek oda szakelőadóknak. 1967 szeptemberében én vissza is érkeztem Kassára, csak hogy kiderült, az új poszt betöltésére még nincs meg a költségvetés, csak az új évtől kezdve tudnak felvenni. Szerencsémre az anyaiskolámban is szükség volt pedagógusra, így én visszakerültem az ipariba.

Mit tanítottál?

Polgári nevelést és testnevelést. A mai színházterem volt még akkor a tornaterem. Svédsekreányeket hozattam, meg lovat. A diákok nagyon szerették. Ugyan csak 1967. január 1-jéig tanítottam az ipariban, de igen fontos szakasz volt az életemben. Itt voltak még a régi tanárok. Valójában a pedagógia tudományába ők vezettek be. Majdnem azt mondhatom: itt lettem emberré. Gondolkodó emberré!

Az ilyenre annál is inkább szükség volt, mert ugye olyan nagyon még meg sem melegedhetél az új munkahelyeden, a Kelet-szlovákiai Kerületi Nemzeti Bizottságon, amikor jött 1968 forró augusztusa...

Az ország augusztus 21-i megszállása sok mindent hozott magával. Béres József barátom megtudta, hogy a szlovák rádióban

megindult egy adás Gabona Város néven. Ő ennek a mintájára itt Kassán is Bodrogköz név alatt szervezni kezdte egy hasonló adás beindítását. Csakhogy a kassai rádió épületét már elfoglalták az orosz katonák. Béresnek volt egy ismerőse a Repülőtiszt Főiskolán. Megbeszélte az egyik kapitánnyal, hogy ad nekünk minden felszerelést a sugárzáshoz, csak mi szervezzük meg az adást. Béres Jóska megkérdezte, hogy vállalom-e vele az együttműködést. Vállaltam. Mi ketten be is indítottuk a Bodrogköz Titkos Adóállomást. Kaptunk egy terepjáró gépkocsit. Erre volt felszerelve az adóállomás, és egy technikus is a rendelkezésünkre állt.

Magyar volt ez a technikus?

Nem. Ha jól emlékszem, cseh. Tudtuk, hogy nagyon hamar bemérenének, ha egy helyről adnánk, ezért gyakran változtattuk a helyzetünket. A mai Terasz lakótelepen akkor még nem volt egyetlen épület sem, katonai gyakorlótér volt. Oda mentünk ki. Ott nem volt olyan feltűnő, hogy egy dzsip járkal ott össze-vissza. Tisztában voltunk azzal is, hogy nem szabad a saját hangunkat használni, mert a Jóskaét ugye ismerték a hallgatók, és az enyémet is, hiszen egyetemista koromban én is dolgoztam a rádióban. Bemondónak ezért az ipariból szerveztem be az egyik kollegámat, Dráb Ivánt.

Béres Józsefhez és hozzád egy harmadik egyén, Mede István bíró is csatlakozott, és ez a triász megpróbált 1968-ban a Csemadokra vonatkoztatva is tiszta vizet önteni a pohárba, méghozzá „tisztá kézzel és tiszta pohárba” – ahogy megfogalmaztátok. Az Őszinte szó címen elhíresült leveletekre gondolok itt, amit a Csemadok Központi Bizottságának címeztetek. Hogyan jött ez létre? Az egész azzal indult, hogy a kerületi nemzeti bizottság kulturális főosztálya szakelőadjaként megszerveztem Kassán egy

értelmiségi találkozót a magyarok számára. Erre a célra a Bankó Szállót béreltük ki, és vagy 120-an jöttek el. Emlékszem, hogy Buzitáról ott volt Vajányi László, Nagykaposról Fuksz Sándor, az ipariból pedig Kolár Péter, aki akkor már a kassai magyar fiatalok vezetője volt. Nos, ezen a találkozón fogalmazódott meg először, hogy a Csemadok ne csak kulturális szervezet legyen, hanem az itteni magyarok érdekvédelmi szervezete is. Többen bírálták a Csemadok Központi Bizottságának csúcsvezetőit, név szerint főleg Lőrincz Gyulát és Varga Jánost, azt állítván, hogy semmi közük a Csemadokhoz, a gyerekeik se járnak magyar iskolába, csak a párt tette őket oda. Egyebek mellett megfogalmazást nyert az is, hogy míg a többi csehszlovákiai nemzetiiségi szervezetek vezetői gondoskodnak a vezetői utánpótlás kineveléséről, a Csemadok viszonylatában ez sincs meg. A Csemadok Kassa járási elnöksége ezekkel a javaslatokkal még külön is foglalkozott, és a követeléseinket 12 pontba foglalva küldtük el Pozsonyba.

1968-nak ránk nézve van egy fontos eredménye, mégpedig az, hogy Kassán megalakult a Thália Színház. A Kelet-szlovákiai Kerületi Nemzeti Bizottság hogyan viszonyult ehhez a törekvéshez?

Támogatta az ötlet megvalósítását, jóllehet Lőrincz Gyula azt szerette volna elérni, hogy ha már kell, akkor inkább Rozsnyón alakuljon meg a magyar színház. Ideológiai alapon közelítette meg ezt is: a bányavárosba akarta vinni a kultúrát. Nem számolt azzal, hogy Rozsnyó nem bírt volna el egy színházat. Beke Sándor rámenősségének köszönhető, hogy mégis Kassára került a Thália. A város főpolgármestere ekkor Čavara mérnök volt, aki megígérte, hogy az állami tartalékalapból 10 lakásegységet azonnal kiutal az ide érkező színészeknek. A kerületi nemzeti bizottság részéről én annyival tudtam hozzájárulni, hogy egy

bizonyos pénzösszeget beterveztettem a színház támogatására. Miután a színház ideköltözött, ezt meg is kapták.

A hatvannyolcas remények hamar szertefoszlottak, jött az úgynevezett „normalizációs időszak”. A visszarendeződés téged hogy érintett?

Mivel az ellenállási központok szinte mindenütt a kerületi nemzeti bizottságok voltak, az új hatalomnak első dolga volt megszüntetni a kerületeket. Így én visszakerültem tanítani az ipariba. 1970-től 75-ig voltam ott. Ekkorra a tantestület nagy része már kicserélődött. Azok a fiatal végzett mérnökök jöttek vissza az anyaiskolába tanítani, akik innen indultak. A műhelyben ekkor már minden héten egy nap volt a gyakorlat. Negyedévenként kellett váltani a szakokat. Egy negyedév az esztergapadok mellett, ugyanennyi a kovácsműhelyben és szintén ennyi az asztalos- és elektroműhelyben is. Az ipariból kikerülő végzett növendékek ebből adódóan nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is jól felkészültek, s ezért tudtak érvényesülni. Azt lehet mondani, hogy az ország minden területén meg lehetett találni őket.

Szeretnél tanítani?

Nagyon. Örömmel tanítottam, nem jelentett terhet. Boldog akkor voltam, mikor láttam a diákok arcán: tudják, hogy miről van szó. Ez jelentette a sikerélményt.

De fél évtized után elmentél az ipariból...

Az ipariban én jól éreztem magam, de a kassai magyar gimnáziumban meghalt az igazgatóhelyettes, Bruck Gyuszi bácsi, és nagyon kértek, hogy vállaljam el ezt a posztot. 1984-ig ott voltam helyettesként. Ekkor jött egy újabb kérdés. Felszólítottak, hogy vegyem át a Thália Színház vezetését, mert az egymással

való civakodás, a hozzá nem értés következtében az intézmény válságba került. Az ilyen tisztségek betöltéséhez még kellett a párttagság. Azzal próbáltam védekezni, hogy megmondtam, én nem vagyok párttag, még 1955-ben kiléptem a CSKP-ból, és a bátyám is református pap. Nem számított, sürgettek, hogy váljaljam el. 1984-ben átvettem a színház irányítását, és egy új, felfelé ívelő szakasz kezdődött a Tháliában. Németh László, Ilyés Gyula darabjait tűztük műsorra, amit a nézők jól fogadtak. Ekkor a Thália még a komáromi színház részlegeként működött. 1988-ban Pozsonyban a kulturális minisztériumban dolgozott egy befolyásos cseh szakember, Oleg Dlhy, aki jónak látta volna, ha a Thália leválik a komáromi társulatról. Megcsínáltuk a tervet, benyújtottuk a kulturális tárcához, amit el is fogadtak. Következett volna a szétválás, de ekkor kezdetét vette a bársonyos forradalom – elkezdődött a 89-es nagy sztrájkhullám. Ennek a legelején a Tháliában a pártelnök vette át a vezetést, ő irányította az egész intézményt. Mivel nekem semmi feladatom sem volt, mondom magamban: én akkor elmegyek, megnézem a fiamat Prágában.

Ki volt ekkor a Thália pártelnöke?

Pólos Árpai. No, én elmentem Prágába. Viszont ezután jött az, hogy Gömörhorkán meg akarták ünnepelni a Thália első bemutatójának évfordulóját. Ki is vonult oda a társulat, de én nem voltam jelen. Ezt annyira a szívükre vették, hogy rögvest el is döntötték: Gyüre menjen, új igazgató kell! A társulat megalapítóját, Bekét hívták vissza igazgatónak. Ő ugyan ott tartott dramaturgnak, de mivel az elképzeléseimet már nem tudtam meghatározóan érvényesíteni, távoztam. Beke sem maradt sokáig, mert az együttes olyan dolgokat művelt, amivel nem értett egyet.

Úgy tudom, hogy te színházigazgatóként sem feledkeztél meg az iparistákról...

A bemutatásra kerülő darabjainkat az iparisták csaknem teljes létszámban megnézték. Vágytak is az előadásokra. A jegyáraink sem voltak magasak, meg tudták fizetni, de a szülői szövetség is besegített a diákbérletekbe. Ez azért is jó volt, mert elősegítette, hogy az iparistákból kultúremlőket neveljünk, ne szakbarbárokat.

Költőként 1958-ban, a Nyolcak antológiájának megjelenésével debütáltál, amit 1961-ben a Meditáció esőben című első versesköteted követett, majd a többiek. Lirai vénád miből táplálkozik? Jut-e elég idő a költészetre?

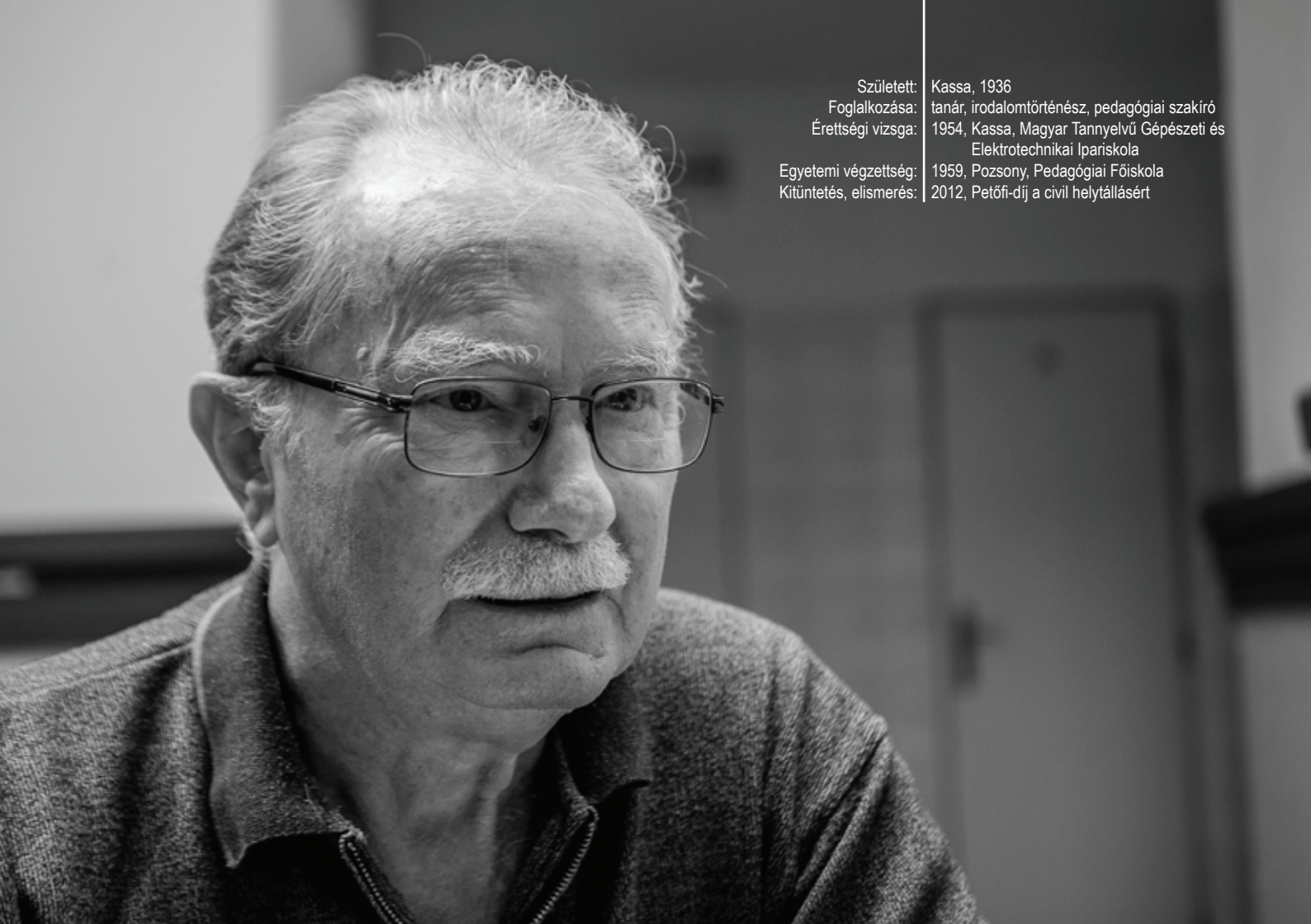
Édesapám szinte minden lakodalomban nagyvőfély volt. A verselés bűvölete alighanem bennem is ennek a hatására gyökeresedett meg. Ezt tovább bontakoztatta aztán az ipariban a faliújság, ahova kitettük a saját véleményünket tükröző zsemléinket. Duba Gyula is például itt kezdte remek humoreszkjei közzétételét. A verssel való foglalkozás elmélyülése esetemben a pozsonyi főiskolás éveim alatt történt, ahol erre Sas tanár úr, majd Turczel tanár úr ösztökölt. Diákként a magyar tanszék könyvtárosa lettem – így a könyvekből is kellő impulzusokat kaptam. Ihlető forrásom viszont elsősorban a szlovákiai magyarság valósága lett – és maradt is mindmáig. Az írás mindig is az életem egyik fontos tartozéka volt. Örülök, hogy most – mikor 80 éves lettem – egyszerre három könyvem is napvilágot látott. Az egyik a Gesztenye Guszti különös kalandjai – ez gyermekeknek szóló mesekönyv, mely Magyarországon is nagy sikert aratott, és minden példányát megvásárolták, követelik az újrakiadását. A másik egy verseskötet, a Hazajöttem. A harmadik pedig a Kitépett lapok, ami tulajdonképpen a Kassai Naplóról írt monográfiám befejező része, melyben a szlovenszói magyar írókat tárgyalom.

Izgalmas, tanulságos éveket tudhatsz magad mögött. Hogy érzed, miért volt érdemes mindezt végigcsinálnod?

Én azt tartom, az embernek mindenképpen arra kell törekednie, hogy ha egyszer majd visszatekint az életére, ne kelljen szégyenkeznie, és kimondhassa: nem éltem hiába. Én bele tudok nézni a tükörbe, nem kell szembeköpönm magamat.

Te, aki diákja és tanára is voltál a kassai iparinak, mit üzensz az iskola mai tanárainak és diákjainak?

A tanároknak azt, hogy legyenek a diákok példaképei. Tanítsák meg őket az életre, hogy jól fel tudják használni azt a hatalmas tudásmennyiséget, amit átadnak nekik. A tanulóknak pedig azt: úgy készüljenek fel az életpályájukra, hogy büszkék lehessenek arra, hogy a kassai ipariban végeztek!



Született:	Kassa, 1936
Foglalkozása:	tanár, irodalomtörténész, pedagógiai szakíró
Érettségi vizsga:	1954, Kassa, Magyar Tannyelvű Gépészeti és Elektrotechnikai Ipariskola
Egyetemi végzettség:	1959, Pozsony, Pedagógiai Főiskola
Kitüntetés, elismerés:	2012, Petőfi-díj a civil helytállásért

Kováts Miklós

A tanárok azon ritkább csoportjába tartozol, akik a napi pedagógiai munka mellett állandóan fontosnak tartották az önművelést, a tudományos kutatást, a feltárt ismeretek publikálását. Azt már nem is kérdezem meg tőled, hogy a tanítást vagy az írást tartod-e fontosabbnak, mert nyilvánvaló, hogy mindkettőt, ugyanis alapvetően alighanem ezek határozzák meg az ethoszodat. Ha stílszerű akarok lenni, akkor most a magyar irodalom klasszikusai közül annak az írónak a meglátását mégis idéznem kell neked, aki Gömörben és Kassán is megfordult néhányszor. Igen, Mórícz Zsigmondról van szó, aki egy élet tapasztalatával a birtokában jelentette ki, hogy minden ember annyit ér, ahány ember lelkében él. Erre a felismerésére azért is felhívom a figyelmet, mert ebben a könyvben több olyan egykori iparista diák is szerepel, akik vallomásából kiderül, hogy te élményt adóan írtad be nevedet az életükbe. Mindez pedig a tanár-diák kapcsolat milyenségének a fontosságát húzza alá. A személyes kontaktus építő jellegének pótolhatatlan szerepét. Természetesen ezek a lélek- és kéznyomok ott vannak a publikációidban is. Ezért pótolhatatlannak a helytörténeti tanulmányaid, középiskolai tankönyveid, nem beszélve a kis és nagy monográfiáidról, melyek közül kétségtelenül a Magyar színjátszás és drámairodalom Csehszlovákiában 1918-1938 a legjelentősebb. Mielőtt a pályád alakulásáról kérdeznél, előbb a helytörténészhez fordulok: minek tudható be, hogy 1872-ben Magyarország területén pont Kassán nyitották meg az első felsőfokú ipari oktatási intézményt, a Szakkay József alapította Felsőbb Ipartanodát?

Mindenekelőtt azt kell leszögezni, hogy a magyar közoktatás fejlődése az 1867-es kiegyezés után kezdett felgyorsulni. Eötvös József, a közoktatási miniszter alkotta meg az első magyar népoktatási törvényt, melyet 1868-ban már elfogadtak. Az Országos Magyar Iparegyesület 1870 októberében a képviselőkhöz intézett felszólításával elérte, hogy 1872-ben az ipartörvényt is meghozták. Persze a törvényi garancia csak az alap. Emberek is kellettek ehhez, akik erre építeni tudtak. Ilyenek ugyan Budán és például Szegeden is akadtak, de a kassai reáliskola tanára Szakkay József volt a legügyesebb, aki a megbízatásnak eleget téve nem csak tanulmányozta a német, francia, angol és belga ipariskolákat, hanem a kassai Kereskedelmi és Iparkamara támogatásával már 1872. február 18-án benyújtott egy tervezetet a Kassán felállítandó „felsőbb ipartanoda” ügyében. A minisztérium

ezt aránylag gyorsan jóvá is hagyta és 1872. augusztus hó 20-án keltezett 19654. számú leiratával engedélyezte a kassai gépészeti felsőbb ipartanoda megnyitását, amire a folyó év októberében sor is került. Tehát pontosan 140 évvel ezelőtt.

Mennyire volt fejlett ekkor Kassa ipara, volt-e kik számára szakembereket képezni?

A nagyipar csak később telepedett meg itt. 1870-ben még csak 29 kassai vállalat foglalkoztatott 20 embernél többet. Akkoriban a cukorgyár és a két gőzmalom, valamint a csermely-völgyi szög- és gépgyár, illetve a dohánygyár számított régebbi üzemnek, majd ezután alakult meg a sörgyár és a városi gázgyár. A gépipari üzemek sorát a Fleischer és Társa mezőgazdasági gépek gyáranak a megnyitása indítja 1869-ben, majd utá-

na a Michnik testvérek gépgyára (1870), amit Poledniak Károly 1885-ben alapított gépgyára és öntödéje követett. Az említett gyárakon kívül még volt itt lakatosáru- és vashűtő gyár, egy hajlítottbűtör-gyár, egy kerámia- és téglagyár, kötöttáru-gyár és más üzemek is. Ebben az időszakban a reformtörökvécek Kassán is sok mindent beindítottak. Nem csak az oktatásügy indult fejlődésnek, a kultúra vonalán is olyan beruházásokat hajtottak végre, amelyek hosszú ideig meghatározóak voltak. Új iskolákat nyitottak, színházat építettek. A Klimkovics testvérek megalkotották a Múzeum Egyletet és szintén most ünnepelhetjük a Felső-magyarországi Rákóczi Múzeum létrehozásának 140. évfordulóját Kassán. Hál' istennek a múzeum jogutódja, a Kelet-szlovákiai Múzeum őrzi a gazdag gyűjteményt és tovább gyarapítja. Nagyon sok tehetséges ember élt akkor Kassán, és olyanok is, akik a tudásukat másutt kamatoztatták. Ezek közül elég ha Gerster Bélára utalok, aki a Korinthuszi csatorna tervezője és kivitelezője lett például.

Viszont az a történelmi időszak, amibe te születted bele Kassán, már korántsem nyújtott ilyen biztos távlatokat. Úgy tudom, hogy az apai nagyapád Abaújnádásd földesura volt, de az édesanyád kassai polgárlány. Miként emlékezel a gyerekkorodra?

Gyerekkorom első éveire csak homályosan emlékszem, afféle szaggatott képek ugranak be. Hatan voltunk testvérek. A két legidősebb testvérem itt járt iskolába, de én szinte az egész gyerekkoromat falun töltöttem. Nádasdon kezdtem iskolába járni, de nem sokáig élvezhettem a tudásszerzést, mert jött a háború. Nagyapám meghalt, apám a frontra került. Rokkantként tért onnan haza. 1944 végétől már fent voltunk Kassán. A múzeumépület háta mögött – ahol most a Bocaius Könyvtár van – volt az iskolánk. Szeptemberben még magyarul kezdtük meg a tanévet. 1945 januárjában bejöttek az oroszok. Áprilisban

folytatódott a tanév, de már szlovákul. Négyünket, akik egy szót sem tudtunk szlovákul, a hátsó padba ültettek. Egy nagy trauma ért ott engem. Még az elején kérdeztek valamit tőlem, és ahogy tudtam, megpróbáltam válaszolni rá. A szavaimat egy nagy ki-röhögéssel fogadták. Tehetetlenségemben összeszorítottam az ajkam, és az év végéig egy szó sem hagyta el a szám. Csinálhattak velem bármit, én hallgattam. Konokul! Egy életre szóló élmény volt ez is. Már itt megtanultam: mindent lehet – buktathatsz, ötöst adhatsz, de megsérteni valakit, azt nem szabad! Erre a tanári pályámon később én mindig ügyeltem.

De ez még csak a kezdet volt. Mi történt ezután?

A szüleim jobbnak látták, ha átvisznek Magyarországra a rokonokhoz. Csakhogy ott is minden rosszul kezdődött. Már az első este csengették. Bejöttek, elvitték őket. Rajtuk is ott volt az osztályidegen megbélyegzés.

Veled mi lett?

Egyházi árvaházba kerültem Pestre. Elég hanyatott évek következtek. Jártam tanyasi iskolába, meg voltam szuper kommunista népi kollégiumban is. Minden éven más iskolába jártam. Szóval végig próbáltam sok mindent. Tanulságos volt. Érdekes viszont, hogy a későbbi pedagógusi magatartásomhoz ezekből a tapasztalatokból is szereztem támpontokat. Az elsőt egy tanyasi iskolából, ahol Vándor Béla a háború után nyolc évfolyamot egyedül tanított egy tanteremben egyszerre. Csodálatos volt, ahogy mindnyájunk érdeklődését képes volt lekötöni! A másik pesti példa a Rottenbiller utcai iskolából. A magyar-történelem szakos pedagógusunk itt Lakat Károly, egy válogatott futballista volt, aki később a nemzeti tizenegy vezetője lett. Ez a válogatott focista – miközben a Fradiban is játszott – megítélésem szerint nem hiányzott többet az óráról, mint egy mai átlagos tanárnő!

Majdnem egy egész éven át a Toldit vettük. Úgy megszerettet-
te velünk Arany Jánost! A tanyasi tanítómban és benne az volt
a közös, hogy mind a ketten szerettek tanítani. És ez a lényeg!
Mert, ha valaki úgy jön be az osztályba, hogy jaj, nekem megint
ebbe a 3.B-be kell bemenni, azt az órát megette a fene! Az egyik
szerette azokat a bunkó tanyasi gyerekeket, a másik meg ezeket
a csibész városiakat.

Hogyan kerültél vissza Kassára?

A szlovák-magyar határt akkoriban csak illegálisan lehetett át-
lépni. Miskolcon találkoztunk. Ott a bárcai református pap fia,
aki gimnazista volt, összeszedett minket és áthozott a határon.
Kassán aztán szétengedett.

Hogy jutottál el az ipariig?

A 8. osztályt Putnokon fejeztem be. Pont ekkor, 1950 nyarán
Csehszlovákia és Magyarország megegyezett a két ország viszo-
nyának rendezésében. Ennek egyebek mellett részét képezte az
is, hogy összeszedik a Magyarországon tanuló diákokat és közös
útlevelemmel legálisan haza jöhetnek. Persze ezzel is becsaptak,
mert csak hazajönni lehetett, visszamenni már nem.

Neked a szüleid ekkor Kassán laktak?

Nem. Nagyon hányatott volt az ő sorsuk is. Laktak Nádasdon,
Szesztán és Tornagörgön is. Engem Simai doktorék vettek ma-
gukhoz, akik a kassai baloldali értelmiséghez tartoztak. Fábry
Zoltán is mindig náluk volt, ha feljött Stószról Kassára. Valójában
én nekik köszönhetem, hogy 1950-ben, amikor a magyar oktatás
újraindult, beprotezsáltak az ipari első magyar osztályába.

Milyen volt ez az osztály, hogy emlékszel rá?

Mielőtt a diákokról mondanék valamit, előbb a tanárokról kell
beszélni. Hogy ezt a magyar osztályt meg lehetett nyitni, az an-

nak köszönhető, hogy 1945-ben az ipariból nem űztek el min-
den magyar tanárt. Ha jól emlékszem, negyvenötötől egészen öt-
venkettőig egy kassai műszaki ember, Bajúz Ferenc volt az ipari
igazgatója, aki a régi iskola legjelentősebb tanárait megtartotta.
Más helyeken a magyar tanárokat – akik reszlovakizáltak – azokat
szétszórták az ország területén, akik meg nem, azokat egyszerű-
en átdobták a határon. Itt viszont megmaradtak olyan pedagógus
egyéniségek, mint Frankó László, Veres József, Henzély Károly és
társaik. Nos, amikor lehetett, meggyőzték Bajúzt, hogy nyissák
meg a magyar osztályt. Erre valójában más egyéb mellett azért is
okuk lehetett, mert harmincnégy után ők sem zárták be az ipari
szlovák osztályait. Meg kell, hogy mondjam azt is, a magyar osz-
tály beindulása után az első két évben én egyszer sem hallottam,
hogy a szlovák oldalról lett volna valamilyen magyarellenos ki-
jelentés. Igaz, hogy a szlovák osztályok is tele voltak magyarul
beszélő, reszlovakizált gyerekekkel. Az induló magyar osztály ta-
nárainak persze volt mit tenniük, hiszen az egész ország területé-
ről összeverbuválódott csapatban elég nagy volt a diákok között
a különbség is, ami azt jelenti, hogy 14-25 éves fiatalokból
kellett egy osztályt összehozni. Megtörtént ... és második ko-
runktól az intézményünk önállósítását is elkezdtük, amit sikerre
is vittünk. 1954-ben 42-en érettségiztünk le. Csak most az ötte-
nedik érettségi találkozáson derült ki, hogy Kottler Lóránt például
egy poprádi német származású fiú volt, akinek szlovák iskolában
semmi esélye sem lett volna, mert a németen kívül csak magya-
rul tudott. Tehát neki is jól jött, hogy 1950-ben újra beindult a
magyar szakképzés. Ő most Svájcban él. Másik ilyen kuriózum,
hogy afféle osztályidegen elemként rajtam kívül azért Bauernebl
Jóska, a kassai sörgyár tulajdonosának a fia is bekerült ebbe az
első osztályba.

Feltételezem, hogy a továbbtanulásotok már nem ment ilyen könnyen?

Meg volt határozva, hogy a 42 végzős közül csak 4 mehet főiskolára. A kiválasztás annak alapján történt, hogy az illető lakhelyéről a kommunista párt helyi szervezete és a helyi nemzeti bizottság milyen ajánlást küldött. Ugye mondanom sem kell, hogy én nem kerültem a négy szerencsés közé. Bejutott viszont Boda Pál, aki később a magyar ipari tanára és igazgatója is lett. De más szabályok is voltak akkoriban. Érettségizni például csak abban az esetben mehettünk, ha valamelyik kijelölt gyárral aláírtuk a munkaszerződést arra vonatkozóan, hogy az érettségi után ledolgozunk ott 3 évet.

Te hova kerültél?

Szerencsére nem raktak ki sem Breznóba, sem Sninára, maradtam a Kelet-szlovákiai Gépgyárban, Kassán. Június 5-én leérettségiztem és július 1-jén már munkába kellett állnom. Akkor olyasmi nem volt, hogy előtte még elmegyek nyaralni.

Le is kellett dolgoznod a három évet?

Hát azért a szocializmus nálunk nem működött német alapos-sággal. Végül is az osztályunkból néhány éven belül több mint tizenöten elvégeztük a főiskolát.

Te például a pedagógiait.

Igen, csak nem engedtek a katedrára, sőt származásom miatt elhelyezkedni is alig tudtam. Már majdnem úgy volt, hogy a megyei levéltárba felvesznek Kassán, de egy hét után jött a levél, hogy nem tehetik. Próbálkoztam a Szlovák Műszaki Múzeumban is. Gondoltam, hogy az iparista múltam, a tanári oklevelem jelenthet valamit. Mikor ide is megérkezett utánam a kádervélemény, távoznom kellett. Végül nagy nehezen a Tech-

nika Ipari Szövetkezetbe vettek fel lakatos munkásnak. 1964-ig ott dolgoztam, mikor végre sikerült bekerülnöm az egykori iskolámba, az ipariba. Mintha hazaérkeztem volna. Nagyon jó érzés volt. A pozsonyi Pedagógiai Főiskola ekkorra már beleolvadt a Komenský Egyetembe, de valószínű, hogy a káderosztály anyagai már nem kerültek oda. Végre az életem legboldogabb időszaka kezdődött el, mert a mi iskolánkba kerültem vissza, itt taníthattam a magyart és a történelmet. Nekem ennél több nem is kellett! Szerettem, amit csináltam. Az iskolát és a gyerekeket is a sajátomnak tekintettem. Képesek voltunk a nehézségeket is megoldani. Az első osztályom a Gazdag Jóska és Kulcsár Feri évfolyama volt. Volt ott egy Szlovák Péter nevezetű gyerek, aki képtelen volt ötösnél jobbra megírni a tollbamondást. Bárhogy motiváltam, nem volt meg az eredmény, mígnem azt találtam mondani neki, ha legalább négyesre megírod, akkor meghívlak a Slávia Kávéházba. Mit ad Isten, megírta. Persze hogy elmentünk kávéra. És az a beszélgetés, ami ott lezajlott közöttünk, elég is volt arra, hogy javulás álljon be nála. A mi diákjaink akkoriban a hétvégéket is Kassán töltötték, így igyekeztem őket a turizmusba is bekapcsolni. Egyre többen jöttek el, és ezek olyan alkalmak voltak, amikor kölcsönösen jobban megismerhettük egymást. Kassa értékeivel, kultúrájával, természeti szépségeivel is igyekeztem megismertetni őket, nem csak a tananyaggal. Mindig az emberséges kapcsolat megtartására törekedtem. Többé-kevésbé sikeresen. Nem mondhatok mást: szerettem tanítani, szerettem az iparit – és örülök, hogy az életem végül is itt teljesedhetett ki.

Született:

1939, Csilizradvány

Foglalkozása:

Színész, rendező, a Kassai Thália Színház megalapítója

Iskolái:

1958, Pozsony, Magyar Tanítóképző

1963, Pozsony, Színművészeti Főiskola – színész szak

1968, Budapest, Színművészeti Főiskola – rendezői szak

Elismerés, kitüntetés:

2005, A Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje



Beke Sándor

Néha a nagy dolgok is látszólag csak egy váratlan véletlenül múlnak. Persze valójában a véletlen létrejötte sem véletlen – amit jól igazolhat a Kassai Thália Színház megalakításának az esete is, melyben 1969-ben kulcsszerepe lett a kassai magyar ipariskola épületének. Beke Sándor ugyan nem volt iparista, de ha 1969-ben nem megy be a Csemadok Központi Bizottságának az ülésére, akkor nem találkozott volna Schulz Györggyel, a kassai ipariskola akkori igazgatójával – és lehet, hogy nem Kassán alapított volna színházat. Hogy is történt ez valójában?

Az előtörténet eléggé bonyolult. Eredetileg nem is Kassán akartunk – bocsánat – akartam magyar színházat csinálni – tűnjön ez akár önzésnek, de az igazság az, hogy ebbe senki sem volt beleavatva. Pozsonyban az új híd lábánál, a Koronázó templom mellett volt egy gyönyörű épület: a zsinagóga. Ezt szemeltem ki. A Szlovák Televízió éppen ekkor vonult ki ebből az épületből, mert felépült a saját székháza. Én megegyeztem abban, hogy ezt az épületet meg kellene venni a hitközségtől, és erre a dologra Dobos Lászlót kértem fel. Csakhogy egy teljesen váratlan dolog következett be. Este még láttam, hogy ott van a zsinagóga, reggel viszont megdöbbenve tapasztaltam, hogy nincs sehol, még a helyét is felseperték. Egyszerűen felrobbantották, és nyomtalanul elprátálták. Alig tudtam magamhoz térni! Aznap Csemadok Központi Bizottsági ülés volt. Oda mentem be, és a beavatott embereknek elmondtam, hogy semmi sem lesz abból a színházból, amit elképzeltem. Arra már nem emlékszem, hogy ki hozta szóba, de valaki mondta, hogy Kassán az iparinak van egy tornaterme, ami jó lehetne erre a célra. Én még aznap – a saját költségemen – azonnal felültem a repülőgépre, és Kassára repültem. Akkor gyakran jártak gépek – azt hiszem, hogy óránként. Megtartottam a terepszemlét, megnéztem a termet, és még aznap, a Csemadok Központi Bizottsága ülésének a végére

vissza is értem Pozsonyba, és közöltem, hogy az a hely nekem megfelel. Ekkor mutattak be engem Schulz György igazgató úrnak. A Magyar Étterembe hívtam meg egy „stroganovra”. Ott kezdtünk el beszélgetni az egészről. Schulz tanár úrról tudni kell, hogy ha a művészek szélsőségesek, ő akkor még inkább az volt. Mikor a mondókám végére értem, ő keményen a szemembe nézett és azt mondta: „Ha felépítesz helyette egy másik tornatermet, lehet ott színház!” Kapásból az volt a válaszom: természetes, hogy felépíttetek! Mondhatnák erre ma, hogy ez a szélhámosság csúcspontja, hiszen úgy ígértem valamit, hogy fogalmam sem volt róla, miként fogom betartani. Valójában abban bíztam, ha Rácز Olivér lesz a kulturális miniszterhelyettes, nála bekopogtathatok majd ebben az ügyben. Innentől kezdve valójában egy hosszú procedura indult be, természetesen a helyi mindenhatóságoknak, legelőször is az iskolaügynek jóvá kellett hagynia, hogy színházi célokra bérbe adja a szóban forgó termet.

Mielőtt tovább lépnénk a beszélgetésben, azért azt is áruld el, hogy tulajdonképpen milyennek találtad ezt a tornatermet, ami valójában nem is egy igazi tornaterem volt, hiszen az iskola afféle nagyteremként ezt használta kulturális rendezvényei

lebonyolítására is. Nos, akkor őszintén: milyenek találtad?

Borzalmasnak, de mivel gyakorlati ember vagyok, máris azt néztem, hogy a portálnyílást miként lehetne megnagyobbítani, miként lehet majd a színpadot mélyíteni, hátrább vinni néhány méterrel. Azt is mindjárt eldöntöttem, hogy a diákoknak készített állóerkély tetejét lebontjuk, székeket rakunk be oda – és hasonló. Egy pillanat alatt összeállt bennem a kép, hogy miként lehet ebből egy egyszerű színházat csinálni. Az is a pozitívumok közé tartozott, hogy lapos volt az épület teteje, tehát esetleg felfele is lehet majd terjeszkedni. Korábban én már szerelmese lettem a prágai kis színházaknak, melyek befogadó képessége 200-250 néző volt. Hasonló színházat álmodtam Kassára, mint amilyen a Činoherný klub, a Divadlo na provázku vagy a Divadlo Na zábradlí. Az ipari felkínálta lehetőség végző soron nekem ideális volt. A lényeg az, hogy Schulz igazgató úr megértő volt. Ő mindig attól rettegett, hogy a beleegyezése miatt a tanári karban hogyan fogják megtámadni azért, hogy a tornatermet kiadta a kezéből. Később végül is tényleg fel kellett építeni egy tornatermet, amit szintén sikerült kiharcolni.

De Kassán eleinte mégsem ebben az épületben játszott a társulatod...

A Domonkos templom mellett, a Dukla Moziban kezdtük. Egy cseh származású Obsky nevű ezredes, aki akkor a felújított Dukla Mozi mindene volt – és nem tudom, hogy miért, de szimpatizált velem, valamint azzal az ötlettel, hogy magyar színházat akarok csinálni –, felajánlotta nekünk, hogy átmenetileg játszunk ott. Ez azért volt jó, mert a színház építése zavar-talanul folyhatott, számunkra nem volt sürgős, hogy bemenjünk az iparszkolába.

Úgy tudom, hogy a színészek a színház építéséből is kivették a részüket.

Nemcsak a színészek, a szüleik is kőművesként jöttek segíteni. Szinte kalákában dolgoztunk. A maga módján mindenki szervezte, hogy jó ütemben haladjanak a dolgok. A színészeknek én tartottam a bemutatót, hogyan kell légkalapáccsal bontani a tetőt. Másnapra nem maradt bőr az egyik tenyeremen sem. Mindenki rajtam nevetett: én voltam a pórul járt betanító munkás! A Magasépítő Vállalatnál volt egy emberem. Most már kimondhatom a nevét: Paucsónak hívták. Megbiztatott, ha mi kibontjuk a tetőt, meg eltávolítjuk a gerendákat, akkor ők bezsaluzzák, és éjszaka valamelyik építkezésről az áthidaláshoz hoznak betont. Így is történt. Ilyen ma már a világon nincs! Olyan ez most már, mintha Andersen elkezdene mesélni...

Tanítás alatt felépíteni az iskolában egy színházat – ez tényleg nem lehetett könnyű. Voltak összetűzések?

Voltak, akiknek nem tetszett ez az elképzelés, de velük mi nem törődtünk. Schulz sportosan kivédte ezeket a dolgokat. Ő is és mi is álltuk a sarat. Ha probléma adódott, felrohantam hozzá. Megbeszéltük, és mindig találtunk megoldást. Azt kell mondanom: végül is ő élvezte, hogy segíthet.

Feltételezem, hogy az átépítésre azért valamilyen tervrajz készült?

Prágai mérnökökkel készítettettük el a tervrajzot, de nem aszerint épült fel. Az emeletráépítés például elmaradt. De a színházunk nézőterére a tölgyfa székeket 10 koronáért vettük meg egy prágai mozitól. Többre került a vagonköltség, mint a székek ára. Azt a világot jóindulatból sem tudnám szebbre festeni, mint ahogy ezek a dolgok megtörténtek.

Miután elkészült a Thália, mennyire lett színházpárti az ipari?

Több teltházas előadást játszottunk az iparinak. Inkább az volt a probléma, hogy délután háromkor kell-e játszaniuk, vagy dél előtt tizenegykor, azaz mikor tudják a tanárok szabaddá tenni az osztályokat. Négy-öt előadásunk volt évadonként kimondottan az ipari diákjai számára. Ennek az emléke egyébként szinte a mai napig visszaköszön. Mondhatnám úgy is: színészeinket az ipari és a gimnázium diákjainak az emlékezete tette naggyá.

Beszéljünk még egy köztes epizódról. Hogyan történt az, hogy miután te kiválasztottad a magyar színház helyéül Kassát, mégis arra akartak rávenni, hogy inkább Rozsnyón hozd létre?

Megpróbáltak engem is zsákba csalni, mint a macskát. Egy kultúrházat ajánlottak fel színháznak, csak hogy én elmentem Krausz Zoli után, s miután tőle megtudtam, hogy az ő színházát miként likvidálták, tanultam az esetből. Fennállt ugyanis a veszélye annak, hogy Rozsnyón a magyar színházat – ideológiai okokra hivatkozva – bármikor, pillanatokon belül képesek megfojtani. Nos, innen származik a legendássá vált mondatom, amivel akkor megindokoltam, hogy Rozsnyó miért nem lehet. Ez a mondat akkor így hangzott: „Színházat csak ott lehet csinálni, ahol van villamos!” A szakmai indoklásban természetesen kifejtettem, hogy egy kisvárosban a színésznek nincs annyi szakmai ingere, ami életben tudná tartani a művészi ambícióit. Ott 2-3 év alatt a legtehetségesebb színész is közepszerűvé válna.

Kassán viszont nem csak színházat alapítottál, egyéb terveid is voltak, ha jól tudom?

Én olyan színházban gondolkodtam, ahol a rádió, a televízió és a színház egy szerves egységet alkot. Galán Géza már ennek a szellemében ment Prágába dramaturgiát és filmrendezést tanulni. Velem annakidején egy egész szerkesztőség jött Kassára.

Nagyon kevesen tudják, hogy akkor még a Batta Gyuri lakása is a színházi keretből lett meg. Ide költözött a családjával együtt Gágyor Péter, továbbá Gál Sándor és Mikola Anikó. Tolvaj Bertalan lett volna a főszerkesztő. Ennél jobb szerkesztőséget ma sem tudnék felállítani, csak hogy a Prágai tavaszt a kemény fagyok tönkretették, az ilyen irányú elképzeléseink kibontakoztatását már Kassán is lehetetlenné tették. Annak viszont örülök, hogy a színház létrejött, és ma is létezik! Talán az sem véletlen, hogy életben tartásán rajtam kívül olyan egyének fáradoztak, akik a kassai ipariskola padjait diákként is koptatták. Itt mindekelőtt Gyüre Lajosra, Kolár Péterre és a Thália mai igazgatójára, Czajlik Józsefekre gondolok.

Értelmezhetem ezeket a szavaidat úgy is, hogy ennyi év után az idő is azt igazolja, hogy az iskola és a színház szimbiózis jó dolognak bizonyult? Ha így van, akkor mit üzensz a mai iparistáknak?

Az iparisták a saját házi színpaduknak tekintették a Tháliát, és én úgy tapasztaltam, hogy közülük sokan szellemi és lelki táplálékot is kaptak tőlünk, ami végső soron – jó értelemben véve – kulturális fertőzőitsséggel is járt. Azt kívánom, hogy ennek a megőrzéséhez kapjanak továbbra is impulzusokat! És még valamit – Dobos Laci nekem annakidején, mikor a színházalapításhoz hozzáálltam, azt mondta: „Sándor, egy résnyire kinyílt az ajtó, tegyük oda a lábunkat, hogy ne csukódjon be!” Nos, ez a felszólítás legyen továbbra is érvényben! Legyenek a fiatalok résen, mert a szlovákiai magyarságnak még sok saját intézményre van szüksége.



Született: 1943, Rimaszombat

Foglalkozása: író, költő, műfordító, szerkesztő

Érettségi vizsga: 1959, Tornalja, Magyar Tannyelvű Gimnázium

1961, Kassa, Magyar Tannyelvű Gépészeti és
Energetikai Ipariskola

Elismerések, kitüntetések: 2010, Magyar Páneurópai Unió Eötvös József újságíró-díj

2010, Magyar Örökség Díj

Batta György

Úgy tűnik, hogy a tisztaság és szépség kultuszához te egy egész életen át képes vagy valamiféle kamaszos rácsodálkozás erejével ragaszkodni. Gondolom ezt azért is, mert az 1965-ben napvilágot látott első verseskötetedtől – ami Virágot nyit a puskacső címen jelent meg – az 1991-ben kiadott Egy mondat a szeretetről című lírai kötetedig végighúzódik ez az alaphang. És nagyon jó, hogy ezt meg tudtad őrizni, mert tapasztalhatjuk, hogy mennyire könnyű bepiszkolódni. Az életed nagyobb részét újságíróként élted le, s én valójában nagyon sajnálom, hogy csak egy évig voltál pedagógus. Ezt a véleményemet pedig annak alapján mondhatom ki, hogy engem hetedikes koromban egy évig tanítottál a buzitai alapiskolában, s nem csak én, hanem mindnyájan úgy vélekedtünk, hogy te voltál a legjobb tanítónk. Persze azért is kár lett volna, ha nem újságíróskodtál volna, mert, akkor meg a sportújságírásunk lett volna sokkal szegényebb – arról már nem is beszélve, hogy rajtad kívül senki nem lett volna képes létrehozni a csehszlovákiai magyar újságírók futballválogatottját. Nagyon emlékezetes mérkőzéseink voltak a csehszlovák első ligában focizó kiváló magyar srácokból összeállított csapat ellen, s ugyanígy a magyarországi színészválogatott ellen is, mely mérkőzésekre Királyhelmectől Búcsig sok néző volt kíváncsi. Örülök, hogy az élet többször is összehozott veled, jöllehet sok olyan dolog van, amit nem tudok rólad. Például azt sem, hogy miként lettél annakidején a kassai ipariskola diákja?

A tornaljai magyar gimnáziumba jártam. Ott érettségiztem először. Akkor még csak tizenhat éves voltam, és szerettem volna Pozsonyba menni, magyar irodalmat tanulni. Abban a politikai környezetben ez csak akkor lett volna lehetséges, ha a vallásomat feladom. Ezt azért sem én, sem a szüleim nem nagyon akarták – sőt, ők ehhez még azt is hozzá tették: tizenhat évesen elkerülni Pozsonyba, az nem nekem való. Persze el kellett dönteni, hogy mi legyen velem. A kassai magyar iparinak akkor már fantasztikusan jó híre volt, ezért azt mondták, hogy menjek oda. Ráadásul akkor arra is lehetőség volt, hogy szakosító érettségít tegyek ott, amit két éves tanulmányi idő alatt elérhetek. Ebben az egészben számomra a hajmeresztő csak annyi volt, hogy én egyáltalán nem vagyok műszaki alkat! Hogy beadtam a derekam, ebben a sport, vagyis a foci segített. A Kassai Jednotának a csapata már az első ligában játszott, és a focistái között volt az

a tonaljai srác – Pa'lo Salva, aki a gólokat rúgta. No, ő biztatott, ha Kassára jövök az ipariba, akkor bekerülhetek a Jednota ifjúsági csapatába, járhatok az edzésekre. Ma már elmondhatom: jó hogy az iparit választottam, mert sokféle képzést kaptam ott.

Talán még a műhelygyakorlatot is megszeretted?

Ilyesmit nem lehetne állítani, hiszen alighanem minden idők legtehetségtelenebb műhelygyakornoka voltam. Igaz, Gáspár mesterúr szeretett, de csak azért, mert nagy futballdrukker volt. Itt, a lakatosműhelyben, számomra megoldhatatlannak tűnő feladatokat kaptunk. Valamit például úgy kellett összecsiszolnunk, hogy a nagyobb négyszögbe bele illeszkedjen egy kisebb négyszög. Mikor a mester az enyémet a kezébe vette és a nap felé fordította, máris kiderült, hogy itt igen nagyok a hézagok! Legszívesebben a haját tépte volna, de nem volt neki. Ha ki

kellett valamit esztergályozni, szerencsére a fiúk segítettek nekem. Én meg cserébe megírtam a szlovák fogalmazást.

Ha jól emlékszem, mikor az ipariba kerültél, neked az országos lapokban már jelentek meg verseid?

Az első versem 1959-ben, az Új Ifjúságban jelent meg akkor, amikor Tornalján leérettségiztem. De a tudósításaim már korábban is közültk. Mikor az ipariba jöttem, már tudták rólam, hogy tudok írni, mert a Hétben is egész oldalas írásomat közreadták. Mikor hatvanegy áprilisában fellőtték az első úrhajóst, Breznický tanár úr – úgy dél fele – bejött az osztályunka, és azt mondta nekem: „Én most téged bezárlak a könyvtárba, és ki nem jössz onnan addig, amíg a színjátszó csoportunknak meg nem írsz egy „častuškát” arról, hogy fellőtték Gagarint az űrbe!” Nem tehettem mást, ha kín-rímekkel is, de kellett valamit írnom. Mikor megvolt a szöveg, utána Szabados Gyurival csinálta ugyanazt, mint velem, csak neki meg kellett zenésítenie. Később aztán, amikor Tornalján is fellépett a kassai színjátszó csoport, és a dalszöveg szerzőjének a nevét is bemondták, én szégyenemben majd lefordultam a székről. Tömve volt a kultúrház, több mint háromszáz ember volt ott! Breznický mellett Muššák Viktor is pályolgatta a színjátszó csoportot. Vele is jól összejöttem. 1968 augusztusában – hét évvel az érettségi után – felhívott éjfélkor, hogy bejöttek az oroszok! A Kelet-szlovákiai Vasműben dolgozott, éppen éjjeli műszakban volt, amikor tapasztalta, hogy mi történik.

Már említetted is, hogy iparista tanulmányaid mellett a foci volt a mindened, sőt annyira jól kergetted a labdát, hogy beválasztottak az első ligás nagy csapatba, de akkor történt valami...

Áprilisban, az érettségi előtt Zsolnán volt egy mérkőzésünk, ahol kaptam egy rúgást a fejemre, a bal szemem mellé. Kórházba kerültem, mert rosszul lettem. Szulfát injekciót kellett volna kapnom, mert bevérzett ott egy erecske, de az orvos ezt nem vette észre. Így nekem ebből komplikációim lettek. Később elmentünk Debrecenbe, ott rakták rendbe – már amennyire lehetett, de ezzel az élvonalbeli futballkarrierem be is fejeződött, pedig Kutyka bácsitól már Kvašňák cipőjét is megkaptam, aki az akkori idők legjobb focistája volt...

A magánéleted viszont mégis jól alakult, mert a tornaljai iparista diákból később kassai polgár lett. Ez hogyan történt?

Mielőtt az ipariba jöttem volna, azon a nyáron már edzőtáborban voltam a Jednota ifi csapatával. Naponta kétszer volt edzésünk, a szabadidőt pedig arra használtam, hogy kimentem a strandra. Ott láttam meg azt a lányt, aki engem igen megérintett. Ott, akkor nem ismerkedtünk össze, de szeptemberben feltűnt az iskolánkban. Kiderült, hogy ő is ide jár a „felépítményibe”. Ő volt Kati, aki a feleségem és a gyermekeim anyja lett. Az ő szülei kassaiak voltak. Eleinte náluk laktunk.

De csak 1969-ig, mert ekkor létrejött a kassai magyar színház, a Thália, és Beke Sándornak veled is terveid voltak, lakást is szereztek nektek.

Felmaradt neki a Kuzmány lakótelepen egy színészlakás, és megkeresett, hogy amennyiben valami módon munkatársa tudok lenni a színháznak, megkaphatom. Nem tudom, hogy miért, de akkoriban ő arról is meg volt győződve, hogy én fogom meg-

írni a csehszlovákiai magyar drámát. Én ekkor már újságíróként az Új Ifjúságnak dolgoztam, de éltem az ajánlatával. Valójában Beke nem csak színház, hanem más egyéb mellett egy kassai magyar lapot is tervezett létrehozni. Rajtam kívül Gál Sándorral, Gágyor Péterrel is számolt, és Tolvaj Bertalan lett volna a főszerkesztő. Sajnos, a politikai visszarendeződés ennek az elképzelésnek a megvalósítását már nem tette lehetővé. A Tháliát mi azzal is segítettük, hogy az előadásairól álneven a helyi szlovák lapokba, a Východoslovenské novinybe és a Večerbe is írtunk kritikákat. Erre azért volt szükség, hogy a szlovákság tudatába is beágyazzuk ittlétünket.

Az iparista érettségi megszerzése után rögvest az Új Ifjúságba kerültél?

Nem, mert megpróbálkoztam Kassán a Műszaki Főiskolával. Két évig jártam a gépészeti karra, de itt ténylegesen beigazolódott, hogy ez nem az én világom, úgy hogy ott is hagytam. Utána Nyitrán a Pedagógiai Főiskolán szereztem magyar-szlovák szakos pedagógusi oklevelet. Az Új Ifjúságban főállásban 1966 őszétől 1976 februárjáig voltam, amikor a Kis Építő gyereknap főszerkesztőjévé neveztek ki. Harminchárom éves voltam akkor, a Smena Lapkiadó Vállalatnál én voltam a legfiatalabb főszerkesztő. 1991-től a Tücsök főszerkesztője lettem. Ezt a lapot három évig csináltam, majd 1993-ban a Hajrá sportmagazint szerkesztettem. 1995-től szabadfoglalkozású újságíróként élek, vagyis a mi szóhasználatunkkal élve: közíróként – jöllehet, én magamat mindig is egyszerűen csak fogalmazónak tartottam és tartom. Tizenkét kötetem jelent meg eddig. Azok a fogalmak, amiket ez a fogalmazó fontosnak tartott, ezekben találhatóak.

Nyitra és Pozsony után most már Komáromban laksz. Vajon hiányzik-e olykor számodra Kassa? Egyáltalán miként él benned ez a város?

Kassa számomra mindmáig ihletforrás. Olyan, mint egy múzsa. Nem tudom ezt megmagyarázni, de például akárhányszor repültem oda Pozsonyból, vagy mentem oda vonaton, vagy autóval, alig hogy megérkeztem, fél órán belül már tele volt a fejem verskezdeményekkel, meg mindenféle ötletekkel, hogy mit kellene megcsinálnom. És ez hál' istennek most is így van.

Mit üzensz a jubiláló kassai iparinak?

Nagyon szeretném, hogy a most 140 éves ipari kellő dinamikával megérné a 150. a 160. és a további évfordulókat is, mert ez az iskola mindig egy nagyon értékes magyar intézmény volt. Az értéke pedig nem csak abban volt, hogy adott egy képesítést (ezt nem is akármilyen fokon!), hanem ez az iskola a magyarság számára műhely, egy olyan élesztő tégely volt, amelyből az életre jól felkészített egyének kerültek ki. Az új nemzedékekre gondolva azt szeretném, ha az ipari a szakmai felkészítés mellett a magyarságtudat kiépítésében és erősítésében továbbra is fontos bázisunk maradna. Azt kívánom, hogy ehhez legyen erejük, mert a magyaroknak a Kárpát-medencében még sok feladatuk lesz!



Foglalkozása:	gyárigazgató, vállalkozó
Született:	1944, Nagydaróc
Érettségi vizsga:	1962, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Egyetemi végzettség:	1967, Pozsony, Műszaki Főiskola, Gépészmérnöki Kar

Pintér Róbert

Van benne valami olyan egyedi életderű, ami leginkább a Gömör-Kishont tájékán született emberekre jellemző. Gyanítom, hogy olyan bölcsességre épülő tulajdonság ez, ami csak több emberöltő élettapasztalatainak összegzése után alakulhat ki azokban, akik ezt az örökséget megkapták, és ők maguk is képesek a nehézségek leküzdésére, vagyis: életigenlő életet tudnak élni. Pintér Róbert kétségtelenül ilyen, pedig nem volt valami sokat ígérő az a világ, amibe négy fivére mellé 1944-ben ő is beleszületett. „Anyám azt szokta mondani, ha a második világháború harminc évig tartott volna, apámnak harminc fia van.” Lám, mennyi mindent elmond egy ilyen derűs idézet, ami mindennél pontosabb kor- és kórrajz is egyben! De ugyanilyen a másik jellemző mondata is, amit szintén nem sokkal az első kézfogásunk után mondott ki: „Én a füleki Kovosmalt Állami Vállalatnál technikustól igazgatóig minden voltam, csak pártelnök nem.” Most már nyugdíjas, de részvényesként azt is figyeli, hogy a vállalkozásai miként működnek. Mindezek ellenére gyanítom, hogy eredetileg ő sem műszaki pályáról álmodott...

Ezt jól gondolod, mert gyerekkoromban a motoroknál engem jobban érdekelt az állatok. Állatorvos szerettem volna lenni, csak ennek az eléréséhez előbb gimnáziumba kellett volna mennem. Az meg nem volt előre biztos, hogy az érettségi után felvesznek-e az orvosira. Ha nem, akkor meg miből fogok megélni? Ugye, ez volt a nagy kérdés, amit nem lehetett figyelmen kívül hagyni.

De miért éppen állatorvos akartál lenni?

Mert szerettem az állatokat. Nagydaróc paraszti település volt. Engem még megérintett az a tudás, amivel az ott élő emberek a háziállataikat ápolták. De ez a zárt faluközösség a második világháború után már bomladozni kezdett. Igaz ugyan, hogy az emberek nagyobb része még a megváltozott körülmények között, a szövetkezet új világában is ott maradt, de már voltak, akik elmentek Fülekre, a zománcgyárba dolgozni. A gimnázium helyett ezért én is – biztos, ami biztos alapon – inkább a kassai iparit választottam. Az vezérelt, hogy legyen szakmám, a többit majd meglátjuk.

Simán felvettek?

A felvételi nagy élmény volt, ma is élénken él az emlékezetemben. A szóbelin a gőzgépektől valahogy eljutottunk a cséplőgépekig. Režucha bácsi, meg Gábor bácsi még azt is megkérdezte, hol van olajozás és hol van zsírozás a cséplőgépen, meg miért kell keresztbe tenni a szíjat. Mikor ezeket kapásból megválasztam nekik, igencsak bólogtak és nem titkolták, hogy ezt még sok érettségiző diák sem tudja. Kérdezték is, hogy honnan tudom ezeket. Hát onnan, hogy három éve már fűtő vagyok ott-hon a cséplőgépeknél – árultam el nekik. És mikor azt is elmondtam, hogy 13 éves koromban már be tudtam csiszolni a szelepet a motorba, már ki is mondták: „Neked nálunk van a helyed”!

Ismerted Kassát?

Akkor voltam itt először. Apám hozott el.

Aztán viszont már egyedül kellett jönnöd. Az milyen volt?

Behoztak Fülekre az esti nyolcas gyorshoz. Alighogy feltettek a

vonatra, máris kérdezték tőlem: „Gyerek, hova mégy?” „Ipariba, Kassára!” „Akkor gyere!” – és már vittek is magukkal. Külön vagy két vagon mindig megtelt velünk, iparistákkal. Mentünk együtt Kassára! Az idősebbek vigyáztak ránk. Szükség is volt erre, mert ha egyedül megyek, Kassán megvert volna a Görbe Banda.

Volt ilyen?

Hogyne lett volna! De a kassai huligánok úgy féltek az iparistáktól, mint a tűztől. Mi összetartottunk, együtt voltunk mindig. Ebben volt az erőnk. Mikor már harmadikosok-negyedikesek voltunk, egy-egy fél liter bort is hoztunk magunkkal az útra. A vonatban végig igen jó hangulatban utaztunk. Csak úgy szólt a magyar nóta! Szinte minden magyar dalt ott tanultam meg.

Úgy tudom, hogy a tanévet ti nem is tanulással kezdtétek...

Nem, mert elvittek a Szepességbe és egy hónapig krumplit szedtünk. Egyszer meg is kérdeztem Kanócz tanár úrtól, hogy miként van ez, hogy hétfőn az egyik faluban bramburkyt szedünk, kedden a másikban svabrykit, a harmadikban zemákyt a legvégén meg krumplét? Nevetett ő is, de ezekben a falvakban tényleg mindenütt más neve volt a krumplinak. No, de nem csak ennyiből állt a mi „krumplibrigádunk”. Októberben az ipari épülete melletti vakvágányon megjelentek a krumplival tele rakott vagonok. Egy nap – a vasárnap – volt arra, hogy mi a diákok a teli zsákokat felraktuk az autókra, amikkel elszállították a télire szánt krumplit a pincékbe. 30 koronát kaptunk ezért a munkáért, ami akkor sokat jelentett nekünk.

Volt más hasonló pénzkeresési lehetősége is a diákoknak?

Igen emlékezetes volt harmadikos korunkban a rézdrót húzás. Schulz papa – ahogy mi hívtuk az igazgatót – bejött egyszer az

osztályunkba. Mondja, hogy hallom, Lengyelországba akartok menni kirándulni, de oda pénz kell. Elmehetünk a vasműbe, drótot húzni. Jelentkezőket keresnek. 20 fillért fizetnek minden méterért. Mentünk örömmel. Százmilliméteres rézdrótot kellett húzni úgy, hogy előttünk húsz méter és a hátunk mögött is anynyi. Nem volt könnyű munka. Szédelegve mentünk, mint a rézszegek. De megcsináltuk! Mikor kiszámolták, hogy az elvégzett munkaért negyvenezer koronát kellene kapnunk, nem akarták kifizetni. Schulz egész a minisztériumig vitte az ügyet. Előttük is megverte az asztalt, a szemükbe mondván, hogy a diákokat nem lehet így becsapni! Meg is kaptuk a bérünket, és elmentünk Lengyelországba. A szülőknek egy fillérjükbe sem került. Még zsebpénzünk is maradt.

Nevelési szempontból milyen volt a kassai ipari?

A tanítók úgy foglalkoztak velünk, mintha a gyerekeik lettünk volna. Remek esztergályos-, marós-, lakatos-, kovács- és asztalosműhelyünk volt. Minden szakmát megtanítottak velünk. Mindenütt ott voltak, figyeltek ránk. Még akkor is, ha huncutságot csináltunk. Azt se felejtsem el, hogy egyszer, amikor a VSS pályára mentünk focizni – és hogy ne kelljen annyit gyalogolni –, én kiugrottam a még robogó villamosból. Mit gondolsz, kinek az ölébe estem? Hát Schulz bácsinak, az igazgató elvtársnak az ölébe. Nem tudom, hogy csinálta?! Volt egy másik tanulságos történet is. Sítanfolyamon voltunk a Tátrában. Fedorják és Kanócz tanárurak megengedték, hogy másnap, ha elmegyünk kirándulni, és meleg lesz, akkor egy kis sört azért mi is megihatunk. Este persze még összeírták, hogy kinél mennyi pénz van. Később elkezdtek kártyázni pénzre, amibe mi is beszálltunk. Kifosztottak minket az utolsó vasig. Másnap séta közben persze megálltunk a büfé előtt. Bementek, megvették a sörüket és kijöttek az ajtó elé. Jóízűeket nyelve inni kezdték előttünk, majd

bekiáltottak a pincérnek, hogy adjon nekünk vizet, mert nincs egy fillérünk sem. Este, mikor megjött Schulz papa, természetesen : „No, látjátok, ti híres művészek, hát máskor is így üljetek le kártyázni, és másnap még vízre sem lesz pénzetek!” Természetesen a pénzünket visszaadták. Hát, ilyeneket csináltak velünk – az életre tanítottak!

Milyennek láttad az iskola megítélését abban az időben?

A hivatalos szervek és a párt is elismerte – ha erre akartál utalni a kérdéssel. Történt egyszer, hogy Hruscsov elvtárs ment Bécsbe egy nemzetközi találkozóra. Vonattal jött, és megállt Kassán. Mit gondolsz, kik előtt? A magyar iparisták előtt. A május elsejei felvonulásokon ugyanis bebizonyítottuk, hogy mi tudunk a legjobban énekelni, meg jelszavakat kiabálni. Hruscsov néni le is szállt a vonatról, és adott mindenkinek egy szem cukorkát. Bánom, hogy nem tettem el, ma sokat érne, ugyanis ez után történt az a hírhedt eset, hogy Hruscsov Bécsben a cipőjével verte az asztalt.

Te jó tanuló voltál?

Nekem nagyon kutya bizonyítványom volt: magyar nyelv kettes, szlovák nyelv hármass, a többi tantárgy egyes.

A szlovák nyelv miért bizonyult olyan kemény diónak?

A nyelvtant megtanultam, csak beszélni nem tudtam. Tiszta magyar vidékről származom, nálunk nem volt kívül szlovákul beszélni. A kollégiumban szlovákokkal laktunk együtt. Ez nekem valamit segített, de az igazság az, hogy ők talán jobban megtanultak magyarul, mint mi szlovákul.

Visszont az egyetemi felvételikor ez nem vált az előnyödre...

Matematikából, fizikából jó voltam. A tárgyi tudásom megvolt,

ezért a Pozsonyi Műszaki Egyetemre simán fel is vettek. Öten jutottunk be akkor az ipariból, és egyikünk se beszélte jól a szlovákot. Az egyetemi éveink azzal kezdődtek, hogy kivittek egy hónap gyakorlati munkára a dubnicai gyárba. Tudod, hogy mi, a kassai iparisták mit csináltunk ott? Megegyeztünk, hogy egymás között sem szólalunk meg magyarul. A szlovákok egy darabig csak néztek, de aztán megkérdezték, hogy mi bajotok van? Betegetek vagytok? Meg akarunk tanulni szlovákul – válaszoltuk nekik. És így is lett. A gyakorlás belevitt a nyelvhasználatba. Végül is mindnyáján elvégeztük az egyetemet, és vittük is valamire, hiszen Bárány János később az alma materünknek, az iparinak az igazgatója lett, Kiss Béla a komáromi hajógyár főkonstruktőre, Boros Karcsi a losonci Pol'ana szövőgyár főmérnöke, én meg a füleki Kovosmalt gyártási igazgatója. A gyerekeimnek már könnyebb volt. Nekik az anyanyelvükön kívül már sem a szlovák, sem az angol, sem a német nyelv nem okozott problémát. Igaz, hogy ők már egy teljesen más világból indultak az életnek. De panaszra nekünk sincs okunk. Ami kellett az élethez, azt az ipariban mi megkaptuk.

Mondtad, hogy öten voltatok fiútestvérek. A taníttatásokat nem volt nehéz a szüleiteknek?

1962-ben érettségiztem, majd technikusként rögtön beléptem a Kovosmaltba. A két bátyám ekkor már főiskolára járt, a két öcsém meg középiskolába. Apám a földműves szövetkezetben, az elnök első helyetteseként havi 560 korona fizetést kapott. Mivel nekem sikerült 600 koronás havi ösztöndíjjal bejutnom a Pozsonyi Műszaki Egyetemre, gondjaink lényegében nem voltak.

És biztosított volt a jövőd is, mert visszavártak Fülekre!

És jöttem is. A nyolcvanas években már művezető voltam. A

szerelőműhelyünkben naponta 10 millió koronáért kerültek ki a kályhák, amihez jött még háromezer fürdőkád. Ezek nagy része a csehszlovák piacra ment, de Péter-kályhákat Lengyelországba és Magyarországra is exportáltunk. Fennállása alatt a Kovosmalt a tágabb környékünkön összességében mintegy 1200-1500 egykori iparistának biztosított megélhetést.

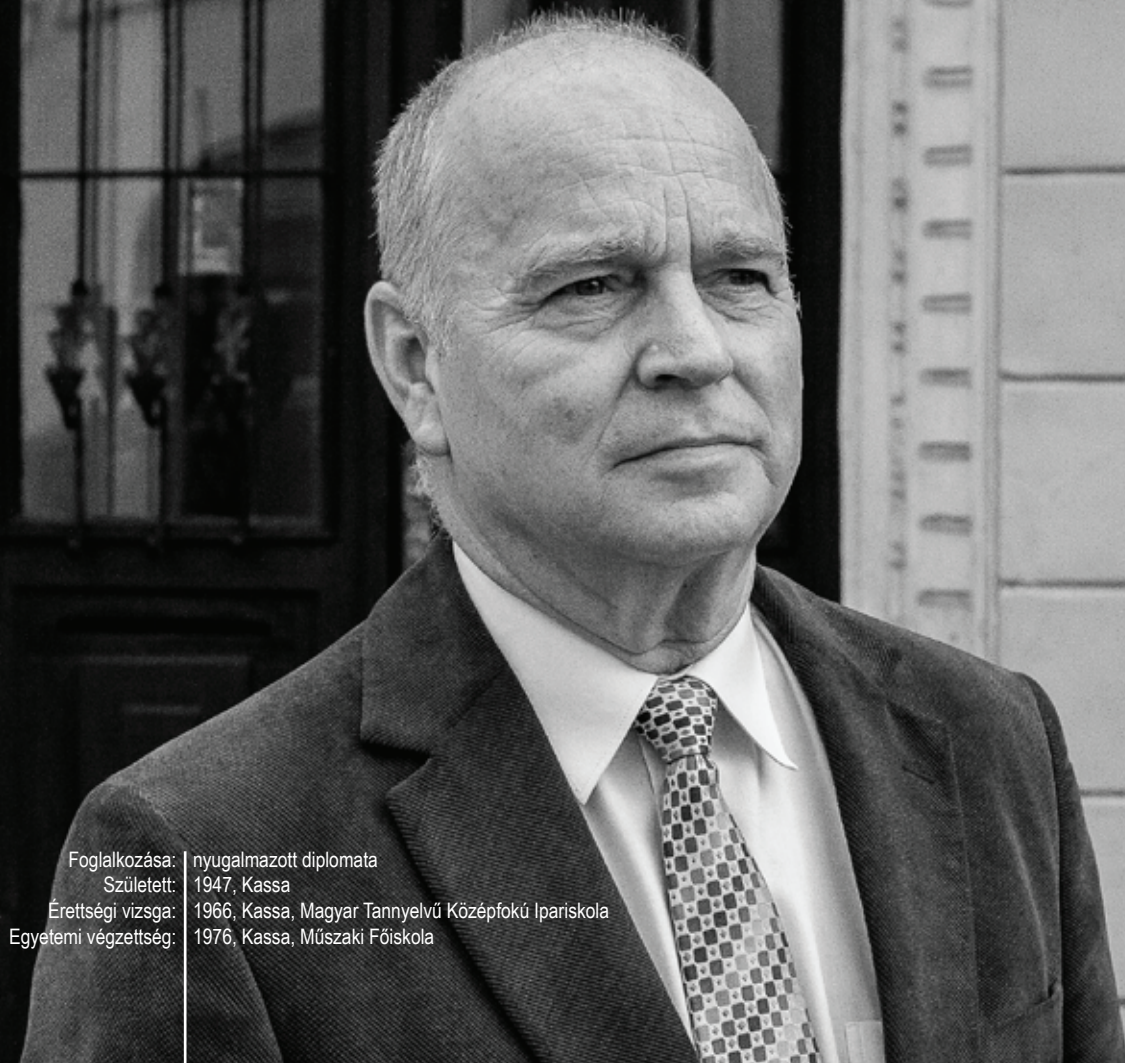
Miként érintette a nyolcvankilences rendszerváltás a Kovosmaltot?

89-ben – szerencsétlenségemre – én voltam a Kovosmalt állami vállalat utolsó műszaki-gyártási igazgatója. Volt a prágai minisztériumban egy olyan ember, aki kijelentette, hogy a likvidálásra milliárdokat ad, de a termelés újraindítására egy vasat sem. Jelenlegi szemmel nézve azt kell mondanom: igaza volt. Igaza volt, mert, ha mi állami vállalatként elkezdtünk volna termelni, és elérjük a meciári privatizációs időszakot, Füleken ma már az alapja se lenne meg a Kovosmaltnak, mert még azt is szétszedték volna. Így meg megalakult öt korlátolt felelősségű társaság, melyek magánvállalkozásként fejlesztik tovább a hagyományokat. Én a Thormá-nál vagyok vállalkozóként érdekelt. Azt is mondhatnám, hogy hű maradtam a Péter-kályhához. Továbbra is a kályha-, sparhelt-, kandalló-gyártás a fő profilunk. A termékeink 87 százaléka exportra megy. Legnagyobb megrendelőnk továbbra is Németország és Ausztria, de elégedettek vagyunk a volt jugoszláviai államok keresletével, és Magyarországra, Norvégia, Dániába is sok Péter-kályhát és kandallót szállítunk.

Boldog ember vagy?

Elégedett vagyok a munkámmal és a családommal is. A feleségemet is az iparinak köszönhetően ismertem meg. Az ő és az én öcsémnek a szalagavatóján találkoztunk Kassán. Szegény nyolc évvel ezelőtt az életét is Kassán, a kórházban fejezte be. Rákos

lett, nem volt már segítség. Hiányzik nagyon, de menni kell tovább. A gyerekeim boldogulnak. A legidősebb lányom egy magánvállalatnál beszerzéssel foglalkozik. A fiam Budapesten egy amerikai-magyar cég rézipari kutatóközpontjának az igazgatója. A legkisebb lányom az ipariban végzett, majd jogász lett. Jelenleg Írországból egy magáncégnél dolgozik. Őket is arra tanítottam, amire engem is intettek az iparban: mindig végezzem el becsületesen a munkámat, amit megígérek, azt tartsam be. Ehhez a saját tapasztalataimból annyit tehetek hozzá: fontos, hogy a munkát időre elvégezzem. Tudatosítani kell, hogy az árat a piacon nem én határozom meg, hanem a piac adja meg. A lényeg, hogy a gyártmányom minőségi legyen, álljam a versenyt és időben szállítsak. Hazudni nem lehet.



Foglalkozása: nyugalmazott diplomata
Született: 1947, Kassa
Érettségi vizsga: 1966, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Egyetemi végzettség: 1976, Kassa, Műszaki Főiskola

Süli János

Előre kifürkészhetetlen, és valóban csak utólag lehet elcsodálkozni azon, hogy a sors miként mozgatja az embereket. Süli János édesapjának – erdélyi illetőségüként Nagyrátoson született 1920-ban – még a román hadsereggel kellett volna bekapcsolódnia a második világháborúba. Mivel úgy vitték őket a frontra, hogy fegyvert majd zsákmányolnak az ellenségtől – jobbnak látta, ha inkább dezertál. Katonaszökevényként előbb Magyarországra bujdosott, majd végül Kassán talált otthonra. János édesanyja Cegléden született és Debrecenben dolgozott. A háború alatt levelet hozott neki a posta a Kassán élő nővérétől, aki arra kérte, hogy látogassa meg, mert a férjét elvitték a frontra, és nagyon egyedül van a kislányával. Kicserélte a műszakot, és másnap már indult is Kassára. Még aznap az amerikaiak bombázni kezdték Debrecen. Találatot kapott az az épület is, amiben a munkahelye volt. Mindenki odaveszett, csak egy hatvan méteres kráter maradt a kis üzem helyén. Süli János szülei Kassán találtak egymásra. Mikor János fiuk megszületett, biztos nem gondolták, hogy egykor ő lesz Kassa Óvárosának polgármestere, és később pedig Szlovákia magyarországi főkonzulja. De ne szaladjunk ennyire előre, mesélj arról, hogy a szüleid a háború után miként voltak képesek otthonra lelni Kassán?

Van egy nővérem és egy húgom. A Jókai utca 13. szám alatt születünk, amit ma Jesenského ulicának hívnak. Sajnos, a szülőházunk ma már nincs meg, lebontották. Édesapám kiváló női cipész volt. A szakmát Aradon tanulta meg, a keresztapám pedig Brassóban. Ő készítette a cipőfelsőrészeket. Ők a cipőket még igazi bőrből készítették, tudták, merre szabad engednie a bőrnek és merre nem. Egy darabig megéltek a szakmájukból, de amikor bejöttek a Baťa-cipők, és az üzletben 13 koronáért lehetett venni egy pár lábbelit, az ő szakmájuknak befellegzett. Már csak a kitelepülő zsidók rendelték cipőt, aztán meg szinte senki. Apám a kőműves szakma felé orientálódott, így próbált megélhetést biztosítani a családjának. Építette a téhányi, az almási, a margitfalvi alagutakat, aztán a vasmű elődjét, a HUKO-t. De ezt megelőzően más kemény dolgok is történtek velük. Apám munkában volt, amikor megjelent két milicista a házukban, és anyámat egy kofferral kivitték a szlovák-magyar határra és azt mondták, hogy menjen Miskolcra, ki

van telepítve. Apám hozta vissza később, és arra hivatkozva, hogy ők románok, csak így maradhattak Kassán, magyarként nem.

A gyerekkorod Kassája, amire már visszaemlékszel, az milyen volt?

A környékünkön minden családban 2-3 gyerek volt. Amit akkor is éreztem és későbből visszaemlékezve is megerősíthetek: nagyon szerettek minket a szülők, és egymással összefogva igyekeztek a kedvünkben járni. Focipályát, röplabdapályát csináltak nekünk. Télen kihúzták a locsolót, jégpályát készítettek. Mindezt maguktól, nem a nemzeti bizottság, vagy az állam ösztönzésére. Rendkívül jóindulatú szerény embereket ismertem meg Kassán. És szorgalmasakat! A háború után összetartás volt az emberekben. Szerényen éltünk, semmi flanc nem volt. Autó is alig járt Kassán. A magyar alapiskola akkor még a Tajovský utcán volt. Oda jártam a 3-as villamossal.

Mennyire volt az természetes, hogy középiskolaként az iparit választottad?

Akkoriban úgy volt, hogy gimnáziumba inkább a lányok mentek, a fiúk pedig az ipariba. A nővérem is gimnazista volt. Mikor nekem kellett dönteni, az apám megkérdezte: „Fiam, nem akarsz te inkább ipariba menni?” A válaszom igenlő volt, mert tetszett nekem, hogy ott olyan komoly fiúk vannak, és hogy annyi sokan járnak oda. Meg hát az is mérvadó volt, hogy anyám játszott a kassai színjátszó csoportban, amit két iparista tanár vezetett: Breznický László és Mátéffy Antal. Emlékszem, hogy édesanyám játszotta Nemeček Ernő anyukáját A Pál utcai fiúkban. Utólag egészen meglepett, amikor az iparista múzeumban láttam kinyomtatva, hogy Szlovákiában ő volt a legszebben beszélő színésznő. Hála Istennek nagyon szépen beszél és énekel még most is, pedig már 91 éves. Lelkileg még rendben van, csak már a lábai fájnak egy kicsit.

Ti hányan voltatok az ipari első osztályában?

1962-ben, az 1.D-ben kezdtem. 33-an voltunk az osztályban, az első évfolyamot pedig 120-an kezdtük. Az iskolaválasztást illetően azért volt egy nagy sértődés is. Kassán akkor a magyar alapiskola és gimnázium igazgatója Rácz Olivér volt. A fia nekem osztálytársam volt. Ő a gimnáziumban tanult tovább, de sok tehetséges gyerek az iparit választotta. Rácz anyámnak és apámnak a szemére is vetette, hogy miért adtak engem is az ipariba. Akkor is volt már versengés a gyerekekért. Ez a mai napig is így van – és talán jó is így! Mindezek ellenére egy nagyon egészséges élő kapcsolat is kialakult a gimnázium és az ipari között. Voltak olyan tanárok, akik itt is, ott is tanítottak. A tánciskolát és a próbabált pedig közösen szervezte a két iskola, sőt további más kisebb rendezvényeket is.

Ki lett az ipariban az osztályfőnököd?

Az első osztályfőnököm Kladek Gábor lett, aki akkoriban fejezte be tanulmányait a testnevelési főiskolán. Kiváló sportoló volt, diszkoszvető. A dobásaival ő már akkor is a hatvan métert súrolta, míg mások alig dobták meg az ötvenet. Testnevelést tanított nekünk. A főiskolát mégsem fejezte be, mert mint versenyzőre valami serkentő szerek használatát akarták ráerőszakolni, de ő nem volt hajlandó ezekkel élni, inkább elment. Később a brünni egyetemen művészettörténészi diplomát szerzett. Itt az ipariban igen kedvelt tanár volt – főleg azért, mert mindig a diákok oldalán állt. A lányok szinte mind szerelmesek voltak bele, mert nagyon kisportolt, deltás alakja volt. Művészettörténészként és igazi városvédőként Kassa értékeinek megóvásáért az utóbbi évtizedekben nála többet talán senki sem tett. Tanárként nem maradt hosszabb ideig az ipariban. A harmadikban és a negyedikben már Richtarsík Ferenc volt az osztályfőnökünk.

Milyen volt a kassai és a vidéki diákok aránya az osztályotokban?

Kassai Varga Ica, Simonics Ernő és én voltam. Osztálytársaim nagyobb része falukból jött, de néhányan voltak Losoncról, Rimaszombatból, Rozsnyóról – sőt egy gyerek, Gögh Laci Pozsonyból érkezett. Különben a kassai magyar alapiskolából az ipari négy első osztályába azon az éven 12-en jöttünk. Ez elég magas szám volt, és kétségtelen, hogy veszteséget jelentett a gimnáziumnak.

A tanárok közül pedagógiai módszerével, emberi megnyilvánulásaival kik érintettek meg leginkább?

Jó gépészmérnökök, meg rajztanárok voltak bőven az ipariban, de igazi nagy egyéniségnek én Putankót, Fedorjakot és Režuchát tartom. Putankót nagyon mélyen tisztetem és szeretem is, mert nagy nevelő, egy igaz ember volt. Rá mindenki felnézett, példakép volt. Élettapasztalatát úgy tudta megosztani a tinédzserek-

kel, hogy azok egy életre szólóan bennük is kódolódtak. Ráveze-
tett arra, hogy miből tevődik össze az emberi méltóság, milyen
értékek az alkotóelemei. Megnézte még azt is, hogy a lányok
szoknyája jól van-e felaljazva, nem csüng-e valahol? Megnézte
a körmeinket is, hogy tiszták-e? Nem sorolom – biztos, hogy róla
más visszaemlékezők is sok sztorit elmondtak már. Megcsinálta
azt is, hogy mikor valamelyik kihívott lány nem tudta az anyagot,
megkérdezte tőlünk a fiúktól, hogy meg akarja-e közölni valaki
menteni. Jelentkeztem, mert az anyagot is tudtam, és a lány is
helyes volt. Lefeleltem hibátlanul. A lánynak beírta az 1-est, ne-
kem pedig az 5-öst. Ez utóbbit természetesen nem vártam. Láta
az arcomon a csalódásomat, ezért magyarázatként csak annyit
mondott, hogy: „Te vállaltad, gentleman voltál, mi a gond?” Igaza
volt, és ez is jó lecke volt a logikára és a korrektségre. Režucha
Dezső gépelemekre tanított. A diák felelősségtudatának feléb-
resztésére ő is kiválóan hatni tudott. Mikor a felelésre kihívott
diáklány csak makogott, a szemébe mondta: „Látom, hogy nem
tudod az anyagot, akkor legalább azt mondd meg, hogyan kell
gulyáslevest főzni? Ezt sem tudod? Mit akarsz te csinálni az élet-
ben?” Ezek a tettenérések és felszólítások hatottak! Az érintet-
tek rövid időn belül igyekeztek javítani a helyzetükön. Ilyen volt
Fedorjak is. Őt is szerették és tisztelték a diákok. Akkor nem for-
dulhatott elő, mint manapság, hogy a tanár háta mögött minden
disznóságot képesek mutogatni rá a diákok. Ha Fedorjak ilyesmit
észrevett volna, biztos, hogy egy pofonnal rakta volna helyre az
illetőt. Ha pedig én csináltam volna ilyet, apám még meg is kérte
volna a tanárt, hogy jól pofozzon fel, nehogy máskor is eszembe
jusson ilyesmi. Az iparban sok vidám dolog is történt, de a rendet
betartottuk.

Szakmai szempontból neked mit adott z ipari?

Rengeteget. Kítűnően megtanították például a műszaki rajzot.
Én ma is le tudnék rajzolni bármilyen alkatrészt. Kuzma Andor
bácsi például kiváló rajztanár volt. Minket, diákokat megtanítot-
tak műszaki szemmel látni és logikusan gondolkodni. Ennek az
egyetemen, ahol technológiára szakosodtam, igen nagy hasz-
nát vettem. Egyszerűen: jó volt a kassai magyar ipari! Nekünk
az érettségi vizsga előtt diplomamunkát is kellett készítenünk.
Én például egy családi házat kaptam üresen, melybe a komplett
központi fűtést kellett megterveznem a számításokkal, rajzokkal
együtt. Sikeresen megoldottam. Az egyetemi diplomamunkám
ennél már azért nehezebb volt, de a komáromi hajógyár által a
2 700 tonnás folyami és tengeri hajók anyagmegmunkálására,
felületi megmunkálására, rozsdamentesítésére kiírt témával is
megbirkóztam. Meggyőződésem, hogy a kormányzati szerveink-
nek – legyenek azok jobb-, vagy baloldaliak – a legnagyobb bü-
nük, hogy nem használják ki azokat a kapacitásokat, amelyek az
egyetemeinken vannak.

De, hogy kerültél te a komáromi hajógyárba?

Csak én tudtam magyarul az évfolyamban, és a komáromi hajó-
gyár kiírt egy pályázatot az említett diplomatémára. Mivel a ha-
jógyárban szlovákul akkor nem nagyon tudtak, engem küldtek el
oda. Ott laktam a legénylakáson, és megírtam a 78 oldalas dip-
lomamunkámat. Örööm a mai napig. Én nem vesztettem el, mint
ahogy egyesekkel az mostanság megtörténik.

A valós gyakorlati életet mégis itthon, a Kassai Ingatlankezelő Vállalatnál kezdted, ahol a kazánházak, hőcserélő állomások működtetését bízták rád.

Felelősségteljes munkaköröm volt, sok hasznos tapasztalatra
tettem szert. 15 évet és 136 napot töltöttem ennél a vállalatnál,

de mivel minden főnöknek emelték a fizetését – még azoknak is, akiknek nem volt egyetemi végzettségük –, csak nekem nem, ekkor rákérdeztem az igazgatónál, hogy mi ez a megkülönböztetés? Talán rosszul csinállok valamit? „Szakmailag minden rendben, ha pártag lennél, neked is járna a nagyobb fizetés!” – közölte a megfellebbezhetetlen döntés okát. Megértettem, de nem fogadtam el. Mivel a munka törvénykönyvében szerepelt olyan kitétel, hogy ha nem használják ki a végzettségedet, ez ok a felmondásra. Nos, én akkor éltem ezzel! Szerencsémre a szakmában ismertek, és azonnal felvettek az akkor alakuló kerületi hatáskörű céghez a TÜZÉP-hez, mely Kassa és Eperjes távfűtését volt hivatott kezelni. Az igazgatónő azonnal háromszáz koronával nagyobb fizetést ígért, mint korábban kaptam, ugyanis nagy bajban volt, mert nem tudta, hogy hova mennyi szén kell rendelnie és milyet. Kaptam egy gépkocsit sofőrrel. Felmértem a helyzetet. Elkészítettem a logisztikai térképet, bejelölve, hogy hova mennyi tüzelőanyagot kell szállítani és milyet. Mivel az üzemanyaggal takarékoskodni kellett, azt is kiszámoltam, milyen logika alapján lehetünk a leg-
effektívebbek. Működött a dolog.

Itt ért utol a 89-es rendszerváltás, ez miként érintett téged?

Eszem ágában sem volt, hogy belőlem valaha politikus lesz, de az élet úgy hozta, hogy mégis így alakult. 1990 februárjában először képviselő lettem Kassa Óvárosában, és a népi ellenőrző bizottságba is beválasztottak. Borzasztóan nagy rendetlenséget találtam a hivatalban, és feladatomnak éreztem, hogy nevén nevezzem a dolgokat. Valószínűleg ez a magatartásom vezetett oda, hogy 1990 júniusának végén egyhangúan engem neveztek ki Kassa I-es körzetében az óvárosi nemzeti bizottság elnökévé. A teljes erkölcsi csőd maradványait találtam mindenütt. Délelőtt fél tízkor benyitok az építési osztályra, hát ott fetreng a Z-akciós csapat – teljesen hullarészegen, lehányt zakókban. Tudnék be-

szélni a kassai állatkert építéséről is. Z-akcióban készült ez is. Napirendre tűztem az ülésünkre. A vezetőjük a beszámolójában sorolja az elvégzett munkákat, mert 70 százalékban már minden kész. Eddig engedtem, hogy beszéljen, de itt félbeszakítottam. Mondtam, hogy rendeltem egy minibuszt, megyünk a helyszínre, megnézni az elmondottak valóságtartalmát. Semmi sem volt kész, még csak az alapok sem voltak lerakva, de papíron már az egész létesítmény 70 százalékban elkészült. További probléma volt, hogy az építőanyagot is ellopták, ebből építették a garázsokat, a házaikat. A főnök másnap lemondott, és távozott. Ma már tudom: nagy hiba volt, hogy nem jelentettem fel. Nem egyedül volt. A jellemüket minősíti, hogy a mai napig vigyorognak, hogy milyen ügyesek voltak – és visszasírják azokat a szép időket.

Te viszont az első szabad önkormányzati választásokat is megnyerted, a Nyilvánosság az Erőszak Ellen Politikai Mozgalom színeiben lettél Kassa Óvárosának a polgármestere. Hogy kerültél ebbe a csapatba?

Engem hívtak.

Az, hogy magyar vagy, nem jelentett problémát?

Egyszer sem. Soha.

Hogy érzed, mivel sikerült meggyőznöd a választópolgárokat, hogy rád szavazzanak? Gondolom, hogy a magyarok bizalmát élvezted?

Csak a magyarok voksai – az kevés lett volna, hiszen ők a választópolgárok alig több mint hét százalékát tették ki. Persze ezek is fontosak voltak. Nekem volt egy olyan ötletem, hogy fényképezzük le a várost, hogy így a képek révén is szembesüljünk azzal, mennyire tönkretették. Ez a kiadvány Rekviem Kassa 1945-1990 címen meg is jelent. Kladek Gábor fényképezte, aki a VPN-nek is

az egyik oszlopos tagja volt, és tősgyökeres kassai. Megmutattuk, hogy milyen polgári házak voltak Kassán, hogy néznek ma ki. A feltűzött parketták, a megrepedezett és kitört ablakok, a megrongált tetőszerkezet, a szemét és a kosz a fotókon is lesújtó látvány volt. A kapualjakról és a pincékről inkább már nem is beszéltem. A Dóm és az Orbán-torony között is egy hatalmas szemétkupac magasodott. Már fák nőttek ki belőle. A színház is bedeszkázva. A Szentháromság-szobor is megdőlvén, mögötte a parkban pedig kiásva egy hatalmas gödör. A Fő utcán csak hébe-hóba világított egy-egy lámpa. Az oszlopok nagyobb része teljesen elrozsdásodva. Az önkormányzatunk teljesen a nulláról indult. Nekem kezdetben jóformán még irodám sem volt. De elkezdtük és sikerült rendbe raknunk a várost. Megszületett a restitúciós törvény. Ez lehetővé tette, hogy az egykori háztulajdonosok vagy örököseik Kassán is visszaigényelhették az ingatlanjaikat. Ezt meg is tették. Mi az önkormányzat részéről – a műemlékvédelmi alaphoz – a házak felújítási költségeire 30-tól 70 százalékig terjedő vissza nem térítendő kölcsönt adtunk. Ma már az óvárosban ismét gyönyörűek a polgári házak és a paloták. Mikor polgármester lettem, az első legfontosabb feladatomnak azt tartottam, hogy újítsuk fel a belváros templomait. Tudtam, hogy a proletárdiktatúra által félrevezetett és megnyomorított emberek hitélete a rendszerváltás után meg fog erősödni, és megnő a templomok szerepe. Az óvárosban nincs egy templom, melynek a felújítására ne adtunk volna anyagi támogatást. Karácsony előtt minden egyházi vezetőt meglátogattunk, és az önkormányzat adventi koszorúját is elvittük a templomokba.

Az önkormányzatiság kiépítésének azért buktatói is voltak. A kompetenciákat illetően Kassán lényeges változások történtek. Volt, amikor a magisztrátus formált jogot magának arra, hogy az óváros ingatlanjai felett rendelkezzen. Rudolf Schuster főpol-

gármester például e megszerzett jogok alapján kezdte el a város Fő utcájának a teljes felújítását.

Amit be is fejezett, csak hogy annyira eladósította a várost, hogy ennek terheit még az unokáink is viselni fogják. A költségeket leginkább az növelte meg, hogy Olaszországból hozatott kőlapokat, amelyek borzasztóan drágák voltak. Talán jó is, hogy megvászlattották köztársasági elnöknek, mert így az óváros további régi utcáinak és tereinek felújítása rám maradt. Ezt a feladatot én 70 százalékkal olcsóbban megoldottam. A Kovács utca, a Kálvin tér, a Harang, a Sas és a Mészáros utcák, valamint a Domonkos tér felújítására mi egy kassai cégtől rendeltünk speciális műköveket. Az évek múlását is jól bírják, és nem teszik tönkre a női cipősarkakat, mint ahogy az a Fő utcán sajnos előfordul. Örülök annak is, hogy a Thália Színháznak sikerült egy megfelelő színházat találnunk a belvárosban, ahol a Márai Stúdió is kiépülhetett. Azt viszont sajnálom, hogy a Mészáros utcán azt az ingatlant, amit előbb a Csemadok, majd a Fórum Intézet használt, egy Magyar Ház kialakítására az érintettek nem tudták megvásárolni. Az önkormányzat támogatta volna ezt az ügyet.

Kassát gyönyörű városnak tartják az ide látogató turisták is – és nekünk is tetszik. Természetesen a város patináját az óváros adja, aminek 16 éven át voltál a polgármestere. 2013-ban Kassa lesz Európa kulturális fővárosa. Nem sajnálod, hogy megváltál az önkormányzattól?

A polgármesterségre nem lehet úgy tekinteni, mint egy nyugdíjas állásra. Bizonyos idő eltelte után többnyire szükséges a váltás. Igaz, hogy engem meglepett, amikor Mikuláš Dzurinda felkéréselt, és arra kért, hogy vállaljam el Szlovákia magyarországi főkonzuli tisztségét Békéscsabán. Eleinte nem is akartam, de mivel arra is utalt, hogy nemzetiségiként én át tudom érezni az ottani szlovákok helyzetét is, és magyar az anyanyelvem, ezért nagy szol-

gálatot tudnék tenni a szlovák külpolitikának, nos végül is igent mondtam. Felmentem Pozsonyba a külügyminisztériumba, hogy beletanuljak a rám váró diplomatai tevékenység szakmai csínjábínjába. Tanulságos időszak volt számomra, amit diplomataként az ottani szlovák és magyar közegben megéltem. Most már 65 éves vagyok és nyugdíjas. Az önkormányzattól nem szakadtam el, hiszen a városban és a megyei önkormányzatban képviselőként továbbra is tevékenykedek.

Mit üzensz a mai iparistáknak?

Ne feledjék, hogy a világot nem a filozófusok, nem az orvosok és nem a jogászok viszik előre. Eddig még minden fejlődés mögött egy komoly műszaki gárda állt és áll ma is. Büszkék legyenek ezért arra, hogy ők iparisták, és törekedjenek a maximumra. Tartsák viszont fontosnak azokat a közösségeket, amibe a sorsuk vezérli őket, és legyenek jó polgárok. Ez utóbbi azért is fontos, mert államformák, kormányok jönnek, mennek, de mi, polgárok maradunk!

Foglalkozása:

a Kassai Thália Színház nyugalmazott igazgatója

Született:

1947, Kassa

Lakhelye:

Kassa

Érettségi vizsga:

1966, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola

Egyetemi végzettség:

1974, Budapest, Műszaki Egyetem – Gépészmérnöki Kar

Elismerés, kitüntetés:

2009, A Magyar Köztársaság Tiszti Keresztjének Polgári Fokozata



Kolár Péter

Azon kevesek egyike vagy, aki a műszaki pályán is megállta volna a helyét – alighanem akár nagy eredményeket felmutató kutatómérnök is lehetett volna belőled, de az élet úgy hozta, hogy mindig a közművelődés iránti érzékenységednek engedtel inkább. A Csemadoknak évtizedek óta vezetője vagy Kassán, és egy időben ennek a kulturális szövetségnek az országos elnöki tisztségét is te töltötted be. Később a Thália Színház igazgatója lettél és elérted, hogy önállósítsák a szlovákiai magyarok második színházát. Neked köszönhető a teátrum új irodaháza és a Márai Stúdiószínpad is. Sokan tősgyökeres kassainak gondolnak téged, jöllehet a gyerekkorod még Csízfürdőhöz, Rimaszécshoz és Tornaljához kapcsolódik. Mennyire volt az sorsszerű, hogy a családotok látószögébe bekerült Kassa? Végül is miért itt kötöttetek ki?

A szüleim pedagógusok voltak. Apám csallóközi volt, az anyukám viszont Fülek mellől származott. Nyitra mellett, Gimesben kezdték a pályát, de a két világháború között szinte végigtanították Szlovákiát. A Bodrogközben Királyhelmeceen, Perbenyikben, Szinyérben, Radban oktatták a gyerekeket. Itt Kassa környékén Péder, Bódvavendégi, Somodi községekben. A második világháború után ugye a magyar iskolák már nem nyíltak meg. A szüleimet ugyan nem telepítették ki, megúszták, de ezután csak szlovákul taníthattak. Így jutottak el egészen Késmárkra. Csízbe az ötvenes években kerültünk, akkor, amikor a magyar iskolák újra alakultak. Kassára ekkor még nem jöhettünk, de a céljaink között ott volt, hogy én ide jövök majd tanulni. Az ötvenes évek végén néhányszor már fel is látogattunk Kassára, majd 1962-ben felvettek a kassai magyar ipariba. Tulajdonképpen rajtam keresztül később az egész családunk ide telepedett. 1965-től már állandó lakhelyem volt Kassán, a szüleim pedig 1966-ban költöztek ide. Hogy édesanyám 1947-ben engem a kassai szülészetten hozott napvilágra, ez annak tudható be, hogy akkor a Kassa-vidéki járásban éltek.

De egy olyan gyerek, aki kiskorától kezdve hegedül, miért jön az ipariba? Miért nem a konzervatóriumba vagy gimnáziumba irányítottak a szüleid?

Csízben kezdtem el hegedűt tanulni, aztán Rimaszombatban jártam a zeneiskolába – hetente háromszor. Akkor még nem voltak szabad szombatok. Ez elég mozgalmas időszak volt. Igazából a mai napig nem tudom feldolgozni, hogy miként voltam erre képes. Alapiskolába Csízben, majd Tornalján jártam. Tornalja 18 km-re volt. Reggel felültem a vonatra, elmentem az iskolába. Délben aztán megint felültem Tornalján a vonatra, és irány Csízen keresztül Feled. Ott vártam két órát az átszállásra, majd utána így jutottam el Rimaszombatra, ahol abszolváltam a zenei képzést. Sokszor késő este, féltizenegyre értem haza Csízbe. Ott az állomás még másfél kilométerre volt a falutól – ami egy 12-13 éves gyerek számára nem volt kis távolság. Annakidején volt egy varjú. Az egyetlen társam volt. Ő tudta minden este, hogy mikor jön meg a vonat. Kiszállt az állomásra, és ott várt rám. Mikor megjöttem, a vállamra röppent, és így mentünk a sötétben hazafelé. Ezt a varjút egyébként még fiatal korában törött

szármnyal hozta be egy gyerek az iskolába. Magunkhoz vettük, meggyógyítottuk és felneveltük. A legtöbbet én törődtem vele. Ezért szeretett ennyire.

Ez egyenesen regényszerű, szinte lírai – és nagyon messze van minden műszaki valóságtól...

Volt nekem műszaki énem is. Csízben az egyik barátommal – aki több száz méterre lakott tőlünk – létrehoztunk egy vezetékes távirórendszert. Ehhez meg kellett tanulnunk persze a morzét, de bizonyos elektrotechnikai és más műszaki ismeret is kellett hozzá. A lényeg az, hogy működött, tudtunk egymással kommunikálni. Feleden mindig megbámultam az aktívan működő gőzmozdonyokat. Néztam, hogyan etetik meg szénrel és vízzel. Az egyik barátom jó rajzoló volt. Ő részletesen le is rajzolta a dugattyúkat, a kerekek és az egésznek a működését. Engem érdekelt, és valahogy mindig kapcsolatba is kerültem a technikai dolgokkal. Az ipari végül is úgy jött képbe, hogy a szüleimnek voltak Kassán pedagógus ismerősei. Az iparinak már akkor is nagyon jó híre volt. Olyan iskolát kerestek nekem a szüleim Kassán, ami a műszaki képzés mellett humán műveltséget is ad. 1962-ben jöttem el felvételizni.

Emlékszel rá, hogy milyen volt?

Nagyon is – már csak azért is, mert akkoriban nagy volt a túljelentkezés. Schulz György, az akkori igazgató a szüleimnek el is mondta, hogy szeretné bővíteni az osztályokat, csak a feleslegeservek nem engedélyezik. Végül is ő akkor a két első osztályba – osztályonként 46 diákot vett fel. Fél évig mind a két osztályba ennyien jártunk. Akkor aztán az ő sugallatára egyszer csak megjelent az iskolában a közegészségügyi ellenőrök csoportja. Ők mondták ki a verdiktet: 46 gyerek nem lehet egy osztályban! Mivel az ideális osztálylétszám 30-33 fős, a két osztályból hármat

kellett csinálni. Schulz ezt a következő évben is megismételte, és így lett a három osztályból négy osztály. Ez volt a taktika. A miénk volt az első olyan osztály, amikor 2 osztályban indultunk és 3 osztállyá váltunk az első tanév végére. Én például együtt kezdtem Süli Jánossal – aki később Kassa óvárosának lett a polgármestere –, de mivel az ábécé sorrendjében ő a végén volt, őt áttették a C osztályba, én meg a B-ben végeztem.

Milyennek ismerted meg az iparit?

Én még a régi iskolaépületben, a Maraton téren kezdtem, és ott is érettségiztem. A tanárok személyisége, egyénisége volt rám a legnagyobb hatással. Fantasztikus emberek voltak, szakmailag is – viszont egyikük sem volt szakbarbár. Mély benyomást gyakoroltak rám. Akár neveket is mondhatok. Például Režucha bácsi, vagy Mátéffy, de a többiek is. Voltak nagyon fiatal, kezdő tanárok is közöttük: Brandenburg – aki később Hornyákné néven tanított, Fehérné – aki szintén akkor ment férjhez, ő később aztán a Műszaki Egyetemen oktatott. De a tanári karnak a közép korosztálybeli része is erős volt: Ferjentsíkné, aki a szlovákot tanította, Fraenkel Ágota – aki később Veres bácsihoz ment férjhez. Ő volt az első osztályfőnököm, majd a következő Hornyákné. Az utolsó két évfolyamban pedig Ritzko Béla, aki korábban a Csehszlovák Rádió magyar szerkesztője volt Pozsonyban, illetve Szencen. Ő is nagyon sokirányú tapasztalattal, tudással rendelkezett. Ezek a tanárok nem csak tanítottak, neveltek is minket. Režuchánál a gépelemeket azzal kezdtük, hogy öt vastag füzetet kellett venni, amit könyvkötőnél egybe kötöttünk. Ez együtt nyolc centi vastag nagy füzet volt. Ebbe írtuk a dolgozatokat. Persze ez nem is volt elég, két év múlva még három füzetet kellett egybe kötetni. Ezek tartalma felbecsülhetetlen értéket jelentett. Az egyetemen a vizsga előtt két nappal mindig ezt a füzetet vettem elő – és anélkül, hogy különösebben tanultam

volna az egyetemi anyagot, ebből vizsgáztam le jelesre. Hihetetlenül sok ismeretet átadtak nekünk az ipariban.

Mit jelentett az ipari Kassa hatvanas évekbeli kulturális életében?

A hatvanas évek elején még csaknem mindenki értett magyarul Kassán. Ekkoriban kezdték el a Kelet-szlovákiai Vasmű építését, ami később nemzeti hovatartozás szempontjából teljesen felhígította a várost. Bár az is igaz, hogy az első menetben Rimaszombatból, Királyhelmeccről, Losoncról is nagyon sok magyar beköltözött Kassára, de a szlovák és cseh beköltözés sokkal erőteljesebb volt. A magyar ipari külön helyet foglalt el a város életében. Ezt leginkább a május elsejei felvonulásokon demonstrálták. Ezekre hetekkel előtte készült az ipari. A felvonuláson már mindenki várta, hogy mikor jön az ipari. Szinte katonai rendben vonultunk, de a lényeg nem is a fegyelmezettség volt, hanem, hogy a tribün előtt is egy-egy magyar dalt énekeljünk el – hangsúlyozván ezzel azt, hogy Kassán, igenis, vannak magyarok! Az akkori időben az ipari tanárai közül szinte mindenki bekapcsolódott a város magyar kulturális életébe is. Breznický László – aki egyébként matematikus volt –, a Csemadok színjátászó csoportjának volt a szervezési vezetője. Remek előadásokat csináltak itt Kassán, és vidéken is. Róla tudni kell, hogy olykor Budapestre is elment, kiválasztotta ott a legjobb produkciókat, vagy a legjobb színészeket, és meghívta őket kassai vendégszereplésre. Mivel az ipari igazgatója, Schulz György egyúttal a Csemadok kassai elnöke is volt, a Csemadok az ipariban is nagyon aktívan tevékenykedett. Volt egy külön táncscsoportunk, énekkarunk, irodalmi színpadunk és zenekarunk is, aminek én voltam a vezetője. Mikor én kezdtem az iparit, akkor jött létre a városban egy másik vonal is, aminek Új Nemzedék lett a neve. Először ők is népi táncscsoportot alakítottak, majd énekkart, és

ezekből a tagokból és másokból alakult meg az Új Nemzedék Klub is. Ez fogta össze a Kassán tanuló és dolgozó magyar fiatalokat. Ez pontosan 50 évvel ezelőtt, 1962-ben történt.

Az ötvenes években nem csak az ipariskolában, hanem a gimnáziumban is újra indult a magyar nyelvű oktatás. Volt-e valamilyen rivalizálás a két oktatási intézmény között?

Rácz Olivér személyében a kassai magyar gimnázium élén is egy nagyszerű ember állt, aki nem csak jó pedagógus, hanem kiváló író is volt. Tény, hogy a hatvanas években nem csak az ipari, a gimnázium is magas szinten működött. Mindkét intézménynek sajátos feladata volt. Míg az ipari elsősorban középszintű szakembereket nevelt, a gimnázium már akkor is inkább a főiskolai tanulmányokra készítette fel a növendékeit. A két iskola között az együttműködés nem is pedagógiai, hanem inkább társadalmi téren valósult meg. Mondok erre egy példát. Annakidején még kötelező volt a tánciskola. A gimnáziumba ugye nagyon sok lány járt, míg az ipariban a tanulók kilencven százaléka fiú volt. A tánciskolát ezért közösen csináltuk. Itt persze nem csak táncolni tanultunk meg. Itt tanultuk meg, mi kell ahhoz, hogy igazi kassai polgárokká váljunk. A polgári intelligenciát, a viselkedés alapszabályait is elsajátítottuk itt. Sajnos, ez a gyakorlat a két iskola között később már nem folytatódhatott, megakadályozták a tantermi kötöttségek.

Hogy érzed, végül is mit adott neked az ipari? Mi mindennel vértetett fel?

Az egész életem alakulását az ipari határozta meg. Ahhoz, hogy megmaradt bennem a kultúra szeretete, ehhez az alapokat itt kaptam meg. Az ipariban minket tudatos tevékenységre neveltek. Az iskola műszaki jellegéből adódóan még egy olyan többletet is kaptam, amit máshol nem szerezhettem volna meg

– ez pedig nem egyéb, mint a dolgokra való racionális rálátás képessége. Ez volt az a többlet, amit a kultúra szervezésében fel tudtam használni.

Volt is hol, hiszen a Csemadoknak nem csak Kassán voltál és vagy a vezetője, egy ideig a Csemadok Országos Tanácsának is te voltál az elnöke, és te harcoltad ki a Thália Színház önállósítását, melynek egy bő évtizedig az igazgatója voltál. Nyilván az sem volt véletlen, hogy színi direktorként a Thália Színház dramaturgjának Pászto Andrást, az ipari akkori igazgatóhelyettesét kérted fel...

Nézd, az ipari és a kassai magyar színház sorsa a kezdetektől fogva egybeforrt és folytatódik a mai napig. 1969-ben Schulz György, az ipari igazgatója ajánlotta fel, hogy az iskola tornaterméből hozzák létre a Tháliát. A színházalapító Beke Sándor 1969 februárjában érkezett meg Kassára. Akkor, amikor a Csemadok beköltözött az új székházába, a Fő utca 122. szám alá. Bekének itt az egyik szobában alakítottunk ki egy fekvőhelyet. Itt lakott, innen kezdte el szervezni a hivatásos színház létrehozását. Igazából csak ő tudta, hogy mit miért csinál, de a törekvéseiben mind az ipari, mind a gimnázium, mind a Csemadok és Kassa magyar ifjúsága támogatta. Ez a színház akkor a Komáromi Magyar Területi Színház kassai Thália Színpadaként jöhetett létre, ami azt jelentette, hogy irányítása a komáromi igazgatóság alá tartozott. Az önállósulás kezdettől fogva cél volt, de erre csak a rendszerváltozást követő időszakban, 1999-ben kerülhetett sor. Az, hogy én akkor Pászto Andrást választottam dramaturgnak és művészeti vezetőnek, ez valóban nem a véletlenül múlt, hiszen az ipariban kollegák is voltunk, jól ismertem azt a sikeres munkát, amit az iskolai színjátszásban felmutatott, és biztos voltam benne, hogy szakmai tudását a Tháliában eredményesen kiteljesítheti. Ez így is történt. Mindemellett azt is el kell

mondanom, hogy pedagógusként több nagyon tehetséges diákot terelgetett a világot jelentő deszkák felé. Elég, ha itt Kassai Csongor nevét említem, aki iparista diákszínjátszóként kezdte, majd a Thália Színházban megerősödve, a színi akadémia elvégzése után filmszínészként, tévésorozatok szereplőjeként országosan is ismertté vált. De Czajlik József is az ipariból rajtolt és neves rendezővé vált, aki a nyugdíjba vonulásom után elnyerte a Thália Színház igazgatói posztját. Persze itt most minden nevet felsorolni sem tudok, de iparista volt például a Magyar Területi Színház egykori igazgatója és rendezője, Takács Emőd is.

Mára már megszoktuk, hogy a Thália Színház a kassai magyar ipariskola részét képezi, de vajon mennyire tekinthető ideálisnak ez az állapot?

Ez a mai napig kényszermegoldás, amit eltűrünk, mert mi lenne, ha még ez sem volna?! Lehet, hogy erősnek fog tűnni, amit mondok, de nekem meggyőződésem, hogy az a helyzet, amiben a szlovákiai magyar kultúra leledzik, ez méltatlan egy valamire való közép-európai országhoz. Érthetetlen, hogy közel hetven év alatt Szlovákiában egyetlen egy magyar színházat sem építettek. Az más kérdés, hogy Komáromban épült egy kultúrház, ami úgy-ahogy színjátszási célokra is megfelel, de hadd ne részletezzem, hogy mennyi problémája van annak a szerencsétlen épületnek. Persze Szlovákiában színházak még a hetvenes és nyolcvanas években is épültek, például: Eperjesen, Nyitrán és Pozsonyban is. Találkoztam a nyitrai színház igazgatójával, aki a haját tépte, hogy milyen nehéz fenntartani azt a nagy monstrumot. Csak abból a pénzből fel lehetett volna négy emberi léptékű színházat építeni. Közülük akár egy magyart is, Kassán. Ha ez az ország tényleg európai szintre akar kerülni, ezt meg kell tennie nekünk.

Még egy záró kérdés hozzád az ipariról: hogyan látod e nagy múltú iskola jelenét, mit kellene tenniük, tennünk azért, hogy a jövője is ígéretes maradjon?

Ami a diákok számát illeti, sajnos, az ipari mára eléggé leépült. Én azt kívánnám a szlovákiai magyarságnak, hogy figyeljen oda a kassai magyar iparira, mert ez az iskola ma is képes sokirányú tanulást és műveltséget nyújtani a diákoknak. Az ipari felszereltsége, a kollégium léte továbbra is lehetővé teszi, hogy a nyugat-szlovákiai diákok is nagyobb számban jöjjenek ide. De ha mégsem lennének elegenden, azon a lehetőségen is el kellene gondolkodni, hogy ez az oktatási intézmény visszakerüljön a 140 évvel ezelőtti helyzetébe, abban az értelemben, hogy Miskolctól kezdve Sárospatakig és Salgótarjánig újra a felső-magyarországi térség központi iskolájává is váljon, ugyanis az Európai Unió belüli határ menti térségekre vonatkozó szabályok ezt most már lehetővé teszik.

Született: 1948, Hím

Foglalkozása: gépészmérnök, magánvállalkozó

Erettségvizsgája: 1967, Kassa, Magyar Tannyelvű Középiskola, Ipartiskola

Egyetemi végzettség: 1973, Kassa, Műszaki Főiskola



Bubenko György

A Kanyapta menti falvakban még a hatvanas évek elején sem volt jellemző, hogy a gazdák taníttatták volna a gyerekeiket, jóllehet ekkor már szinte biztosnak látszott, hogy a magángazdálkodásnak befellegzett, az otthon maradó fiatalok csak az állami gazdaságban vagy az egységes földműves szövetkezetekben boldogulhatnak. A hími Bubenko család azonban kivétel volt. Bubenko András nyolc gyereke közül öten egyetemi végzettséget szereztek, és a többiek is legalább érettségiig jutottak. De vajon miből eredt ez a másként gondolkodás? – kérdezem a család legfiatalabb tagját, Bubenko Györgyöt.

A földművelő családukból először az apai nagybátyám emelkedett ki, akiből római katolikus pap lett. Taníttatták az apámat is, aki a Kassai Premontrei Gimnáziumba járt, de leérettségizni már nem tudott, mert közbeszólt a világháború. Folytatnia már később sem lehetett, mert az egyik bátyja elesett a harcokban, a másik bátyjának pedig a gránát kiverte a szemét – úgyhogy a legkisebb fiúnak otthon kellett maradnia, vezetni a gazdaságot. Nagypármnak negyven hektár földje volt. Hím legnagyobb gazdája volt. Hogy apám már tanult emberként kezdte tovább fejleszteni a családi gazdaságot, ez abban is megmutatkozott, hogy kialakított egy nagy méhészetet, és üzletelni is elkezdett – főleg fával, mert voltak erdeink is. És nem csak a Hangya Szövetkezetet szervezte, hanem a gazdákat is, hogy álljanak össze. Már a traktor is meg volt nekik rendelve, de jött a háború. Nekem is azt hagyta örököül, arra törekedjek, hogy mindig több lábon álljak. Apám 1901-ben született és 2000-ben halt meg. Kár, hogy nem tudta kívánni a magyar állampolgárságot. Nemsokára leteszem a sírjára az enyémet.

Hogyan alakult az életetek a háború után?

Hajszálon múltott, hogy ki nem telepítettek. Perényt, a szom-

széd falut szinte teljesen kitelepítették. Hímet is elkezdtek, de szerencsére Gottwald leállította az akciót, így innen csak öt családot vittek el. Persze a szocializmussal ránk így is igen nehéz időszak jött, mert a kulákokat hajszolták. Apámtól mindent elvettek. Arra már valamelyest én is emlékszem, hogy anyám az ölében tartva rázott engem előtűk azt kiabálván, hogy ne vigyék el mind a tíz tehenet, legalább egyet hagyjanak a gyerekeknek. Nem hagytak. A kamarát is kiséptették. Nem volt könnyű apámnak. El kellett adnunk a zongoránkat, amit anyám örökölt, és a házat is. Mert a gyerekek taníttatása sokba került. Apám a földműves szövetkezetben 200-300 korona havi fizetést kapott. Állandó pénzhányban szenvedtünk. Később már a legidősebb bátyám segített, akinek ezer koronás fizetése lett.

Mindezek ellenére a nyolc gyerek közül te, a legkisebbik részesültél-e valamilyen megkülönböztetésben?

Anyám azt szokta mondani, hogy én két dologban is kivétel vagyok. Az egyik, hogy az összes gyereke kétvétenként született, csak én öt évre. A másik: az összes gyerek úgy jött a világra, hogy fiú, lány, csak én vagyok fiú a lány helyett. A népes családban nekem az volt jó, hogy, amikor a testvéreim a szünetekre

hazajöttek az iskolákból, az egymás közötti beszélgetéseikből, az ugratásaikból én rengeteget tanultam. Komoly viták alakultak ki magyarságtudatról, irodalomról. Már kisiskolásként is olyanokat tudtam, amit a többi gyerekek nem.

Felső tagozatos diákként te is a buzitai központi alapiskolába jártál?

Csak a hatodik osztályba. Hetedikes koromtól már a kassai magyar alapiskolába jártam, mert átíratott oda édesapám. A növéremék családi házban laktak Kassán, ők vettek magukhoz.

Gondolom, hogy ez abban is segített neked, hogy Kassán jobban megtanultad a szlovák nyelvet, mint a faludbeliek?

1960-ban kerültem Kassára. A szlovákból az utcán valami ragadt rám, de az az igazság, hogy akkor még Kassán csaknem mindenkiel lehetett magyarul beszélni. Ekkor még alig hatvanötezer lakosa volt a városnak. Csak később, a Kelet-szlovákiai Vasmű felépítése után duzzasztották fel, mert közel huszonötezer embert alkalmaztak. Sok csehet és szlovákot behozva. Ebben az időszakban a Kelet-szlovákiai Gépgyár is nagyobb fejlődésnek indult. Ez utóbbival az iparinak nagyon jó kapcsolata volt.

A te esetedben az előre eldöntött tény volt, hogy az iparit fogod választani és nem a gimnáziumot?

Igen, mert az ipari egyrészt szakmát adott, másrészt az egyetemre is aránylag sok végzett növendékét felvették. Harmadsorban pedig azért, mert mindenki tudta, hogy ez az iskola az életre is jól felkészíti az odajárókat. A saját tapasztalatomból is megerősíthetem, hogy az akkori tanárok még meg akartak tanítani minket sok mindenre. Mátéffytól például a magyarság történetéből sok olyan dolgot sajátítottunk el, amik nem is voltak benne a tankönyvben. De nem csak tőle. Duruttya Pista

bácsi ugyan testnevelést tanított, de arra is szakított időt, hogy lerajzolja nekünk, miként is történt a nándorfehérvári csata. Tornatermet is szerzett nekünk a Puskin utcán, a zsidó templom melletti iskolában. Minden hétfőgén a saját szabadidejéből áldozott arra, hogy jöjjön velünk a tavaszi 100 kilométer megtételére. Nagy nyomot hagyott bennem Ritzko Béla is, aki elsőben az osztályfőnökünk volt, és magyarra tanított. Engem először a századforduló irodalmából hívott ki felelni. Felsoroltam az írókat. Kérdezte, kitől olvastam valamit. Mikor látta, hogy lényegre törően válaszolok, ez neki elég is volt. Aztán még megkérdezte az osztályt, hogy kinek jár az Irodalmi Szemle. Mikor kiderült, hogy csak nekem, már nyert ügyem volt. Aztán Jancsik Béla bácsi volt az osztályfőnökünk. Ő arra tanított meg, hogy a történelmet az összefüggéseiben sajátítsuk el, akkor jobban meg is értjük. Igaza volt, mert nemcsak az alkatrészeknek kell egymásba passzolniuk. Velünk még a matematikát és a logikus gondolkodást is megtanították. Aki figyelt, annak az ipari rengeteget adott.

Úgy tapasztaltad, hogy a főiskolai tanulmányokra is jól felkészítettek?

Az ipariban a szakmai képzés olyan magas volt, hogy amikor én felkerültem a főiskolára, az asszisztens azért volt felháborodva, mert a diákok hozzám jártak kisegítésre, és nem hozzá, holott az elsőben még a szlovák nyelvtudásom sem volt kielégítő. A szlovák iparisták nem voltak olyan jól felkészítve, mint mi. Aztán még olyasmit is észrevettem, hogy a szlovák diáktársam szövegében helyesírási hibák is vannak. Mit gondolsz, mit válaszolt, mikor szóvá tettem? Azt mondta: „Csessz rá, mi mérnökölök leszünk, nem tanárok!” Az igazság az, hogy Ferjentschné az arany szigorával engem nagyon felvitt szlovákból is. Nézd, én nem mondhatok mást, minket az ipariban gépelemekből és

technológiából is nagyon jól megtanítottak. Bár Režucha tanár úr a szakmai dolgokat illetően sopánkodott, hogy mi már csak három füzetet kapcsoltunk egybe, nem ötöt, mint azelőtt.

Szerinted mivel magyarázható, hogy a ti időtökben a klubélet is tartalmasabb volt, mint manapság?

Ennek alighanem a legfőbb oka az, hogy akkor a diákok a hétvégén nem mentek haza, mint most, hanem együtt voltunk. Iparistaként a klubban először Kolár Péterrel találkoztam. A klub akkor még a Fő utcán, a Partizán mozitól vagy két épülettel feljebb, bent az udvarban volt. Varga Levente vezette. Iparistaként mi akkor még csak nézelődtünk, de amikor a Csemadok a Maraton téri saroképületben megkapta a saját székházát, Kolár Péter agilis szervezésével máris berendeztünk ott magunknak egy igazi klubot. Eleinte a főiskolások találkoztak itt, de aztán jöttek az iparisták és a gimisek is. Az 1968-as események pedig még jobban felpergették a dolgokat. Szóba került, lehet, hogy lesz Kassán magyar színház. Aláírásokat kellett gyűjteni az ötlet támogatására. Akar-e Ön Tháliát Kassán? – írtuk a kérdőívekre. Buszt szereztem, kiutaztunk a diákokkal Gombaszögre, az Országos Kulturális Ünnepekre. Rengeteg aláírást gyűjtöttünk össze estig. Kirándulásnak is jó volt. Este vissza a klubba. Énekeltünk, táncoltunk, szórakoztunk reggelig. Beke Sándornak, a színház igazgatójának szereztünk egy ágyat. Egy ideig itt lakott a klubban. Megalakítottuk a Magyar Ifjúsági Szövetség Kerületi Tanácsát. Utána járni kezdtük a falvakat is, hogy ott is megalakítsuk a Magyar Ifjúsági Szövetség helyi szervezeteit. Másodikos főiskolás koromban én már nem is tudtam, hogy politikus, szervező, vagy diák vagyok-e. A napi pörgés szinte a lételemem lett. Ha volt egy szabad órám, már szaladtam a Csemadokba, a klubba. Ott persze olykor perlekedni kellett az öregekkel, mert mindig akadékoskodtak, hogy mit csináltok ti a klubban? Schulz

Gyuri bácsit, az ipari igazgatóját azért is becsültem, mert ő nem az öregeknek hitt, hanem nekünk. Kiérezte, hogy nem hazudok neki. Akkoriban Kassán ő volt a Csemadok elnöke. Klubunk a Csemadok Délvárosi Helyi Szervezetéhez tartozott, melynek az ipariból akkor 1 200 tagja volt.

Végül is hány évig vezetted a klubot?

Négy évig. Külön büszke vagyok arra, hogy a használt akkumulátorok értékesítéséből annyi pénzt összegyűjtöttünk, hogy Kassán szervezhettük meg a klubvezetők első országos találkozóját. Eljöttek a prágaiak, a brünniek és a pozsonyiak is. Egyedül Újvárból nem tudtak valahogy eljönni. Itt volt viszont a fiatal lakiteleki költő-tanár, akit Lezsák Sándornak hívnak. Nagyon támogatta a kezdeményezéseinket már akkor is! Rendszeres munka folyt a klubunkban. Havonta magyarországi vendégművészek léptek fel a körünkben. Fábryt is gyakran felkerestük Stószon. Korábban Új Nemzedék volt a klubunk neve, de kértük, engedélyezze, hogy az ő nevét vehessük fel. Bele is ment – és nem sok hiányzott ahhoz, hogy a vagyónát is ránk hagyja. De beláttuk, mégsem lenne jó, ha gyerekekre bízna. Ezért döntött végül is a Csemadok mellett.

A mérnöki képességeid kibontakoztatására valójában a szepsí Tesla gyárban nyílt lehetőség. Hogy jött létre ez a fénycsövgyár, és miért volt olyan rövid életű?

A kötelező, tényleges katonai szolgálat letöltése után azonnal Prágába kerültem. A Teslának hét üzeme volt az akkori Csehszlovákiában. Prága volt a központ, de igyekeztek a gyártást kihelyezni onnan vidékre. Szepsiben is ezért létesítettek egy üzemet. Fénycsövek és villanykörték gyártására kellett felkészülnünk. Félévig voltam Prágában, hogy a gyártás minden csínja-bínjával megismerkedjek. Itthon Szepsiben én lettem az új

üzem konstrukciós és tervező osztályának a vezetője. Szepsibe egy régi gyártósort adtak azzal az ígérettel, hogy később majd egy újat is kapunk. Erre mindaddig várni kellett, míg a kommunista párt fővezére, Gustáv Husák parancsba nem adta, hogy új gépeket csak Szlovákiába lehet venni. Megkaptuk az új gépsort, de a prágaiak ebbe nem nyugodtak bele. Azon voltak, hogy a vezetést lejárassák, amit meg is tettek. Menesztették az igazgatót és más vezetőket is. Jöttek ellenőrizni. Reggel hatkor megérkeztek. Nálam már ekkor is mindenki dolgozott, és semmibe nem tudtak bele kötni. Ekkor már főkonstruktőr voltam. Persze a vezetést ők vették át. Egy fél év alatt viszont rosszabb gazdasági eredményt értek el, mint amire a korábbi vezetés képes volt. Ezért kénytelenek voltak újra átadni a vezetést az ittenieknek. Nem részletezem tovább, de a lényeg az, hogy az új gépsor megszerzéséről továbbra sem mondtak le, és egy év után el is vitték. Mikor ez bekövetkezett, én azonnal levontam a következtetést és felmondtam. Fiatal mérnökként nem akartam maradni egy leépülő üzemben.

Mihez kezdtl?

A Perényi Egyesített Földműves Szövetkezetbe mentem dolgozni, ahol az építkezési részleg vezetésével bíztak meg. Ez jó időszak volt. A Kelet-szlovákiai kerület egyik legmodernebbül felszerelt gazdaságát építettük itt ki, aránylag rövid idő alatt. Jó csapatot hoztam létre, pörögtek a dolgok. Csakhogy egyszer a tudomásomra jutott, hogy az elnök fél tőlem, mert azt hiszi, hogy a helyére pályázom. Természetesen ez meg sem fordult a fejemben, de jobbnak láttam inkább továbbállni, hogy a kételyeit eloszlassam. A Sacai Állami Gazdaságban ugyanolyan feladatokkal bíztak meg, mint amilyenek kivitelezésével Perényben már sok tapasztalatra szert tettem. A dolgok itt is egészen tűrhetően beindultak, de ekkor jött a rendszerváltozás.

Valójában ekkor is jó időben, jó helyen voltam, mert sikerült privatizálnom az építési részleget. Itt, amit korábban én terveztem és építettem, az enyém lett. Először az egyik csarnokot vettem meg, aztán a másik épületet, majd a hozzájuk tartozó telket is. Később a hét hektáros területen a cégem harmadik csarnokát is felépítttem. A vállalkozásom fő irányultása az építészett volt, de azonnal elkezdtem autóalkatrészeket is árusítani a Ladákba, majd építési anyagok és mezőgazdasági termékek értékesítését is elkezdtük. 2009-ben költöztünk be az új épületünkbe, ahol most vízvezetékhez szükséges és villamossági termékeket is forgalmazunk. A vállalkozásomat most már a két fiam viszi tovább. Ők is iparisták voltak mind a ketten.

Tudom, hogy sok helyen és sokféle épületet építettél. Sok régi épület felújításával is a cégedet bízták meg. Ezek közül melyikre vagy a legbüszkébb?

Kétségtelenül a kassai Thália Színház székházának a kialakítására, vagyis a Márai Stúdió létrehozására, mely Pásztor Péter tervei alapján készült, és ez lett a kassai magyar művészeti élet legfontosabb bástyája.

Ennek a szomszédságában van az egykori iskolád, a kassai magyar ipari. Ennek a mostani helyzetét milyennek látod?

Kevés a gyerek, nincs miből válogatniuk. Ez mindenképpen a színvonal rovására megy. De a mai világban talán már nem is lehet elvárni azt a képzést, amit mi kaptunk. Én sajnálom, hogy nem járhatok ide tanítani a gyerekeket a pozitív gondolkodásra, meg a vállalkozásra. Talán jó lenne, ha az egykori diákok közül, a sikeres pályát befutó egyének közül gyakrabban meghívnának valakit ide kötetlen beszélgetésre, hogy átadják a diákoknak gazdag élettapasztalataikat. Schulz György igazgató úr a mi időnkben mindig behozott ilyen egyéneket. Mi csüngtünk ezek-

nek a szavain. Volt, amikor egy amerikai és egy görög üzletember mesélte el, hogy milyen körülmények között találkoztak, és mi lett azután, mikor kiderült, hogy egykor mindketten a kassai ipari diákjai voltak. Mi igen élénken hallgattuk ezeket a beszámolókat, és tanultunk belőle.

Foglalkozása: egyetemi oktató

Született: 1949, Rozsnyó

Érettségi vizsga: 1968, Kassa, Magyar Tannyelvű
Középiskola

Egyetemi végzettség: 1974, Budapest, Műszaki Egyetem



Zsebik Albin

A krasznahorkai vár uradalmi birtokának egyik festőien szép kis falujában, Körtvélyesen születtem, ahonnan előbb Kassát, majd Prágát és Budapestet indultál el „meghódítani”, hogy aztán egy hosszabb lélegzetvétel után Pozsony következhesen. És nem csak ennyi, hiszen időközben Moszkvától Berlinen át egészen New Yorkig becserkészted a tudományos világot. Nemzetközi szinten elismert energetikai szakértő lettél és tudásodat tanárként adod át a diákoknak a Budapesti Műszaki Egyetemen. Közösségépítő aktivitásod is elismerést érdemel, mint ahogy az is, hogy főszerkesztője vagy az Energiagazdálkodás című szakfolyóiratnak. Hogy érzed, mi kellett ahhoz, hogy az életpályád így induljon?

Az első legfontosabb lépés az volt, hogy a szüleink minket már akartak taníttatni. Parasztsaládból származom. Két lánytestvérem van. A húgom is leérettségizett, a nővéremből pedig újságíró lett. Engem mint fiút a kassai ipariba irányítottak – és utólag is igazolni tudom, hogy ez jó döntés volt, noha bennem is volt vonzalom a humán szakágazatok iránt is.

Hoztál-e valami olyasmit magaddal otthonról, amire, már a kassai ipariban is nagy szükséged volt?

Természetesen, és ez nem egyéb, mint a kintartás. A paraszti sorsból adódott, hogy a munkák végzésébe a gyerekeket is bekapcsolták. Bizony nem kis kintartás kellett ahhoz, hogy fiatalabb korunkban végigdolgozzuk a napot például a szőlő füvezésével, illetve később a szőlő kapálásával. Nálunk a szőlő a hegyen termett. Itt a földben még benne vannak a kövek, a szikladarabok, amelyek éjszakára is tárolják a magukba szívott napmeleget, és ezzel is hozzájárulnak a szőlőszemek éréséhez. A jó terméshez viszont kellett a kitartó, szakszerű munka, mint ahogy az ipariban is a jó tanulmányi eredményekhez.

Gondolom, hogy előtted Körtvélyesről azért még nem sokan tanultak a kassai ipariban?

A falunkból Kovács Jóska volt az első iparista. Ő 1963-ban végzett. Őt az öccsével együtt mi ketten követtük – és utánunk már rendszeresen jöttek legalább ennyien. Az első három évfolyamot mi még az ipari régi épületében, a Maraton tér melletti iskolában végeztük, a negyedik évfolyamot pedig már az új helyen fejeztük be.

Sokan voltak az osztályban?

36-an kezdtük és 33-an fejeztük be. Nagy volt az osztályunk. A Csallóköztől a Bodroghözígyig igen sok fiatal jött akkor az ipariba. 5 párhuzamos első osztályt indítottak: 4 gépészetit és 1 elektrotechnikait. Az osztálytársaim között egy sem volt, akit korábban ismertem volna, de jól összerázódtunk, egy normális közösség alakult ki.

Vonatkozik ez az iskolára is?

Igen, és ezt a kollégiumi elhelyezés is elősegítette. Egy Fő utcai kollégiumban laktunk. Negyvenen egy szobában, mert ennyi ágyat tudtak ott elhelyezni. Egy vályúszerű mosdó tartozott

hosszá, melyben csak hideg víz folyt. Ezzel mosakodtunk. Nem volt éppenséggel valami ideális állapot, de volt benne nevelői vonzat így is. Megtanultuk a toleranciát, és ez kialakította az egymásrautaltság érzetét, ami a közösségi szellemet teremtette meg.

Emlékszel rá, hogy az ipariban mi volt az első meghatározó élményed?

Ez a léptékvonalzóhoz kötődik, és a pontosság, a precizitás követelményének a fontosságáról szól. Ugye, mikor az első házi feladatot megkaptuk műszaki rajzból, a tanár figyelmeztetett, hogy a milliméternek milliméternek kell lennie, az A4-es formátumnak pedig 210 x 297 cm-nek. Mikor elkészültünk az első rajzokkal és beadtuk, Országh László bizony visszadobta azokat, amelyeken valami 1 milliméterrel kisebb vagy nagyobb volt a kelleténél. A precizitás fontosságát ekkor egy életre megjegyeztem, mint ahogy azt is, hogy rettentően fontos a külalak, a „csomagolás” milyensége is. És ez nem is csak a termékekre és a gyártmányokra érvényes. Az egyetemen a hallgatóim figyelmét én is fel szoktam hívni arra, hogy átvitt értelemben a tudás is áru, ennek a „csomagolására” is nagyon oda kell figyelni, ha vevőt akarunk találni rá! Megerősíthetem azt is, az ipariban nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy megértessék velünk, egy-egy gépen belül a különböző alkatrészeknek mi a szerepük, mi a feladatuk, s mi ezeket az alkatrészeket pontosan le is tudtuk rajzolni. Režucha Dezső oktatta nekünk a gépelemeket. Ő minden órára más alkatrésszel jött be, amiket addig skicceltünk, míg jó nem lett. Az egyetemen is az a célunk, hogy értsék a mérnökök a részelemeket és az összefüggéseket is, hogy jól működő rendszerek kialakítására legyenek képesek, sőt ezeket a rendszereket a gazdaságos üzemvitel és a megbízhatóság szempontjából optimalizálni tudják. Az ipariban például nagyon jó

konstruktorokat neveltek. Természetes elvárás volt a diákoktól, hogy ismerjék az eljárásokat, vagyis azt, hogy mi minden kell ahhoz, hogy egy alkatrészt vagy gépet legyárthassanak. Az innen kikerült fiatal szakembereknek Józsi bácsi, vagy János bácsi már nem mondhatta a gyárban, hogy konstruktor úr, ezt így nem lehet megcsinálni, mert szakismeret birtokában bizonyítani tudta, hogy lehet.

Az egyértelmű volt számodra, hogy te műszaki beállítottságú egyén vagy?

Hozzám a humán dolgok is közel álltak. A szülőfalumban középiskolás koromban is mi szerveztük a kulturális életet. Szín-darabokat tanultunk be, amiket nem csak otthon, hanem a környező falvakban is bemutattunk. Szinte hagyománnyá vált az is, hogy szilveszterre kabaréműsort készítsünk. A néptánc pedig már kisebb gyerekkoromban megtalált. Az ipariban különben a magyar nyelv és irodalom, valamint a történelem oktatására is megkülönböztetett figyelmet fordítottak. Kováts Miklós volt a magyartanárnk, és egy kisebb ideig Ritzko Béla. Mindketten kiválóan értették a dolgukat, sok mindenre megtanítottak. Én szerettem a verseket is, különösen Petőfi költészetét. Mikor irodalomból megkaptuk az érettségi tételsorait, én fel is sóhajtottam, hogy milyen jó lenne, ha Petőfit húznám ki. És mázlim volt: Petőfi forradalmisága lett a tételem! Mondtam a felvezetőt, majd jöttek a versek és a kommentárok hozzájuk. A kezdeti drukkk hirtelen élvezetté alakult át.

Gondolom, hogy a szlovák nyelv és irodalom már nehezebb térszta volt...

Az osztályfőnökünk, Ferjentsíkné tanított szlovákra. Minden ellenállásunk ellenére igyekezett megtanítani minket. Nem volt nacionalista. Őszintén, lelkiismeretesen azt gondolta: jó, ha

megtanítjuk ezeket a magyar gyerekeket a szlovákra. Nekem tiszta egyes volt a bizonyítványom, kivéve a szlovákot, amiből kettést kaptam. Az egyest valóban nem érdemeltem meg. A tanárnőt nagyon tisztességes, becsületes asszonynak ismertük meg. Szerettük is. Most egy évvel ezelőtt halt meg, nyugodjon békében!

Miként alakult az érettségi után az életed?

Iparistaként ugyan lett volna hova mennem dolgozni, de valahogy a tanárok is azt sugallták, hogy folytassuk, folytassam! Annakidején már működött Prágában az Ady Endre Diákklub, és onnan is lejártak az ipariba bemutatni a prágai és a brünni egyetemet. De Prága és Brünn már azzal is közelebb került hozzánk, hogy az ipariból minden éven vittek minket a Brünni Nemzetközi Kiállításra, és a harmadik osztályban Kelet-Németországba is mentünk szakmai gyakorlatra, ami azt jelentette, hogy közben Prágával is megismerkedtünk. Nekem a cseh főváros már ekkor annyira megtetszett, hogy végül is egyetemi tanulmányaim színhelyéül ezt választottam.

Nem volt kemény dió a cseh egyetem egy magyar diáknak?

Csak az elején, mert még a nyelvet sem ismertük. Ugye otthon mi magyar rádiót hallgattunk, magyar televíziót néztünk – hébe-hóba esetleg szlovákot, de cseh nem. Mikor a tanár magyarázni kezdett csehül, mi csak tátottuk a szánk, aztán szótároztunk. A Prágai Műszaki Egyetemre akkor nem volt olyan nehéz bejutni, de annál inkább bennmaradni. Mi akkor tizenhatan jöttünk az ipariból, és nyolcan fejeztük be a tanulmányainkat. Százak hulltak ki már az első vizsgákon. Mese nem volt, ott produkálni kellett, hogy benn maradjon az ember. A beadványokat aki időre nem készítette el, annak távoznia kellett. A matematika volt a legnehezebb. Elővizsgaként megcsináltam az ábrázoló mértant.

A matematika vizsga csak harmadik nekifutásra sikerült. Példasorok voltak, ezeket szinte a kisujjunkból kellett kiszórni. Ez volt a legnehezebb, a többi már gyerekjáték.

Hogy néztek rátok, magyarokra a csehek?

Minket ott szeretettel fogadtak. Míg a szlovákokkal szemben volt egy kis ellenérzésük, minket, a felvidéki magyarokat szinte családtagként fogadtak.

Mindez már az úgynevezett „emberarcú szocializmus” időszakában történt. A politika mennyire volt benne a mindennapjaitokban?

Mi lelkesedtünk érte. Amit Dubček meghirdetett, mi is komolyan gondoltuk. Őszintén lelkesedtünk – jöllehet ezzel kapcsolatosan azért azt is le kell szögezmem, hogy csak ezután értettem meg igazán, hogy valójában miért is a Mama című verse talán József Attilának a legszebb költeménye. Kováts Miklós tanár úrral erről a versről az ipariban sokat beszélgettünk, de én itt értettem meg igazán, hogy mit is jelent az a sora, hogy: „Én még őszinte ember voltam.” Mi is a gyerekkori őszinteséggel fityeltük a 68-as eseményeket, és lelkesedtünk iránta.

Hogyan kerültél át a budapesti Műegyetemre, miért ott végeztél?

A harmadik szemeszter vége fele észrevettem az egyetemünk hirdető tábláján, hogy a külföldi tanulási lehetőségek között a Budapesti Műszaki Egyetem is szerepel, ahova három hallgatót vesznek fel. Ez 1970-ben volt. Beszélgetni kezdtünk róla a Prágában tanuló egykori iparistákkal. Eldöntöttem, hogy én megpróbálom. Csatlakozott még hozzám Soóky Zsuzsa és Koscs Ági is. Prágában befejeztem a négy szemesztert. Budapesten a harmadik évfolyamban akartam folytatni a tanulmányaimat. A

jelentkezésemet el is küldtem. Vártam, hogy válaszoljanak, de semmi. Már szeptembert tapostuk, amikor jött egy reklamáció, hogy miért nem mentünk, szeptember elsején már elkezdődött az egyetemi oktatás. Gyorsan oda utaztunk. A papírjainkat igen nehezen találták meg. Mikor megtalálták, hidegzuhanyként hatott rám a közlés, hogy az első évfolyamot kell elkezdenem. Hogyan? – meredtem rájuk tágra nyílt szemekkel, kiejtve számon a hitetlenkedő kérdést. Én már két évet elvégeztem, most pedig kezdjem újra?! Láttam, hogy nincs rendben valami e körül! Mondták, menjek vissza másnap. Ekkor már három lehetőséget adtak: vagy azonnal a második évbe belépek, vagy a jövő éven a harmadikba, ha közben leteszem a különbözeti vizsgákat, vagy pedig megcsinálom azokat a különbözeti vizsgákat most, amit kellett, és szeptemberben elkezdem a negyedik szemesztert. /Utólag tudtam meg, az egész probléma abból adódott, hogy az irataim az egyik emeletről nem kerültek át a másikkra./ Egy évet nem akartam veszíteni semmi esetre sem, már-már azon voltam, hogy visszamegyek Prágába. A döntés meghozatala előtt viszont még kimentünk a Népstadionba az osztrák-magyar meccsre. Persze ott sem a focit néztük, mert az volt a téma, hogy maradjunk, vagy menjünk vissza? Végül is mindent az döntött el, hogy a mérkőzés után a Bartók Béla utcán egy borozóban megittunk 1-2 üveg bort, és reggel nekem nem akaródzott bepakolni, hogy visszamenjek Prágába. Megcsináltam a különbözeti vizsgákat és végül is a negyedik szemeszterrel folytathattam a tanulmányaimat.

Amit sikeresen be is fejeztél és hőerőgépész oklevelet szereztél. Mi volt a diplomamunkád témája?

A nyomottvízes atomerőmű primér körének szabályozását választottam, és mivel volt lehetőségem fél évre kimenni a moszkvai energetikai intézetbe, a diplomatervet ott készítettem el.

Ez azért is hasznos volt számomra, mert a tájainkon felépített atomerőműveket ott fejlesztették ki.

Nyelvi nehézségeid nem voltak?

Nem, mert az orosz és a német nyelv alapjait már a kassai ipariban elég jól megtanultam. A diplomamunkám megvédésére Budapesten, 1974 szeptemberében került sor. Közben a harmadik osztálytól én a mérnöktanári képzésbe is bekapcsolódtam, ennek az államvizsgáit a folyó év decemberében tettem le.

Miután azonnal munkába is léptél, méghozzá a Pozsonyi Energetikai Kutatóintézetben. Nem akartál Magyarországon maradni?

Lett volna rá okom, mert a jövődöbeli feleségem akkor volt harmadikos joghallgató Budapesten, de mivel a pozsonyi munkahelyemtől lakást is kaptunk Nagyszombatban, habozás nélkül eljöttem. Itt nem konkrétan az atomerőművekkel, hanem az atomerőművi hőkiadás kérdéskörével foglalkoztam. Főleg azt vizsgáltam, hogyan lehetne az atomerőművi hőtárolást hatékonyabbá tenni, miként lehetne ezt a hőt nagy távolságokra szállítani. Közben természetesen afféle összekötő kapocs szerepét is betöltöttem a Pozsonyi Energetikai Kutatóintézet és a Magyar Energiagazdálkodási Kutatóintézet között. 1977-től 1981-ig aspiránsként visszakerültem a Budapesti Műszaki Egyetemre, ahonnan a doktori disszertáció megvédése után visszamentem Pozsonyba. Megvallom őszintén, az ottani kutatóintézetben nem éreztem magam rosszul. Magyarságom ellenére elfogadtak a kollegák. Hogy 1983-tól mégis visszajöttem tanárnak a budapesti Műegyetemre, ennek elsősorban az volt az oka, hogy a feleségem jogász volt, és a szakmai pályafutását csak az anyanyelvén, Magyarországon tudta megalapozni. 1983 óta én tehát a Műegyetemen dolgozom, jelenleg az energiagazdálkodás,

távhőrendszerek és energiaveszteség-feltárás tantárgyakat oktatott. 2007-2010 között a FŐTÁV Zrt. Műszaki vezérigazgató-helyettese voltam. Büszke vagyok arra, hogy 2004-ben, külföldiek közül elsőként választottak be a világ számos országában működő, atlantai székhelyű Association of Energy Engineers „Hall of Fame”-jébe, amit magyarra talán a Híres Emberek Csarnokának fordíthatnánk. Hál’ istennek nekem megadatott, hogy az életem során eddig azt végezhettem, amit szeretek.

A családról még csak annyit árultál el, hogy a feleséged jogász. A gyerekek?

Három lányunk van. Mindhárman jogászok. A legkisebbel magánvállalkozóként együtt működtetünk egy energetikai mérnöki szakirodát. A másik lányunk itt Budapesten az EON jogásza, a harmadik pedig Magyarország finnországi főkonzulja.

Vajon megfogalmazható-e, hogy mi volt az a vezérfonál, ami téged az egész pályádon végig vezetett?

Hogyne! Az a mottó, ami az iparban a szalagavatói üdvözlőkön szerepelt: „Söpörj bár utcákat, vagy építs gépeket, csak ember légy talpadon – ezt soha ne feledd!”

Foglalkozása:

Újságíró,
a Kassai Löffler Béla Múzeum nyugalmazott igazgatója
1949, Alsólánc
Született:
1968, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Iskolola
Érettségi vizsga:
Egyetemi végzettség:
Elismerés, kitüntetés: 1981, Pozsony, Koméniusz Egyetem – újságírói szak
2010, A Magyar Köztársaság Lovagkeresztje



Gazdag József

Szülőfalud – Alsólánc – mindössze 30 kilométerre dél-nyugatra fekszik Kassától. Nincs messze, de ennek ellenére bennem felmerül a kérdés, hogy 1872-ben, amikor Szakkay József megalapította Kassán az akkori Magyarország első felsőbb ipartanodáját, ennek a híre vajon eljutott-e ide? Egyáltalán: milyen lehetett az akkori Alsólánc?

Nem tartom valószínűnek, hogy a Kassai Felsőbb Ipartanoda megnyitásáról az alsólánciak értesültek volna. Az ezernyolcszázas évek második felében a Kanyapta-medence még szinte teljesen agrárvidéknek számított, azt is mondhatnám: tanyavilág népesítette be. Alsóláncnak ugyan volt földesura, de a földművelés gépesítését Hedry Aladár is a századforduló után kezdte el erőteljesebben. Ennek ellenére azt azért nem zárnám ki, hogy ő ne tudott volna valamit Szakkay kezdeményezéséről. Gondolom ezt azért is, mert Hedry fia, István később Magyarország amerikai nagykövete lett – tehát a hazai történeszekről nekik korábban is naprakész információik lehettek. Kassa környékén az ipar akkor az északi részeken – vagyis ahol a németek, itteni szóhasználatnál élve a mánták éltek –, tehát Mecenzéf és Stósz környékén volt jelen. Ott is főleg a hámorok formájában.

Tudom, hogy a világot te még a petróleumlámpa fényénél lát-tad meg Alsóláncon. A megélhetést ott még akkoriban is mindenki-nek a földművelés jelentette. Ekkor még ökörrrel, lóval szántottak. Traktor nem volt. Mi mindennek kellett történnie ahhoz, hogy téged már érettségivel végződő középiskolába küldtek tanulni, ráadásul nem is gimnáziumba, hanem az akkor egyre jobb hírnévre szert tevő kassai magyar gépipari szak-középiskolába?

Ha marad a régi rendszer, apám továbbra is valahol az uraságnál,

esetleg más gazdánál dolgozott volna, de a második világháború utáni történések a falusi életet is gyökeresen megváltoztatták. Az állami gazdaságokban és a földműves szövetkezetekben a termelés gépesítése erőteljesebben a hatvanas években indult el. Gyerekkoromban otthon fűrni, faragni, kalapácsolni azért én is megtanultam. Ezt-azt meg is tudtam csinálni, de olyan céljaim nem voltak, hogy műszaki pályára menjek. Tizenöt éves korában nehéz is eldöntenie az embernek, hogy mi legyen. Én akkoriban pedagógus is szerettem volna lenni, meg újságíró is. Falunk református lelkésze, Gyüre Zoltán pedig mindig arra terelgetett, hogy menjek el papnak. Végül is, amikor konkrétan el kellett dönteni, hogy hova menjek, az volt a meghatározó, hogy Buzitáról az unokabátyám, Árvay Béla már elvégezte az iparit. Akkor úgy gondoltuk, hogy ha ez neki jó volt, nekem is az lesz! Ráadásul akkor kezdték el építeni a Kelet-szlovákiai Vasmű elődjét a HUKO-t, és azt mondták, hogy ott több ezer munkaerő-re lesz szükség.

Emlékszel-e arra, hogyan történt a felvételi vizsga? Vissza tudod idézni?

Mikor én mentem az ipariba, ennek az iskolának már jó hírneve volt, amit az is igazol, hogy nagy volt a túljelentkezés. A felvételizőknek csak az egyharmadát vették fel. A mi iskolánkból – Buzitáról – rajtam kívül akkor Szeles Laci, Sirilo János és Filip

Klári próbált még szerencsét. Mind a négyünket felvettek, ami annak köszönhető, hogy Buzitán matematikából és fizikából Szabó István igen jól felkészített minket. Matematikából és magyar nyelvből felvételiztünk. Az írásbelim jól sikerült, szóbelire nem is kellett mennem.

Mennyire volt ismert ekkor számodra Kassa? Gyerekként jártál-e már ott?

Ötödikes koromban voltam Kassán először. Fociztunk otthon, és én valahogy keményen összefutottam az egyik „ellenféllel”. Ennek az lett a következménye, másnap reggelre annyira bedagadt a térdem, hogy nem tudtam átlépni a küszöböt. Anyám felvett a hátára, kivitt az autóbushoz, amivel felmentük Kassára az orvoshoz. Ott aztán begipszelték a lábam. Nagyon az emlékezetemben él, amint a kisállomáson vártuk a hazafele, azaz a Nagyida felé induló vonatot. Utána még – egyszer-kétszer – voltunk Kassán, főleg azért, hogy húsvétra ruhát vegyünk. Kassa viszont mégsem volt teljesen ismeretlen számomra. Korábban anyám ott szolgált. Kassa bombázását is átélte. Sok mindenről mesélt nekem. Később pedig olvasni kezdtem a Hajnal című újságot, melyből a városról és a környékén történő dolgokról sok mindent megtudtam. Persze gyerekként Kassa nekem igen nagy városnak tűnt!

Iparistaként bejáró voltál, vagy diákotthonban laktál?

Diákotthonban laktam, a Főiskolai utcán, a VSS futballpálya mellett.

Milyennek ismerted meg az iparit?

Akkor még a Maraton téren, a Komenský utca sarkán volt az iskolánk. Hatalmas volt az iskola, és rengeteg a diák – ez volt az első benyomásom. Az első és a második évfolyamot ott végeztem el, majd a harmadik évfolyam végén jöttünk le a Grešák utcára, ahol azóta megerősítette bázisát az iskolánk. A diákotthonban hatan laktunk egy szobában. Volt, aki a Bodrogközéből jött, mások Gömörből és Nógrádból, de sokan a Csallóközből is. Ez jelentette a nagy pluszt. Valahogy erősíteni tudtuk egymást. Sokat tudtam meg tőlük a Bodrogközről, meg Csallóközről, ők pedig tőlem a mi vidékünkéről. Kassa akkor még nem volt annyira felduzzasztva, és az a magyar közösség, amit az ipari diáksága és tanári kara képezett, fontos tényezőnek számított Kassán. Akkor magyar beszédet is gyakrabban lehetett hallani az utcán, nem úgy, mint manapság. A május elsejei felvonulásokon pedig mindig az ipari aratta a legnagyobb sikert. Erőtől duzzadóan szólaltattuk meg népdalainkat, amiért sokan megtapsoltak a Fő utcán, de már a felkészüléskor is, amikor a Kuzmány utca környékén nótaszóra gyakoroltuk a menetelést. Tudtuk, hogy sokan értenek bennünket, sokan örülnek nekünk. Önbizalom-erősítésként hatott ránk ez a visszaigazolás.

Ki volt az osztályfőnökök?

A kezdetektől fogva Kováts Miklós. Ő akkor jött oda tanítani, és mi voltunk az első osztálya. Humán beállítottságú, magyar szakos, nagyszerű tanár! Vele Kassa környékére és messzebbre is sokat kirándulgattunk. A nyugat- és közép-szlovákiaiak a hétvégeken sem jártak haza. Miután az édesanyám meghalt, én is egyre kevesebbet. Mi ezeket a hétvégéket töltöttük el felejthetetlen élményszerzésekkel. Kováts Miklós először a Bankóra, majd az Epres-tetőre vitt ki minket, aztán tovább. De nem csak turisztika volt, színházi előadásokra is elvitt. Ha valamilyen iro-

dalmi estet rendeztek Kassán, igyekezett minket oda is elirányítani. A kezdetkor zöldfűlűek voltunk, de később tapasztaltuk, hogy mennyi mindennel gazdagodtunk, mennyi mindent ingyen megkaptunk! Persze, ez nem csak a mi osztályunkkal történt így. Több tanár is hasonlóan foglalkozott az osztályával. Ilyen kimagasló egyéniség volt például Putankó Emil bácsi, nem beszélve Schulz Gyuri bácsiról, vagy Kanócz tanár úrról. Többen voltak, akik ilyen szellemben próbálták meg vezetni a diákjaikat. Tulajdonképpen az ipariban ez jelentette a hozzáadott értéket. Tehát nem csak a szaktantárgyak kimondottan jó szinten való oktatása, hanem azon felül ez is!

Milyen volt a gyakorlatban az, amikor a szakoktatással szembesültél?

Nagyon ügyesen megtanítottak arra, hogy tudjunk tervezetni, konstrukciókat összeállítani, hogy tudjunk szabványok szerint rajzolni. Ez utóbbi azt jelenti: úgy, hogy ha azt egy kivitelező a kezébe kapja, abból ki tudjon igazodni. A gépek működéséről az alapszolgálat is megtanították velünk, és ezeket le is tudtuk rajzolni.

Szeretted a műszaki rajzot?

Magának a rajznak a mibenlétét Péter Lászlóék már Buzitán, az alapiskolában elsajátíttatták velünk. Tudtuk, hogy mi az ábrázolás lényege. Igen, szerettem rajzolni. Ami az ipariban számomra egy kicsit szokatlan volt, az a műhely: az esztergapadok, a marógépek. Ezek egy kicsit idegenek voltak számomra, mert korábban nem találkoztam velük. Meg azért is, mert nem voltam én annyira gépész, hogy nagy pontossággal be tudjam állítani ezeket a gépeket. Persze, be tudtam kapcsolni őket, egy kicsit tudtam is velük dolgozni, de nem nekem találták ki őket.

Merthogy neked egészen más volt a habitusod?

Igen, ez egyértelmű. Az alapiskolában én például nagyon szerettem a földrajzot. Látnod, ezt hiányoltam is, hogy miért nincs az ipariban. Persze, az ilyen irányú érdeklődésem ellenére a műszaki élet ábcéjét én azért annyira megtanultam, hogy amikor az érettségi után, 1968-ban a vasmű hideghengergéjébe felvettek nyári munkára, a rám bízott előrajzoló teendőket hibátlanul elvégeztem. Közben a Kassai Műszaki Főiskola gépészeti karára is felvettek, de ott másfél szemeszter után rájöttem, hogy a műszaki pálya nem az én álmom. Ki is léptem onnan sürgősen.

Beszélgünk még egy kicsit az ipariról. A diákéletről, mert úgy tudom, hogy te táncdalfesztivált is nyertél, az iskola sztárja lettél...

Az ipariban az én időmben sport- és kulturális vonalon igen élénk és színes diákélet folyt. Rendszeresek voltak például a teadélutánok. A szobánkban Kardos Gyuszinak volt gitárja, Gutmon Endrének meg csellója. Én ott is énekelgettem velük. Már negyedikes voltam, amikor megrendezték az ipariban az első slágerfesztivált. A zenei életbe akkor robbant be Dobos Attilának a Boldogságtól ordítani tudnék című száma. Mivel ez a zenekarnak és nekem is nagyon tetszett, ezzel neveztem be a slágerfesztiválra. Tizenketten versenyeztünk. Mindnyájan halál komolyan vettük a felkészülést. Én is egymás után vásároltam a sarki üzletben a nyerestojást – ezt ittam, hogy még jobb legyen a hangom. Végül is én lettem a győztes. Ez különlegesen jó dolog, nagy élmény volt az iparista koromban – ráadásul a fesztivált rendező diáklányok között ott volt Marika is, aki később a feleségem és gyerekeim anyja lett.

Említetted, hogy a műszaki főiskolához nem nagyon volt kedved, végül is milyen kitérő után lettél újságíró és hogyan?

Az újságírás szinte a gyerekkoromtól kezdve foglalkoztatott. Előtte lebegett ez a cél, de hosszú ideig távolinak, elérhetetlennek tűnt. Minden azzal kezdődött, hogy már alapiskolás koromban bekapcsolódtam azokba a versenyekbe, amelyeket a Szabad Földműves hirdett meg a gyerekeknek. Rejtvényeket kellett megfejteni és fogalmazásokat írni a megadott témákra. Ezeket pontozták, és így alakult ki a végeredmény. Mivel az élmezőnyben végeztem, a legjobbak nevét ekkor már meg is jegyeztem. Olyan nevek voltak ezek, mint Soóky Zsuzsa Kamocsáról, Zsebik Albin Körtvélyesről. Nagy és kellemes meglepetés volt, amikor ezekkel a fiatalokkal az iparban találkoztam és személyesen is megismerkedtünk. Újságíró én azért akartam lenni, hogy a mi vidékünkéről is hírt adjak a tágabb környezetnek. Az életiskola viszont úgy akarta, hogy a tényleges katonai szolgálat letöltése után előbb még kulturális vonalon szerezzek tapasztalatokat. Előbb a Csemadokban, majd a Kassa-vidéki Járási Nemzeti Bizottság kulturális osztályán dolgoztam. Első tudósításaimat a Csemadok-rendezvényekről küldtem a Hétbe, majd a Szabad Földművesbe is. Később besegítettem Béres Jóska bácsinak a Csehszlovák Rádió Magyar Adásában, majd Kulik Gellért, az Új Szó kassai fiókszerkesztőségének a vezetője keresett meg azzal a felkéréssel, hogy bővíteni fogják a kassai szerkesztői állományukat, és velem számolnának, amennyiben elfogadom. Nos, hívatásos újságíró így lettem, és közben levelező tagozaton a képesítést is megszereztem a Pozsonyi Komenský Egyetemen.

Mivel annakidején újságíróként nagyjából Kelet-Szlovákia mezőgazdaságával foglalkoztál, ezért kíváncsi lennék a véleményedre, hogy miként tekintesz azokra a változásokra, amelyek az agráriumban végbementek?

Noha naprakészen már nem követem ennek az ágazatnak a tör-

ténéseit, mégis azt kell mondanom: a mezőgazdaság más pozíciót érdemelne, mint amiben most leledzik. Az rendben van, hogy a tulajdonviszonyok rendeződtek. Az viszont nincs rendben, hogy a nagytőke és a biznisz – kihasználva a felkészületlenségünket – ellehetetlenítette az agráriumunkat. Döbbenetesnek tartom, hogy egy ilyen nagyvárosban, mint Kassa, ma már sem egy húsfeldolgozó üzem, sem egy tejgyár nem működik, de még a korszerűnek tartott malmot is bezárták. Az már csak ezek következménye, hogy a termelők egyre nehezebb helyzetbe kerülnek. Nagyon össze kellene fognunk, hogy az Európai Unión belül megvédjük azokat az értékeket, adottságokat, amikkel még rendelkezünk. Amennyiben nem sikerül a változást elérni, odajuthatunk, hogy a mezőgazdaságban nem marad hozzáértő szakember.

Az aggodalmaidat én is osztom, de lépünk tovább. Nyilván nagy váltás volt az életedben, amikor Kassán elfogadtad a Löffler Béla Múzeum igazgatói tisztségének a betöltésére szóló felkérést. Minek tekintetted ezt a megbízatást?

Egyfajta kihívásnak. Löffler Béla szobrászművész igazi kassai polgár volt. Ezért cselekedett úgy, hogy minden ingó és ingatlan vagyonát, gazdag gyűjteményét szülővárosára, Kassára hagyta. Viszonyulása a dolgokhoz, a szeretete a város iránt ebben nyilvánult meg. A gyűjteményünkben több mint 2 500 egyedi műalkotás van. Az állandó kiállításon elsősorban az örökhatározó szobrászművészeti munkáit mutatjuk be, és nagy értékkel bír a tárlatnak az a része is, mely a kassai festőművészek önarcképeit tárja a látogatók elé Halász Hradil Elemértől, Csordák Lajostól, Jakobytól, Feldtől kezdve Eckerdtent, Roskoványin, Duncsákon át egészen Filep Istvánig, a fiatalabb jeles kassai festőig. Külön öröm számomra, hogy az emeleti részen kamara-kiállítások szervezésére is lehetőséget tudtam teremteni. A közönségünk nagyon hálás azért, hogy itt időszaki kiállításokon azoknak a

festőknek a munkásságáról is átfogó képet kapnak, akiknek az önarcképe a Löffler-gyűjtemény részét képezi, és kapcsolatban álltak Béla bácsival. Nagyon fontos kikötés volt az örökhagyó részéről, hogy a Löffler Múzeumban a fiatal, pályakezdő képzőművészek is kapjanak kiállítási lehetőséget. Nos, a földszinti kiállító helyeinkben ennek teszünk eleget. Ez a bemutatkozási fórum mára már közép-kelet-európai viszonylatban is ismertté és kedveltté vált. Mindezen túl ez a múzeum rengeteg hangversenyt, irodalmi estet, könyvbemutatót is rendez, aminek már megvan a saját közönsége.

Beszéljünk még arról is, hogy te az iparisták nagy családjába tartozol, és valójában a te szűkebb családod is ebből alakult ki, hiszen mondtad, hogy a feleséged is iparista volt. A gyerekeitek viszont már nem jártak a kassai ipariba. Miért?

Mert ők korábban felfedezték, mint én, hogy a műszaki pálya nem az ő területük. A lányom magyar-angol szakot végzett a Pécsi Egyetemen, és ott is dolgozik, az egyetem nemzetközi oktatási központjában. Ide járnak magyar nyelvet tanulni a világ legkülönbözőbb tájairól Kínától kezdve Amerikáig. Zsuzsa lányom az ő képzésüket szervezi és oktat is. A férje is ezen az egyetemen tanít. Nagyon örülünk viszont annak, hogy az unokáink igen jól érzik magukat nálunk, Alsóláncon. Mondták is a szüleiknek, hogy tegyenek kereket az ottani házuk alá, és húzassák el ide. A fiam az én nyomdokaimba lépett, és túl is szárnyalta azt, amire én képes voltam. Örülök ennek. Ő is a sportot szereti. Megélhetési forrása is a sportújságírás lett, de kiváló író is lett belőle, amit a hazai és külföldi szakmai elismerések is megerősítenek, amiket az első novelláskötetéért kapott. Minden szülő örül annak, ha a gyermeke többre viszi, mint amire ők voltak képesek. Mi is így vagyunk ezzel.

Befejezésképpen már csak egy kérdés: mit üzensz az alma matered mai diákjainak? Mire figyeljenek, mi a fontos az életben?

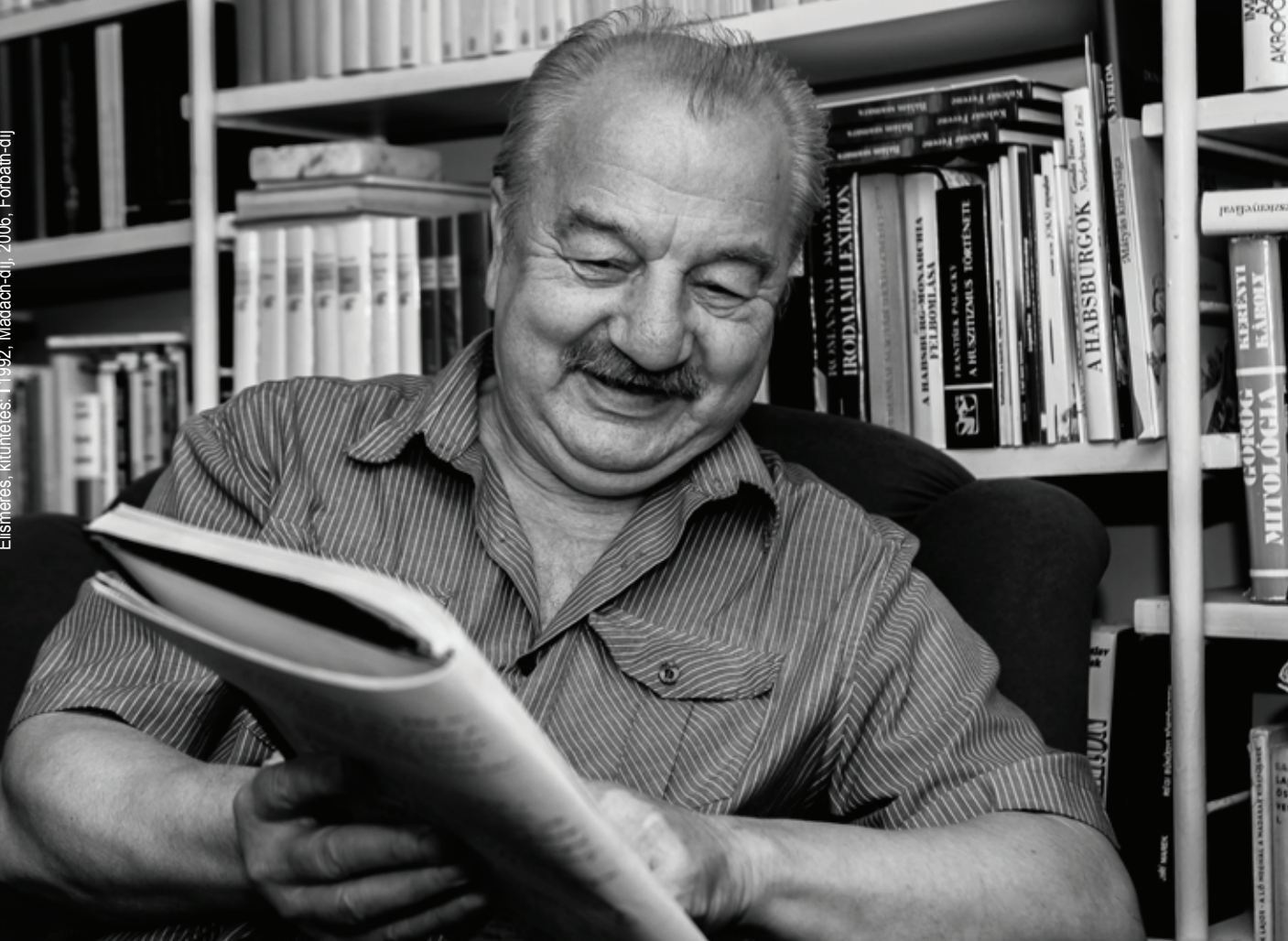
Ne hagyják magukat behálózni, maradjanak tiszták, egyenes emberek. Az iparistáknak talán ezt könnyű is megérteni, hiszen ott ugye azt tanultuk, hogy a derékszög az derékszög, a kétszer kettő az mindig négy. Én azt tartom, hogy mint ahogy ebben, úgy az életben sem lehet csalni. Legalább is nem érdemes, mert akkor az igazságtól már eltávolodunk – és annak előbb vagy utóbb úgyis meg kell fizetni az árát.

Született: 1949, Szentes

Foglalkozása: költő, író, szerkesztő

Érettségi vizsga: 1968, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Iskola

Elismerés, kitüntetés: 1992, Madách-díj, 2006, Forbath-díj



Kulcsár Ferenc

Iparista évei alatt Kulcsár Ferenc – „hűen a jövőjéhez” – naplót vezetett, melyben egy fiatal lélek szövi bele a diákélet mindennapjaiba azt a szellemi szomjúságot, mely későbbi évtizedeit is végigkísérte, s amely végső soron irodalmunk jelesei közé emelte őt. Nem mindennapi kíváncsisággal olvastam bele ebbe a kézzel írt autentikus naplőfüzetbe, s az alábbi válogatást azért is jóleső érzéssel ajánlom a figyelmükbe, mert ezek a sorok egy „poklokra ment, mennyekbe szállt” világról tudósítanak: mintegy örökkévalóvá téve a régvoltat az írás hatalma által.

1966. XI. 27.

Egész nap legkedvesebb dolgaimmel, az irodalommal foglalkoztam. Egyszerre három könyvet olvasok: Sienkiewicz Quo vadis-át, szlovák nyelven, hogy gyarapítsam nyelvtudásomat, mert az ipari elvégzése után filozófiát szeretnék tanulni Pozsonyban; Shelleytől A megszabadított Prométheuszt, s Hemingwaytől a Vándorünnepet, mely az író, illetve az „elveszett nemzedék” párizsi éveiről szól. Most már este 11 óra van, a szobatársaim (Kertész Imre, Koczur Gyula, Majoros István, Pál Tibor) mélyen alszanak, csak én dolgozom. Valahol olvastam, a tudás erőfeszítést és szenvedélyt kíván, s én ezt tartom szem előtt, s ő tart engem ébren. Nagyon sok munkám van. Szinte úgy érzem, bűn lefeküdni, mikor itt várnak rám köröttem az elolvasatlan könyvek. Valami állandóan azt súgja: olvass, tanulj, javadra válik; az irodalom, a tudás az egész életemet követeli. Holnapra, a holnapi órákra keveset készültem, de nem volt több időm, olvasni kellett – hát olvastam.

1966. XI. 28.

Az iskolát ma megúsztam – nem feleltem. Délután elmentem a magyar könyvesboltba, melyet örömmel látogatok (ha van pénz), s megvettem Byron Don Juan-ját, melyben a költő vis-

szataszítónak festi le a szabadságot eltipró világot, s amelyen a szellemnek felül kell emelkednie. Legfőbb vágyam, hogy idővel egy szép kis könyvtárra tegyek szert, világirodalmi rangú írók, továbbá magyar, illetve csehszlovákiai magyar írók műveiből. Vettem még egy verseskötetet Batta Györgytől (Virágot nyit a puskacső). Ma érkezett meg a Prágából rendelt könyvem, Rousseau Vallomások-ja, gyönyörű kiadásban, mely óriási örömet szerzett nekem. Így tehát pénz dolgában most eléggé gyengén állok, mindössze tíz koronám maradt. Különben ez velem mindig így szokott lenni, ha pénzem van, elköltöm könyvekre, s utána, míg nem kapok a szüleimtől támogatást, „szegénykedem”, mint a templom egere. De nem nagyon bánom, mert a könyv minden vágyam kielégíti. Úszom a boldogságtól, ha egy kis időm marad az olvasásra. Holnapra elég jól felkészültem az órákra, így nyugodt vagyok. Most már éjfél elmúlt, becsukom a naplót, és pihenni térek.

1966. XI. 29.

Ma mechanikából ötöst kaptam, nem sikerült az írásbeli gyakorlatom, így majd javítanom kell. Orosz nyelvből viszont egyet

szereztem, Lomonoszovból feleltem. Nagyon tetszik nekem, hogy ez a parasztszármazású fiú a tudomány óriásává vált, aki fizikával, kémiával, matematikával, költészettel, történelemmel, filozófiával, nyelvészettel egyaránt foglalkozott. Talán azért is tetszik mindez, mert én is parasztivadék vagyok. Ma Ki mit tud? versenyt rendeztünk, s nekem az ipari „versmondójaként” két verset kellett előadnom a rendezvényen (Juhász Gyula: Anna örök, Balassi Bálint: Idővel paloták). Vacsora után hozzákezdünk a mérésbeszámoló elkészítéséhez, ami éjfélig elhúzódott, így holnap készületlenül megyünk iskolába.

1966. XI. 30.

Hétkor már megkezdődött a mérés, s mivel nem tudtuk leadni a beszámolókat, utasítást kaptunk, hogy december 10-ig pótolni kell a hiányt, különben szekundát kapunk. A mérést Varga tanár elvtárs tanítja, egy mosolygó, göndör hajú, elegáns fiatalember; szemüveget visel, ami a sok tanulást juttatja az ember eszébe. Szeretjük őt nyílt szívéért, kedves humoráért, modorában a különösen figyelmes és nagyon művelt embert lehet felfedezni. A mérés után másfél óra szabadunk volt, így én szokásom szerint elvonultam a technikai könyvtárba, újságokat és folyóiratokat olvasni.

1966. XII. 1.

Reggelre nagy hó esett, s fújt a szél, december méltón köszöntötte, fehérbe pólyálva, a világot. Iskolába menet mindig megveszem az Új Szót, de ma reggel 7-kor még nem lehetett kapni – s ez különös módon többször is előfordul. Az iskolában sok a hiányzó, járványos betegség van. Délután a testnevelésen 3 km-t futottunk a friss hóban, ami nagyon tetszett nekem. A testnevelést egy Szovjetunióból jött, Csobán nevű tanár tanítja, aki öklölvívásban könnyűsúlyú bajnok volt. Alacsony, zömök

emberke, s nagyon kedveljük a beszédéért: az aztánt osztánnak ejti, a kettőt kettűnek, a sepregetnit serpegetninek, a fehéreket fehereknek. Vacsora után készülődtünk a tánciskolába, amelyet csütörtökönként 7-től 9-ig tartanak. Eddig megtanultuk a bluest, a rumbát, a csacsacsát, a lettkest, az angolkeringőt. Ma este a bécsi keringőt és a „dzsajfot” tanultuk. A lányok 15-18 év közöttiek, tehát kilencedikesektől második gimnazistákig: 60 lány, 60 fiú – így a tánciskola utáni izgatott fiúdumák az intrin soha nem maradnak el. Ezután még tanulni is kellett éjfélig a szlovákok és a gépeket.

1966. XII. 2.

Ma nagyon jó kedvem volt. Amúgy zárkózott természetű vagyok, nemigen társalkodom, helyette inkább olvasok, töprengek, írok – így érzem jól magam. Ma az iskolában jegyet vásároltam Molière Dandin Györgyére, a MATESZ adja majd elő. Az Új Ifjúságot is megkaptam ma, amelyet az iskolában rendeltem meg; ez az egyetlen lap, mely a csehszlovákiai magyar ifjúsághoz szól; a Látóhatár rovatában a magyar írókat mutatja be, egykori királyhalmeci igazgatóm, Tolvaj Bertalan tollából.

1966. XII. 3.

Reggel váratlan öröm ért, az Új Szóban megfejtett keresztretjevényért Romain Rolland Pierre és Luce című regényét kaptam ajándékba, mely két fiatal szerelmét írja le, ami sokban emlékezett a mi bimbózó s nemezszer virágba boruló, vergődéseket is gyakran okozó fiú-leány kapcsolatainkhoz. Délután az Irodalmi Szemlélt olvastam, benne a Csehszlovákban „rekedt” Forbáth Imre verseivel, akinek alábbi ijesztő sorai eléggé megviseltek: „Ó, jaj! mit vétettem én, / Hogy embernek kell csúfolnom magam.” Összefüggésben lehet ez a kisebbségi sorssal, vagy a 20. század tragédiái szülték őket?

1966. XII. 4.

Írtam a szüleimnek, pénzt kértem, mert már csak karácsonyra megyek haza. Utána a gépeket kellett rajzolnom, a Becher-féle emelőt – éjfél után két órára készültem el vele. Paul Valéry írja: Az igényem az én erőforrásom.

1966. XII. 8.

Gépelemórán új tanárunk, Albert Sándor megígérte, hogy ha a Vasas megveri az Internazionálét, hétfőn nem felelünk. Sajnos, a Vasas 2:0-ra kikapott. Este a tánciskolában több volt a lány, mint a fiú, mert a fiúk inkább a futballmérkőzést nézték a tévében. Ma este a polka volt soron. Tánc és meccs után rajzolni kezdtünk: éjfél után fél háromig dolgoztunk, persze csak titokban, az ablakot pokrócokkal letakarva, a konnektorba pedig égőt szerelve. 1966. XII. 9. Ma az osztályunk siralomházhoz hasonlított, az éjszakázás valamennyiünket kimerített. Este úgy éreztem, mintha egy viharból vagy véres csatából menekültem volna meg – bele a meleg ágyba.

1967. I. 16.

Ma életem egyik nagy pillanatát éltem meg – megjelent az első írásom, a Nőben. Az újságban kinyomtatott nevemet látva úgy éreztem, csodálatos dolog történt velem: álmaim kezdetének jelét véve a történetekben.

1967. I. 18.

Délután angyalként repültem az iskolába: Batta György költő, egykori iparista volt a vendég. Miután felolvastam egyik versét, ő meg az irodalom és az újságírás „titkairól” mesélt, aztán közölte, hogy rövidesen Budapestre utazik, Illyés Gyulához és Sinkovits Imréhez. Szomjasan hallgattam szavait.

1967. V. 18.

Konsztantyin Szimonov versével megnyertem a Puskin versmondó verseny árási első, a kerületi és az országos verseny második helyét. Az általános vélemény szerint nagy sikersorozat volt, köszönet érte Fedorjak tanár elvtársnak.

1967. V. 19.

Osztályfőnököm, Kováts Miklós unszolására elküldtem verseimet az Új Ifjúságba, mondván, ne csak az ipari újságjában, az Acéltollban közöljem őket. Félek. Mi lesz, ha lebeszél a versírásról az Új Ifjúság szerkesztője, Tóth Elemér, akinek a verseit A halak a mélyben úsznak és a Ketten című kötetéből ismertem és szerettem.

1967. V. 25.

Mától újra tanulni kezdek németül, olyan vasakarattal, mint még soha.

1967. V. 26.

Politikai gazdaságtan órán a Legmélyebb élményem az iskola-évben témában egy lány iránt érzett vonzódásom titkairól írtam, úgy érzem, nagyon finoman, érzékletesen. Kíváncsian várom az egyik leginkább tisztelt tanárom, Putankó Emil véleményét, aki különben nagyon egyszerűen, majdnem hogy hanyagul öltözködő, művelt, megértő, jószívú, „demokratikus” ember.

1967. V. 28.

Ma hat és fél órán át írtam a gépekből elmaradt hiányzásaim 28 oldalát – éjfél után fél kettőig. Fáradt vagyok, úgy érzem, a fáradtság rozsdás, ronda dög.

1967. VI. 5.

Bánatos vagyok, komoly gondok borítanak: anyagi gondok, szüleim anyagi gondjai, a szegénység terhe. Lázadok értük és miattuk.

1967. VIII. 7.

Most, két hónappal később felszabadultabb lettem. Bebarangoltam közben Németországot és Magyarországot. Ma Rousseau-t olvastam, s kétségek gyötörnek, koromhoz képest eléggé színvonalasan írom-e a naplót.

1967. IX. 5.

Az iskolában sok a csinos, új lány, az elsősök... Egyébként csendes és komoly voltam egész nap – ennek örülök. Lassan kitisztul, „kristályossá” válik a jellemem. Este gyönyörű filmet láttam: Francois Lelouch rendezésében az Egy férfi és egy nő, elbűvölő képsorokkal. Mindig erre vágytam, ilyen mélységre és örök egyszerűre.

1967. X. 9.

Ma van a születésnapom, Örülök, hogy ebben az iskolában, az „ipariban” múlt el gyermekségem, s itt lettem „felőtt”, a világ „legidősebb embere”, 18 éves. De azért fáj egy kicsit az elmúlt gyermekkor, az „ékes és édes”, az égbolt csillagmilliárdjaival, az éjszakák és a nappalok meséivel, a mennydörgésekkel, záporokkal, villámlásokkal és gyermeki istenfélelemmel.

1967. X. 30.

Közeledik az érettségi. Ez bizony érződik. Álmunkban is csak szerkesztünk, vonalak simulnak egymáshoz, gömbölyödnek, olykor még gúnyosan mosolyognak is – hej, de meggyötörnek! Sorstársaim még éjjelente is feljajdulnak, szakkifejezésekkel suttoják el izgalmaikat, félelmeiket.

1968. I. 10.

Közelednek az egyetemi felvételik. Tökéletesíteni kell a szlováknyelv-tudásomat. Talán még a naplót is szlovákul kellene írnom egy ideig. Drága magyar nyelv. Szeretlek, mint gyermek az anyját, méh a virágot, hű kutya a gazdáját. Egy rövid időre megválok mégis tőled, hogy utána még jobb legyen úsznom vízidben, álmodnom egeidben.

1968. V. 1.

Dél előtt a város május elsejei „ünnepi” zaja tört be a szobámba, és én csendesen mosolyogtam rajta. Minek ez az egész? És még örültem is, hogy a felvonulókat később – mint a lovasrendőrség a tüntetőket – szétkergette az eső. Ilyen „gondokkal” indulok holnap az írásbelire. Rettegek. Sikerül? Négyévi munka súlya nyom. Csak fel a fejjel, egészen magasra.

1968. V. 2.

Az első akna semlegesítve. Mintha egy istennő segített volna, fel-felbukkanva boldogítón, örök-szép fejével a képletek fulasztó levegőjében. Csak holnap ugyanígy legyen.

1968. V. 3.

„Vége! A függöny legördült!” Négy évem betetőztem – győztesen. Az „istennő” újra velem volt – fürtös szép feje, aranylóbor-színű szeme végig rajtam nyugodott az írásbeli során. Istennőm, virágom, csak megmaradj nekem, kedvesem, a szóbeli vizsgákra is.

1968. V. 5.

Gyönyörű napom volt. Úgy éreztem, magasztos, megtisztító és megrendítő rend van a szívemben. Komolyság, munka, írás, kedvesség. Holnap már BALLAGÁS. Mennyire kedves, kíváncsi,

könnyű szó. Szeretem mondani, hallani magánhangzóit, mássalhangzóit, ritmusát. S mily felkavaró mindaz, ami mögötte van: befejezés, csúcs, érettségi, ünnep, búcsú, szomorúság. Anya, Apa, holnap megölelhetlek benneteket. Istenem, add, hogy so-
káig együtt lehessünk. Nagyon-nagyon hiányoztok: erőtok, öle-
léseitek, fenyítéseitek – mindez nagy-nagy erő, boldogság most
a szívemben: a tudat, hogy mindent megoldhatok, ha bennem
maradtok.

1968. VI. 12.

Lezárult az érettségi. Vége. Vége. Vége. Sikerült. Nagyszerűen.
Különös, furcsa, kimondhatatlan hangulat ölel. Felszabadító és
fájdalmas. Odaadó és megindító. Vár az egyetem, a tudás, az,
amivel egy idő óta tele van a levegő: az emberarcú jövő. Úgy
érzem, tanulni fogok örökre. Tanulni.

1968. VI. 13.

Csend van. A szobatársaim már mind alusznak. Olyan kedvesek.
Legyen gazdag előttük az út. A fehér takaró tüzes, fiatal testü-
kön, kalandjaik, szorongásaik, reményeik angyalaival vesződnek
álmaikban. Csak én írok itt tépetten, kócosan. Drága szüleim, ta-
náraim, barátaim, mennyi szépet, jövő-reményt, kétségbeesés
nélkül, bátor napbanézést „kaptam” töletek. Érettségi bizonyít-
ványom itt fekszik az asztalomon, s itt körmölök az éjben, és hi-
szem, hogy engem is végigkísér majd életemben, amit nemrég
Pilinszky Jánostól olvastam: áldott, ki az éjszakában tollat fog
és papír fölé hajol.

Foglalkozása:

Esperes-plébános, pápai káplán, egyházi bíró

Született:

1950, Rad

Érettségi vizsga:

1969, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Iskola

Egyetemi végzettség:

1974, Pozsony, Szent Ciriil-Metód Egyetem Hittudományi Kar

2000, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Elismerés, kitüntetés:

2006, Róma, Pápai káplán



Gábor Bertalan

Mikor beleszületünk a világba, még nem tudjuk, hogy az élet miként fog bánni velünk. Ha visszagondolsz a kezdetekre, hogyan látod: mi volt a jellemző, a meghatározó a korodbeli radi gyerekekre? De kérdezhetem úgy is, hogy a tágabb értelemben vett szülőföld – a Bodroghöz téged mire predesztinált?

Én még egy hagyományos világba születtem bele. Ez alatt azt értem, hogy az értékrend egészen más volt, mint ma. Az értékrendet nálunk a katolikus világszemlélet szabta meg. Ez azt jelenti, hogy az emberek többsége gyakorolta a vallását, és e szerint élte mindennapos életét is. Szinte minden házból jártak a szentmisére. De ez az értékrend nem csak a templomba járásban mutatkozott meg. Ha keresztelő volt, akkor a keresztkoma felesége például meghatározott napokig hordott enni a betegágyas asszonynak. Ha temetés volt, arra minden házból elmentek. Természetesnek vette azt is mindenki, hogy karácsonykor az Istvánokat, a Jánosokat fel kell köszönteni, újévkor újévet kívánni! Karácsonykor mi, a gyerekek is kántáltunk. Ez természetes volt. Ennek a végzéséhez nem kellett kultúrház. Volt erkölcsi tartás azokban az emberekben. Emlékszem, egyszer éppen a lovat vasaltattuk apámmal a kovácsnál, Bagos bácsinál, amikor valaki váratlanul káromkodni kezdett. Bagos bácsi viszont azonnal belefojtotta a szót: „Ne káromkodj! Nem látod, hogy itt egy gyerek van!” – hát ilyenek voltak mifelénk az emberek.

Ezek szerint te még a régi, természetes módon fogadtad magadba ezeket a szokásokat, szellemi értékeket, de gyanyó, egyúttal annak is tanúja lehettél, hogy a régi faluközösség kezd repedezni, felbomlani...

Bomladozni kezdett, de ezt én akkor nem regisztráltam. Én még a vallási énekeket és a népdalokat is otthon, a faluközösségben tanultam meg – tehát nem könyvből. Egyszerű, földműves családból származom. Az édesapám kocsis volt a szövetkezetben, az édesanyám takarítónő az iskolában. Ők nem is hagyták el a falut, de a hatvanas években már egyre többen akadtak olyanok, akik elmentek dolgozni Csernyőbe a vasúti átrakó állomásra, majd Kassára is, mert építeni kezdték a Hukót, a vasmű elődjét.

A szüleid nem is jártak be Kassára?

Nagyon ritkán, de a húsvét és karácsony előtti nagy vásárlás az mindig Kassán történt.

És hogyan jött a te életedbe Kassa, a magyar ipari?

Érdekes döntés volt, mert a II. vatikáni zsinatot követő időszakban, mikor már bevezették a népnyelv alkalmazását – jártam felolvasni a templomba. A boldog emlékezetű tiszteendő úr, Vécsey Gyula kért fel erre, aki láthatott bennem valamit, mert egyszer megkérdezte: „Nem gondolkodtál-e még azon, hogy neked teológiát kellene tanulnod?” A határozottan tagadó válaszom alighanem meglepte, de én őszintén mondtam ki a nemet. Mégpedig azért így, mert akkor már bennem is nyílogattak a vágyak, én is szerettem volna világot látni! Mehettem volna

középiskolába Királyhelmece, de én kicsit messzebbre vágytam. Nagyobb szabadságra! Emlékszem rá, hogy a Szabad Föld-művesben olvastam a hirdetést, hogy lehet jelentkezni a kassai magyar ipariba. Azonnal döntöttem, mondtam az édesanyámnak: én ide megyek, a kassai ipariba!

Hogyan történt a felvételi vizsga? Nehéz volt?

Magyarból és matematikából írtuk az írásbelit. Szóbelire már nem is hívtak. Többen jöttünk otthonról, mindnyájunkat felvettek. Határozottan emlékszem arra a pillanatra, amikor az iskola bejáratánál rátettem a kezemet a kilincsre és felsóhajtottam: Istenem, felvesznek-e engem ide? Ez a sóhaj azért is helyénvaló volt, mert akkor kitüntetés volt iparistának lenni.

Milyennek ismerted meg ezt az iskolát?

A tanáraink egyéniségek voltak. Nem lehetett őket nem tisztelni, mert értéket hordoztak. Ugyanazt az értéket, mint édesanyám meg édesapám. Számomra ez az iskola ezért lett valóban alma mater. Éreztem benne a fészek melegét.

Gondolom, az viszont teljesen új lehetett számodra, hogy itt szembekerültél egyfajta műszaki világgal is, ami eddig nem volt jelen az életedben...

Tény, hogy a műszaki dolgok engem nem nagyon vonzottak, de kötelességemnek éreztem, hogy ezeket is megtanuljam, el-sajátítsam. Egyszerűen olyan feladatként vettem, amit el kell végezni. Ezért nem is filozofáltam rajta. Én jól éreztem magam az iskolában, jól éreztem magam a kollégiumban és jól éreztem magam Kassán. Egyszerűen: otthon éreztem itt magam. A május elsejei felvonulások meg külön büszkeséggel is eltöltöttek minket. Számunkra ez nem a munkásosztályról, meg a pártunkról szólt, hanem arról, hogy megmutassuk a magyarságunkat. Végig

menni Kassán úgy, hogy tiszta szívből énekeljük: Sárga a csikó..., ez igen felemelő érzés volt! Mikor Schulz papa megszidott valakit, hogy miért nincsenek kimosva a zászlók, én úgy éreztem, hogy ez a dorgálás sem ideológiai szempontból fakadt. Azzal az elvárással volt rokon, hogy a templomba is tiszta ingben kell menni. Vagyis, ha mi felvonulunk, ott legyen minden tip-top, mert ezzel mi önmagunkat, a hovatartozásunkat mutatjuk meg – ezt tehát nem piszkolhatja be semmi és senki!

Tiszta magyar környezetből jöttél Kassára. Hogy élted meg a kétnyelvűséget? Mennyire tanultad meg az alapiskolában a szlovák nyelvet?

Édesanyámnak az egyik testvére Rudňanyban lakott, az ottani iskolában volt pedellus. Kisiskolás koromtól kezdve engem nyaranta egy hónapra oda küldtek nyelvet tanulni. Mivel az teljesen szlovák környezet volt, rákényszerültem, hogy megtanuljam azt a nyelvet. Ezért mindmáig hálás is vagyok, mert szeretem, ha a gondolataimat a más nyelven beszélőkkel is meg tudom értetni. A problémák abból adódnak, ha valamit nem ért meg az ember. Ilyenkor hajlamosak azt is odagondolni, amiről szó sincs.

A vallási hitélet gyakorlását tiltották-e, korlátozták-e az ipariban?

Mindenki mindenkiről tudta, hogy milyen vallású. Ez nem volt titok, de demonstratív jellege sem volt. Mindenki élte a maga hitvilágát. Ha a hétvégén nem utaztam haza, számomra természetes volt, hogy vasárnap délelőtt elmentem a szentmisére. A premontreiekhez jártam a legtöbbit, de gyakran voltam az orsolyáknál és a dómban is. Az egy életre szóló érintés az orsolyáknál ért. Már harmadikos voltam. Jó pásztor vasárnapján történt, amikor az egyházban a papi hivatásokért imádkoznak. Fent voltam a kóruson. Nem ministráltam, de ott voltam. A

tisztelendő úr végezte a szentmisét, a papi hívatásról prédikált és a mondandója végén valami megrázó elcsukló hangon tette fel a kérdést: Mi lesz veletek? Én vagyok az utolsó magyarul tudó felszentelt pap? Mi lesz veletek? Ki fogja a gyermekeiteket megkeresztelni? Ki fog esketni? Olyan kétségbeesetten, annyira megrázóan kérdezte, hogy én ott fenn a kóruson azt mondtam neki magamban: „Atya, ne sírj, majd én elmegyek papnak!” Azt sem tudtam, hol van teológia. Én az életemben nem láttam még kispapot. Püspököt is csak egyet láttam, azt, aki 1960-ban megbérmált Bodrogszerdahelyen. Azokat a dolgokat, hogy hova kell menni, mit kell tennem, hogy pap lehessek, abban a momentumban nem tudtam, de az érintés mély volt. Ennek hatása alatt máig is emlékszem arra a kőre, amire a szentmise után az Orsolya utcában, kimenet a Fő utcára, rácsaptam – hangosan is kimondva: pap leszek!

Mit szolt a döntésedhez az osztályfőnököd? Elmondtad neki?

Akkor nem úgy kellett jelentkezni a teológiára, mint most. Akkor csak csendben, titokban – a fű alatt lehetett. Az iskolában nyilvánosan nem tudták, hogy az érettségi után én hova jelentkeztem. Nem titkoltam én ezt, de nem is vertem nagydobra.

Tudod, hogy ki volt ez az atya, aki ennyire megérintett a prédikációjával?

Hogyne, hiszen a gyerekkoromban a mi falunkban működött. Nála voltam elsőáldozó. Szmolyák Istvánnak hívták. 1957-ben volt felszentelve pappá. Még emlékszem az első gyónásomra, amit nála végeztem. Később helyezték Kassára. Alighanem valami sorsszerűség is van benne, hogy az elhívásom éppen általa történt.

Erre még az 1968-as invázió előtt, vagy utána került sor?

Azon az éven, de a megszállás előtt. 1968. augusztus 20-án otthon voltam. Anyám jött kora reggel utánam, mondván, hogy bejöttek az oroszok, gyere, hozzuk a zsíros bödönt, dugjuk el a kis padra. Bennük – akik átérték a világháborút – ez a hír érthető módon azonnal ilyen reakciót váltott ki. Az invázió előtt érdekesen alakultak a dolgok. A véleményeket ki lehetett mondani. A falunkban például üzlethelyiség nélkül maradtak az emberek, mert eladták azt az ingatlant, ahol a bolt volt. A kialakult áldatlan állapotokról akkor én írtam is egy cikket, amit leköszölt az Új Szó. Augusztus 21-én is írtam egy újabb cikket, melyben arról kívántam tájékoztatni a nyilvánosságot, hogy a mi községünk is kiáll a dubčeki vezetés és az új gazdasági mechanizmus mellett, de ezt az írásomat már nem közzétek...

Az 1968-as forró nyarat követő őszen aztán majd hogyan tapasztaltad, mennyire igyekeztek a tanárok belétek oltani a szocialista ideológiát?

Nézd, én azt kell hogy mondjam: semmi Isten elleneset, vagy vallás elleneset – netán gyűlöletet szító magatartást – nem tapasztaltam az ipariban.

A polgári nevelés órák sem kimondottan a szocialista eszmeiség terjesztését szolgálták?

Putankó Emil bácsi tanította ezt a tantárgyat, akit nagyon szeretünk. A polgári nevelést modern hittanóráknak is nevezhetném, mert az értékek, amikről – és ahogyan – beszélt, azok felérték egy vallási nevelési órával. Többnyire alapvető emberi igazságokról, tapasztalatokról volt szó – igen emlékezetes pedagógiai hatásossággal előadva, körülírva. Nagy hatással volt rám. Nemegyszer szoktam is idézni a hittanóráimon a hozzám járó gyerekeknek. Azt hiszem, mindent elárul róla az is, hogy a sza-

lagavatói értesítőnkre tőle választottunk egy idézetet, ami így szólt: „Seperj bár utcákat, vagy építs gépeket, csak ember légy a talpadon! Ezt soha ne feledd!” Ez volt a mottónk a tablón is.

Mikor szenteltek fel pappá?

1974-ben, június 9-én. Az első szentmisém június 16-án a szülőfalumban, Radban volt, amire az osztálytársaim sokasága eljött. Még azon az éven Kassára kerültem, de a működési engedélyt csak 1975. január elsejétől kezdve kaptam meg. A dómban voltam mint káplán. A magyar hívek pasztorálása volt rám bízva. Ez volt az első szolgálati helyem. 7 évig voltam itt, de miséztem a premontreieknél és az Orsolya-rendieknél is. A kereszteleseket, az esketéseket, a temetéseket mind a két nyelven végeztem – tehát magyarul és szlovákul is. Ezután kerültem Nagykaposra, majd utána Szepsibe, ahol a térség esperesi teendőit is én látom el.

Közben a kassai érsekség egyházbírája is lettél. Ezt a feladatot te akartad, vagy megbízták vele?

Minekután 1995-től beindult a normális egyházi élet, a bírósági helynök egyszer csak azzal keresett meg, hogy: „Mivel te jól ismered a magyar egyházi irodalmat is, felterjesztelek a püspöknek, hogy nevezzen ki téged egyházi bírónak.” Ehhez még azt is hozzátette: „Mivel azonban nincs jogi végzettséged, felmentést kell kérni a római jogi széktől.” Szerencsémre kilencvenhatban a Budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetemen levelező tagozaton jogi képzést indítottak. Jelentkeztem és kétezerben ledoktoráltam egyházbíróként.

A lelkészi életed során igen sok emberrel találkoztál, nyilván sok emberi sorssal is megismerkedtél, rengeteg tapasztalatra szert tettél. Ezeknek az ismereteknek a birtokában mire figyelemztetnéd a mai iparistákat, mit üzensz az egykori iskoládba?

Az iskolámnak azt kívánom, hogy továbbra is értéktanteremtő, értékhordozó és értékátadó legyen! Hogy eddig az volt – ez vitathatatlan, hiszen 140 évig ezért maradt fenn. Az értéktelen dolog ugyanis nem marad meg. A pelyvát elviszi a szél, csak a tiszta búza marad meg.

Ez igaz, de hogy az általad megfogalmazott példázatnál maradjunk, a kérdés ma már az: van-e elég tiszta búzáink?

Mikor azt mondjuk, hogy az ipari már nem az, ami régen volt, megfeledezünk arról, hogy mi sem vagyunk azok, és a gyerekek, akik oda jönnek tanulni, egy csaknem teljesen más értéket hordozó családból kerülnek ki. Az iskola nem tud csodát tenni. Az iskola csak korrigálni tud dolgokat. Hordozója bizonyos értékeknek, ezeket képes tovább fejleszteni, de az érték-hordozók a mi családjainkból jönnek! Azoknak a szintjéért elsősorban a szülők, másodsorban a szűkebb környezetük a felelős. Sajnos, egyre inkább beigazolódik, hogy egy értékvesztett világban élünk. A miérteteknek sok összetevőjük van. Ezekről előadásokat lehetne tartani, de én nem vagyok a sebek nyalogatásának az embere. Biztos vagyok abban, hogy Isten se embert, se népet, se nyelvet nem véletlenül teremtett. Véletlenek nincsenek. Azt viszont látom, hogy darabokra szakadtunk. Nem csak a népünk és a közösségeink, hanem a rokonságunk, sőt még a családjunk is! A minap volt a csíksomlyói nagy búcsú, melyen Tempfli Imre atya felhozta azt az esetet, amikor az egyik doberdói csatatéren az ellenség úgy próbált meg védekezni, hogy felrobbantott egy víztározót. Azzal számoltak, hogy a lezúduló víz elviszi a katonákat. Mikor a kapitány ezt a szándékot észrevette, parancsba adta

a fiúknak, hogy fogják meg egymás kezét. Akik ezt megtették, túléltek a lezúduló víz kiváltotta veszélyt. Ma már itt Kassán is darabokra szakítva él a magyarság. Meg kellene fognunk egymás kezét. Ennek kellene az elsődlegesnek lenni!

Foglalkozása: tanár, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének elnöke
Született: 1951, Taksony
Érettségi vizsga: 1970, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Egyetemi végzettség: 1976, Pozsony, Koméniusz Egyetem



Pék László

Alapiskolai tanulmányaidat Galántán fejezted be, de te is azok közé tartozol, akiknek nem számított az, hogy Kassa messze van. Idejöttél középiskolába, mert a híres ipari diákja akartál lenni. Hogy miért, azt majd elmeséled, de azt is gyanítom, hogy a nagy múltú iskola szellemisége később ahhoz is hozzásegített, hogy élethivatásodul a pedagógiai pályát válaszd. Ma már egyértelmű, hogy szlovákiai magyar viszonylatban te vagy a legismertebb tanár, és Magyarországon is téged ismernek leginkább – ami abból adódik, hogy már hosszú évek óta a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének országos elnökeként vezeted pedagógus-társadalmunkat.

Való igaz, hogy engem az ipari hírneve hozott Kassára, de nem csak én voltam így ezzel. Tudatosítottuk, hogy Kassa messze van, de ennek ellenére azok a fiúk, akik jobb tanulók voltak – és valahogy egy férfiasabb szakmát akartak választani –, azok a kassai ipari mellett döntöttek. Mi akkor Galántáról hatan jöttünk felvételizni, és mindenkit felvettek – bár három tanulót helyhiány miatt – a beleegyezésükkel – átirányítottak a kohászati ipariba. Noha én is inkább az elektro szakra szerettem volna járni, mégis gépész lettem. Ez persze nem zavart különösebben, mert be kell vallanom: nem éreztem én valami különösebb indíttást a műszaki pálya iránt. Egyszerűen el akartam jutni ebbe a jó hírű iskolába! A szüleim támogattak ebben, csak a nagymamának voltak kételyei, mert attól félt, hogy egy ilyen messzi nagyvárosban, ha valami rossz társaságba bekerülök, elronthatom az életemet.

Mikor felvételizni jöttél, már ismerted Kassát?

Akkor jártam itt először. Közösén jöttünk. Emlékszem, hogy egy kollégiumban aludtunk, ahol az este folyamán máris összebarátkoztunk néhány felsőbb osztályos iparistával. Már ott, akkor megéreztetek valami felemelőt abból, ami itt az iskola diákjai között uralkodott. Egyszerűen: jó hangulat volt! A szülőfalum-

ból, Taksonyból előttem már két diák is járt ide. Az egyik éppen akkor végzett, a másik pedig akkor került a negyedikbe. Tudott még nekem egy kicsit segíteni a műszaki betűk megformálásánál.

Hányan voltak az osztályban?

38-an kezdtünk – és talán öten-hatan voltak, akik az évek során különböző okokból nem folytatták tovább. Osztályunkban a tanulók egyharmada Nyugat-Szlovákiából érkezett, a másik egyharmadot a bodrogiak és a Buzita környékiek tették ki. Elég sokan voltak a rozsnyói régióból is, de a legkevesebben akkor Közép-Szlovákiából jöttek.

Milyen volt az ismerkedés a tanárokkal?

Akkoriban – 1966 táján – több pályakezdő tanár került a katedrára, akik újítottak is, de sok mindenben az idősebb kollegáik gyakorlatát is átvették, erre építettek. A legendás tanárok közül engem még tanított Putankó tanár úr, aki a mi időnkben is a legkedveltebb volt. Persze volt azért benne egy kis benevolencia is, hiszen például az ő óráin nem volt kötelező részt venni. Csak-hogy ezek az órák mindig olyan érdekesek voltak, hogy szinte száj tátva hallgattuk végig a nagyon jó hangulatban elmondott

történeteket. A műszaki háromszögről szólót, gondolom, sok egykori iparista ismeri. Igaz, ezt csak a fiúknak mondta el! Az úgynevezett felső és alsó háromszögről van szó. Az egyik műszaki háromszög a nemiség háromszöge: a két mellbimbó és az alsó szerv. A másik háromszög a két szem és a szív háromszöge. Ő ezt úgy fejtette ki, hogy bár az életben mindkét háromszög elentős szerepet játszik, de amennyire lehet, mi az örömet, a szépséget, a boldogságot próbáljuk a felső háromszögben megtalálni. További dolog vele kapcsolatosan, hogy megpróbált bennünket humorosan bevonni a tanóra történéseibe. Voltak kinevezett felelősök. Ilyen volt az OE – vagyis az osztályelnök, a TAFE – a tanulmányi felelős, de volt béka is – ő az időfelelős volt. A béka feladata volt figyelmeztetni a tanár urat, ha hosszúra fogta az élvezetes történetet, hogy rövidítsen, mert csak 5 perc van hátra az órából. Külön feladatai voltak a hetesnek. Iskolarádió akkor még nem volt. A híreket körlevelek formájában hozták, többnyire diáklányok. Ha kopogtattak, a hetesnek kellett ajtót nyitni. Karon fogta a lányt, és felvezette a katedrára. Ebben a pillanatban az osztály részéről elhangzott az ismert felkiáltás: HÚHA! NAHÁT! Ezzel jeleztük, hogy csinos lány érkezett az osztályunkba, akit megbámultunk és a tetszésünket ilyen formában adtuk tudtára. A tanár úr ezeket az osztályban meghonosított szokásokat a városban is alkalmaztatta velünk. Előfordult, hogy csoportosan mentünk a városi könyvtárba, és útközben Kassa óvárosában szembejött velünk egy iparista lány, a kórus ekkor is megszólalt a tiszteletére. Ezt a járókelők is kvittelték, és egyetértően mosolyogtak. Nála az osztályozás is úgy történt, hogy mindenki saját maga mondta meg, hogy milyen jegyet érdemel meg. A tanár úr ezt mindig be is írta. Ritka eset volt, hogy ő a diák által javasolt jegyet felülbírált volna. De nem is kellett, mert a valós önértékelésre megtanított minket. És az osztály előtt ugye, nem lehetett hazudni!

Ki volt az osztályfőnököd, vele hogy jöttél ki?

Nyárfás Károly tanár úr lett az osztályfőnökünk, aki hamar szót tudott velünk érteni, mivel fiatal, kezdő pedagógus volt akkor. Sok időt töltöttünk együtt, segített nekünk, amiben csak tudott. Sok mindent szervezett velünk. Hogy a mi osztályunk megszervezte az első táncdalfesztivált, ebben neki is szerepe volt. Zenész ember volt ő maga is, hiszen klarinéton nagyon jól játszott. Ekkor már két-három zenekar is volt az iskolánkban, meg jó énekesek is. A táncdalfesztiválon én voltam a konferanszié. A legnagyobb sláger akkor a Gyémánt és arany volt – ezt fújta mindenki. Ekkor jöttek fel igazából a magyar együttesek. Ma is emlékszem, milyen hangulatban mentünk Szepsibe az Omega-koncertre. Haza éjjel, traktorral vontatott pótkocsin jöttünk, szalmabálákon ülve. Ezt is az osztállyal szerveztük meg. Szép élményeim vannak ebből az időszakból. Felejthetetlenek a hétvégi turisztikai kirándulások. Az osztályfőnökünk vitt el a kassai hegyekbe, de a Szlovák-paradicsomba és Zakopanéba, hogy az északi Tátrával is megismerkedjünk.

Szakmai szempontból az ipariban folyó képzés megítélése szerint miért volt jó?

A mai pedagógiában is azt mondjuk, az iskola meghatározó szereplőivé azok a pedagógusok válnak, akik a diákokkal együtt be tudják vinni az új szellemet az oktatási gyakorlatba. Az ipariban voltak ilyen tanáregyeníiségek. Az iskola szellemiségét ők határozták meg. Az a várt légkör, amiért én ide jöttem Kovács tanár úr, Putankó tanár úr, Jancsik tanár úr személyében testesült meg – és még sok másokéban. Ők a tudomány mellett a művelődésnek, a kultúrának olyan fokán álltak, amely méltóságot sugárzott, tiszteletet követelt meg, és vonzó, csábító volt számunkra. Vagy akár Pazderák tanár úrnak a lelkesedése, ami a dolog melletti kiállítás kapcsán szinte sugárzott az arcáról. Ezeket nem

lehet elfelejteni. A szaktanárok is tudták: itt többről van szó, mint egy szakmáról. Egyfajta műveltségi körről van szó, amit át kell adni a diákoknak. Az igaz, hogy én nem voltam egy gépész beállítottságú egyén, de a műszaki rajzolás öröme és kínját át-éreztem. Mi még tuskihúzóval rajzoltunk, ami nagyon keserves és kínos dolog volt. Megformálni a betűket, a kótavonalakat és a többieket, vékonyra kihúzni! Számomra akkor úgy tűnt, hogy sok időt elvesztegetek életemből a tussal, meg a vonalzókkal, de ma már tudom: nem volt ez haszontalan. Megtanított a kitartásra és a precizitásra. Később magam is tapasztalhattam, hogy a dolgok nem mindig könnyen születnek. A világ nem csak ötletekből áll, ezek megvalósításához kell a kitartás. Nem csak beszélni kell a dolgokról, meg is kell valósítani azokat. Ipari szóhasználat: ki kell tölteni az alsó keretet is, azért a munkáért is felelős vagyok, ami ott van. Tehát olyan magatartás ez, amit csak egy szakiskolában lehet igazán megtanulni.

A Prágai tavasz, 1968 szelleme miként jelent meg az iskolában?

Mivel az egész ország területéről voltak itt diákok, megbeszél-
tük, hogy hol mi történik. A változásokra a tantestület néhány tagja is nyitott volt. Itt mindenekelőtt Pazderák tanár urat emlí-
tethem meg, aki akkoriban jött át Tornaljáról az ipariba tanítani. A magyar irodalmon keresztül a magyar identitás kérdéseire ő nyitotta rá a szemünket és a lelkünket. Politikai színezetben is jött sok minden. Számunkra a legfontosabb a Magyar Ifjúsági Szövetség megalakulása volt, melyben olyan szabad szellem teremtdött, ami rengeteg inspirációt adott. Nagyon pezsgő élet alakult ki az iskolában.

Hatvannyolc egyfajta nyitást is jelentett a világ felé. Ez neked akkor mennyire volt fontos?

Nagyon is. Személyes vonatkozások miatt főleg. A nagynéném

fiatal kora óta Franciaországban élt. Apáca volt, akit előben nem is láttam még, de szerettem, mert nekem ajándékozott egy érdekes bélyeggyűjteményt, amivel a gyűjtői szenvedélyemet meg is alapozta. De nem csak ezt, felkeltette az érdeklődésem a világ és a földrajz iránt. Internet akkor ugye még nem volt, ezért számomra a bélyegek jelentették az érdekes világgal való találkozást. 1969-ben végre megadtott az lehetőség, hogy az unokatestvéremmel kimehessünk Párizsba, a nagynénimhez. A zárdában ugyan nem aludhattunk, de elintézte, hogy az egyik ismerőse, egy francia család befogadjon minket. Három hétig voltunk ott. Ez felért egy csodával. Nagyon élveztük, hogy megismerhettük Párizst. Talán ott dőlt el bennem, hogy ne ragadjak meg egy szakmánál, fontos, hogy a világ dolgaihoz is közel legyek.

Vagyis?

Az érettségi után eleinte én földrajz és idegen nyelvek szakon szerettem volna folytatni a tanulmányaimat. Sajnos, ilyen párosítás a pozsonyi Koménusz Egyetemen nem nyílt, ezért a földrajz mellé kénytelen voltam a matematikát választani.

Ez utóbbi nem bizonyult kemény diónak?

Az ipariban Breznický tanár úr a matematika alapjait kítűnően megtanította velünk. Ehhez nem kötelező tantárgyként a választható órákon Jancsik tanár úrtól matematikából még további ismeretekre tettem szert – tehát az egyetemi elvárásoknak képes voltam megfelelni. Különbben az egyetemen több egykori iparista is tanult. Én leginkább Fekete Gyurival barátkoztam össze, aki fizikát tanult. Mihályi Molnár Lacival – aki most az ipari magyartanára – szintén Pozsonyban, de már a József Attila Ifjúsági Klubban ismerkedtem meg. Nem volt könnyű időszak, beindult az úgynevezett hatvankilenc utáni „normalizáció”, aminek

következtében Durayéknak is megtiltották a JAIK irányítását. Szerencsére nem engedték a klub teljes ellehetetlenítését. Hentente oda jártunk, és a kollégiumban is létre tudtunk hozni egy magyar szigetet.

Az hogyan és mikor dőlt el véglegesen, hogy pedagógus leszel?

Az iskoláim bennem pozitívan csapódtak le, ami egyúttal azt is jelenti, hogy az oktatóim mély nyomot hagytak bennem. Nekem megtetszett ez a pálya, és ezért egyetemi tanulmányaim alatt sem váltottam a kutatói pályára, noha be kell vallanom: a földrajz vonatkozásában ez a kísértés azért felmerült. De nem csábított el! Pedagógus akartam lenni, és az is vagyok.

A gyakorló pedagógusi pályát a galántai gimnáziumban kezdted – szinte azt lehet mondani, hogy hazakerültél. Mi vonzott ide? Te akartad így? Nem tántorított el az a tapasztalat, hogy egy próféta sem kedves a saját hazájában?

Nekem fontos a szülőföldem. A tanulmányaim során elég hosszú ideig távol voltam otthonról. Szerettem volna hazakerülni, ezért örülni tudtam annak, hogy a pályát a galántai gimnáziumban kezddhetem. Kihívás volt ez számomra a javából. Főleg azért, mert mint kezdő pedagógusra sok olyan tantárgy oktatását is rám bízta, ami nem a szakom volt. Politechnikát is tanítottam például és különböző szakkonverzációkat – ráadásul úgy, hogy műhelyek sem álltak a rendelkezésünkre. Itt ekkor sokat segítettek azok a szakismeretek is, amiket még az ipariban sajátítottam el. Mint fiatal tanerőre, rám bízta az ifjúsági szervezet irányítását is. Iskolánkban ekkor már működött egy nagyon jó tánccsoport és énekkar. Ezek mellett én létrehoztam az irodalmi színpadot, amit éveken át vezettem. Végül is az lett, hogy a szabadidős tevékenységre háromszor annyi energiát fordítottam, mint a tanításra. De nem volt hasztalan, mert nagyon

kreatív egyéniségek nőttek fel ott. Ma már Józsa Mónikát, Écsi Gyöngyit, Szarka Tamást nem csak nálunk, de az egész Kárpát-medencében ismerik. Az irodalmi színpadunk talajából igazi íróegéniségek is kinőttek – elég ha itt Feller Károlyt, vagy Talamon Alfonzot említem.

Ezen az aktivitáson túl mi kellett még ahhoz, hogy később téged válasszanak meg a gimnázium igazgatójává?

Kellett a nyolcvankilences rendszerváltás, de az is, hogy korábban milyen értékek mellett kötelezte el magát az ember. Mi a diákokkal már korábban is jártunk a vágsselyei Vörösmarty Klubba, melynek egy igen karizmatikus egyéniség, Tóth Lajos volt a vezetője. Itt ismerkedtünk meg Tóth Karcsiékkal, Öllös Lászlóékkal és a kezdeteknél a Független Magyar Kezdeményezés politikai formációba is bekapcsolódtunk. 39 éves voltam, amikor a galántai gimnázium tantestülete úgy döntött, hogy rám bízza az igazgatói tisztséget. Elvállaltam, mert tudtam, most jött el az idő, amikor a szülők, a diákok és mi tanárok együtt olyanná formálhatjuk végre az iskolánkat, amilyennek szeretnénk. A rendszerváltásnak köszönhetően a Kárpát-medence is felébredt, és mi magyarok ezen a régió belül végre egymásra találtunk, felvettük egymással a kapcsolatot, és együtt gondolkodva erősítjük a helyzetünket. Kinyílhattunk a világ felé is. Diákjainkkal most már járunk Brüsszelbe, fellépéssorozataink vannak Európa-szerte.

A Magyar Koalíció Pártja tagjaként a politikai életbe is bekapcsolódtál. Önkormányzati képviselő voltál, majd 2002-ben téged választottak meg a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége új országos elnökévé. A feladat nyilván nem volt idegen számodra. Hogyan látod, mennyire sikerült megerősíteni ezt a szakmai szövetséget?

Alapító tagja voltam a Pedagógus Szövetségnek. Területi választmányi elnökként az országos vezetőségben is benne voltam – tehát számomra ismert volt, hogy minek a vezetésével bíznak meg. Ennek a szövetségnek már korábban is voltak nagyon jó szakmai és közéleti rendezvényei, amelyeket folytatunk és magasabb szinten tovább fejlesztünk. Ilyen hagyományos rendezvényünk például a rozsnyói országos pedagógustalálkozó. Számos tanulmányi versenyt indítottunk, és ünnepi jellegénél fogva is súlya van az országos tanévnyitónknak, amit mindig más városunkban rendezünk meg. Ez a rendezvényünk igyekszik a közéletben is elhinteni azt, hogy a tudásnak értéke van, és semmivel sem pótolható az anyanyelven szerzett tudás mélysége. Európai uniós programot hoztunk létre a digitális tananyag fejlesztésére, az interaktív tananyagok létrehozására, melyek a honlapunkon is lehetőséget adnak a szakmai indíttatású együttműködésekre a pedagógusaink között. Szövetségünkön belül a regionális szemlélet megerősítését is fontosnak tartjuk. Ezt a célt követjük a regionális módszertani központok hálózatának a kiépítésével. A komáromi és a rimaszombati irodánk már nagyon hatékonyan működik, és Kassán is elkezdtük annak a szakmai központnak a kiépítését, mely a keleti régiót fogja ellátni szakmai és egyéb programokkal, és különböző szolgáltatásokkal segíteni az iskolákat. Kialakítottuk a pedagógusaink akkreditált továbbképzésének rendszerét is, melyet nívós szakmai előadások és foglalkozások keretében valósítunk meg a nyári egyetemeken Komáromban, Rimaszombaton és Kassán. Meg-

elégedéssel nyugtázhatom, hogy semmivel sem maradunk le a szlovák iskolák teljesítményéhez képest, sőt! Ez jól követhető a tanulmányi versenyeken elért eredményeinkből, de akár az iskolák színvonalát kutató felmérésekből is.

Milyen érzésekkel gondolsz vissza manapság a kassai ipariban eltöltött éveidre, milyennek látod az iskola jövőjét?

Meghatározóak voltak azok az évek, nem lehet elfelejteni! Most volt a 41. érettségi találkozónk. Sajnos, már ritkulnak a soraink, vannak, akik már örökre eltávoztak az élők sorából. El is döntöttük, hogy akik még vagyunk, most már nem is félévtizedenként, hanem évente találkozni fogunk, mert az összetartozás igénye bennünk él. Örülünk, hogy az iskolánk már 140 éves, és van kisugárzó ereje. Nagyon remélem, hogy az ipari mostani vezetése is megtalálja azokat a lehetőségeket, melyek kreatív megragadásával a fejlődés kereke tovább lendíthető.



Született: 1953, Muzsla
Foglalkozása: költő, publicista
Érettségi vizsga: 1973, Kassa, Magyar Tannyelvű
Középfokú Ipariskola
Elismerés, kitüntetés: 2003, Forbáth-díj

Barak László

Iparistaként indultál te is, de nem a műszaki pályán. Költő és publicista lettél. Ha jól számolom, eddig mintegy húsz önálló köteted jelent meg. Újságírói pályádat a pozsonyi Szabad Földműves szerkesztő-riportereként kezdted, majd hosszú éveken át a Dunaszerdahelyi Népművelési Központ alkalmazottja voltál, ahol többnyire szintén szerkesztéssel foglalkoztál. Az 1989-es rendszerváltás után viszont sok változás állt be a te életedben is. A Nap című új magyar napi-, majd hetilapnak lettél előbb a főszerkesztő-helyettese, majd 1993-tól 1995-ig a főszerkesztője. 1993-óta mindmáig a Nap Kiadó igazgatója vagy, és 2008-tól a Paraméter, szlovákiai magyar internetes hírportál politikai rovatvezetője és társtulajdonosa. Ha ezt a pályát nézem, akkor mindenekelőtt azt kell megkérdeznem tőled, hogy annakidején egyáltalán miért jelentkeztl a kassai ipariba? Gondolom, hogy nem konstruktőr szerettél volna lenni?

Hogy mi szerettem volna lenni, akkor még egyáltalán nem tudtam. Abban, hogy a kassai ipariba kerültem, engem két dolog motivált. Egyrészt az, hogy apám telefonműszerész volt, a gyengeáram szakembere – tehát a műszaki értelmiséghez tartozott. A másik pedig, hogy akkor Muzsláról már elég sokan jártak a kassai ipariba, és mindenki azt mondta, hogy milyen jó ez az iskola. Volt is ebben valami, mert például Muzsla mostani polgármestere, Drapák Karcsi is iparista volt annakidején. No, az én apám is azt szerette volna, ha a nyomdokaiba lépek, ezért azt mondták nekem, hogy akkor te, fiam, elmész Kassára! Valójában a felvételre is ő vitt el. Már egy nappal korábban elindultunk a Trabantjával. Apám a vasúti telefonközpont főnöke volt, így Kassán is voltak ismerősei. Ezek egyike szerzett nekünk szállást a belvárosban, egy idős hölgnél. Én ekkor voltam először Kassán. Nagyvárosi mivolta csak azért nem lepett meg, mert korábban többször is jártam már Pesten, ahol rokonaink éltek. Itt Kassán az imponált a legjobban, hogy bármennyire igyekeztek szlovákká tenni, az a néni is magyar volt, akinél megszálltunk. Igaz, apám egy kicsit megsértődött, amikor azt kezdte neki ma-

gyarázni, hogy a meleg vizet a piros csappal kell megengedni. Emlékszem, eléggé durván vissza is vágott neki, azt mondván, hogy nekünk lehet már hamarabb volt fürdőszobánk, mint neki!

Milyen szakra felvételiztl?

Energetikára jelentkeztem, erős áramra – de valószínű, hogy az eredményeim nem feleltek meg a kritériumoknak, ezért a gépészeti osztályba kerültem. De ezt akkor ott nem mondták meg, csak utólag tudatták.

Milyennek ismerted meg az iskolát?

Nem is tudom: félttem is tőle, meg tetszett is. Monumentálisnak tűnt azokhoz az iskolai létesítményekhez viszonyítva, amiket addig ismertem. Szeptember elsején igen meglepett, hogy mennyi sok ember van ott. Annak ellenére, hogy könnyen barátkozó típus vagyok, ez mégis egy kis szorongást is előidézett bennem. Hat első osztályt indítottak: négy gépészetit és két energetikait. Ez hatalmas intézmény volt akkor. Igen sok nyugati jött. Ekkor már mi voltunk többségben. És ami az első napokban

a legjobban imponált nekem, nem más volt, mint az, hogy a tanárok magáztak minket. Ez rögtön afféle büszke magatartással töltött el engem. Veresné Fraenkel Ágota, az osztályfőnökünk is magázott minket.

Diákotthonban laktál?

A Garbanova utcán volt akkor az iparinak egy nagyon jó diákotthona. Ott laktam én is addig, míg ki nem dobtak onnan. Persze nem mindjárt az elején, csak harmadikban.

Az ok?

Nem tartottam be a rendszabályokat. Lógtam, későn jártam be – és hasonlók.

Ilyen gondod csak a diákotthonban volt?

Voltak a suliban is. Igaz, hogy az idősebb iparisták már az elején figyelmeztettek arra, hogy vigyázzak az igazgatóval, mert Schulz György eléggé rideg, fegyelmet megkövetelő pedagógus. Csakhogy a katonás fegyelem számomra elfogadhatatlan volt. Akkor még nem is tudtam, de később kiderült, hogy én eléggé individualista típus vagyok, aki bizonyos helyzetekben nem sokáig képes tartani a lépést és a száját. Úgyhogy nekem lett egy-két problémám, ráadásul úgy, hogy a konfliktust én kerestem. Mint arról utóbb meggyőződhettem, én világeletemben konfliktuskereső ember voltam és vagyok.

De miért?

Azért, hogy megoldjam őket. Vagy azért, hogy ne oldjam meg őket.

Mondj példát!

Truccból nem tanultam az órákra. Kožuchová Helenával, aki fizi-

kát tanított, vagy egy másik, Buday nevezetű tanárnővel szemben többet is megengedtem magamnak, amit a férfi tanárokkal például nem tettem volna. Ezért jó párszor ki is küldtek az óráról. Persze ennek a hátterében azért az is ott volt, hogy a reál-tantárgyakat kezdtem utálni. Humán tantárgyakból készülnöm is alig kellett, és jó jegyeket kaptam. Kémiából félévre viszont meg is buktattak.

Nem akartad otthagyni ezt az iskolát?

Csak azért nem mentem el, mert igen jó volt a parti. Meg hát valamelyest azért a szüleim elvárásának is meg akartam felelni. Én kitüntetett diákként jöttem Kassára, de itt kétségtelenül leromlottak a jegyeim. Persze a szüleim nem tudtak befolyásolni, mert ők messze voltak. Mi szeptemberben eljöttünk Kassára, és csak karácsonyra mentünk haza. Nem tudtak ellenőrizni. Én ezzel rendesen vissza is éltem.

Mikor kiderült, hogy nem mennek olyan simán a dolgok, szerinted mit gondolhattak? Esetleg azt, hogy elrontja a fiút a város? Vélhetően így gondolták.

Mit tehettek ők?

Apám megkérte a Thália Színház prominens színészházaspárját: Lengyel Ferencet és Gombos Ilonát, hogy vegyenek fel albérletbe magukhoz, és tartsák rajtam a szemüket. Apám még valahol a Csemadokban ismerkedett meg velük, onnan volt ez a jó kapcsolatuk.

De ők egy háromszobás blokklakásban laktak, és volt két gyerekekük. Hova tettek téged?

Elfértünk valahogy. Tündike még olyan kicsike volt akkor. Olyan szívatható leányzó. Lehetett nála hisztérikus rohamokat okozni!

Gábor már kamaszosodott, de fiatalabb volt nálam. Lengyelék azért figyeltek rám. Be kellett jelentenem, hogy ide megyek, oda megyek. Végül is nem volt semmi gond, mert látták, hogy haza jövök, nem vagyok részeg. Náluk ismerkedtem össze Csendes Lacival, meg Boráros Imrével is. Csendessel elég gyakran sörözni is eljártunk. A többi diák szemében ez hatalmas dicsőséget jelentett számomra. Irigyelték, hogy Barak ezekkel a vezető színészekkel barátkozik.

Ezután már a suliban sem voltak problémáid?

Ezt azért nem lehetne állítani, ugyanis harmadikban kizártak az osztályból. De ez még a jobbik megoldás volt, ugyanis a suliból is ki akartak rúgni.

Mi történt?

Már az év vége fele jártunk, amikor bementem Gál Margithoz, aki a szlovákot tanította nekünk, és azt mondtam neki, hogy engedje el nekünk az utolsó órát, mert ha nem, akkor felakasztom magam itt a kilincse!

Ez így valóban eléggé fenyegetően megfogalmazott kérés volt, feltételezem, hogy nem akceptálta...

Hát, nem! Sőt botrányt csinált. Összelármázott mindenkit, hívta az igazgatót. A helyszínről azzal küldtek el, hogy ennek következménye lesz.

De miért akartad, hogy elengedje az órát?

Azért, hogy elérjük a vonatot, mert indultunk volna már haza. A nyugati gyors fél kettő körül indult Kassáról.

És mi lett a következmény?

Meneszteni akartak az iskolából, de volt ott egy Furik Kálmán

nevezetű úriember, akinek tisztán fiúosztálya volt. Ő volt az a tanár, aki azt mondta: nem kell kirúgni Barakot, tegyék át az ő osztályába, majd embert csinál belőlem. No, hát végül is az lett, hogy csak az osztályból zártak ki, az iskolából nem. Én így nem a 4. A-ban, hanem a 4. B-ben érettségiztem.

A zöld asztalig ezután már sima volt az út?

Nem egészen, mert a szállítószalagokból nem tudtam jól lefelelni és Drab megbuktatott géptanból, tehát pótvizsgára kellett mennem.

Akkor tanultál egész nyáron?

Apám tudta, hogy egész nyáron nem bírnám ki otthon, ezért megkérdezte Pathó Karcsi bácsit, a Szabad Földműves muzslai származású főszerkesztőjét, hogy nem venne-e fel hozzájuk gyakornoknak.

Te ekkor már írogattál?

Néhány verskezdeményem és más írásaim az ipari újságjában, az Acéltollban napvilágot láttak. Dusza Pista szerkesztette akkor, neki adtam a verseimet elbírálásra.

Akkor a nyarat már a Szabad Földművesnél töltötted?

Igen. Az édesanyám nagybátyjánál laktam Pozsonyban – hogy felügyelet alatt legyek és tanuljak. Írtam is a lapnak, meg tanultam is. Most tényleg. Apámnak kikötöttem, ne hogy megpróbáljon intézkedni a pótvizsga körül, mert akkor nem is megyek el. Az ígéretét betartotta, én meg így legalább megtanultam, hogy miként működik a robbanómotor, és mindmáig különbséget tudok tenni a franciakulcs, meg a villás kulcs között.

Az érettségi után viszont már volt is hol folytatnod az újságírást, hiszen a Szabad Földműveshez visszavártak...

Ott egészen jól éreztem magam. Meg volt szabva a norma, hogy mennyit kell teljesíteniük az újságíróknak. Két hónap után én már minden normát megdöntöttem. Egyszerűen jól ment az írás. A két év katonaságot persze nem úsztam meg, azt le kellett töltenem, de utána ismét visszajöttem ide. Itt ismerkedtem meg a feleségemmel is, aki Kisudvarnokról származott, tehát valójában én benősültem oda – és így lettem csallóközi.

De nemsokára megváltál a Szabad Földművestől, és a dunaszerdahelyi Művelődési Központba mentél dolgozni. Miért?

Megcenzúrázták az egyik cikkemet, és engem ez felháborított! Azt mondtam, ha ez így szokás, akkor én nem fogok az újságba írni! És eljöttem. Az írás persze maradt. A művelődési központban is én voltam a szerkesztő, én írtam meg mindent, amit kellett. Ebből az időszakból az a legmaradandóbb kezdeményezés, hogy elindítottuk a Duna Menti Tavaszt, és ez az iskolás gyermekeinknek mindmáig a legszínvonalasabb fesztiválja.

Az 1989-es rendszerváltástól kezdve viszont eléggé felpörgött az életed. Hogy mást ne mondjak, te lettél az új sajtóorgánium, a Nap főszerkesztő-helyettese, majd főszerkesztője. Mindez hogyan történt?

A rendszerváltó párt, a VPN (Verejnost' proti násiliu) eldöntötte, hogy Verejnost' néven kiad egy lapot. Mivel mi is aktív részesei voltunk a rendszerváltásnak, a koordinációs bizottságban Szigeti Laci és Grendel Lajos ragaszkodott ahhoz, hogy magyar nyelvű lap is jelenjen meg, mert roppantul fontos, hogy az Új Szó mellett egyfajta új szemléletű lap kerüljön az olvasók kezébe. Nos, ez lett a Nap, melynek az első bejegyzett főszerkesztője Hunčík Péter volt. Ő valójában nem akart főszerkesztő lenni, az orvosi

szakmájánál akart maradni, mivel azonban a lap bejegyzésénél ő volt kéznél, hozzá adta a nevét. Később Balla Kálmán kezdte el a főszerkesztői teendőket, mellette lettem főszerkesztő-helyettes, Szigeti Laci kérésére. Csakhogy közben kiderült, hogy Balla a régi rendszerben együttműködött a titkos rendőrséggel, ezért a hatályba lépő törvényre reagálva lemondott a főszerkesztői posztjáról, amit én vettem át. Napilapként indultunk, majd hetilappá alakultunk át. Kezdetben negyvenezer példányszámban fogyott el a lap, de később ezt nem tudtuk tartani. 1995 augusztusában jelent meg az utolsó szám az én vezércikkemmel, aminek az volt a címe, hogy: Agyó!

Természetesnek tartod, hogy kimúlt? Tudod, hogy mi hiányzott az életben tartásához?

A megszűnésének egyik fő oka az volt, hogy abba a hibába estünk, amiért az Új Szót bíráltuk, azaz, hogy politikai feladatokat teljesít. A Nap is összefonódott egy politikai csoportosulással, egy párttal, ami olyan balanszt jelentett, amit később nem bírt el. Független lapként nyilván nagyobb olvasótáborra számíthatott volna. Mindezen túl elegendő rátermett újságíróval sem rendelkezünk, és a lap kiadásának anyagi háttere sem volt biztosítva.

A Nap Kiadó viszont maradt, és sínen is tartod. Sok erőfeszítésbe kerül?

Van mit tenni körülötte. A rendszerváltás után azt hittük, hogy az írók előhúzzák a fiókjaikból a sok kiadatlan kéziratot, és válogathatunk majd belőlük, de sajnos kiderült, hogy nincsenek ilyenek. Panaszra azért nincs okom. 8-15 címet tudunk kiadni évente a mai napig. Tözsér Árpádtól Grendel Lajoson át Gágyor Péterig, aki csak számít, annak mindenkinek jelent meg már kötete nálunk. Legutóbb Juhász R. József – Rokkó verses kötete jött ki, amit Madách-díjjal jutalmaztak.

Az internetes újság, a Paraméter létrehozása a te ötleted volt?

Nem. 2008-ban Bálint fiam, akinek magyar-angol szakos tanári végzettsége van, de inkább műszaki dolgokkal foglalkozik, felkeresett Rigó Konrád internetes szakember barátjával, hogy csinálnak nekem egy internetes újságot. Hozzá téve azt is: mert-hogy vagy tíz évig még képes leszek jókat írni. Tőlem csak annyit kértek, dolgozzam ki, milyen rovatokat akarok, és döntsem el azt is, kikkel akarok dolgozni. Nagyon ügyesek voltak. 2008-ban a Paraméter már be is indult. Külön öröm számomra, hogy a legolvasottabb felvidéki magyar hírportál.

Ezek szerint elégedett vagy magaddal?

Boldog embernek tartom magam azért, mert egészséges a családom, szeretnek a gyermekeim és az unokáim, és – mert jól dolgozom. Az igazság az, hogy én mindig hiú ember voltam, és mindig elégedett voltam magammal. Olyankor is, amikor még nem volt rá okom.

Ha újra kezdhethéd még egyszer, szívesen lennél iparista Kasán?

Ha tudnám, hogy úgy fog végződni, mint most, akkor egészen biztos, hogy igen. Egyébként meg nem biztos. Minek mennék oda, ha mindenki oda jár?!



Született: 1953, Lelesz
Foglalkozása: szobrászművész
Érettségi vizsga: 1972, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Elismerés, kitüntetés: 2006, Nagykapos Városáért-díj

Ferencz György

A Bodroghöz egyik nagy múltú településén, Leleszen születél. Sok más nemzedéktársadhoz hasonlóan te is a kassai ipariban kötöttél ki, de az érettségi után velük ellentétben mégsem maradtál Kassán. Milyen erők húztak-vonzottak haza?

Már az is merész dolog volt részemről, hogy az ipariba jelentkeztem. Engem gyerekkoromban annyira megérintett a premonstreiek leleszi monostora, hogy tízéves koromig pap akartam lenni. Aztán meg erdész. És később sem tűzoltó, vagy rendőr, hanem szobrász! Lelesz megkapó, érdekes nagy falu volt. Mezőgazdászok és iparosok is éltek itt. Kis Párizsnak is nevezték.

Gondolom, hogy a premonstreiek kapcsán...

Valószínűleg, mert ezt a rendet a francia illetőségű Szent Norbert alapította. A monostorukat mi kastélynak hívtuk. Sok titok övezte ezt az építményt. A legenda hatására nekünk, gyerekeknek is szent meggyőződésünk volt, hogy innen egy alagút is vezet egészen Sárospatakig. Mikor ministránsok voltunk, lementünk egész a pincébe, és úgy véltük: meg is találtuk a bejáratát, csak féltünk bemenni. Hogy itt fehér papok voltak – ez is már egyfajta másságot, különlegességet jelentett akár Királyhelmeccel vagy Nagykapossal szemben is. Szép volt a templomunk is. Órákig tudtam bámulni a gyönyörű freskókat, a feszületeket – és azon töprengtem, hogy tudta ezt valaki így megcsinálni. Aztán karácsony előtt még egy csoda ért. Binó Pista bácsi egy olyan betlehemet faragott ki fából a templomba, hogy a lélegzetem is elállt tőle. Hatodikos-hetedikes lehettem akkor. Leleszi ember volt ő is, egy őstehetség.

Ez a látvány el is indított benned valamit?

Igen, mert bicskám nekem is volt. Fa is akadt otthon. Az iskolában pedig igen szép természetrajzkönyvet kaptunk, amiben szép színes madarak fényképe volt. A cinegével kezdtem, aztán a szarkán át a gólyáig terjedően, igen sok madarat kifaragtam. Meg be is festettem őket színes festékkel. Jakab Etelka volt az osztályfőnököm Leleszen. Ő mondogatta is nekem: biztos, hogy szobrász leszek, valami ilyen iskolába kellene mennem.

De te az ipariba jöttél Kassára...

Nem gondold, hogy ez rossz lépés volt. Ha én nem jártam volna ipariba, nem is tudom, hogy lett volna-e belőlem valami az életben. Előre szinte kifürkészhetetlen, hogy mi mindenre van szükség ahhoz, hogy az ember rátaláljon a saját útjára. Az én esetemben meghatározó volt például az, hogy volt egy két évvel idősebb bátyám, aki már az ipariba járt, amikor az alapiskolai tanulmányaimat befejeztem. Neki jó tapasztalatai voltak ezzel az iskolával, ezért a szüleim is azt mondták, hogy kövessem a példáját. Kitüntetett tanuló voltam, ezért a felvételi vizsgával elég sikeresen megbirkóztam. Az elektrós osztályba vettek fel. Mi voltunk a drótosok, mert így hívtak minket. A gépészek voltak a srófósok. Négy gépészeti és két elektro osztályt indítottak akkor. Létszámban a gépészek többen voltak, viszont az elektro számított az elit osztálynak, mert oda a jobb tanulókat vették

fel. Az elsősök voltak a bundák, a másodikosok a gatyások, a harmadikosok az urak és a negyedikesek pedig a mérnökjelöltek. Elsősként én még a diákotthonban laktam, a Garbanán, de a másodikba már nem vettek fel. Ennek az oka csak annyi volt, hogy néha nem mentem be időre, a villámhárítón másztam fel a szobába, meg olykor rá is gyújtottam egy-egy cigire. No, de ez a rosszaság is kellett ahhoz, hogy én albérletbe kerüljek. Nem is akárhova, hanem a Csermelybe, a Turistická 7. szám alá – egy műbútorasztalos lakásába, akinek a műhelye is ott volt. Mintha a sors akarta volna így, mert erre rá nem sokkal Kováts Miklós tanár úr az ipariból elvitt minket látogatóba a kassai szobrászművész, Löffler Béla bácsi műtermébe. A látvány, ami ott fogadott teljesen lenyűgözött. Azok a gótikus emelkedettséű fa- és kőszobrok, azok a kispasztikák teljesen a hatalmukba kerítettek, és ott akkor ki is mondtam: én is ezt akarom csinálni! Béla bácsi végig vezetett a műtermén, mindent megmutatott és nagyon közel kerültünk egymáshoz. Láttam, hogy őszintén érdekelnek a dolgok, kérdeztetek. Most utólag is úgy látom, hogy ezért alakulhatott ki közöttünk kölcsönös szimpátia. Velem volt Lucskai is, akinek a keresztapja volt az az asztalos, akinél laktam. Később mindkettőnknek megengedte, hogy használjuk a szerszámaikat, fát is adott, hogy faragcsáljunk a kedvűnkre. A szabadidőnk elzúton már nem a sörözőben, hanem itt töltöttük. Mikor elkészültünk valamivel, azt máris vittük Béla bácsinak megmutatni. Nem voltak ezek isten tudja milyen remek dolgok, de mindig bátorított, korrigált, tanácsot adott. Nekem az érettségi után még intenzívebb kapcsolatunk alakult ki vele. Tőle tanultam meg a szobrászatot. Ő volt a mesterem. Nagyon sajnálom, hogy az ötvenedik születésnapom alkalmából rendezett jubileumi kiállításon már nem lehetett ott a Löffler Múzeumban. De fentről biztosan nézett, és – megértő mosollyal az arcán – talán bólogatott is.

Nem beszéltél még az osztályotokról. Milyen volt a diáktársaid érdeklődése? Köztük is volt humán beállítottságú?

Tiszta fiú osztály volt a miénk. Ha jól emlékszem, harmincketten voltunk. Jó csapatot alkottunk. Alighanem én voltam az egyedüli kakukktojás, mert őket tényleg érdekelték a műszaki dolgok. Osztálytársaim kétharmada mérnök lett. Már a huszonöt-harminc éves érettségi találkozónkon egyértelművé vált, hogy közülük nagyon sokan szép pályát futottak be. Főmérnökök, csúcsmenedzserek lettek, és igazgatók is kikerültek a sorainkból.

Hogy alakult a te életed?

A kétévnyi tényleges katonai szolgálat letöltése után én hazamentem. A Vajáni Hőerőműbe vettek fel dolgozni, ahol műszerként huszonöt évet húztam le. Méréseket kellett csinálnom. Rutinmunka volt. Reggel öttől délután kettőig tartott a munkaidő. Nem kellett a fejemet törni, csak várni, hogy menjen már el a nap. Ez egy csoda világ volt. Ha mesélek róla a gyerekeimnek, nem akarják elhinni. Munkába járni a szocializmusban persze mindenkinek kötelező volt. Dolgozni már kevésbé. De ez alatt a huszonöt év alatt én minden szabadidőmet a faragással töltöttem. Ez volt és ez ma is az én igazi munkám! Akkor meg voltam győződve róla, hogy a fa teljes megismerésére egy élet is kevés. Mert hányféle fa van, és mennyire másként kell mindegyikből kibontani azt a titkot, ami sugárzást ad az alkotásodnak...

Voltak-e a környezetben olyan egyének, akik értő módon viszonnyultak az erőfeszítéseidhez?

Voltak. Főleg festézzel és rajzzal foglalkozó tehetséges fiúk. Közülük került ki Nagy Menyhért, Kiss Karsci és Csótó Laci, akikkel együtt megalakítottuk a bodrogházi képzőművészek klubját a Ticcét. Ez mindmáig működik, és nekem is sokat adott. Fontosak voltak az alkotótáborokban lezajlott beszélgetések, ismer-

kedések és a közös kiállítások. A kapcsolatok megteremtése, ezek építése. A Tice révén kerültünk be a köztudatba, majd a felkeltett érdeklődést egyéni kiállításokkal erősítettük tovább, és tettük még bizalmasabbá. Minderre pedig azért is szükség volt és van, mert az igazi művészetszerető, befogadó közeg beavatott akar lenni. Egy-egy kész alkotásról háttér-információkat is tudni akar. Az alkotói őszinteség egy bizonyos szintig ezt lehetővé is teszi.

Mikor dőlt el végleg, hogy minden idődet csak a művészetnek szenteled?

Negyvenöt éves koromban.

Miért ekkor?

Azért, mert ekkor a fával már sok mindent el tudtam mondani. Sőt, a fa már kevésnek is bizonyult. Nekifeszültem hát a kőnek, a gránitnak. Biztató formák keltek életre ebből a kemény anyagból is, de mégis! Tudod milyen rettenetes érzés volt a biztosat otthagyni? Mert az egy dolog, hogy vannak szobrok. De el tudom-e adni? Lesz-e miből kifizetnem a havi számlákat, a rezsi-költséget? Ment a dolog két évig, de aztán jött a hullámvölgy. Mifelénk most már sok embernek a napi betevő falatra is alig jut. Nagy a munkanélküliség. Ki vegyen itt szobrot, és miből? De most már ennek ellenére sem adom fel!

Gondolom, hogy az önkormányzati megrendelések olykor azért segítenek valamit. Hol mindenütt vannak köztéri szobraid?

Nagytrákányban van egy trianoni emlékművem és egy Balassi Bálintot ábrázoló szobrom is. Ezek mind nagyméretű kőszobrok. A szépsieknek egy Egressy Béni portrét készítettem. Vajánban II. Béla királyunknak állítottam emléket, egy nyolctonnás gránitba faragva az alakját. Leleszen egyebek mellett egy nagy ke-

resztutam van 15 stációval. Nagyon sok szakrális alkotást készítettem templomokba, kápolnákbá. A munkáim nagyobb része itt található a Bodroghözben és az Ung-vidéken.

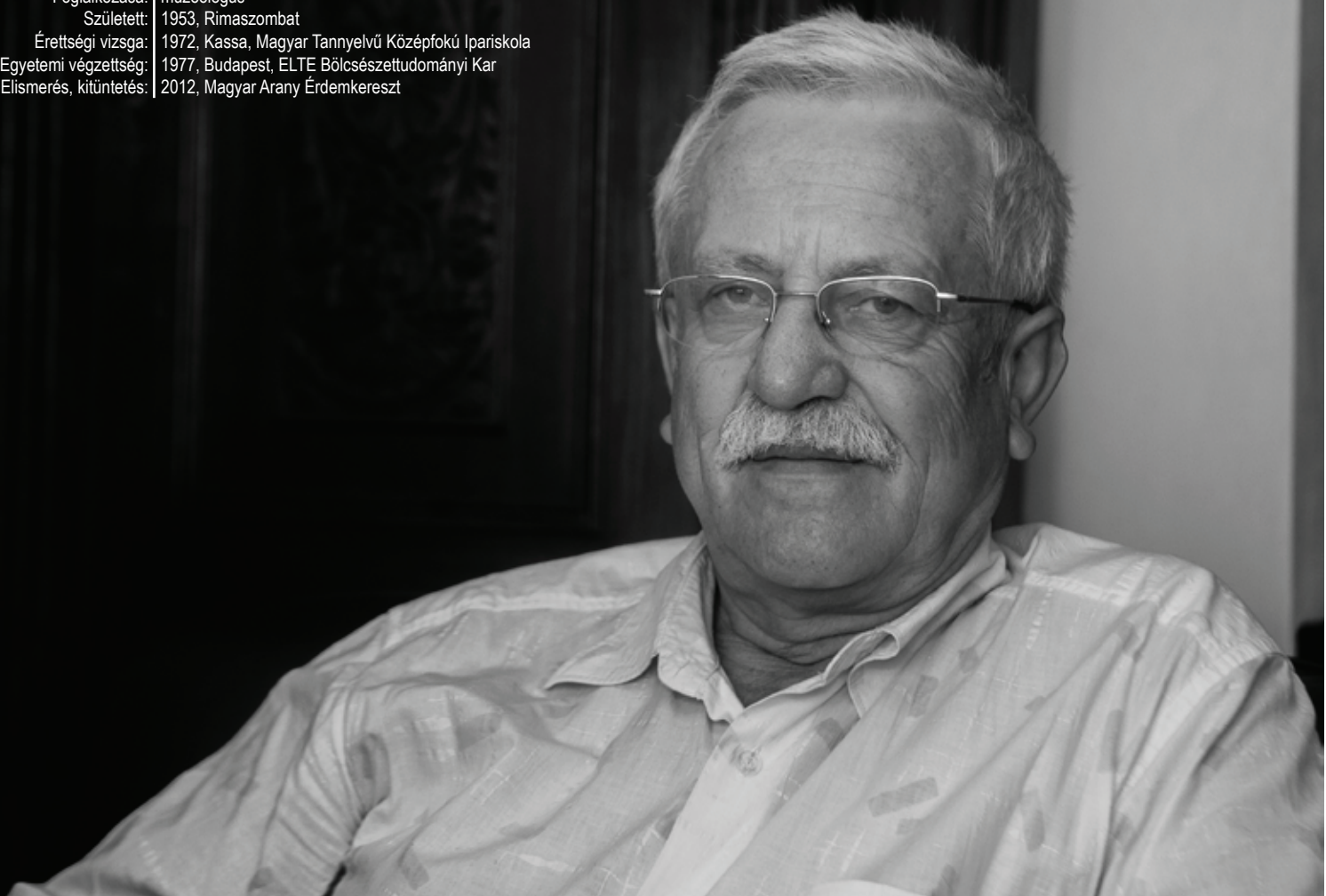
Van Kassán is, hiszen a Csevadok épületének a lépcsőházában Rákosi Ernőnek, az eperjesi festőművésznak az emléktábláját is te faragtad, és a város nagy írójának, Márai Sándornak is emléket állítottál egy ihletett portréval, ami – stílszerűen – a Márai Stúdióban látható. De ha jók az információim, akkor most is készítesz valamit Kassára...

Ez ajándék lesz egykori iskolámnak, az iparinak. Szakkay József 140 évvel ezelőtt alapította meg ezt az oktatási intézményt. Egy emléktáblát faragok az ő portréjával. Én 40 éve végeztem ebben az iskolában. Bármerre is járok, mindenütt elmondom: igen, én a kassai magyar ipariba jártam, és büszke vagyok rá, hogy oda járhattam, mert ez az iskola tett azzá, amivé lettem.

Szép pálya van mögötted. Boldog ember vagy?

Vannak boldog pillanataim. Folyvást boldog nem lehet az ember. Ha a gyerekeimre gondolok, akkor elégedett vagyok. Rita, a lányom szintén a kassai magyar ipariba járt. Gépész volt és iparművész lett belőle. A fiam tanári diplomát szerzett. Mindketten Budapestre kerültek, ott élnek. Sajnos 33 évi házasság után a feleségemet elvesztettem. Nem győzött a rákon. Három éve temettem el. Nehezen tértem magamhoz. Csak az segített, hogy már korán reggel kezembe vettem a vésőt. Most sem telik el egy nap sem, hogy 8-10 órát ne dolgoznék. Nekem most már csak ez az életem, másként nem is tudnám elképzelni a jövőt

Foglalkozása: muzeológus
Született: 1953, Rimaszombat
Érettségi vizsga: 1972, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Egyetemi végzettség: 1977, Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar
Elismerés, kitüntetés: 2012, Magyar Arany Érdemkereszt



B. Kovács István

„Az elsőből lesznek az utolsók, az utolsókból első” – ez a bibliai idézet jut most az eszembe az életutadat nézve, de nem azért, mert te lettél a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Tudományos Gyűjteményének az igazgatója, hanem mert Baracáról, egy alig négyszáz lakosú gömöri kis településről indulva „meghódítottad” Kassát és Budapestet, hogy aztán visszatérhess a szülőföldre – mert tudtad, hogy neked itt van dolgod. Voltál a rimaszombati Gömöri Múzeum igazgatója, régésze, a rimaszécsi Honismereti Ház vezetője. A Simonyi Alapítvány Igazgató Tanácsának most is az elnöke vagy, mint ahogy a Gömör-Kishonti Múzeum Egyesületnek is. Te vagy a Gömör-Kishonti Téka sorozatszerkesztője, a Gömörország folyóirat alapító főszerkesztője, a Rimaszombat és Vidéke Polgári Társulás elnöke – és biztos, hogy még sok mindent ki is hagytam a tevékenységi körödből. Mondd, te hogyan látod azt a világot, amibe beleszülettél, amiből kitörtél, amihez visszajöttél?

Nagyon zárt világ volt, ez kétségtelenül így igaz. Ha most így visszagondolok rá, azt kell, hogy mondjam: a gyerekkoromban én jószerivel át sem léptem a szülőfalum határát. Vagy ha mégis, az a nyári szünidőben történt, amikor a nagyszüleimnél a szomszéd községben, Cakón töltöttem 1-2 hetet. Az én világra eszmélésem még a múlt század ötvenes éveibe nyúlik vissza. Igen sokszor kiültem a dombtetőre, és azon töprengtem: vajon van-e nagyobb falu a világon, mint a mienk?! Ezt a sajátos paraszti kultúrát hordozó zárt világot végül is a szövetkezetesítés törte meg. Mindenkit belekényszerítettek az egységes földműves szövetkezetbe. Én már ebbe a korszakba születtem bele, ebben szocializálódtam – ahogy azt ma divatos szóhasználatlalt szokás mondani.

Ez más egyéb mellett esetleg azt is jelenti, hogy te még megtanultál kézi kaszával kaszálni?

Kaszálni már nem igazán, de kapálni rendszeresen jártam – bár nem nagy örömmel. De hát, melyik gyerek járt szívesen kapálni?! Jártam cukorrépát ásni, kukoricát törni – meg hasonló

idénymunkákat végezni. Ez utóbbi még örömet is szerzett. Főleg az, amikor a sok kukoricacsövet felraktuk a szekérre! Meg a hatalmas sárga tököket a tetejére! De a paraszti világ már csak megérintett, nem lett az életem alakítója.

Mennyire tudtak a szüleid ebben az új világban tájékozódni? Tudták-e, hogy milyen jövőt szánjanak a gyerekeknek?

Édesanyám elvégezte az elemi iskolát, majd férjhez jött apámhoz Baracára. A világ dolgaival ő nem nagyon foglalkozott, a klasszikus háziasszonyi teendőket látta el. Ő tartotta egyben a családot! A húgom 1961-ben született. Édesapám viszont tájékozott ember volt – noha ő is csak elemi iskolát végzett. A háború után ugyan szerzett egy szakmunkás igazolványt, kőműves lett. Ő voltaképpen azért nem járt iskolába, mert hatan voltak testvérek, és mint a legidősebb fiúnak az apjával együtt neki kellett eltartania a családot. Tehát ahelyett, hogy gimnáziumba ment volna – mint tette azt a két öccse, ő Fülekre ment a Zománcgyárba dolgozni. Még 18 éves sem volt, amikor oda került. Hetente gyalog járt Fülekre, illetve onnan haza, hogy biztosítani

tudja a szükséges pénzt a családnak az élethez, illetőleg Sanyi és Zoli bátyám tanulásához, akik a Rimaszombati Egyesített Protestáns Gimnáziumba jártak.

Hogyan került sor a te továbbtanulásodra? Miként jelent meg választási lehetőségként a kassai ipari?

A szülők körében tájainkon a hatvanas évek vége fele az a fel-fogás vált uralkodóvá, hogy: „Előbb legyen valami szakmája a gyerekeknek, a többit majd meglátjuk! Aztán élhet különböző úri passzióknak is. Mert gimnáziumi érettségivel mit kezd?” – tették fel a nem költőinek szánt kérdést. Nos, az én esetemben is így merült fel lehetőségként a kassai ipari, aminek nagy volt akkoriban az ázsioja. Gömörből is sokan mentek az ipariba.

Akarta te is?

A magam módján halkán suttoztam: nem ez az, amit én éppen akarok, de végül is beadtam a derekam.

Merthogy?

Akkor még csak sejtettem, teljes bizonyossággal nem tudtam, hogy humán beállítottságú ember vagyok, a műszaki világhoz különösebb aktivitás nem köt. Volt egyfajta humán ág a családdunkban. Ezt képviselte a két nagybátyám, akik a gimnáziumban nyelveket tanultak és az irodalomhoz is vonzódtak, de nem teljesezhettek ki, mert mindketten fiatalon meghaltak. Az egyiket a gulágra hurcolták el, ahonnan nem jött haza. A másikat egy felrobban kézigránát ölte meg. A humán ág ezzel úgy tűnt, hogy el is vetélt a családdunkban...

De kiderült, hogy mégsem, mert jöttél te! Itt azonban szinte döbbenetes az a párhuzam, hogy ekkor újfent megjelentek a gyilkolás eszközei – ezúttal a szovjet tankok formájában, melyekkel 1968-ban lerohanták Csehszlovákiát...

Én már a hatvannyolcas megszállás után mentem felvételizni a kassai ipariba, de még láttam a Tuzex falán azoknak az embereknek a vérét, ami a szovjet golyók révén fröccsent oda! Korábban Gömörben is ott bámultuk a tankok vonulását. Meg azt is, mikor megálltak pihenni. Sőt, mi olyan bátrak – vagy inkább vakmerők – voltunk (!), hogy az egyik harci járműbe be is kéredzkedtünk. Elvittek Bátkaig, mert volt benne egy magyar katonája is Kárpátaljáról.

Milyen volt az ismerkedésed Kassával?

Tornalja – ahol az alapiskola felső tagozatát végeztem – a maga párezres lakosával Barackához képest nekem már nagyvárosnak tűnt. Ehhez képest Kassa megdöbbenítő volt! Mit mondjak neked? Kezdetben egy alkalommal még a Fő utcáján is eltévedtem, amihez ugye már tehetség kell!

Diákkorodonban laktál?

Most is előttem van, ahogy megállt a vonat Kassán, és a parkon át bejöttünk a Jakab-palotához, ahonnan a 16-os busz kivitt a Vodárenská utcára, ahol az internátusunk volt – mert mi így hívtuk a kollégiumot. Ott laktam végig, kivéve a negyedik esztendő. Volt ott egy nevelő, akinek a szerepét nagyra becsülöm. Szlovák ember volt, Jozef Minarčíknek hívták, de velünk, a magyarokkal is törődött. Mikor már harmadikosok voltunk, úgy éreztük, hogy urak vagyunk az ipariban, és hasonlóképpen az internátusban is – tehát több jogunk, kedvezményünk lehetne. Nos, ezeket hallva ő nem röstelt tollat ragadni, jobban mondva az írógéphez ülni, és írt egy levelet a szüleimnek, beszámolván arról, hogy

én valami kiváltságokról gajdolkok itt össze-vissza, mert nincs ínyemre a rend betartása. És mivel szlovákul írta ezt a levelet, a szüleimnek el kellett vinniük lefordíttatni, hogy megértsék mi is a gond a csemetéjükkel. Egyszerűen arról volt szó: nem engedte, hogy elkanászosodjunk! És ezt jól tette – utólag igazolni tudom. Még elsős korunkban történt: valami színházi előadás után mentünk haza, és megtámadtak a huligánok. Ugyan nem vérbe fagyva hagytak az utcán, de azért kaptunk néhány pofont. Mikor beértünk az intribe, és megtudta, hogy mi történt velünk, elvitt minket a rendőrségre, és feljelentést tett. Ma is a fülemben cseng a hangja, mikor visszafele jövet megjegyezte: „Keby aj dnes tu boli tí uhorskí žandári” – és folytatta, hogy ez nem történhetett volna meg, mert akkor rend volt! Nem mondhatok mást: ez az ember a második apánk volt, törődött velünk! Kassának különben abban is nagy szerepe volt az életemben, hogy itt tanultam meg szlovákul. Otthon ugye nem volt kitől, mert mindenki magyar volt. Tornáján ugyan már volt néhány szlovák, s arra az esetre, ha megszólítottak, volt is egy betanult mondatom: „Ja neviem po slovensky!” Kassa már más volt. Itt a szlovák nyelvet meg kellett tanulni. Nekünk Hlavács Marika tanította. Nekem a kezdetben igen nehezen ment. Emlékszem, ott volt a tankönyvben a felirat, hogy: l'udová slovesnosť. Sejtelmem sem volt róla, hogy ez mit jelenthet, pedig végül is néprajzos lettem.

Az iskola milyen volt?

Nézd, azt kell mondjam: szerencsém volt. Szerencsém volt, mert az Úristen megáldott egy olyan osztályfőnökkel, mint Kovács Miklós. Nem csak azért, mert a szó szoros értelmében jó főnöke volt az osztálynak, hanem azért is, mert humán beállítottságú ember volt. Színháztörténettel foglalkozott, nekünk pedig irodalmat és történelmet tanított. Én nem is tanítóként, hanem oktatóként, nevelőként őrzöm az emlékemben, ami többet jelent!

Ő a személyiségével hatott ránk. Általa lett számomra elviselhetőbb az ipari. Elektrós voltam, de hát a műhelyben azért hegeszteni is kellett, marógépen, esztergán dolgozni – ami nem az én világom volt. A másodikban oda is jutottam, hogy bizalmasan közöltem az osztályfőnökömmel: én szeretnék átlépni a gimnáziumba! Mélyen a szemembe nézett, és higgadtan csak ennyit mondott: „Hülyébbek is leérettségiztek az ipariban, most már maradjak!” Megtanított a kitartásra, a türelmességre. Később magam is tapasztaltam, hogy itt nem akarnak mindenáron mindenből technikust faragni. Hagyják a fiatalokat, hogy másfelé is tájékozódjanak. Természetesen volt egy szint, amiből nem engedtek, amit mindenkinek meg kellett ugrania.

Milyen volt az osztályotok?

Harmincvalahányan voltunk. Nagy osztály – és szinte az egész ország képviselve volt benne. Többen tényleg műszaki érdeklődésűek. Köztük például Bán Zoli, aki később a brünni egyetemen szerezte meg a villamosmérnöki diplomát. Közel állt hozzám Stubendek Laci, aki Komáromba került, de belőle is villamosmérnök lett, jöllehet, ő a Csemadok vezetője és orgonál a Bencésteplomban. Polgári Laci is mérnök lett, de ő is inkább humán beállítottságú. Ma is újságíróskodik és oktat – de régebben nagyon jól sakkozott. Czákó Pista is kiváló sakkozó volt! Nagyidai Pistával meg egy padban ültem. Emlékszem, amikor Bencsik kihívta energetikából felelni, de meglátta az elkeseredett arcát a tábla előtt, ezért azt mondta: „Tudja mit, Nagyidai – mondjon el inkább egy verset!” Pistának már ekkor is a színháztörténeti lexikon volt az iskolaköpenye zsebében, nekem meg a német szótár. El is végezte aztán Budapesten a Színművészeti Főiskolát, én meg az ELTE-n a régészet-néprajz szakot. Jó osztályunk volt. Ez adta az országhatáron túl is híressé vált Glóbusz Bábcsoport tagjainak a zömét, melyet Szőke Pista bácsi vezetett.

Te is tagja voltál?

Igen, de nekem a bábozáshoz nem volt valami nagy tehetségem, ezért Szőke Pista bácsi úgy döntött, hogy segédrendezőt csinál belőlem. Nem vagyok balhézó típus, de valamit mégis elkövettem, ami nem tetszett neki, mert egyszer csak megköszörülte a torkát és csak annyit mondott: „Mindenki fontos, de senki sem pótolhatatlan!” – és ezzel az én karrierem véget is ért a Glóbusz Bábcsoportban, amely nagyon szép eredményeket ért el, megnyertük például a Pécsi Nemzetközi Bábfesztivált is!

Érdeklődésed a régészet iránt miként alakult ki?

Teljesen véletlenül, vagy lehet, hogy sorsszerűen. Csak egy dolog volt biztos: szerettem volna Budapestre menni egyetemre. Az ELTE bölcsészkarán régészet-népművelés szakot nyitottak. Ezt választottam, jöllehet, se a régészetről, se a népművelésről nem voltak különösebb ismereteim. A történelmet szerettem – pusztán ennyi rokonság volt a választott szakokkal. A régészetet illetően Kassáról is csak annyi érintést kaptam, hogy az avarokról tartott nekünk egyszer egy előadást Pásztor János, a Kelet-szlovákiai Múzeumból. Valójában a legtöbb segítséget ezen a vonalon is Kováts Miklóstól kaptam. Az ő ösztönzésére egy középkori témáról például magam is előadást tartottam az Új Nemzedék Klub tagjainak a Csemadok Maraton téri színházában. Emlékszem, hogy Kövesdi Szabó Mária színművésznő ült az első sorban, és nagyon figyelt. Ettől persze én még trémásabb lettem. Az osztályfőnököm derűsen mosolygott, mert tudta, hogy megcsinálom, és lesz ez még jobb is! Ő buzdított arra is, hogy próbáljak meg újságcikkeket is írni. Az első írásom az Új Ifjúságban jelent meg, és mi másról írtam volna, mint a Glóbusz Bábcsoportról.

Az egyetemi évek gyorsan elröppentek Budapesten?

Összességében igen, de voltak kezdeti nehézségeim. Másodikos koromban egyszer az is megfordult a fejemben, hogy ott kellene hagynom. El is mentem László Gyula professzor után, hogy kiöntsem neki a lelkemet. Valami olyasmiket dadogtam neki, hogy én régész sem akarok lenni, meg néprajzkutató sem akarok lenni, de valahogy a kettő együtt – az érdekelne esetleg. Kedvesen végig hallgatott, majd elmondta, hogy annakidején Kolozsvárott ő ugyanígy volt ezzel. Aztán elmagyarázta nekem, hogy voltaképpen a régészet a múlt néprajza, a néprajz pedig nem egyéb, mint a jelen régészete – vagyis egyazon dolognak a két megközelítési módja. Biztatott, hogy maradjak, minden rendben lesz. Maradtam, és nem is bántam meg. Igaz, Budapest nekem abszolút idegen volt, és idegen is maradt öt éven keresztül. Mára már megbékéltem vele, de csak úgy, hogy járok oda, ha szakmai szempontból valamire szükségem van. Ottmaradni viszont soha nem akartam és nem is szeretnék. Ebben az az emberi tartás és szellemi mankó is segít, amit a kassai ipariban kaptam. Néprajzból végül is Egyén és népköltészet, egyén és közösség címen írtam meg a diplomamunkámat. A szülőfalum egyik idős asszonyának, néhai Tóth Baláznén, született Csák Margitnak a teljes népköltészeti anyagát gyűjtöttem fel. A magyar népköltészet kutatásában hosszú ideig élő gyakorlat volt az egyéniségek kutatása. Az én kezdeményezésem egyike az elsőnek, amelyek meghaladták ezt a műfaji korlátot. Én azt mondtam: uraim, ha a népköltészet egy közösség körében él, akkor ideje azt is megvizsgálni, hogy ennek a közösségnek egy tagja mit ismer a közösségi hagyományokból. Miért pont azt ismeri, és hogyan ismeri? Mindent felgyűjtöttem ettől az asszonytól. Ez az anyag aztán megjelent az Akadémiai Kiadó és a pozsonyi Madách Könyvkiadó közös gondozásában az új magyar népköltési gyűjtemény egyik köteteként Baracai népköltészet címen.

Az egyetem elvégzése után Rimaszombatban telepedtél le. Azt lehet mondani, hogy szinte a semmiből megteremtetted az új műfajt, a gömörológiát – ami alatt azt kell érteni, hogy bebizonyítottad, mennyi feltáratlan régészeti értéket rejt a föld ezen a tájegységen belül, és néprajzi vonalon is milyen egyetemes kisugárzású népi bölcsélet megőrzője az itt élő nép. Sok-sok feldolgozást, értekezést, könyvet írtál ezekről. Itt arra nincs is most helyünk, hogy mind felsoroljuk. Kérlek, azokat említsd meg, amelyeket te a legjelentősebbeknek tartasz.

A legfontosabb a méhi ásatások eredménye. Itt a rézkor végén élt emberi közösségnek az emlékeit találtam meg, ami ebben a témakörben Közép-Európa legjelentősebb leletegyüttese. Olyan hamvasztásos sírra bukkantam itt, melyben öt ember alakú urna volt, köztük egy úgynevezett Isten-triásszal, tehát: a férfi isten, a női párja és a gyermek isten. Ennek a legközelebbi párhuzamait a Mediterrán vidéken, Törökország területén, Anatóliában találták meg. Nos, ez a téma képezte a doktori disszertációm, amit a Rima-medence időskori és rézkori településtörténete címen tettem közzé. A maga nemében a középkori ásatások közül szintén ilyen fontos a Sajógömöri ispáni várnak a megkutatása. A régészeti ásatások és egyéb történeti kutatások alapján sikerült megerősíteni azokat a vélekedéseket, hogy Gömör vármegye nem István-kori vármegye. Minden bizonnyal a 12. század elején, Kálmán királynak az államigazgatási reformjaként jött létre. Hasznos volt Rimaszombat határában az úgynevezett szabadkai török várnak a régészeti kutatása is. Természetesen nem a törökök által épített várról van szó, ez már korábban is itt volt, csak ők is használták 1554 és 1593 között. Feltétlenül meg kell említenem, ki nem hagyhatom Rimaszombat Fő terét! Ha egy régésznek megadatik, hogy egy város főterét feláshassa – erre nagy örömmel csak annyit mondhat: köszönöm, nekem más már nem is kell!

Mire bukkantál rá, mit találtál itt?

Bebizonyosodott, hogy a mai Rimaszombat szabályos elrendezésű főtere nem egy spontán település eredménye, hanem az 1268-ban ide telepített német vendégeknek a munkája, akik ezt a városrészt megépítették. A maguk nyelvén Stefansdorfnak, magyarul Istvánfalvának hívták, mely név alatt később Rimaszombatot is emlegették.

Ez volt a város hivatalos neve?

Nem. Ez csak a belső szóhasználatban élt így. Valójában a belső városrész megnevezése volt.

Ez számomra nem elég világos...

Megmagyarázom. A Rimaszombatot említő legkorábbi oklevél, ami fennmaradt 1268-ból, a kalocsai érsektől származik, aki akkor Rimaszombat földesura volt. Ebben ő rögzíti azokat a városi jogokat, amik az ide áttelepített német vendégeket megilletik. Ezek a német vendégek pedig nem mások voltak, mint az egykori bányászok a Rima-menti aranybányákból. Tehát ők nyertek itt Rimaszombatban polgárjogot, és ők építették fel a saját települést a városon belül, amit Istvánfalvának neveztek, ami később a város központja lett. Sok félreértésre az adott okot, hogy az eredeti adománylevelet rosszul fordították le. Nekünk sikerült feltárnunk az egykori plébániai iskola alapjait és az egykori gótikus városháza alapjait is, amely hasonló volt a ma is álló Bártfaihoz.

Ezek a régészeti eredményeid. A néprajzból – ha lehet – csak a legfontosabbat említsd meg.

Nagy adománya volt az életemnek, hogy megismerkedhettem egy olyan rimaszécsi cigányemberrel, aki a magyar hősepikákból gyökerező meséket ismert, és órákon át tudta mondani ezeket

a történeteket. Olyan anyagot rögzítettem tőle, ami ma már a legkiválóbb magyar mesélők közé emeli őt. Tudjuk ugye, hogy a teljes magyar hősepikát nem sikerült felgyűjteni, de azokra alapozva, ami megvolt, Vörösmarty megpróbálta visszaadni a Zalán futásában, Arany pedig a Buda halálában. A nálam levő összegyűjtött mese ugyan nem versrigmusokban van meg, de a történetet át lehetne írni. Erre néhány gömöri származású kölönket már fel is szólítottam.

Még azt mondd el, hogy mi foglalkoztat most, és mit üzensz a mai kassai iparistáknak?

Meg kellene még írnom a gömöri fazekasság monográfiáját. Rimaszombatról várostörténeti barangolások alcímmel két éve már megjelent a tervezett trilógiám első kötete. Ez 1848-ig enged betekintést a város történetébe. Most dolgozom a második kötetten, melynek még az idén napvilágot kellene látnia. Ez a polgári Rimaszombatot hozza majd közelebb az olvasóhoz 1848-tól 1945-ig. A harmadik a negyvenöt utáni időszak, ami szintén nagyon tanulságos időszak, de ez már egy következő kötet témája. Továbbra is lelkesen és hittel szerkesztem a Gömörország címet viselő folyóiratunkat és több hiánypótló kiadványt jelentetünk meg a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Tudományos Gyűjteményének gondozásában is. A mostani iparistáknak pedig mit is üzenhetnék mást, mint azt, hogy: kapjanak ők is annyi emberséget az iskola falai között, mint én kaptam annakidején!



Neve: Zolcer János
Foglalkozása: újságíró, televíziós producer
Született: 1956, Ipolybalog
Érettségi vizsga: 1976, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola

Zolcer János

Harminchat évvel ezelőtt, amikor kezdő újságíróként a kassai törzshelyünkön, a Carpanóban kávézgatás közben Zolcer Jancsival rendszeresen megvitattuk a témáinkat, arra bizony nem gondoltam volna, hogy ez a fiú egykor majd Mihail Gorbacsovot saját riportereként fogja alkalmazni. Hogy vele együtt miként töltött el heteket az egykori amerikai elnök George Bush, továbbá Helmut Kohl német kancellár, Simon Peres izraeli elnök otthonában, vagy II. János Pál pápánál a Vatikánban – az alábbiakból majd kiderül. Most viszont mindenekelőtt azt kérdezem tőle, hogy a szülőfaluja, Ipolybalog milyen indíttatást adott neki az élethez?

Egy nagyon egészséges, becsületes magyar közösségben láttam meg a napvilágot. Ennek a nyolcszáz lakosú falunak van egy ezerkétszázból származó nagyon szép kis temploma. De ez az ipolybalogi templom más, mint a többi római katolikus templom. Ennek ugyanis a tornyán nem kereszt, hanem a magyar szentkorona hasonmása van! Természetesen, nem ok nélkül. Az ezerháromszázas évek elején, a Károly Róbert és Vencel cseh király közti trónviszály idején ugyanis a szentkoronával menekülni kellett, és egy éjszakára nálunk bújtak meg vele. Nos, a toronyra helyezett szentkorona másolata ezért van itt. Tudtommal ilyen megjelölés a pozsonyi Szent Márton Koronázási Dómon kívül csak itt, Ipolybalogon van. Mivel a vasból készített korona-másolatot az idő eléggé megviselte, a hívek gyűjtést rendeztek, és a hetvenes években kicserélték a régit egy újra. Apám volt akkor a templom gondnoka. Ő vállalta a felelősséget, hogy felmászik a templom tornyára, és kicseréli a régi koronát az újra. Ez nem azért volt bátorság, mert ötven méter magas volt a torony, hanem azért, mert műemléknek volt nyilvánítva, és aki ehhez hozzányúlt, azt államellenes bűnnek is felróhatták. Persze a korhű másolat elkészítésére nem adtak engedélyt, de a falu ebbe nem nyugodott bele. Amit tettek az nem egy nacionalista, nem

magyarkodó cselekedet volt, hanem a múltját vállaló, tisztelő és szerető emberek megnyilatkozása. Ezt a magatartást hordozom magamban én is. Úgy is mondhatnám: magyarként vagyok európai világfí.

A szüleid milyen pályán szerettek volna téged látni?

Ipolybalog vallásos falu volt. Anyám mást se szeretett volna jobban, mint azt, hogy pap legyek. Apám viszont egy végtelenül nyitott és szabad ember volt, aki nem korlátozott semmiben. Hagyta, hogy arra menjek, amerre a kedvem tartja.

Te pedig először az ipolysági magyar gimnáziumot választottad. Miért ezt?

Mert ez volt a legközelebb hozzánk. Egy évet töltöttem ott, de ez bőven elég volt. Túlságosan szűknek találtam az ottani kisvárosi világot, és mindenáron el akartam menni onnan.

Kassa miként került az érdeklődésed homlokterébe?

Halottam, hogy van ott egy nagyon nagy magyar iskola – az ipari. Meg ott villamosok is járnak! Nekem a nagybátyám Budapesten élt. Nála kis koromban többször is megfordultam. Ezért asz-

szociáltam arra, hogy ha Kassán is vannak villamosok, az olyan lehet, mint Budapest.

Korábban még átutazóként sem láttad Kassát?

Nem, soha. Apám is csak a háború alatt. De ő azt mondta, ha Kassára akarok menni, ő nem bánja. Írtunk is egy levelet az iskolába, amelyben közöltük, hogy szeretnék átiratkozni az ipolysági gimnáziumból a kassai ipariba. Megjött a válasz, hogy felvesznek felvételi vizsga nélkül, de újra az első osztályban kell kezdenem – írta Pásztó András, az akkori igazgatóhelyettes, aki azt is hozzátette: jó lenne, ha elmennénk és személyesen is megbeszélénk a dolgot. Beültünk hát apámmal a kis Trabantba, és – nyolcvan kilométeres sebességgel – elzötyögtünk Kassára. Kedvesen fogadott, megállapodtunk, hogy szeptemberben jövök, és az első osztálytól kezdem az iparit.

Hogyhogy ilyen felfogású volt az édesapád? Az ő szabadfelfogású támogató magatartása azért nem volt annyira jellemző a korabeli falusi emberek többségére...

Ő a mentalitásából adódóan valóban végtelenül toleráns volt. Hárman voltak testvérek. A nagynéném a szomszéd faluba ment férjhez. A nagybátyám a háború után – negyvenötben – azt mondta, hogy ő magyarul szeretne tanulni, de Ipolyságon ezért kapott egy pofont. Nem tehetett mást, hogy célját elérje, átment az Ipolyon – ami határfolyó volt. Egyszerűen: disszidált Magyarországra! Ott is maradt. Megnősült. Ő lett később Magyarországon az egyik legjobb baleseti sebészprofesszor. Világhírű embereket operált. Példáját az apám jól ismerte – valószínűleg ezért engedett el engemet is a saját útamon.

Tanult már valaki a falutokból a kassai ipariban?

Ferenc Ottó már itt tanult. Tőle is hallottam, hogy ez itt egy teljesen más világ, mint nálunk otthon.

Te milyennek ismerted meg? Voltak valamilyen céljaid, mikor ide jöttél?

Nem volt előttem semmi konkrét cél. A gimnáziumba sem azért mentem, hogy majd én is pedagógus lehessenek, mint a többiek, és ide sem azért, hogy gépészmérnök. Már az alapiskolában is mondták, hogy jól tudok fogalmazni, ügyesen vetem a szavakat. Semmi mást nem akartam én itt Kassán, mint megismerni az életet. Azt gondoltam, hogy egy nagyvárosban, egy olyan iskolában, ahol nem száz, hanem nyolcszáz diák van, és ilyen nagy múltú, ott jók az esélyek. És tényleg, egy hihetetlenül új világ nyílt meg előttem! Újdonság volt számomra, hogy itt állandóan nyüzsgés van: zúg a város, mozognak az emberek. Mindez arra serkentett, hogy keressem ebben a helyemet. Az iskolában a műszaki rajzot – meg a hasonlókat – nem nagyon szerettem. Ezek helyett sokkal inkább a történelem és az irodalom felé fordultam. Mindezek ellenére az első évfolyam végén tele élményekkel, boldogan mentem haza a nyári szünidőre.

Emlékszel-e arra a momentumra, ami az írás felé fordított, ami eldöntötte, hogy újságíró leszel?

Hogyne. Ennek a szünidőnek a legnagyobb eseménye az volt, hogy a falunkban átadták az új ravatalozót. Az átadási ünnepségen ott volt az egyik régi tanítóm, aki megszólított, azt mondván, hogy te olyan jól tudtál fogalmazni, miért nem írsz erről az eseményről egy tudósítást az Új Szóba? Vettem a papírt, meg az örökírot – mert írógépem akkor még nem volt –, és megírtam, elküldtem. Legnagyobb meglepetésemre 2-3 nap múlva megjelent a cikk, és kaptam érte 25 korona honoráriumot. Hát ez zse-

niális – gondoltam magamban. Apám túrja a földet, anyám kapál egész nap – és együtt sem keresnek 25 koronát egy hét alatt. Én meg elkezdek írni, és jön a pénz! Ez nekem nagyon megtetszett. Visszamentem Kassára. Jött a Thália Színház első őszi bemutatója. Írtam róla az Új Szóba, az Új Ifjúságba. Megint lekötözték. Aztán az egyik darab után volt egy beszélgetés a színészek és az iparista diákok között a színház dohányzójában. Ezt is megírtam. Csakhogy Kováts Miklós tanár úr – akit különben végtelenül szerettem – ez után fegyelmiben részesített. Azt hánytta a szememre, hogy miért azt írtam, hogy a dohányzóban beszélgetnek a diákok a színészekkel. Szerinte a dohányzót nekem nem lett volna szabad leírnom. Mert hogy lehet a fiataloknak rendezvényt tartani egy dohányzóban?! No, én ebből megtanultam valamit: akarva, akaratlanul – de van cenzúra! És a cenzúra nem csak valami külső hatalom, ezt egyfajta belső motiváció is élteti. Valójában nagyon hálás voltam Kováts tanár úrnak, mert felnyitotta a szemem az írás felelősségére. Magyar nyelvet és irodalmat tanított nekem. Szeretett engem. A következő három év úgy telt el, hogy egyszer sem hívott ki felelni, de én minden órán úgy éreztem, hogy most biztosan én fogok felelni. Remekül csinálta. Szűrőpróbaszerűen azért kontrolált engem is. Például: beszélgetünk az órán, amikor egyszer csak rákérdez: „Nocsak, hogy is írjuk Illyés Gyula nevét? Gyere csak, írd fel a táblára!” Én ezt tudtam, és felírtam. Negyedévente csinált velem ilyen próbát, amiből arra is következtetni tudott, hogy otthon vagyok-e a tanulatokban. Másodikos koromban ő vitt be az iskolai lap, az Acéltoll szerkesztőségébe is, mondván, hogy kellene oda egy jó szerkesztő. Közben egyre több cikkem jelent meg a pozsonyi magyar lapokban is. A második évfolyamot fejeztem be, amikor az Új Ifjúság szerkesztősége felajánlotta nekem, hogy töltsen náluk a nyarat gyakorlaton. 17 évesen két hónapot ott dolgoztam. Jöttem-mentem, írtam a tudósításokat, riportokat. Utazgat-

tam az egész Csehszlovákia területén: Prága, České Budějovice, Magas-Tátra, a Rysy – és még rengeteg hely. Harmadikban aztán az iskolában átvettem az Acéltoll szerkesztését. Innentől kezdve aranyéletem volt. Egyrészt ezért, másrészt azért, mert megismerkedtem Szaszák Gyurival, aki az Új Szó kassai munkatársa volt, és vele szakmailag is meg tudtam beszélni a dolgainkat. Az Acéltoll szerkesztése miatt én bármelyik óráról lóghattam. Persze a lap megtöltése, szerkesztése, nyomtatása valóban időigényes feladat volt, de én ezt örömmel csináltam, és a pozsonyi lapok is egyre több anyagot kértek tőlem. Ennél szebb élete az embernek nem is lehetett. Már volt egy kis nevem a tanári karban és a diákok között is, amit respektáltak. A honoráriumnak köszönhetően diákként én több pénzt kerestem, mint a tanárok. A Komenský utcai kollégiumban a portás szalutált, ha meglátott, és ravaszka mosollyal mondta, hogy megint érkezett pénz. Azért tette ezt nagy örömmel, mert mindig kapott öt koronát. Persze ezért cserébe nekem szabad kijárást biztosított. Sőt, Szaszák Gyurival később együtt vettünk ki egy albérletet, amit diákként én ki tudtam fizetni. Nem a menzán étkeztem, hanem a város legjobb kávézójának, a Carpanónak az éttermében. Reggel taxival mentem iskolába. Kell ennél szebb?

Minden tanár tolerálta ezt az életmódot?

Az ipari nagysága szerintem abból adódott, hogy megpróbáltak mindenkiből műszaki embert faragni, de ha valakiről kiderült, hogy máshoz van tehetsége, azt is hagyták érvényesülni. Ez az én esetemben is így volt. Én különben igyekeztem minden tanárral, minden diákkal nagyon tisztességes viszonyt kialakítani. A tornatanárom például azért kedvelt, mert nekem volt fényképezőgépem, és rengetegszer fényképeztem a családját, gyerekeit. Elnézte, hogy nem szeretem a tornát, és nem jövök el minden órára. Voltak más tanárok, akik örültek annak, hogy nekünk van

albérletünk, és néha kölcsön adjuk nekik a kulcsot. Voltak más tanárok, akik azt mondták: rendben van, lehet, hogy ebből a fiúból nem lesz gépészmérnök, de talán lesz belőle egy jó értelmiségi, újságíró, tisztelem ezt a hajlamát – és ezért elnéző volt. Ilyen volt az osztályfőnököm, Albert Sándor. De ilyen volt gyakorlatilag minden tanár. Egyikükkel sem volt semmilyen problémám.

Az érettségi után az teljesen kézenfekvő volt, hogy hívatásos újságírói pályádat az Új Ifjúságnál folytatod, jöllehet a riport-jaidat ekkor már a Hét és az Új Szó is közölte. Hirtelen az egyik legolvasottabb újságíró lettél. Ha ma visszagondolsz erre, hogyan látod: mivel érted ezt el?

A lényeg talán az volt, hogy amiben én történetesen benne voltam, számomra akkor az volt a legfontosabb. Azt akartam a legjobban csinálni. Az iskolában ez az Acéltoll volt. Mikor ez már kevés lett, akkor ott volt az Új Ifjúság, a Hét, az Új Szó. De legtöbbet a magyarországi lapokból tanultam. A Magyar Ifjúságból, a Tükörből, a Világ Ifjúságából. A magyar újságok teljesen más stílust, szemléletet és magasabb színvonalat hordoztak. Én később fel is kerestem ezeket a szerkesztőségeket, ahol szintén barátokra leltem. Közöltem is írásaimat ezekben a lapokban.

Neked már a témaválasztásaid is sajátosak voltak. Még javában zajlott a konszolidációs időszak, amikor te azt is kitaláltad, hogy a hetvenes évek második felében miként juthatnál ki Jugoszláviába. Ez hogyan történt?

Én nagyon szeretek álmodni, fantáziálni. Ültem a Duna-parton Pozsonyban. Láttam, megy a hajó lefelé és felfelé is. Elgondolkodtam azon, hogy mi történik ezeken a teherszállító hajókon. Ki működteti ezeket, hogyan él ott hetekig bezárva 10-15 ember. Be is mentem Strasszer Gyurihoz, a lapom főszerkesztőjéhez

azzal az ötlettel, hogy én szeretném ezt megismerni és megírni. Stasszer támogatott szinte mindenben, de mondta, hogy a lapunk kiadója, a Szocialista Ifjúsági Szövetség ezt az utat nem fogja fizetni. Viszont, ha a hajótársaság elvisz engem, ő nem bánja. Azt esetleg még elintézi, hogy ne kelljen szabadságot kiennem. A hajótársaság belement. Mondták, adnak nekem egy kabint, meg kosztot – a többi már az én gondom.

Például, hogy kapj kiutazási engedélyt...

Megadták a turista útlevelet, de odafele nem álltunk meg Jugoszláviában. A Fekete-tengertől visszafele jövet viszont kikötött a hajónk. Nézem a táblát: Újvidék. Mondom: ha most nem szállok ki, akkor lehet, hogy már soha nem jutok el ide. Szóltam is a kapitánynak, hogy tegyen ki. Mélyen a szemembe nézett, aztán egy kis szünet után elmosolyodott, és partra tett. Tudtam, hogy ebben a városban szerkesztik a Képes Ifjúságot. Kerestem egy telefonfülkét. Felütöttem a telefonkönyvet, és tárcsáztam a szerkesztőséget. Dormán Laci vette fel a telefont, aki fotóriporter volt a lapnál. Elmagyarázta, hogy jutok el hozzájuk. Szeretettel fogadtak, beszélgetni, barátkozni kezdtünk. Aztán megkérdezte, hogy hol alszom ma. Persze hogy nem tudtam, ezért felajánlotta, hogy menjek hozzá. Közben azt is közölte, hogy olyan rég nem volt már Pozsonyban, maradjak ott egy-két nap, aztán majd hazavisz. Ottmaradtam. Kiderült, hogy Dormán Laci viszont egy végtelenül lusta ember. Másnap, mikor indulni akartam, mindig azt mondta, hogy majd holnap. Így két hétig ott rostokoltam – jobban mondvá: élveztem az életet, ismerkedtem az ottani helyzettel. Mikor végre hazaértem, Strasszer azonnal azzal fogadott, hogy baj van. Erről az útról nem írhatok egyes szám első személyben, mert ez nem volt hivatalos kiküldetés. Azt mondta, írjam meg úgy, mintha a hajósok mesélnék el nekem az egészet. Tehát megint a kompromisszumok, de azért lett

belőle egy jó riportsorozat. Ezen felbuzdulva később a kamionsofőrök életét akartam megismerni. Az egyikkel el is indultam észak felé, majd stoppal eljutottam egészen Svédországig. Egy család vett fel a kocsijukba. Hazavitték, szállást adtak, megreggeliztettek, másnap kivitték az autópályára. Pedig beszélni is csak kézzel-lábbal tudtunk, hiszen a magyaron és szlovákon kívül egy nyelvet sem beszéltem még akkor. Persze ez sem hivatalos út volt, és ezzel a riportsorozattal rosszabbul is jártam, mert nem fejezhettem be, leállították a közlését.

És több nyugat-európai útra nem is engedtek...

Abban az időben szinte minden héten hívták az Új Ifjúság szerkesztőit találkozókra az iskolákba. Ezek a fórumokon a fiatalok élénken érdeklődtek ezekről az útjaimról, ahol elmondtam nekik elég nyíltan, hogy nincsenek emberevők Nyugat-Európában. Az sem igaz, hogy kizsákmányolják őket. Ott az emberek nevetnek, jól élnek. Tele vannak a kirakatok és az üzletek. Nos, valószínű, hogy akadtak olyan pedagógusok, akik ideológiailag nem tudták ezt lenyelni, és aggályaikat jelezték az illetékeseknek. Ezt azért gondolom, mert amikor egy következő riportútra akartam volna menni, közölték velem, hogy az én útleveletem bevonják, ne is álmodjak ilyesmiről.

Ez hogy érintett?

Soha nem tudtam elfogadni, hogy nekem parancsoljanak, hogy megmondják, merre, hova és hogyan. Én Csehszlovákiát korábban soha sem akartam elhagyni, de most már biztos voltam abban, hogy tennem kell valamit. De nem csak ez érlelte meg a döntésemet. Én ekkor már nő voltam, két gyerekem is volt. Nagyon mélyen érintett Pozsonyban az, hogy egyszer leállították a villamost és felszólítottak, hogy szálljunk le, mert magyarul beszéltem a gyerekekkel. A másik eset az orvosnál történt. A

lázás lányommal nyitottam be az orvosi rendelőbe. A doktornő megkérdezte a kislányomat szlovákul, hogy hívják. Ő magyarul válaszolt: Zsuzsanna vagyok. A doktornő erre fel kitesse-kelt minket! Mindez az egész kellett ahhoz, hogy úgy döntsek, itthagynom ezt az országot! A határon át, ami tele volt aknákkal – nem akartam szökní. Ezért felhívtam Újvidéken Dormán Lácit, mondván neki, hogy gyere el, mert fontos megbeszélhiválóm van veled. Laci eljött. Kértem, hogy szerezzen nekem egy feleséget, mert csak egy ilyen „házasság” révén tudok elmenni ebből az országból. Szerzett egyet. A feleségének a testvérét, Dudás Klárit. Vele egyszer találkoztam, majd másodszor akkor, amikor Komáromban megesküdtünk. Ezután ő azonnal haza is ment, én pedig itt maradtam. Másfél évig tartott, amíg a házasságunkat hitelesítették, és kérvényezhettem az útlevelet, hogy meglátogassam a „feleségem” Jugoszláviában. De még ezután is elég hosszú idő telt el, míg egyszer csak értesítettek, hogy kész az útlevél, mehetek átvenni. Elmentem. Ott aztán kiderült, hogy aki a kezében tartja az útleveletem, és ütögeti az asztalhoz, az nem más, mint Danázs István, aki az STB-nek Pozsonyban a magyar értelmiségieket megfigyelő embere volt. Danázst a köreinkben mindenki emlegette, ezért én is tudtam, hogy ki ő, de az életemben most láttam először. Azt mondja nekem: „Itt van az útleveled. Jó utat neked, de azért nézz már körül, hogy mit csinálnak ezek, azok – és ha majd visszajössz, mesélj erről nekünk!” Hallgattam. A kezembe adta az útlevelet és kérte, igazoljam az aláírással, hogy átvettem. 33 éves voltam. Engem előtte soha nem környékezett meg senki, hogy beszervezzen a titkos rendőrségbe, de most azt éreztem, hogy itt ez történik. Annál is inkább, mert korábban semmilyen papírt nem kellett aláírnom. Aláírtam, de ebben a momentumban tudtam, hogy én ide vissza többet nem jövök. Ez január elején volt, egy sötét este. Eredetileg csak másnap reggel akartam utazni, de mivel at-

től féltem, hogy esetleg meggondolják magukat, és visszavonják az útlevelem, ezért beültem az autóba és azonnal elhúztam.

De ekkor még nem Németországba mentél?

Jugoszláviába. Hat hetet kellett ott várnom arra, hogy kapjak egy nyugati vízumot.

Miért Münchenbe akartál menni?

Mert egyedül ott volt ismerősöm. Árpá Jóska és Kati a szomszéd faluból származott. Ők bátorítottak, hogy vágjak neki. Éjszaka egy órakor érkeztem meg Münchenbe. Ötszáz márkám, meg egy rozoga kofferem volt. Hívtam Jóskát, hogy itt vagyok. „Majd gyere reggel, mert most késő van” – mondta a telefonba. Az első éjszakát így az állomáson, egy vaslépcsőn töltöttem. Másnap elkullogtam hozzájuk. Kati nagyon kedvesen fogadott. Náluk töltöttem néhány napot, majd a katolikus misszió következett, utána pedig bekerültem egy felvevő menekült lágerba. Nem volt rossz. Napról napra úgy éreztem, hogy javul a sorsom. Néhány hét után már megismerkedtem a Kövesdi Sajtóügynökséggel.

Ekkor már tudtál valamennyit németül?

Még nem, de Kövesdi úr magyar volt.

Vele hogy ismerkedtél meg?

Séta közben egy villa falán észrevettem a feliratot, hogy Kövesdi Presse-Agentúr. Becsöngettem. Kijött az öreg, és megkérdezte németül, hogy mit akarok. Elmondtam neki magyarul, hogy ki vagyok és milyen helyzetben. Behívott. Elkezdtünk beszélgetni. Egyszer csak azt kérdezi, hogy: „Mit csinál holnap reggel kilencor?” Mondom, hogy semmit. „Akkor jöjjön dolgozni!” Betett a pincébe. Osztályoznom kellett a felvételeket, amiket a fotósai készítettek. Négy hét után aztán megkérdezte, hogy én tudok-e

fényképezni. „Tudok” – válaszoltam. A kezembe nyomott egy gépet és utasított, hogy holnap menjek el a Tetthely című televíziós sorozat forgatására, és készítsek Derrickékről néhány felvételt. Hát így kezdődött. Nyolcvanhat nyaratól változott meg az életem.

De te nem maradtál a fotózásnál?

Kövesdinél láttam, hogy miként működik egy magáncég. Szerettem volna teljesen a saját lábamra állni. Azt mondtam: ha Kövesdi képeket csinál, én megpróbálkozom a filmekkel. Így is lett. Megalakítottam a cégem, és elkezdtem a keleti témákról szinopsziseket küldözgetni a szerkesztőségeknek a német tévébe. Legtöbb esetben válasz sem jött, vagy azt írták vissza, hogy nem érdekes. Nyolcvankilenc nyarán viszont arra lettem figyelmes, hogy Bulgáriában exodus van. Todor Zsivkov azt mondta az országában élő közel egymillió töröknek, hogy jönnék a teherautók, csomagoljanak össze 20 kilogrammos csomagot, és hagyják el az országot! Apám jutott eszembe, aki mesélte, hogy a magyarokkal is ezt tették nálunk a második világháború után. Elmentem a bolgár nagykövetségre, és mondtam nekik, hogy szeretnék elmenni oda forgatni. „Gyere, forgasd le az igazságot, itt a nyugati sajtó úgyis hülyeségeket beszél.” – mondták ők. Volt megtakarítva tízezer márkám. Gondoltam, én ezt most erre ráteszem. Elmentem, béreltem ott egy stábot, megcsináltam. Visszajöttem Szófiából, és felhívtam a bajor televízióban Fritz Kurt barátomat, hogy itt van a szenzációs anyag. Legnagyobb megrökönyödésemre ő viszont kerekperec kijelentette: „Ez engem márhaul nem érdekel!” – de máris rákérdezett, hogy én melyik országból is jöttem? Mondom neki, hogy Csehszlovákiából, de magyar vagyok. Erre fel ő: „Most Magyarországon történnek a dolgok. Száz kelet-német van Budapesten a nyugat-német nagykövetség előtt. Ez a sztori, nem Bulgária! Tudsz

ott egy stábot szerezni? El tudunk menni oda?" – kérdezte, amire rávágtam, hogy igen. Másnap már ott voltunk! Jöttek a kelet-németek, leültek a nagykövetség előtt és azt mondták: nem megyünk haza! Jöttek, jöttek egyre többen – és augusztus végére több százezren lettek. Mi ezeket filmeztük. Elkísértük őket, ahogy szöknek a határon keresztül nyugatra. Lőttek rájuk és ránk is a katonák. Becsuktak fél napra a börtönbe. Onnan kiszabadultunk, átszöktünk – és küldtük műholdon keresztül a tudósításokat a német tévének. Az EDU többi csatornája ezt látta. Jöttek, hogy kié ez az anyag, ők is szeretnének rendelni belőle. Ezek a kérelmek nálam landoltak. Volt olyan nap, amikor 20-30 tévének adtam el az aznapi anyagot, és csak írtam, hogy kinek kell a számlát küldeni. Két és fél hónap múlva, amikor végre visszakérültem Németországba, már négyszázezer márka volt a számlámon. De az események igazi zajlása még csak ezután kezdődött el Kelet-Európában. Most már helyzetben voltam. Én voltam a keleti szakértő, mindenki tőlem rendelt anyagot Prágából, Lengyelországból, Bulgáriából, Romániából. Csörgött a telefon megállás nélkül, forgatni, gyártani kellett. 1990 januárjára már 5-6 országban volt irodám. Egy tudósítói hálózatot hoztam létre. A stábok nagyon profi módon dolgoztak, de természetesen irányítani kellett őket, és hatékonyan összefogni. Gyakorlatilag a nyugat-európai televíziókat az én cégem látta el kelet-európai anyagokkal.

A szocialista rendszer végül is hihetetlenül gyorsan összedőlt. Később már az itteni történések nem számítottak szenzációnak. Miként, milyen ötlet megvalósításával tudott a céged tovább lépni?

Az ezredfordulón a ZDF készített egy százszor tízperces sorozatot a huszadik századról. Mikor én ebbe belepillantottam, nagyon elgondolkodtam valamin. Megkérdeztem magamtól, hogy

kik voltak azok az emberek, akik lehetővé tették, hogy leomoljon a berlini fal, hogy megdőljön a kommunizmus? Kiknek köszönhető, hogy megszűnt az Apartheid, hogy az izraeliek és az arabok valamelyest összeborultak? Nos, Helmut Kohltól Mihail Gorbacsovon át George Bushig, Yasser Arafattól Simon Peresen át egészen II. János Pál pápáig egy igen érdekes névsor alakult ki. Nekem az volt az ötletem, hogy sorra látogatom ezeket az embereket, ráveszem őket arra, hogy legalább egy hetet szánjanak rám, és emlékezzünk vissza arra, mi motiválta, mi mozgatta őket azokban a sorsfordító időkben. Persze ehhez számomra kellett egy olyan kimagasló történelmi személyiség, aki a saját helyzeténél fogva annakidején mindenkivel meghatározó módon kapcsolatba került, aki révén mindenütt fogadni fognak. Nos, erre a posztra jobb személyt, mint Gorbacsov, elképzelni sem lehetett volna. Biztos voltam benne, ha elvállalja, jó riportert lesz.

Persze hozzá még valahogy el kellett jutnod. Ez mennyire volt nehéz?

Mikor még Grünwaldban laktam, Ferenczy Jóska, alias: Josef von Ferenczy – a nagy médiacsászár – a szomszédom volt, tehát onnan ismertem. Ezt az ötletemet neki mondtam el először. Zseniálisnak találta. Azon nyomban fel is hívta Dietrich Genschert, az egykori német külügyminisztert, mert tudta róla, hogy Gorbacsovval puszipajtás. Genschert nekem nem volt barátom, de ismert. Az ötlet neki is tetszett, és mondta, hogy találkozunk. Erre pár nap múlva sor is került. Genschert akkor felhívta Gorbacsovot, aki csak annyit mondott neki: „Ha te ajánlod ezt, az nekem garancia! A jövő héten Bécsben vagyok, találkozom Zolcerral.” Nos, eltelt még tíz nap, és már Gorbacsovval ültem Bécsben. Elmondtam neki, hogy szeretném őt öt évre alkalmazni, mint riportert. Államelnök már volt, mi lehet ennél még

nagyobb: legyen most riporter! Járjuk végig a világ nagy politikusait, éljünk velük együtt heteket, és kérdezzük meg, hogy mi mozgatta őket a sorsfordító időkben. Vette a lapot, nagyon tetszett neki az ötlet, és máris azon kezdett fantáziálni, milyen kérdéseket fog feltenni a pápának, Bushnak vagy Kohlnek.

Gondolom, hogy ezt az ötletet valamelyik tévétársaságnak eladtad?

Minekután Gorbacsov igent mondott, megkerestem a ZDF elnökét, és elmondtam neki, hogy mire készülök. Díjazta az ötletet. Elővett egy biankó csekket, és csak ennyit mondott: „Annyit írsz rá, amennyit akarsz. Ha ezt a sorozatot megcsinálod, te leszel a császár!” A dolog be is indult, nagyon szépen működött. Hat filmet csináltunk meg. Voltunk Bush, Wojtyła, Perez, Kohl, Genscher – és természetesen Gorbacsov otthonában. Arafattal is sok időt töltöttem el. Fidel Castroval viszont a betegsége miatt megghiúsult a forgatás, és Nelson Mandelával sem jött össze. A hat film viszont tényleg olyan kordokumentum, amit ilyen ötlet alapján a történelem csinálói sem azelőtt sem ezután nem készített még senki. Örülök, hogy sikerült összehoznom.

Gondolom, hogy ezek után Gorbacsovval továbbra is tartod a kapcsolatot...

Szinte barátság alakult ki közöttünk, amit az is bizonyít, hogy ő is és Bush is rám bízta az archívumának a gondozását.

A berlini falból – képletesen fogalmazva – az első téglát valójában a magyarok vették ki, azzal a cselekedetükkel, hogy nem suppolták haza a kelet-németeket, hanem kiengedték őket nyugatra. Szerinted ki volt az a politikus, aki ebben kulcsszerepet játszott?

Ahhoz, hogy ezek a folyamatok beindulhassanak, leszögezhető,

hogy kellett Gorbacsov. Ő volt a tyúk, az első tojás pedig nem más, mint Németh Miklós, magyar kormányfő. 1989 nyarán, mikor megtudta, hogy itt vannak a németek a követség előtt, és nem akarnak hazamenni, nem folyamodott erőszakhoz. Azt mondta, hogy várjunk. Közben a magyar-osztrák határon viszsza-vont a löparancsot – holott a szocialista törvények értelmében ezt nem tehetett volna. Utána elment Gorbacsovhoz, és megkérdezte tőle: „Mihail Szergejevics, mi történik, ha én kiengedem a kelet-németeket?” Gorbacsov ezt válaszolta neki: „Ez a te dolgod. Egyet tudhatsz: mi többet nem fogunk beavatkozni a dolgaikba!” Persze mehetett volna Gorbacsovhoz Németh Miklós is úgy, mint ahogy Husák és Ceausescu tette. Ők titkos tervet készítettek arra, hogy miként fogják lerohanni Magyarországot, ha kiengedik a kelet-németeket. Gorbacsov viszont a legnagyobb megrökönyödésükre azt mondta nekik: „Nem rohanunk le senkit! Ezt nem!” Mikor már Prágában és Berlinben is elkezdődtek a tüntetések, Honecker is felhívta telefonon és kérte, hogy küldjön oda katonákat, mert eltiporják. Gorbacsov ekkor is hajthatatlan volt. Mikor Honecker tovább erősködött, egyszerűen letette a telefont.

Nem beszéltünk még arról, hogy miként sikerült a családonak kimenni utánad?

Ez egy külön kaland volt, még 1988-ban, a rendszerváltás előtt. Éva, a feleségem valahogy elintézte, hogy a gyerekeink is kapjanak útlevelet Jugoszláviába. Én hivatalosan akkor már nem voltam a férje. Kiengedték őket. A jugoszláv-osztrák határátkelőhely között volt egy kis sáv, az úgynevezett senki földje. Az unokanővérem oda hozta ki őket kocsival. Ott aztán átültek az én, német rendszámú autómba. Korábban én már vettem három német útlevéltartót, amin ott volt a felirat: Bundesrepublik Deutschland. Éjszaka volt, a gyerekek hátul aludtak az ülésen.

Rengeteg volt a turista. A határon csak felmutattam a tokban az útleveleket és mentünk tovább.

Később aztán mégis feladtad a müncheni pozíciódat és szép házatokat, átköltöztetek Magyarországra. Ennek mi volt az oka?

Én sok helyen éltem, és rengeteget utaztam. Irodáim voltak Washingtonban, Moszkvában, Prágában, Budapesten és még több más nagyvárosban. Volt úgy, hogy délelőtt még azt sem tudtam, hogy másnap reggel hol ébredek majd fel. München és Budapest között ingáztam a legtöbbit. Aztán, mikor a nagyobb lányom is a budapesti irodámba jött gyakornokoskodni, és az RTL felkért, hogy hozzuk létre Pesten az RTL Klubot, jobbnak láttam, ha idővel ide költözünk. Ez meg is történt.

Nyilván a szakismereted elismerését jelenti az is, hogy később Cselényi László, a Duna Televízió elnök-vezérigazgatója téged kért fel a Duna 2 – vagyis az Autonómia csatorna létrehozására. Te ezt beindítottad, de ott kellett hagynod...

Annak kapcsán, hogy a Duna Tv felkért az Autonómia csatorna létrehozására, egyre több pozsonyi újság keresett meg, hogy nyilatkozzak. Ezt követően aztán Szlovákiából egy e-mail-kampány árasztotta el a magyar médiát, azt állítván, hogy Zolcer János ŠTB-s ügynök volt. Utólag tudtam meg, hogy a Magyar Nemzet Cselényi László esküdt ellensége volt. Ki akarták nyírni, s ehhez jól jött nekik, hogy egy „estébést” alkalmaz. A Magyar Nemzet felhívott ugyan, elmondtam nekik is, mint neked, hogy milyen körülmények között kaptam meg az útleveletemet, és mit kellett aláírnom, de hogy nem jöttem vissza, és nem működtem együtt a titkos rendőrséggel, ezt nem írták meg. Cselényit leváltották és engem is menesztettek. Egy hét után a Magyar Nemzet helyreigazításként ugyan leköszölte az én verziómat is, de akkor ez már kit érdekelt...

Mennyire viselt meg ez a dolog?

Bántott, mert soha nem voltam besúgó, nem foglalkoztam ilyesmivel. A lelkem tiszta volt, és az ma is. Nagyon jólesett, amikor Nagykaposról Ferenc Gyuri fafaragó, egy régi iparista küldött nekem egy e-mailet, felhívva ezáltal a figyelmemet arra, hogy a rólam szóló akta másik oldalán ott van a bejegyzés, hogy a jelentések száma: 0 – és egy év után töröltek az állományból.

Hogy érzed magad most Budapesten?

A budapesti polgár az egy önmagáért beszélő, különös lény. Megvallom neked őszintén, nekem a vidéki emberek sokkal szimpatikusabbak. Sok baj van itt. Leginkább a jellemmel, az erkölccsel. Gondolj bele, hogy mit gondolhat itt egy fiatal, aki azt hallja-látja a miniszterelnöktől, hogy: „...loptunk, hazudtunk”. A sportoló bevallja, hogy doppingol. A köztársasági elnök lopja a diplomáját. Az utcán is azt látja, hogy nem az óvó néni-jének, vagy a tanárának van Mercedese, hanem az arany nyakláncos fickónak. Már alig maradnak példaképek. Hol találni itt egy olyan embert, akit Noé felvenne a bárkájába? Az az igazság, hogy megpróbálom egy kicsit mentesíteni magamat azoktól az ártalmaktól, amik itt vannak. Van egy közeg, amiben mozgok. Elsősorban német, osztrák, holland, francia barátaim vannak. Velük látogatjuk egymást. Ennek a közegnek próbálok dolgozni, ezzel a közeggel próbálok élni.

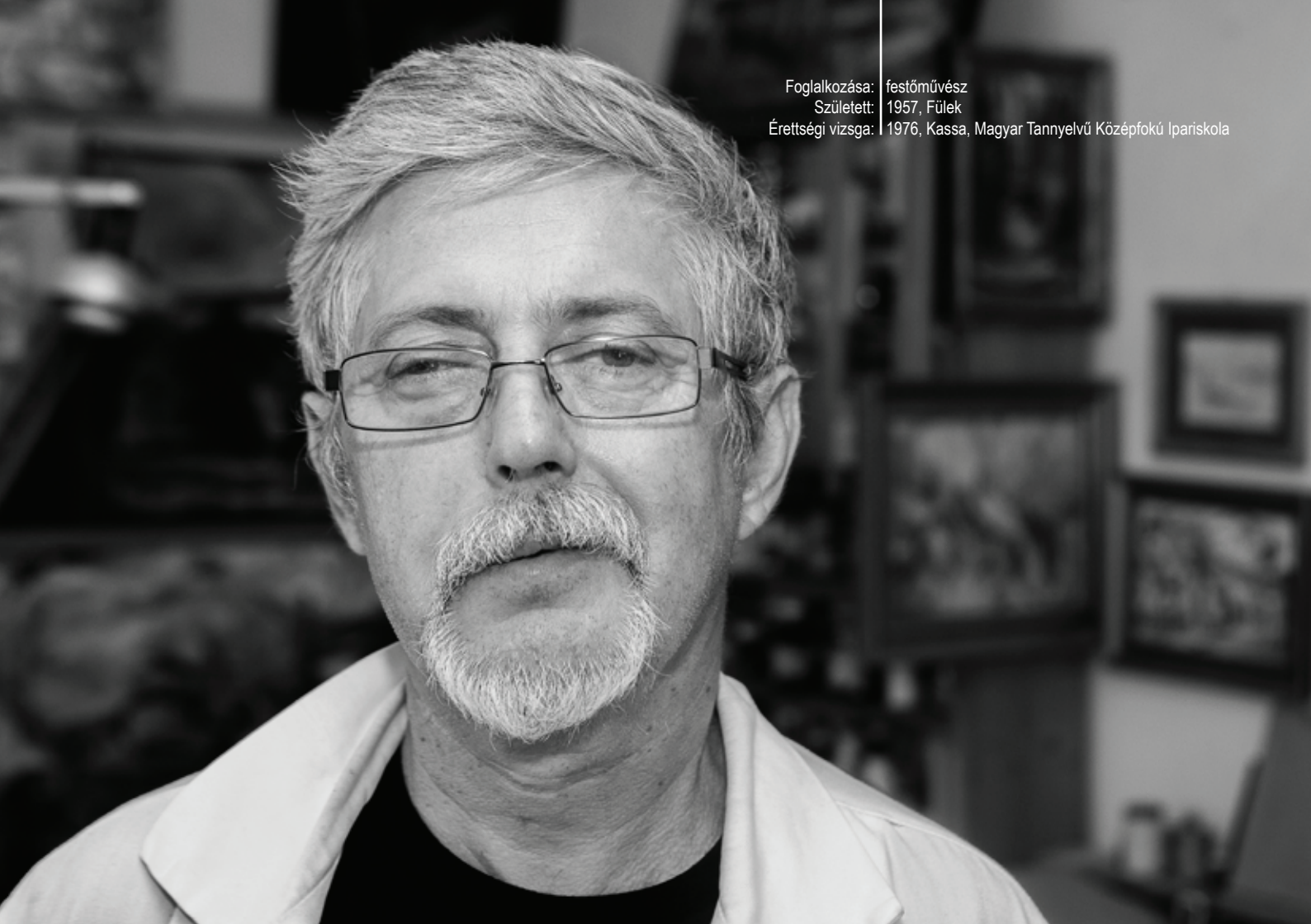
Neked mindig is egyedülálló és grandiózus ötleteid voltak. Most min dolgozol?

A mai világunkat két dolog hálózta be: az internet és a mozgókép. Ebből a tényből kiindulva létrehoztam egy video-memoárt, melynek weboldala is van. Ez a video-memoár arra vállalkozik, hogy elkészíti, összegyűjti a világ nagyjainak élettörténetét, méghozzá úgy, hogy ők maguk mesélik el. Mikor ezt a tervemet

Amerikában elmondtam Jodie Fosternek, a kétszeres Oscar-díjas és Golden Globe-díjas színésznőnek, rendező-producernek, azt mondta, hogy megtisztelve érzi magát, csináljuk meg! Nos, vele összefogva először a hollywoodi nagyok életrajzfilmjét készítjük el, majd a Nobel-díjas tudósok következnek, utánuk pedig a sportolók. Az ötletem kivitelezéséhez társult egy német barátom is, aki szponzorként megszerezte egy hajótársaság támogatását. A riportalanyunkat hajóra ültetjük, a tengeren vagyunk vele egy hétig. Ott napi nyolc órát mesél nekünk magáról kamerák előtt. Ez azért jó így, mert közben nem ugorhat el sehol. Annál pedig nincs autentikusabb, mint ha az ember leül, és ő maga mondja el az életét. Látjuk-halljuk, hogy miként fogalmaz, mit hangsúlyoz ki, miként rezdül meg az arca egy fontos közlés közepette. Természetesen ehhez a vallomásvázhoz aztán hozzá vágjuk azokat a képsorokat is, amelyek a művészetéből, de az egyszerű hétköznapijaiból is oda tartoznak, vagyis valóságossá teszik emberi hús-vér mivoltát. Ez a video-memoár egy olyan hatalmas múzeum, afféle panteon lesz, ahol, mint egy videokiadóban ott lesznek korunk nagyjai – ilyen filmes feldolgozásban megörökítve.

Mi kell ahhoz, hogy valakinek ilyen életpályája legyen, mint a tiéd?

Kell hozzá egy jó család, ahol az ember felnő. Kell aztán egy jó iskola, ahol megtanulja, hogy az életben rendszerek működnek, de van szabadság is. Az én esetemben ez a kassai ipari volt. Meg kell aztán fantázia és cél és kitartás. Valójában az egész ilyen egyszerű.



Foglalkozása: festőművész
Született: 1957, Fülek
Érettségi vizsga: 1976, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola

Jacsmenyik József

Azon ritka egyének csoportjába tartozol, akikben csaknem azonos szinten munkál a műszaki és a humán énjük is. Nyilván igen nehéz feladat lenne azt kimutatni, hogy mennyire pusztán genetikai adottság ez, és mi minden kell ahhoz, hogy mikor melyik táltumod csillanjon meg inkább. Te hogyan látod önmagadat? Mennyire volt nehéz rátalálnod a saját utadra?

A lényegre tapintottál: olyan genetikai kódoltsággal születtem bele ebbe a világba, amint azt leírtad. Az adottság önmagában viszont még kevés. Rengeteg múlik az élethelyszínek sajátosságain, azokon az érintéseken, amiket az adott tájtól és emberektől kapsz. Füleken például a műszaki életnek is igen erős bázisai voltak. Tízévesen én már belecsöppentem egy érdekes társaságba – a rádióamatőrök világába. Az elektrotechnika alapjait így én már gyerekkoromban megtanultam. Másik szerencsém, hogy a füleki alapiskolában nagyon jó szintű volt a rajzoktatás. Szilágyi és Dankó Irén voltak nálunk a művésztanárok. A rajzkészégemet ők vették észre, és egyengették az utamat.

Gondolom, hogy nem a kassai ipari felé...

Kassára, de tényleg nem az ipariba. Képzőművészeti szakközépiskolába akartam volna felvételizni, de közbejött valami: nyáron több helyen eltört a kezem!

Mi történt?

Eperjes mellett, Szigordon véletlenül legurultam egy völgyzárógátról, és ripityára törtek a csontjaim. Mivel begipszelt kézzel képzőművészeti iskolába nem lehetett felvételizni, ezért választottam inkább a kassai iparit. Az elektrotechnikai alapismereteimnek köszönhetően ide simán fel is vettek.

De a képzőművészi ambíciódat nem adtad fel?

Egy jó fél évig eltartott, míg gyógyulgatott a kezem, de aztán újra elkezdtem foglalkozni a rajzzal. Putankó Emil tanár úr később az egyik óráján észrevette nálam a rajzmappát. Kérte, hogy mutassam meg a munkáimat. Mikor rájuk pillantott, kis szünet után máris ezt mondta: „No, Jóska, van nekem egy régi osztálytársam – még a kassai gimnáziumból –, Feld Lajos, a kiváló grafikusművész. Felhívom, maga pedig elmegy hozzá, megmutatja neki a rajzait. Igaz, hogy most zárta be a magániskoláját, már nem tanít, de azért érdemes lesz elmennie hozzá.” Ehhez még annyit tett hozzá, hogy ha majd ajtót nyit, ne ijedjek meg tőle, mert csak egy méter húszcentis ember, törpe növésű. Hát úgy is lett. Felkerestem a Déli lakótelepen, abban az ipszilon alakzatú lakótömbben, ahol a szoba-konyhás műterem-lakásában élt. Becsengettem. Kiszólt egy gyerekhang: „Ki az, és mit akar?” Még jó, hogy hirtelen nem azt mondtam: küldd ki az apádat – mert ő, az idős művész nyitott ajtót. Letétette velem a cipőtartóra a rajzlaptartót, és máris lapozgatni kezdte. Volt, amikor bólogatott, volt, amikor a fejét csóválta, de amikor azt mondta: „No, ezzel még foglalkozunk, és akkor még jobb lesz!” – én majdnem kiugrottam a bőrből, mert tudtam, most már nyert ügyem van, elfogad tanítványának. És ez így is lett!

Milyen kapcsolatot sikerült kialakítanod vele?

A rajzról, amit csak lehetett, azt igyekezett megtanítani velem, és irányította az életem kibontakozását. Ő ajánlott be Jakoby Gyulához az igazi festészet ihletettségét ellesni, Eckerdt Sándorhoz a grafikai ismeretek elsajátítása érdekében, Löffler Béla szobrászművészhez pedig a restaurátori szakma rejtelmeinek megismerése céljából. Annyira jó lett a kapcsolatunk, hogy csak az első év három hónapja alatt vette el tőlem az óradíjat, utána már nem. Sőt, olykor még meg is ebédeltetett. Elvitt a zsidó étterembe, de előre megkért, hogy hozzak magammal sapkát.

Eckerdt Sándor eléggé zárkózott művész volt, ő is hajlandó volt fogadni?

Úgy hozta a sors, hogy egy véletlen folytán vele hamarabb találkoztam, mint Felddel. A régi városháza melletti könyvtárban nézegettem a képzőművészeti könyveket, ezekből másolgattam ki magamnak az arra érdemesnek tartott sorokat, amikor egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy valaki megállt a hátam mögött. Hátranéztem. Mikor találkozott a tekintetünk, megkérdezte: „magyarul, vagy szlovákul?” – mármint hogy milyen nyelven szólhat hozzám. Persze, hogy a magyart mondtam, amire ő már is egy meglepő felszólítást tett: „No, fiam, maga holnap feljön hozzám a műterembe, és megtalálja, amit keres!” A Mier lakótelepen volt a műterme. Tényleg segített. Eleinte valójában ő kezdte el korrigálni a rajzaimat. Később tőle elmaradtam, mert valami családi gondjai keletkeztek, és jött egy külföldi kiállítása is. Viszont ezek között történt az, hogy Putankó tanár úr elküldött Felddhez.

Térjünk vissza az iparihoz. A te idődben az elektrotechnikai osztályba jártál az rangot jelentett. Mennyire volt ide nehéz bejutni?

Megrostálták az érdeklődőket. A szóbelin olyan tanárok felvételiztek, mint Berta és Schulz Gyuri bácsi, akik különböző szakmai kérdésekkel próbálták kifürkészni a felvételiző fiatalok tudásszintjét, rátermettségét. Nálam észrevették, hogy jártas vagyok az elektrotechnikában, sőt már dolgozom is vele, tehát elnyertem a bizalmukat.

Kinek az osztályában kezdte?

Az elsőben Pulen Lajos volt az osztályfőnököm. Ő fiatal tanárként akkor kezdett. Később Veres Angéla lett az osztályfőnök, aki matematikát tanított nekünk. Több nagyon jó fiatal tanár és tanárnő is érkezett az iskolába akkor – köztük a magyar szakos Hlavács Mária, aki később igazgatóhelyettes lett. Elektrotechnikai vonalon a Varga-Hlavács-Berta tanártrío lett a legjobb, ők lettek Schulz György pedagógiai hagyományainak a továbbélítői. „Schulz papához” is több emlékem kötődik. Másodikban is még ő tanította nekünk az elektrotechnika alapjait. Egyszer valamilyen bekötési módot rajzoltatott le velünk felelősképpen. Már vagy ötven ott álltak kint a táblánál, de nem igen boldogultak. Ezután hívott ki engem. Felrajzoltam. „No, látják emberek, szakkönyveket kell olvasni, nem Rejtő Jenőt!” – mondta dorgálón az osztálynak, mire belőlük kitört a nevetés, mégpedig azért, mert mielőtt engem kihívott volna, a pad alatt én is Rejtő könyvét olvastam. Persze rájött, hogy honnan fúj a szél. Oda ment a padomhoz. Kivette a könyvet, és a tábla fele mutatva fel emelte, majd ezt mondta: „Látják, neki már ezt is lehet olvasni!”

Gondolom, hogy iparistaként te is diákkotthonban laktál...

Igen, a Fő utcai, vagy ahogyan akkor hívták, a Lenin utcai internátusban. Harmincan-egyvenen voltunk egy szobában. Olyan szobánk volt, hogy futballozni lehetett benne, ha félre töltük az emeletes ágyakat. Volt külön tanulóhelyiségünk. Abban kétszobányi ember, tehát vagy hatvanan-nyolcvanán készültek a másnapi órákra.

Ezt meddig bírtad ki?

Albérletbe akkor mentem, mikor úgy éreztem, hogy szükségem van műteremre is, vagy legalább egy olyan helyre, ahol nyugodtan rajzolgathatok, festegethetek is. Ez már negyedikben volt. Én aztán még az érettségi után is Kassán maradtam, mert tanulni akartam még a mestereimtől.

Nem beszéltél még arról, hogy milyen volt a város magyar kulturális élete, ebbe hogyan kapcsolódtál bele?

Kassán akkoriban nem csak a képzőművészetben, a kulturális életben is voltak irányt adó emberek. Ilyen volt például Gágyor Péter, akinek a Szép Szó Ifjúsági Színpada akkor élte fénykorát. A Fábry Klubban is azok a fiatalok lettek a hangadók, akik Gágyor kisszínpadában dolgoztak. Engem is ők vittek oda. Ez az egész akkor szellemileg nagyon pezsgő élet volt és baráti alapon működött. Innen az ipariból is sok olyan fiatal volt, akik nem csak műszaki vonalon, hanem a zene, az irodalom és a művészet más ágaiban is tevékenykedtek. A Szép Szóval hol a Thália Színházban, hol a Csemadok székházában próbáltunk. Én főleg a világítást és a hangtechnikát intéztem. Ezek végig izgalmas és tanulságos időtöltések voltak számomra. Ebben az időszakban néhány karikatúrámmal is sikert arattam, melyek az ipari lapjában, az Acéltollban jelentek meg. Tagja voltam a szerkesztőségnek is, de a lap arculatához főleg grafikai vonalon tettem hozzá a magamét.

Hasznos volt számodra az ipariban eltöltött időszak? Hogy látod most?

Mindenképpen, és főleg azért, mert nem csak szakismeretből, hanem emberségből is sokat adott. Itt tanultam meg, hogy mennyire fontos mindennap célirányosan szervezni az élettemet, hogy ne feccséljem el az időt. Itt tanultam meg azt is, mennyire fontos, hogy az ember kitartó legyen.

Miként alakult az életed az érettségi után?

1977 telét is még Kassán töltöttem. Feld Lajos bácsinál maradtam, mert úgy éreztem, hogy a képzőművészetről még van mit tanulnom tőle. És persze, hogy megéljek valamiből, közben a Thália Színház világosítójaként is dolgoztam. Aztán jelentkeztem a Prágai Képzőművészeti Akadémiára, de négyszer is azt írták vissza, hogy helyszűke miatt nem tudnak felvenni. Később így mégiscsak az elektrotechnikából éltem. Egy ideig műhelymesterként a besztecerbányai számítástechnikai iskolában dolgoztam, majd hazamentem Fülekre, ahol a Kovosmalt próbaüzemében különböző villanytűzhelyek, akkumulációs kályhák paramétereinek bemérését végeztem, annak a lehetőségét is kutatva, hogy a termék miként lehetne még jobb. Később aztán átkerültem a konstrukciós osztályra. Ott a dolgozók hetven százaléka egykori iparista volt. Ezen a munkaterületen is afféle bemérő technikai feladatokat kellett ellátnom, de igyekeztem újításokat is beadni. Sokat nem fogadtak el, de mikor ezek az ötletek megjelentek valamelyik német, vagy jugoszláv konkurens cég termékeiben, én már csak keserűen mosolyogtam, mert a korábbi döntéshozóink kerülték a tekintetemet, magyarul mondván: nem mertek a szemembe nézni. Azt kell, hogy mondjam, végül is az elektrotechnika volt az, amiből a családomat is el tudtam tartani, de az én igazi szívügyem továbbra is a képzőművészet maradt. Reggel hatra bementem a Kovosmaltba,

félháromkor végeztem. Háromkor már mentem a műterembe, ami az anyámék házában volt. Általában este tízig ott voltam. A feleségem néhányszor már meg is jegyezte, hogy féltékeny a műteremre, mert több időt töltök ott, mint vele.

Mi visz a festőállvány elé?

Egyrészt az ember panaszkodik a vászonnak. Megpróbálja kiönteni a gondját-baját. Engem nagyon felhaborított, hogy itthon, Füleken hagyták tönkre menni az óvárosi részeket, lebontották. Ezért van az, hogy olyan szeretettel festem bele képeimbe a gyerekkorom emlékeit, azokat a városrészeket, melyek ma már nem találhatók meg. Azt a miliőt azért próbálom megörökíteni, mert annak a valósága sokkal igazibb volt, mint a mainak a fénye. Ugyanez vonatkozik Kassára is. Onnan is olyan dolgokat festek meg, amire már kevesen emlékeznek.

Mennyire elégít ez ki?

Én hangulatokat festek. Ha esetleg már belefáradtam, színekkel nem tudom kifejezni azt, ami nem hagy békét, akkor megnyugvasként a restauráláshoz nyúlok, vagy éppenséggel valamilyen új elektrotechnikai megoldáson kezdem el törni a fejem.

Család?

A lányom 29 éves. Pedagógiát végzett a nyitrai egyetemen, magyar szakon, de most Budapesten az IBM-nél dolgozik. Talpraesett, nem fog elveszni.

Melyik volt az életednek a legszebb időszaka?

A kassai. Amikor iparistaként a kassai magyarok között forgo-lódtam. A kassai magyarság akkor még összetartott. Az egyik segítette a másikat. Még a technikusok között is olyan kiváló szakmai légkör alakult ki, amit nem lehet elfelejteni.

Köt még valami most is az iparihoz? Mit üzenél a mai diákok-nak?

Minket a hetvenes években erősített az összetartozási érzet. Segítettük egymást. Jó lenne, ha erre a mai fiatalok is képesek lennének. Kassa nekem még a nagy művészek világát jelentette. Mára ez is megváltozott. Sok mindenben itt is az irigység lett az úr. Sokan egy kanál vízben megfojtánák egymást. Ez nagyon fáj. Fáj, hogy most már Kassa sem olyan állapotban van, ahova haza lehetne menni. Az én időmben még voltak irányt adó emberek Kassán. Lehet, hogy akadnak most is, de nem tudok róluk, szeretném megismerni őket. Az is jó lenne, ha minket, az egykori iparistákat nem csak érettségi találkozókra, hanem az érdeklődési köröknek megfelelően más szakmai találkozókra is meghívnának.



Született: 1959, Rimaszombat
Foglalkozása: költő, szerkesztő, műfordító
Érettségi vizsga: 1978, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Elismerés, kitüntetés: 2002, József Attila-díj

Hizsnyai Zoltán

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy iparista diákkorod óta ismerlek. A nagy múltú Szép Szó Ifjúsági Színpadon láttalak először. Hogy domináns egyéniség vagy, ez már akkor kiderült. Később, amikor a színpadot éltető Gágyor házaspár lakásán is összefutottunk, két dolog vésődött rólad az emlékezetembe: az egyik az őszinte érdeklődést sugárzó tekinteted, amivel belenéztél a világba, a másik pedig az érces humor iránti hangoltságod. De kezdjük ezt a beszélgetést egy kicsit messzebb. Milyennek látod most és milyennek érezted gyerekként azt a világot, amibe beleszülettél? Mi volt számodra vállalható abból az életvitelből, min kellett már fiatalon változtatnod?

Amibe beleszületik az ember, azzal nagymértékig azonosul. Később, kamaszkorában pedig megpróbál minden készen kapottat elutasítani. Csakhogy amivel korábban azonosult, az akkorra, amikor az elutasítási fázisba kerül, már annyira a sajátjává vált, hogy jószerivel nem is érzékeli. Nem ismeri az öntőformát, a világot, amelyben él, mert nem képes felülnézetből szemlélni azt. Így aztán ekkor még csak csupa mellékes, külsőséges dolog kerül elutasításra. Mondjuk, felvesz az ember egy új modort, mint egy divatos ruhát. A nagy változás akkor kezdődik el, amikor új közegbe kerül. Én már tizenöt évesen Kassára kerültem, így esetemben ez a két stádium részben fedte egymást. Változtam külsőségekben is, de a mélyebb lelki folyamatok is hamar megindultak. Számomra a közvetlenség, a nyitottság, a derű volt az, ami Dél-Gömör atmoszférájából leginkább hiányzott. Ezt sürgősen pótolnom kellett. Az energikus merészség, a csavaros észjárás, a kreativitás becsülete viszont olyan értékeknek tüntek már az eltávolodásom kezdetekor is, amelyeket mindenképpen szerettem volna megőrizni.

Hogyan került szóba a te esetedben a kassai ipari?

Ami engem illet, én még akkor nem akartam és nem is tudtam volna pályát választani. Először is szerettem volna kiszakadni az otthoni környezetből, világot látni, tapasztalatokat szerezni, szétnézni, hogy egyáltalán milyen lehetséges pályák vannak terítéken. Kassa megfelelően nagy városnak tűnt, és elég messze is volt ahhoz, hogy önálló életet kezdhessenek. Az ipari mellett szólt továbbá rendkívül jó híre, és az is, hogy apám okleveles lakatosmester volt, amolyan igazi békebeli. Szóval, ha más-más okból is, a család minden tagja Kassában látta meg az én szellemi kibontakozásom legmegfelelőbb terepét.

Hol laktál?

Nem kaptam mindjárt kollégiumi elhelyezést, először a rokonomnál laktam, éppen szemben a színészlakással, amely aztán utolsó előtti kassai lakhelyem lett. Aztán bekerültem egy kollégiumba, ahol iparisták is laktak ugyan, de drótosok, az én gépész osztályom a Fő utcai (akkor persze még Lenin utcai) koleszban volt elszállásolva. Még az év vége előtt aztán át is helyeztek ide. Az iparistákon kívül csak a szomszédos konzervatórium diákjai laktak itt, ők viszont minden elképzelhető közösségi helyiség-

ben fuvoltak, harmonikáztak és trombitáltak, a folyosó egyik végében klarinét, a másikon szaxofon szól. És egy tucatnyi aludtunk egy szobában. Másodiktól negyedik végéig aztán öt különböző alérletben laktam, a város legkülönbözőbb részein.

Mennyire volt elfogadható számokra a műszaki világ? Kik voltak azok a tanárok, akikre felnéztél és miért?

A műszaki világ nem volt számomra idegen, és akármilyen furcsán hangzik is egy ilyen magamfajta poétától, ma sem az. Van abban valami, hogy az ember megtervez valamit, aztán nekiáll, és az előszámítások alapján megcsinálja. És a dolog működik! A különböző lakásainkban, házainkban magamnak is számtalan technikai jellegű problémát sikerült megoldanom, ami jó érzéssel töltött el. Még relaxációnak sem rossz. Más kérdés, hogy Kasán mégis igen hamar rá kellett jönnöm, hogy sajnós, képtelen lennék az életemet a megfogható dolgok jól átlátható, rendezett világában leélni. Az emberi titkok foglalkoztattak, a létezés látszólagos káosza, a psziché rejtelsei, a történelem ellentmondásai, a bölcelet. Ebből következően aztán minden olyan tanáromra felnéztem, akit szenvedélyesen érdekel a tárgy, amit tanít, de aki azért messze túllát a tolmércén és a lemérhetetlen dolgokhoz is van valamiféle belső etalonja. Elsőként a legenda Putankó Emil jut eszembe, aki polgári nevelés órán, aminek amolyan kommunista vegyes felvágottnak kellett volna lennie, a görög filozófiáról adott elő.

Milyen előzmények után jutottál el a Szép Szóhoz?

Még az első osztály legelején történt. Néhányan, akik az iskola mellett szerettünk volna valami mást is csinálni, elmentünk felvételizni a kulturisztikai szakosztályba, de aznap este zárva volt az épület. A szomszédban voltak azonban a súlyemelők, hát betértünk oda. Fel is vettek, de másnap az egyik órára bejött

egy ifjú hölgy tagokat verbuválni a Szép Szó ifjúsági színpadba. Még egy térképserűséget is felskiccelt, hogy el ne tévedjünk, és mivel a tábla közepén kezdte, a CSEMAKOK-székház a legtejjére jött ki. Akkor voltak divatban azok a hűszcentis miniszoknyák. De nem is tévedtünk el! Hamarost kiderült azonban, hogy korántsem csupán a testkultúráról van ott szó, de én valahogy mégis beleszerettem ebbe a dologba. És iparista koromban végig eljártam a próbákra, néha hetente többször is, sőt, még később, hivatásos színészként is, rengeteg szellemi élményben volt ott részem, és egészen más ember lennék most, ha ez nem történik meg velem. Egyebek mellett az irodalomhoz is ott kerültem igazán közel, amely végül is a hivatásommá vált. És mindezt elsősorban a Gágyor házaspárnak, a kisszínpad vezetőinek köszönhetem.

A lírai éned és a színpadi közlési lehetőség miként működött ekkoriban benned? Mennyire segítette az egyik a másikat? Voltak-e olyan tanáraid, akik látták, értették, hogy mi történik veled?

Tulajdonképpen a versmondás miatt kezdtem verset írni. Úgy gondoltam, jobban megközelíthetem egy-egy költemény magját, a szavak mögött rejlő lényegét, ha az adott verset lefordítom a saját szavaimra. Ha a gondolati ívét követve újraírom. Nem tudom, a versmondásom jobb lett-e ezáltal, de annyi biztos: így születtek az első valamirevaló szövegeim. És ahogy fokozatosan közeledtem a vizsgált versek magjához, úgy lettek egyre önállóbbak, egyre sajátosabbak az írásaim. Az iskolában nemigen tudhattak arról, hogy a kisszínpad mellett még az írással is intenzíven foglalkozom, de talán látszott rajtam, hogy erősen mozgat valami, hogy vannak céljaim és erőfeszítéseim, hogy nem csak úgy élek bele a vakvilágba, mint a lusta, egyre rosszabb előmeneteli diákok. Mással nemigen tudom magyarázni, miért nézett

volna el nekem annyi mindent az osztályfőnököm, Hlavács Pálné. Mély főhajtás illeti a bölcsességéért!

Milyen volt az a színházi eszmény, amit Gágyor és Szigeti próbált megvalósítani a kassai Tháliában? Szerinted miért csak annyira futotta, amennyire?

Gágyor Péter a Tháliában is nagyjából azzal próbálkozott, ami a Szép Szóban már bevált. Végőskig cizellált, némely előadásban rituális színházi elemeket is gazdagon integráló, erős hatásokra épülő gondolati színházzal kísérletezett, nem is akármilyen szakmai és közönségsikerrel. Nem rajtuk múltott, hogy a koncepció végül is nem teljesezhetett ki, a politika mártotta bele a piszkos mancsát a lombikba.

Mikor dönt el végérvényesen, hogy neked a költészettel kell foglalkoznod?

Akkor, amikor egy nevetséges ürüggyel kirúgták őket a Tháliából.

Milyen szerepe volt életpályádon annak, hogy hosszú éveken át a Kalligram főszerkesztője voltál?

Cirka negyvenezer oldalnyi szöveget szerkesztettem meg. Szigorú fegyelmet tanultam az olvasásban és az írásban.

Milyen jelenségek, milyen kérdések foglalkoztatnak mostanában – egy szóval miket írsz, min dolgozol?

Mindig a káoszon. A rendetlenséget próbálom felszámolni a papírlapokra hintett írásjelek között. Most épp egy hosszabb prózai művé rendezgetek számtalan betűt.

Őszülő tincsekkel mire buzdítanád a mostani iparistákat?

Azt a szót azért nem mondanám ki, melyet Lenin apánk három ízben is fontosnak tartott kimondani – vagyis hogy: „tanulni!” Különb is, egy ilyen tanács fabatkát sem ér, ha nincs meg a diákban a ter-mészetes kíváncsiság (vagy ha szunnyad, és tanárai sem képesek felriasztani). Mindazonáltal persze én sem tudok mást ajánlani, mint a művelődést, illetve a műveltség személyre szabását. A személyes érdeklődési kör bemérését, fejlesztését, kiterjesztését – és folyamatos, egy életen át tartó kiszolgálását. S mindezt nem föltétlenül valami fennkölt és fölöttébb absztrakt cél elérése érdekében. Akár csupán a lelki egyensúly, az emberhez méltó szellemi aktivitás fenntartása végett is.

Született: 1960, Kassa

Foglalkozása: mérnök-tanár

Érettségi vizsga:

Egyetemi végzettség: 1985, Kassa, Műszaki Főiskola, villamosmérnöki kar



Fabó Mária

Szlovákián belül aránylag messze kerültél a szülővárosodtól. Komáromban, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége Országos Pedagógiai Központjában beszélgetünk, ahol pályázati koordinátorként dolgozol jelenleg. Több mint egy bő évtizede hagyta ott Kassát. Ha korábban kereslek, akkor nyilván a Selye János Egyetemen beszélgetnénk, hiszen a rektori hivatal vezetője voltál, és igen sokat tettél azért, hogy a szlovákiai magyarok első felsőoktatási intézménye jól kezdje a működését. Én viszont most az egész életpályád alakulására kíváncsi vagyok, ezért kezdjük azzal, hogy lány létedre természetes volt-e az, hogy középiskolás tanulmányaid színhelyeül nem a kassai gimnáziumot, hanem az iparit választottad?

Annnyira természetes volt, hogy másként szinte nem is történhetett volna. Emlékszem, hogy nálunk az esedékes pályaválasztásomat illetően már hetedik-es-nyolcadikos koromtól kezdve állandóan az ipariról beszélgettünk. De ez nem is véletlen. Nekem már az édesanyám is iparista volt! Apám meg külsős tanárként tanított az ipariban. Valójában ő is iparista volt, de ő a szlovák ipariban végzett, akkor, mikor 1945 és 50 között a magyar oktatás szünetelt. Iparista volt mind a két nagybátyám, sőt még az anyám nagybátyja is – tehát nekem elég komoly iparista múltam van, amire büszke is vagyok.

Kassán a magyar alapiskola és a gimnázium egy igazgatóság alá tartozik. Nem vetették a szemedre, hogy az iparit és nem a gimnáziumot választottad?

Rajtam kívül akkor még vagy négyen-öten jöttek az ipariba: Palencsár Pisti, Schmidtbauer Gyuri, Magyar Anikó, Antal Ákos. Hát, volt azért egy kis ellenforradalom! Az igazság az, hogy nyüstöltek a döntésünk miatt. Akkor nem értettem, de most utólag belátom, hogy a tanárainak volt okuk küzdeni értem, mert valójában a humán érdeklődés is elég erős bennem.

Értem. Tehát akkor mégis a családi hagyományok és a reálirányzatok iránti vonzalmad győzedelmeskedett. De miért az elektrós osztályba akartál menni?

Talán azért, mert a kibernetika és a számítástechnika akkor már közel állt hozzám. Így visszaemlékezve azt mondhatom, hogy abban a korban az ember még nem is tudatosítja, mi a különbség a gépészet és az elektro között. Akkor úgy hittem, hogy az elektro talán lányosabb. De ezt is csak azért gondoltam így, mert anyu is elektrós volt. Utólag persze kiderült, hogy ez egyáltalán nem lányos irányzat.

Egyedüli lány voltál az osztályban?

Nem. Heten voltunk lányok a 33 fős osztályban. Rajtam kívül még egy kassai, a többiek pedig vidékiek. Akkor a kassai ipariban 5 első osztály indult, melyből három gépész és kettő elektrós volt. Nagy osztály volt a miénk, tele sok jó fejfel. 10-12 kitüntetett előmenetelű diákkal, ami szuper osztállyá tett minket. Minden rendezvényen ott voltunk, sőt mi voltunk a szervezők. Nekünk még Veres Ági néni volt az osztályfőnökünk. Mi voltunk az utolsó osztálya. Közülünk sokan a brünni és pozsonyi műszaki egyetemeken szereztek aztán diplomát, de itt a Kassai Műszaki Egyetemen is öten végeztünk.

Az iparista tanárok közül ki volt az, akit a legjobban megkedveltetek?

Akihez nagyon közel álltunk, az Pásztó Bandi volt. Ő volt a második Atyánk. Ő kezdte el előbb az irodalmi színpadokat, majd velünk alapította meg az Iparista Kisszínpadot, az IKSZ-et, ami később méltán vált híressé. Persze az egész a szavalóversenyekkel indult. És mi nem csak a magyar nyelvűeken, hanem a szlovák és orosz nyelvű szavalóversenyeken is megálltuk a helyünket, ami Hlavács Marika, Gál Margit és Temkovitz Babi tanárnők felkészítő munkájának is az érdeme. Pásztó Bandi engem az irodalmi színpadba már elsős koromban bevont, mert mint zsűritag rám az általános iskolában felfigyelt. Óriási dolog volt számomra, hogy a nagy negyedikesekkel együtt dolgozhattam. A vezető színész az ipariban akkor Bischof Peti volt Rozsnyóról. Már én is harmadikos voltam, amikor Pásztó bejelentette, hogy most elég az irodalmi színpadból, jönnek a klasszikus színdarabok. A Karnyónét tűztük műsorra. Én kaptam a főszerepet. Sajnos, nem lett bemutató mégsem. Akkor volt az a nagyon kemény tél. Kényszerszünetet rendeltek el. Majdnem egy hónapig ott-hon voltunk. Mikor visszajöttünk, az iskolai tananyagból kellett behozni a lemaradást, úgyhogy a gyönyörűséges „szénszünet” beadott Karnyónénak.

De ez nem vette el a kedved, mert diákként továbbra is a színpad tagja maradtál, és később szervező-rendezője, mondhatni életető lelke lettél az IKSZ-nek.

Valóban így alakult, jóllehet, amikor végeztem az egyetemen, úgy volt, hogy ott maradok tanítani. Nem tagadom, akkor még a tudományos pálya felé kacsingattam, de találkoztam Pásztó Bandival az utcán, aki akkor igazgatóhelyettes volt az ipariban, és hívott, hogy menjek vissza az iskolámba tanítani. Hát erre a felkérésre nem lehetett nemet mondani. Nyolc tantárgy okta-

tásával bíztak meg mindjárt a kezdésnél, melyek között érettségi tantárgy is volt, ráadásul azonnal kaptam egy érettségiző osztályt is. Mikor ez az osztály leérettségizett, én voltam az, aki a legjobban zokogott örömeiben. Sokkal jobban féltem, mint a diákok! A következő éven már egy nagyon jó osztályom lett. Közülük sokan később azért mentek egyetemre, mert megszerették a villamos gépeket. Engem az ipariban Berta Endre tanított erre a tantárgyra. Én lényegében erre alapozva folytattam, amit ő elkezdett. Mikor tanítani kezdtem, azok voltak a legszebb évek az életemben. Fiatalon, mindent beleadva csináltam. Még testnevelést is tanítottam. Minden lében kanál voltam. Természetesen ott volt a kisszínpad is, meg a szavalóversenyek. Hosszú idő után újra megszerveztük a táncdalfesztivált is. Sok olyan dolog volt, ami az én iparista diákéveimből visszajött. És ez nagyon jó volt!

De három év után mégis visszamentél az egyetemre tanítani...

De csak másfél évig, mert aztán onnan is tovább álltam. Volt bennem akkor valami mehetnék. Mivel jól meg akartam tanulni angolul, ki is mentem Angliába.

Persze a sorsod ott sem kerülhetted el – lehetne mondani, hiszen a változatosság kedvéért most megint a humán éned lett a dominánsabb, ugyanis ott is megtalált a színház. Vagy te talál-tad meg a színházat?

Kölcsönös volt. Nyelvtanulás közben barátkoztam össze egy spanyol lánnyal, akinek a férje egy angol rendező volt. Volt egy színházi projektjük, a Theatre education. A magyar megnevezése ennek a kezdeményezésnek az lehetne, hogy: Színház az oktatásban. Azt csinálták, hogy kiválasztottak valamilyen fontos jelenségre vonatkozó színházi feldolgozást. Ezt betanulták, elmentek az iskolákba, ahol bemutatták és beszélgetést rendeztek a témá-

ról a diákokkal. Ez olyan interaktív színház volt, és kimondottan oktató jellegű. Mivel egy-két helyre elmentem velük, és nagyon megtetszett, amit csinálnak, azon nyomban felkértek, hogy legyek a szervező-menedzserük. Szívvel-lélekkel láttam hozzá. Szerveztem az előadásokat és elkezdtem a külföldi kapcsolatokat is építeni, mindenekelőtt Szlovákiával és Magyarországgal. Legelőször az ipariból hoztam ki néhány angolul is tanuló diákot, akik itt a színházi előadásba és a vitákba is bekapcsolódtak. Élvezték nagyon, amint mondták: egy életre szóló élményt kaptak.

Ők aztán persze visszajöttek az ipariba, de te még maradtál – igaz nem sokáig, mert ez a szál téged is visszavezetett az alma materba. Merthogy?

Ekkor már Albert Sándor lett az ipari igazgatója, és megszólított, hogy nem jönnek-e vissza tanítani, mert angoltanárként lenne rám szüksége. Persze hogy igent mondtam, és megint a mély vízbe kerültem. Ráadásul ekkor ment végbe az iskola megreformálása, és a hollandokkal együttműködve ekkor vezettük be az ipariban az üzemmérnök-képzést is, ahol műszaki angolt kezdtem tanítani. Mivel Pásztó Bandi ekkor elment dramaturgnak a Thália Színházhoz, az iparista kisszínpadot az én gondjaimra bízta. Szerecsére ott volt Czajlik Jóska, aki vállalta a rendezői szerepkört. Egy angol szerző, James Saunders: A falon túl című darabját állította színre, amivel elnyertük a Jókai Napok nivódíját. Ezután született az ötletem, hogy tanuljunk be angolul is ezt a darabot, és én a kapcsolataim révén megszervezem az angliai bemutatókat. Benne volt mindenki. A Thália Színház kölcsönadta az autóbuszát. Az üzemanyagra, meg a kiadásokra összekalapoztuk a pénzt, és elmentünk. Nagy sikerünk volt Winchesterben és Southamptonban is – és hát Londonból is teli élményekkel tértünk haza. Ha manapság összefutok véletlenül valakivel abból a tizenöt fős remek csapatból, most is azonnal az angliai napok kerülnek szóba.

Rövidesen a pozíciód is megváltozott az ipariban.

Igen, mert Albert Sándor azt akarta, hogy legyek igazgatóhelyettes, és én elvállaltam. 29 éves voltam akkor. Ma már tudom, hogy nem voltam érett erre a posztra. A rám háruló munka nem volt gond. Pörögni, tenni a dolgokat, azt én tudtam. A feladatok világos, testre szabott megfogalmazása sem volt nehéz. Viszont azt nagyon nehezen tudtam elviselni, hogy a volt tanárainknak én vagyok a főnöke. Rettenetesen szenvedtem ettől, lelkileg nem is bírtam elviselni, és egy év után meg is mondtam Sanyinak, hogy nem tudom tovább csinálni. Abbahagytam. Akkor még nem tudtam kezelni, hogy nem mindenki pörög egy szinten. Nem értettem és dühös voltam, és szenvedtem miatta. Nem értettem, hogy a kollegám miért nem hajlandó szombaton bejönni, ha iparista bál van, és szervezni kell. Most már megértem. Most már tudom, úgy kell kezelni az embereket, hogy amit tudsz, arra építek. Amit nem vagy hajlandó, azt nem fogom erőszakolni. 29 éves koromban ezt én még nem tudtam. Nekem azon az éven kétszer volt vesegörcsöm ettől. Lelkileg nem tudtam ezt a terhet elviselni. Sokan rosszalták a visszalépésem. Sanyi is úgy vette, hogy cserbenhagytam, de nem tehettem mást.

Mi történt veled ezután?

Ott maradtam sima tanárként, majd 2001-ben Komáromból, a Selye János Egyetemért Alapítványtól keresett meg Szabó Zoltán azzal a kéréssel hogy jöjjenek el megszervezni a diákotthont, és vállalom el a vezetését. Belevágtam. Eljöttem, rendbe hoztuk a hajógyári épületet. A Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem kihelyezett tagozata megnyithatta kapuit. 123 diák szálláshelyét biztosítottuk. Név szerint ismertem minden diákunkat. Később aztán az alapítvány piár-igazgatójává neveztek ki.

A feladat ekkor tulajdonképpen az volt, hogy előkészítsétek a talajt a majdani Selye János Egyetem megalakulásához?

Igen. 2004-ben lett meg az első évfolyam. Azon dolgoztunk, hogy az alapítvány átranzszformálódjék egyetemmé. Albert Sándor akkor a parlamentben dolgozott, ő volt a megbízott rektor. Én pedig a megbízott összekötő lettem az alapítvány és az egyetem között. Mit mondjak? Hát, ez a munka sem volt egy leányálom! Sanyit a kötelességek mindig máshova szólították. Hol a parlament, hol Kassa, hol egyéb. A komáromi intéznivalók zöme teljesen az én vállamon maradt. Így az sem véletlen, hogy az egyetem 1-es számmal ellátott alkalmazottja is én lettem. Igen nehéz év volt. Ennek az egyetemnek ugye nagyon kemény ellendrukkerei is voltak. Ezt megint csak nekem kellett valahogy kivédeni, és közben – ahogy csak lehet – építeni a dolgokat. Egy év után, októberben el is jöttem az egyetemről, és visszamentem az alapítványhoz, miközben egy magáncéget is megalapítottam végre, melynek fő profilja a felnőttoktatás.

Ebből az utolsó mondatodból én nem csak egyfajta kiútkeresést, hanem keserűséget is kiérzek. Jól gondolom?

Van benne ez is, az is. Tudod, én már nagyon sokszor felépítettem valamit. Természetesnek vették, hogy kész, de soha sem jött érte elismerés. Azt meg észre sem vették, hogy közben összeomoltam.

Pedig a Selye Egyetemen is már a rektori hivatal vezetőjének székéből álltál fel...

Utána Sanyi visszahívott, és amíg ő volt a rektor, én voltam a kancellár, de már annyi sebbel, hogy nem volt érdekes számomra. 2010 áprilisában véglegesen otthagytam az egyetemet.

De továbbra sem hagyják, hogy csak a magánvállalkozásoddal foglalkozz. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének komáromi Országos Pedagógiai Központjában nyilván szükségük van a jó szervezőképességedre, mert a Bethlen Gábor Alap Pályázati Koordinációs Központjának a vezetésével téged bíztak meg...

Nézd, akikkel én együtt dolgoztam, azok tudják, hogy mire vagyok képes, és szeretnek is. Ez jólesik.

Mi az, ami még ma is erőt ad neked egy-egy új kihívás vállalásához, mi az, ami fel tud tölteni?

A jó és okos emberek. A szellemi erő. Semmi más. Abban, hogy túl vagyok az ötvenen, két jó dolog van. Az egyik, hogy fölösleges köröket már nem érdemes futni. A másik: azt értékelem, ami van. Nekem megvan az az óriási szerencsém – nem tudom, hogy kinek köszönjem: Istennek, sorsnak, magamnak –, hogy negyven évesen eljöttem Komáromba, és nekem sikerült itt barátokat szereznem. Összejövünk, szeretjük egymást, tartalmasan tudunk beszélgetni. Igaz viszont, hogy csak négy ilyen család van itt.

Gondolom, hogy ehhez fontos a családi fészek melege is. Ti ezt hol alakítottátok ki?

Kingyisen. Ez húsz kilométerre van Komáromtól. Egy tanya, Vágfüzes mellett. Feszty Árpádnak volt itt egy kúriája. Állítólag itt festette a híres körképét a magyarok bejövételéről. Az ablakomból látom ennek a kúriának a maradványait. Huszonkét áras telkünk van e gyönyörű környezetben. Zöldecsés kertem van, gyümölcsös kertünk van. Oda jutottunk, hogy egy kis traktort is vettem, hogy legyen mivel művelni a farmunk. Nem tudtam, hogy ez a véna is működik bennünk. Tibivel együtt imádjuk a földet, imádjuk a természetet, az állatokat. Hat kutyánk van. Ez a

megnyugvás szigete. És nagyon boldog vagyok, amikor a kassai barátaink eljönnek meglátogatni.

Arról még nem beszéltünk, hogy Fabó Tibor, az ismert szlovákiai magyar színművész a férjed. Hogyan találtatok egymásra?

A Thália színpadán is meg-meg akadt rajta a szemem, de akkor kerültünk közelebb egymáshoz, mikor a rendszerváltozás idején Kassán is gyűjtés indult az erdélyiek megsegítésére. Én akkor az egyetemen voltam, de teljes odaadással bekapcsolódtam ebbe a kezdeményezésbe. Tibor is nagyon aktívan mozgatta a dolgokat a színház részéről. Az emberek a színházba hozták a felajánlott ruhákat, élelmiszereket és egyéb dolgokat. Ezeket rendeztük Tiborral, miközben az is kiderült, hogy mennyire rokonlelkek vagyunk, mennyire ki tudjuk egészíteni egymást.

Érdekes az életedben az is, hogy a sors Kassáról olyan városba vezérelt, ahol van magyar színház, tehát Tibor utánad mehetett.

Ez valóban így van, mert Tibor azért jött fel a komáromi Jókai Színházba, hogy együtt lehessünk.

Ha itt Komáromban valaki váratlanul szóba hozza a kassai iparit, akkor ez benned mostanság milyen érzést gyújt lángra?

Valamiféle önvádat és mély szomorúságot. Valószínű te is tudod, hogy egy időben engem szerettek volna ott igazgatónak. Választanom kellett, hogy a karrier vagy Tibor. A családot választottam, és Komáromban maradtunk. Így alakult. De éppen ezért az ipari számomra egy nagy seb, mert fel-fel tör bennem a kérdés: mi lett volna, ha?! Voltak elképzeléseim is, hogy miként kellene továbbfejleszteni azt az intézményt, de most már nem szólhatok semmit. Egy azonban biztos: az ipari és Kassa itt van a szívemben.



Foglalkozása: rendező, a Kassai Thália Színház igazgatója
Született: 1975, Dunaszerdahely
Érettségi vizsga: 1993, Kassa, Magyar Tannyelvű Középfokú Ipariskola
Egyetemi végzettség: 2002, Pozsony, Színművészeti Főiskola – színházi rendező

Czajlik József

Hiába a Csallóközben születél, nekem úgy tűnik, hogy téged mintha Kassa kiszemelt volna magának. Bizonyos idő eltelte után ugyanis újra megszólít, ide hív. Itt tanultál, itt érettségiztél. Itt érintett meg egy életre szólóan a színház. Hiába jött Pozsony és Budapest, újra visszahívtak Kassára. Te vagy most a Thália Színház új igazgatója. Hogy érzed, van ebben esetleg valami eleve elrendeltség, hogy neked ide kell jönnöd, hogy itt van feladatod? Hiszel egyáltalán az eleve elrendeltetésben?

A behatároltságon belüli kérdések izgatnak elsősorban. Ezen belül is inkább a sakkjátszma szerinti lépések lehetősége, ahol minden lépésnek van következménye. A dolgok összefüggenek. Hogy annakidején én az ipariba jöttem tanulni, ennek az oka az, hogy korábban a családunkból – tágabb és szűkebb értelemben is – többen itt tanultak, és jó tapasztalataik voltak. Édesapám ugyan a Szepsi Mezőgazdasági Technikumba járt, majd mezőgazdasági mérnök lett, de ő is jól ismerte a kassai iparit. Tanított is a szepsi iskolában, és az érettségiken vizsgabiztosként olykor itt, a kassai ipariban is jelen volt. Mikor el kellett döntennem, hogy én hova megyek középiskolába, ő mondta nekem, hogy mehetek ide-ide-ide, de akár Kassára is. Csak én döntsem el, mert nem szeretné azt hallgatni, hogy ő tuszolt engem Kassára. Persze, nem kellett engem tuszolni, magamtól is Kassát választottam. Valahogy vonzott ez a város.

Ha jól számolom, akkor erre a rendszerváltás idején került sor...
Igen, nyolcvankilenc szeptemberében léptem át a kassai ipari kapuját.

De ekkor a Csallóközből már nem jöttek olyan sokan, mint korábban...

Akkor még jöttek. Az érdeklődést tekintve alighanem ez volt az aranykor vége. Még előttem és utánam is folyamatosan érkeztek nyugatiak az ipariba.

Végül is miért döntöttél a kassai ipari mellett? Miért nem mentél például gimnáziumba?

Az iparinak akkor nagyon jó híre volt – ezt nem szabad elfeledni. Az apám agrármérnök, de elvégezte a pedagógiai szakot is – tanított. Ő tehát tudta, hogy a kassai ipari milyen színvonalat képvisel. A kassai iparit nekem nagyon jó hírű, nagy hagyományokkal rendelkező iskolaként ajánlotta, ahol a humán képzés is erős. Abból a helyzetből kiindulva, hogy akkoriban külföldre nem nagyon mehettünk tanulni – vagy csak nehézkesen –, ezért az iparinak volt egy olyan szerepe is, hogy a humán értelmiség képzését is felvállalta. Tehát, nem csak elviselték, hanem külön figyelmet fordítottak a humán tárgyakban erős diákok segítésére. Támogatták, helyzetbe hozták őket. Minket is rendkívül segített például Kováts Miklós és Pásztó András – akiket feltétlenül meg kell említenem. Különböző színjátszó táborokba, rendezői tanfolyamokra delegáltak.

Értem, de ez mégis csak egy reál-beállítottságú iskola. Ezek a tantárgyak az akkori Czajlik Jóska-hoz mennyire álltak közel?

Engem a technikai dolgok is mindig érdekelték, de gyerekkoromban a természetrajz fogott meg legjobban. Az irodalmat és a képzőművészetet úgy vettem, hogy ezek is természetes módon ott vannak körülöttem. Az érdeklődési körömben végül is ez a sorrend alakult ki: természet, irodalom-képzőművészet, műszaki dolgok.

Tartósabb itt tartózkodásod után milyennek ismerted meg az ipari valós létét?

Egy szervezett élet lüktetett itt. A légkör meglehetősen komoly volt. Minket, diákokat partnerként kezeltek – mondom ezt annak ellenére, hogy én tudtam lázadni és lázongani. Jött nyolcvankilenc novembere. Azonnal aktivizálódtam, és friss elsőként a többiekkel – a harmadikosokkal-negyedikesekkel együtt – megalkotottuk az Ideiglenes Demokratikus Ifjúsági Bizottságot – az IDIB-et. Különböző követelésekkel álltunk elő. Az ipari újságja, az Acéltoll lett a fórumunk. Ezt írtuk, szerkesztettük nagy lelkesedéssel. Mondhatom, hogy bármit leírhattunk. Soha nem volt ennek ránk nézve rossz következménye. Olykor ugyan haragudtak ránk néhányan, és volt, amikor vissza is írtak – izgalmas párbeszédet gerjesztve ezáltal. És ez így volt rendjén. Visszaemlékezve erre az időszakra, azt tartom fontosnak leszögezni: engedték, hogy mindenki önmaga lehessen.

Kikkel szerkesztettétek az iskolai újságot akkor?

Pulen Lóri és Nyárfás Karcsi vitte a prímet. Külön izgalmas volt, hogy mindkettőjüknek az édesapja az iparban tanított, ráadásul nagynevű tanárok voltak! Lehet persze, hogy valamelyest ez is közrejátszott abban, hogy a szókimondásunk ellenére nem haragudtak annyira ránk. De nem is ez a véletlen egybeesés itt

a lényeg, hanem az a demokratikus hagyomány, ami megvolt. Amire nekünk, az akkori diákoknak is építeni lehetett.

Ennek az időszaknak az is a sajátossága volt, hogy a politikumnak köszönhetően a diákság és a színészek közel kerültek egymáshoz. Téged is ekkor érintett meg mélyebben a színház?

Én már általános iskolás koromban is mindig szavaltam. Színházba is jártunk, ha jött a komáromi társulat Dunaszerdahelyre. Máig emlékszem a régi Bánk bánra, amit a MATESZ adott elő. Az igazi színházi inspiráció viszont itt ért Kassán, az iparban. Pásztor Bandi bácsi folytatta az Iparista Késszínpad – az IKSZ tevékenységének sikerre vitelét. Minden tanévben tehetségkutatót tartott. Mivel rám már a Dunamenti Tavaszon felfigyelt, tudtam, hogy meg fog szólítani a színpada számára. Ez így is lett. Te most ezt a beszélgetést velem itt, annál az ajtónál ülve készíted, ami az iparit elválasztja a Tháliától. Nos, azt kell mondanom: nekem ez az ajtó korán kinyílt. Mi az IKSZ-es próbák jelentős részét is a Tháliában tartottuk. Ezen az ajtón jöttünk át. Engem aztán ez az ajtó egyre jobban kezdett érdekelni.

Melyik produkciókban vettél részt?

Először a Gyökerek című irodalmi összeállításban, mely a szlovákiai magyar költők verseiből készült. Másodikos koromban egy szatírárt, a Brem lexikonját terveztük színre vinni, de végül elvetettük. Helyette csináltuk meg Mrožek Ház a határon-ját, amivel díjakat nyertünk. Aztán én rendeztem meg a Bachust. Ennek színrevitelét Bandi bácsi teljesen rám bízta.

Ez mit jelentett számodra? Ebben a döntésében esetleg az is benne volt, úgy érezhette, hogy a tanítványa már túlnövi a mestert?

Ő tudta, hogyan segítsen minket. Mikor kell zöld utat adni szá-

munkra. Ezek nagy pedagógiai érények! A darab nagyon jó kritikákat kapott. Számomra itt dőlt el, hogy a színházzal nekem van mit kezdenem. De nem csak én kaptam ekkor irányjelzést a jövő felé. Itt volt velünk például Lucskai Robi is, aki most Londonban a Royal Shakespeare Company egyik oszlopos tagja.

Mondhatjuk akkor azt is, hogy te ezen az ajtón keresztül beszéltél egészen a Thália hivatásos színészei közé?

Igen, hiszen negyedikes koromban már játszottam a Thália társulatával. Egy Rómeó és Júlia bemutató volt. Usztics Mátyás rendezte. Baltazárt, Rómeó szolgáját játszottam. A legfontosabb jelenetem az volt, amikor meghoztam Júlia halálhírét. Uszticsnak a színészutánpótlás terén akkor komoly szándékai voltak a Felvidéken. Ollé Eriket is beválogatta. Ő az egyik szolgát játszotta. Mivel folyamatosan próbáltunk és játszottunk, nekünk az iskolában különbözeti vizsgát kellett tennünk azért, hogy leérettségizhessünk. Pásztó Bandi bácsi ekkor már kétlaki volt, mert azon kívül, hogy tanított az ipariban, ő lett a Thália Színház dramaturgja. Oda is bejártunk hozzá. Ellátott minket irományokkal, irodalommal.

Az érettségi vizsga után tárt karokkal vártak a Tháliába, de a legnagyobb meglepetésre, te mégsem igyekeztél ide. Miért?

Mert előbb világot szerettem volna látni. Külföldre menni, szerencsét próbálni! Volt is egy ismerősöm, aki Angliában volt munkaközvetítő. Tőle vártam volna valamilyen jó ajánlatot, de csak nem akart összejönni a dolog. Egy fél évig otthon tengtem-lengtem. Nem volt ez részemről jól átgondolva. Ezért mikor jött a Tháliától egy újabb felszólítás, már nem haboztam. Januártól színészként a társulat tagja lettem. Egy fél évadot töltöttem itt, majd átmentem Komáromba, mert a Jókai Színházban Boldoghy Olivér lett a művészeti vezető, az igazgató pedig Holocsy Pista, és nagyon hívtak.

De csak egy évet töltöttél ott, újra visszajöttél Kassára!

Igen, mert Boldoghy is a Tháliához szerződött, és én boldogan jöttem vele. De rengeteg élmény ért Komáromban is. Onnan jelentkeztem például a színművészeti főiskolára, Pozsonyba. El is jutottam az utolsó körig. Bizakodtam. Volt egy bennfentes ismerősöm, aki közölte is velem, látta a nevem a felvettek között. No, erre fel a színházi B-középpel: Ropog Jóska bácsival, Mokos Attilával, D. Németh Pistával, Vörös Lajossal, Tóth Attilával – aki most Svédországban van – máris ünnepelni kezdtünk. Az italozás majdnem másfél napig tartott, amikor kiderült, hogy egy Czajtik nevű fiatal is megmérte magát, és őt vették fel – tehát az ismerősöm ezt a nevet tévesztette össze a Czajlikkal.

Ennek tudható be, hogy másodszor már nem is színészi, hanem rendezői szakra kérted a felvételedet?

Nem. A Thália engem befogadott. Színészként két évadot töltöttem a társulatnál, de közben külsősként én rendeztem az iparista kisszínpadot. A rendezés iránti érdeklődésem valójában ezáltal erősödött meg. 1997-ben a pozsonyi Színművészeti Főiskola rendezői szakára már simán felvettek – és szakmai szempontból nagyon hasznos volt számomra a Pozsonyban eltöltött idő. Leginkább az inspirált, hogy támogatták a színházmegújító elképzeléseimet, és teret adtak a rendezéseimnek.

Amire nem csak a szlovák szakma, hanem a magyarországi is felfigyelt, hiszen még a diplomaosztás előtt a budapesti Bárka-színházhoz szerződtek főrendezőnek. Te hogyan látod, milyen sajátosságaiddal keltetted fel magad iránt a budapestiek érdeklődését?

Ezt én nehezen tudnám megmondani. Tény viszont, hogy Csányi János a Bárka továbbépítéséhez fiatal, progresszív erőt képviselő rendezőt keresett. Az Alternatív Színházak Fesztiválján

látta az Amadeus-rendezésemet, ami nagyon megtetszett neki. Utána eljöttek Pozsonyba, az összes előadásomat megnézték és oda szerződtek. Valószínűleg azért, mert hasonlóan gondolkodtunk a színházról. Nem tagadom, mikor odakerültem, meg kellett vívnom a harcot a budapesti közeggel.

Merthogy talán dekadens színházi felfogással rendelkeztek?

Nem. Erről szó sem volt. Inkább a konzervatív helyzet volt elfogadhatatlan. Egyfajta nyitással, néhány olyan fiatal rendezővel – akik már nemzetközi elismerésnek örvendtek, mint például Zsótér, Schilling Árpád, Bodó Viktor – ezen próbáltunk meg változtatni.

Szakmai szempontból ott letisztult benned valami, vagy inkább az mondható, hogy rányílt valami a szemed?

Szakmailag becsben tartottak, viszont belülről érezve én magam akartam változtatni magamon, mert nem voltam elégedett. A Bárkában eltöltött idő inkább egy kinyílás volt, mintsem öszszegzés. Nagy lendületű, kimondottan harcos közeg volt ott, amiben helyt kellett állnom. Sokszor tátottam a számat, mert a mély vízbe dobtak, úsznom kellett! Nagyon fontos volt számomra, hogy felnőjek ebben a rendezői pozícióban, hogy be tudjam osztani az időmet. Hogy igényes darabot, igényes emberekkel, igényes környezetben a meghatározott idő alatt meg tudjam csinálni. Fontos időszak volt, sok megszívlelendő tapasztalatra tettem szert. Végül is nagyon sok barátot is szereztem ott, sok hasznos kapcsolatra tettem szert – sőt a nagy szerelmet is ott találtam meg! Ma már egy kislányunk is van – tudom, hogy milyen fontos a családi fészek melege.

Ha tüzetesebben megnézem a pályád alakulását, feltűnik, hogy az életed eddig úgy zajlott, hogy csaknem mindig félig még itt,

de félig már egy másik helyen voltál. Most, hogy téged választottak meg a Kassai Thália Színház igazgatójának, várható-e, hogy ez majd egy hosszabb megállapodást jelent számodra?

Egyelőre kétlaki életet élek: Budapest és Kassa között ingázom. A Thália számomra viszont igazi kihívás és nagy szívügy. Azt szeretném, hogy igényes, színvonalas munka színhelye legyen a Kassai Thália Színház. Bátor, progresszív színházat szeretnék, olyat, mely hallatja a hangját és nem lehet megkerülni. Azt gondolom, hogy a színház társadalmi helyszín, ahol emberek játszanak az emberek előtt az emberi témákról, problémákról. Ha ez a játék nem egy kiforrott, nem egy erős lenyomat, ha nem egy világos közlés – akkor csak egymás energiáit pazaroljuk. Akkor fölöslegesen jön el ide valaki két-vagy három órára, mert akkor kiszakítottuk a saját világából, és lehet, hogy ott többet megélt volna az alatt az idő alatt, mint nálunk. És ezt még a szórakoztató előadásokra is értem! Minden szempontból szeretnék igényes, világos és erős színházeszményt kialakítani, folytatni. Ez egy hosszú téma, aminek a lényege az, hogy részt kell venni a társadalmi folyamatok alakításában azzal a véleményemmel, amit lehelyezünk. És művészileg is azokat az igényeket tovább emelni, amit – mint hagyományt – nekünk folytatni kell.

Kassa 2013-ban Európa kulturális fővárosa lesz. Már ki is adták az előzetes programkönyvet, amiben viszont nem szerepel a Thália, sőt egyetlen magyar műsor sincs. Mi történt?

Érődik egy olyan igyekezet, ami megpróbál minket kiszorítani a kulturális közegből, de ez a hiba megbosszulhatja magát, ugyanis Kassán a magyarok nélkül nem igen lehet beszélni kulturáltságról. Hogy a 2013-as pályázatokból kizártak, ez felháborító. Bosszantó, hogy itt tartunk – bár ennek a magatartásnak a stílusa ma már kifinomultabb, de a lényegét tekintve ugyanaz. Mi Márai Sándornak A kassai polgárok című drámáját akar-

tuk volna bemutatni, melyhez Kassa főterén különböző kísérő rendezvények kapcsolódtak volna, de nem kaptuk meg hozzá a támogatást, mint ahogy ahhoz a színháztörténeti előadásunkhoz sem, melyben azt a kisebbségi embert akartuk bemutatni, aki mindenhol otthon van, és mindenhol menekül. Ezt a szabadkai társulattal, a Bárka Színházzal közösen vittük volna színre, de ez sem kellett, mint ahogy a Csemadok öt pályázatát is visszadobták. Természetesen nem adjuk fel, ebben a helyzetben is cselekedni kell. Összefogtunk a kassai magyar szervezetekkel és a magyar konzulátus támogatásával megjelentetünk egy kiadványt, ami többnyelvű lesz, és a magyar programokról fog tájékoztatni.

A színház fenntartó szervétől, a Kassai Megyei Önkormányzattól a 2013-as nagy eseményre való tekintettel viszont érkezett bő 415 ezer eurónyi támogatás, amit a Thália Színház korszerűsítésére és kibővítésére lehet fordítani. Milyen terveitek vannak?

Sor kerül a vezetékek cseréjére, és végre légkondicionált színháztermünk is lesz. A bővítésre valójában az ipariskola jóvoltából kerülhet sor. Tőlük kaptunk helyiséget a színészmúzeum kialakítására, továbbá egy jól felszerelt konferenciaközpont létrehozására is, ahol számos színházi témát is szeretnénk napirendre tűzni majd, és különböző vitaesteket is rendezni. A támogatásból futja színházépületünk külső arculatának felújítására is, és végre a mozgáskorlátozottak számára is akadálymentessé tesszük a színházunkba való bejutást.



Foglalkozása: meteorológus

Született: 1980, Losonc

Érettségi vizsga: 1990, Kassa, Magyar Tannyelvű
Középfokú Ipariskola

Egyetemi végzettség: 2005, Budapest, ELTE – Természettudományi
Kar, meteorológiai szak

Elismerés: 2010, Bárczi-harang-díj – kitüntetés

Reisz András

Azon kevesek egyike ő, akiknek módjuk van akár tizenötmillió magyarhoz is szólni. Teheti ezt a magyar közszolgálati televízió jóvoltából, ahol immár nyolcadik éve ő a legkedveltebb meteorológus. Időjárás-előrejelzései valójában nem csak kizárólag Magyarország területére, hanem az egész kárpát-medencei térségre vonatkoznak. Alighanem ezért várjuk mi is olyan nagy érdeklődéssel. Ott voltam Budapesten a Magyar Televízió stúdiójában, ahol Reisz Andrással rögzítik ezeket a prognózisokat. Lenyűgöző volt, hogy milyen magabiztossággal és felkészültséggel állt a kamera elé. Engem leginkább az lepett meg, hogy nem használ súgógepet. Csak úgy oda áll, beköszön – és teljesen lazán mondani kezdi a szöveget. Magabiztosan mutat a kezével, mert tudja, merre kell fordulnia, hol jelennek majd meg az adásban azok az ábrák, melyek itt a felvételnél nem is látszanak a háttérben. Jól bánik a rendelkezésére álló idővel is, szinte hajszálpontosan akkor fejezi be a mondandóját, amikor kell. Három különböző időtartamú időjárás-előrejelzést rögzítettek vele, mikor ott voltam, és egyszer sem bakizott, nem kellett ismételnie! Ott, akkor már gyanítottam, hogy erre csak az lehet képes, aki nagyon szereti a szakmáját, és profizmusát a tudásra építi. De hogyan juthat el ilyen szintre egy füleki palóc gyerek, egy kassai iparista?

Bármennyire is furcsának tűnhet, de engem a vasút szeretete vitt el a meteorológiához. A vasutat pedig édesapám szeretettette meg velem.

Merthogy édesapád vasutas volt?

Nem, nem! A szüleim pedagógusok. Már a nagyapám is az volt. Édesapám felső tagozatosokat oktat még egy évig, aztán nyugdíjas lesz. A családukban és a rokonságunkban több a tanár, mint a műszaki ember. Az én pályaválasztásom ezért mindenképpen kuriózumnak tekinthető.

A pedagógia tehát soha nem is érdekelt?

Dehogynem. Nyolcéves koromban még tanárosdit játszottam. Osztálynaplót is vezettem. Dolgozatokat íratam. Kijavítottam pirossal, beírtam az ellenőrzőbe. Mikor ebbe beleuntam, a műsorújságokból kezdtem kiírni a műsorokat. Aztán pedig már ma-

gam kezdtem műsorokat összeállítani. Rengeteget írtam írógépben. A szüleim már alig bírták elviselni az állandó kopácsolást. Ez az írásmánia nálam oda vezetett, hogy később azt is rögzíteni kezdtem, hogy a füleki vasútállomásra milyen vonatok futnak be. Hány kocsiból áll a szerelvény? Milyen mozdony vontatja? Hány utas volt? Mennyit késett? ... stb.

Ezt így értem, de még mindig nem árultad el, hogy édesapád hogyan szeretettette meg veled a vasutat?

Apám nagyszerű modellező. Mindig farigcsált valamit otthon. Teherautótól kezdve a Karosa buszig már mindent megcsinált nekem, de tudta, arról álmodozom, hogy legyen egy kisvasutam. Losoncon volt egy modelleket árusító üzlet. Innen hozott hol vagonokat, hol síneket, máskor meg mozdonyokat, váltókat – és a lényeg az, hogy 91 karácsonyára összejött egy terepasztalnyi csoda! Voltak ott vasutak, úthálózatok, viaduktok, alagutak – min-

den! A hegyeket rengeteg Új Szóból gipszszel összegyúrva alakította ki. A csúcokat nem is volt nehéz megformázni, mert az én családom alapvetően természetszerető. Sokat kirándultunk. Sokszor vonattal indultunk el a hegyekbe.

Így már értem, de azt még mindig nem tudom, hogy a vasút miként vitt el a meteorológiához?

Pedig egyszerű! Mikor nem jött vonat, és semmi más érdekes sem történt, az eget kezdtem el fürkészni. Fokozatosan arra döbbentem rá, hogy az égbolt történései mennyire izgalmasak. Közben otthon állandó jelleggel elkezdtem mérni a hőmérsékletet, és a változásokat is lejegyeztem, iktattam. Nekem a gyerekkorom nagy része ezzel telt el. Néhány korombeli barátomat is megferőttem ezzel. Ők már tudták, hogy engem a füleki vasútállomás biztosan mindig megtalálhatnak.

De focizni a vasútállomáson nem lehetett. A gyerekkorodból ez teljesen kimaradt?

Nekem tényleg sajátos gyerekkorom volt. Nem azt mondom, hogy utálok a focit, de nem is jelentett számomra szinte soha semmit. Ma viszont bizonyos szempontból már szinte haragszom a focira, mert egyre inkább csak a pénzről szól!

A vasútnak köszönhető az is, hogy a kassai ipariba jöttél tanulni?

Én először a Rimaszombati Kereskedelmi Szakközépiskolába felvételiztem, csak hogy baj volt a matematikatudásommal. A füleki alapiskola igazgatója azt mondta, hogy én hülye vagyok matematikából. Én azt mondom: nem voltam felkészítve. Ez a hiteles kifejezés. Nem akarok általánosítani, de a matematikát általában úgy tanítják, hogy két gyerek megérti az osztályból – ők az okosak, a többiek a hülyék. Én ott a hülyékhez tartoztam! Az Eötvös Lóránt Tudományegyetemen viszont kiderült, hogy nem is vagyok olyan

hülye, csak kellőképpen kell hozzám viszonyulni. Deriválni, integrálni már Kassán megtanultam. Pesten a matematikai analízist úgy kezdtem el tanulni, hogy a differenciálszámítást – ha nem is teljes egészében – már az ipariban megtanultam.

Gondolom, hogy a matematikához fűződő viszonyod azért az ipariban sem egyik napról a másikra változott meg?

Kezdetben ott is utáltam. Megmondom őszintén, egy ideig Buday Erzsit, a tanárunkat sem szerettem. Nem is őt, hanem a matematikával együtt őt se. Volt is egy olyan óránk, amiről ki akart dobni, mert észrevette, hogy nem figyelek. Az ablakon bámulok ki: nézem, miként fúj a szél, hogy esik az eső. Ekkor én már a meteorológia bűvöletében éltem. Számomra ez volt a tuti. Leteremtett! Mondta, hogy ha ez így fog menni, akkor inkább csomagoljak össze, menjek haza! Megbeszéltük. Ezt követően nagyon jóba letünk. Nagyon jól elmagyarázta a matematikát. Nagyon jó volt az az előadásmód, amit követett. Persze a következő órán kihívott felelni. Lefeleltem, és egyest kaptam!

Még nem árultad el, hogy végül is hogy kerültél az ipariba?

A bátyám, Reisz Zoltán itt végzett. Ő hihetetlenül kreatív, tehetséges ember volt. A repülőket szerette nagyon. Az ő itt eltöltött négy éve inspirált engem arra, hogy én is ide jöjyek. Az ipariról az volt a véleménye, hogy családias hangulat uralkodik ott, nagyon jók a tanárok, kellemes a környezet.

Te is ilyennek ismerted meg?

Igen – és ezt tényleg fenntartások nélkül mondhatom, még annak ellenére is, hogy mikor Fülekről felkerültem Kassára, rengeteget sírtam.

Miért?

A honvágy miatt! Én nagyon nehezen tudok elszakadni a megszokott dolgoktól. A vasárnapok – mikor fel kellett utazni Kassára – számomra egyelőek voltak a siralommal. Hozzám ekkor már nem lehetett szólni. Hétfőn reggel, mikor felkeltem a kollégiumban, és be kellett menni az iskolába, nekem mindig gombóc volt a torkomban. Viszont a péntek, az isteni nap volt! Az utazótáskák tömkelege, ahogy mennek a diákok a pályaudvarra, az, hogy tele lesz a vonat – ez látványnak is szenzációs volt. A szombat persze hamar elszaladt. Jött megint a vasárnap: letargiával, depresszióval. Anyukám ugye csomagolta nekem az ételt, és hiába kérdezte, hogy mit szeretnék, csak azt tudtam válaszolni neki, hogy nekem teljesen mindegy, úgysem lesz étvágyam. Ez akkor fokozódott még tovább, amikor rájöttem, hogy én az életben nem fogok elektromos berendezésekkel foglalkozni, nem elosztóállomásokon leszek diszpécser, és távvezetékeket sem fogok tervezni, de még szeretni sem.

Merthogy?

Már a meteorológia iránti szerelem tartott fogva. Valójában az ipari utolsó két évét valami hihetetlen értékű motiválatlansággal töltöttem el. Hangsúlyozom, ez nem az iskola hibája, nem a tanárok vétke, sőt azt kell, hogy mondjam: ha nem ezek a tanárok, ha az osztályfőnököm, Matej Éva nem olyan csodálatos asszony – aki anyám helyett anyám volt –, akkor én elveszek. De nem csak ő. Itt vannak például az olyan úri emberek, mint Szelecz Gyula, Hlavács Pál – és sorolhatnám a többieket, akik nem beképzelt, önfejű középiskolai tanárok voltak. Szigorúak voltak, elvárásaik voltak, műszaki emberek voltak, és hihetetlenül bölcssek. Fantasztikus, hogy milyen szinten elláttak minket, és vigyáztak ránk. Én ezt láttam! Olyan volt ez, mint egy nagy család.

És a város, maga Kassa miként hatott rád?

Én meg sem próbáltam megismerni Kassát. Én annyira magamba voltam fordulva. Ha vége volt a tanításnak, én már rögtön felültem a villamosra, vagy a buszra – és mentem föl a koleszba. Nekem a négy év úgy telt el, hogy: kolesz – iskola, iskola – kolesz.

A Thália szinte az iskolában van. Színházba sem jártál?

Alapvetően nem érintett meg a színház. Nem tudok vele mit kezdeni.

Pedig én úgy látom, hogy benned nem is akármilyen színész hajlam lakozik...

Nézd, ha én jól akarom magam érezni, akkor elmegyek vonatozni, vagy biciklizni, vagy megnézek egy vihart. A Tháliában láttam az Ember tragédiáját. Nem fogott meg. Nem tudtam hova rakni a történetet. Unatkoztam. Nem szerettem az irodalmi órákat sem. Nem fogtak meg a költészeti dolgok, a verselemzések sem. Én ilyenkor is gondolatban inkább utaztam, mentem a vonaton. Nem viccelek – ezt Duncsák Mária, aki a magyar irodalmat tanította, tudná megmondani, vagy akár Kováts Miklós is. Szenzációsak egyébként ők is. Minden tiszteletem az övék! Nem is tudnék az ipariból olyan tanárt említeni, aki ellenszenves lett volna számomra. A kivétel talán a testnevelés tanárunk – Takács – volt, aki már talán nincs is ott. Ő volt az, akitől féltam. Gyűlöltem a tornaórákat. Hű, de gyűlöltem!

Mi volt a gond?

A lényeg az: nem szeretek olyan dolgot csinálni, amit muszáj. Ha nekem nincs kedvem rudat mászni, akkor hagyjanak nekem békét – pláne hogyha nem is tudok! Miért kell? Miért kell bénának éreznem magam, ha nem tudok tíz másodperc alatt felmászni egy kötélre? Ne üvöltözzenek ezért rám! Ha nincs kedvem focizni, ak-

kor ne kelljen csak azért, hogy jegyet kapjak belőle. Baromság! Ez nem jó. Egy gyerek nem attól fog mozogni, mert rugdossák! Én most rengeteget mozgok, biciklizek. Nem azért, mert kötelező, hanem mert érzem a szervezetem, hogy nekem erre szükségem van.

A meteorológiai érintések mikor fordultak komolyabbra? Milyen újabb élményeidhez köthetők?

Az előzményeket már elmondtam, amihez az csatlakozott még, hogy kilencvenöt tavaszán egy este igen megfogott a televízióban Visi Károly időjárás-jelentése.

Mivel hatott rád?

Az előadásmódjával. Azzal, ahogy mondta. Megnéztem másnap, harmadnap, negyednap. Aztán felvettem videóra. Megint megnéztem. Tetszett. Rendkívül foglalkoztatott.

Vagyis?

Izgatni kezdett, hogy azok a légköri jelenségek, amiről a televízióban beszélnek, miként játszódnak le az én szemem előtt, mikor az égboltot nézem. Mik a frontok? Honnan jönnek a felhők? Hogy mozognak? Mi a zivatar? Mi az, hogy esős idő jön? Mi az, hogy hideg front vonul át, lehűlés jön viharos széllel? És amikor én megtapasztaltam, hogy mit jelentenek ezek, azt mondtam: nekem ez tetszik! Erről én mindent tudni akarok! Azt már megértettem, addig eljutottam, hogy a meteorológia az egyrészt egy jelenségtan, másrészt egy olyan tudomány, ami fizikai törvények alapján írja le ezeket a jelenségeket, amihez komoly tudás kell. Rettentően érdekelni kezdett, hogy hol a francban lehet ezt megtanulni? Kik ezek a meteorológusok? Hol dolgoznak? Hogy élnek az életüket? Mit csinálnak, ha éppen nem a tévében vannak? Hogy kerülnek be a tévébe? Ilyen és hasonló kulisszatitkokat kezdtem el kutatni – tehát alapvetően a kíváncsiság vezérelt. Ez odáig fajult, hogy

kilencvennyolcban írtam is egy levelet Visi Károlynak.

Tudtad a címét?

A televízióba küldtem el. Fél évig tartott, míg eljuttatták hozzá, de válaszolt, és meghívott az Országos Meteorológiai Intézetbe. Élmény volt a javából! Sírva mentem vissza Kassára. Úristen, hogy kell még egy évet ott kibírni?! – motyogtam hangosan magam elé, mert én akkor már tudtam, hogy nekem semmi közöm a diódákhoz, a mikrocsipekhez, meg a háromfázisú aszinkronmotorhoz. Hozzá sem akarok nyúlni, hagyjanak békén! Az elektromosság különben a mai napig távol áll tőlem! Jaj, ha ezt elolvassa majd Szelecztanár úr... Szerintem meg fog érteni! Végül is nem minden iparistából lesz iparos, mint ahogy azok közül sem lesz mindenki meteorológus, aki elvégzi az egyetemet.

Mindezek ellenére úgy tudom, hogy te mégis kitüntetéssel érettségiztél le a kassai ipariban...

Igen, sőt a Veres József-emlékérmét is megkaptam. De nem azért, mert zseni, vagy valami nagy ész voltam. Én ezt a négy évet kaptam. Azért, mert bezárkóztam a kollégiumi szobába, és tanultam minden órára! Pedig a fele elég lett volna, hogy normálisan elvégezzem a sulit. Lehet, hogy emlékérmét nem kaptam volna, de például jobban megismerhettem volna a várost! Ez az én hibám. Még egyszer nem így csinálnám. Nem lennék szorgalmas tanuló. Amit nem akarnék, azt nem tanulnám meg. Ez lehet, hogy furcsa kijelentés, de voltak osztálytársaim, akik így csinálták. Igaz, hogy voltak hármasaik, meg négyeseik, de többnyire nagyon jó észjárásúak voltak, és például már akkor remek hangfalakat, keverőpultokat tudtak csinálni. Amit szerettek, ahhoz értettek! Mint ahogy én is a meteorológiához! A negyedikben már mindenki időjósna hívott. El is készítettem a komplett időjárás-jelentést minden napra – színes műholdképekkel, frontokkal, piktogra-

okkal. Bagos nevelőúr mindig kinyitotta nekem a tévészbát, hogy a saját verziómat összevethessem a tévében elhangzó időjárás-jelentéssel. Ő is egy szenzációs figura volt, akire jó visszaemlékezni.

Az egyetemen az várt, amire számítottál?

Magyarországon az ELTE természettudományi kara az egyedüli hely, ahol a meteorológia külön szakként szerepel. A meteorológia alapvetően matematikára meg fizikára épül, és van némi földrajz is. Nekem külön szerencsém volt, hogy az iparban a matematika és a fizika tudományának az elveit megtanították. Az egyetemen nagyon nehéz a matematika. Nagyon elvont, és fölőlesleges is – megmondom őszintén. Ott mindenből zsenit, olimpikont akarnak faragni, de a matematika egyszerűségét nem tudják elmagyarázni. Az öt év alatt magamtól jöttem rá, hogy a matematika tulajdonképpen egy nyelv, amit a fizika arra használ, hogy a jelenségeket leírja. A meteorológia pedig nem más, mint olyan tudomány, mely ezzel a nyelvvel a fizikai jelenségeket meteorológiai jelenségekre fordítja le. Az, hogy felhő képződik, fizikai folyamat, amit matematikai egyenletekkel tudok leírni. Pont! Ennyi az egész. Ilyen egyszerű – lenne, csak hogy a matematikának a statisztikai részét és mindenféle további elvont dolgokat is oktattak, aminek a szakmában nem is vesszük hasznát.

Úgy tudom, hogy már egyetemista korodban szerződtek a televízióhoz. Hogy is volt ez?

2003-ban kezdődött, amikor megalakult a Hírtelevízió. Eljöttek az egyetemre, mert meteorológus hallgatókat kerestek az időjárás-jelentéshez. Jelentkeztem a megkeresésre. Gondoltam, ha meghallják a palóc tájszólásomat, majd röhögnek egyet rajtam, és elküldenek melegebb égtájakra. Ilyen diktafonba kellett mondani a szöveget, mint a tiéd. Úgy lett, ahogy gondoltam. Ha nem

is röhögtek, de azért mosolyogtak. Kiderült viszont, hogy nem küldenek el a fenébe. Sőt, a 13 potenciális jelentkező közül én vagyok az első, akinek igent mondanak! Mindezen túl rögvést figyelmeztettek is: „Ne merészeljem elhagyni a tájszólásomat, mert ezért kellek, és egyébként is jól csinálom!” Neked elárulom, hogy némi gyakorlatom azért volt már, hiszen iparistaként a tükör előtt néhányszor utánóztam, sőt parodizáltam Visi Károlyt, Bóna Mártát, Németh Lajost. Hát így kezdődött, majd egy év után jött a Magyar Televízió, és még abban az évben tanársegéd is lettem az egyetemen. 2008 végén aztán az Országos Meteorológiai Szolgálat is az állományába vett. Itt médiás munkaköri feladatokkal bíztak meg. Ez azt jelenti, hogy a médiák számára én állítom össze az időjárási előrejelzéseket. Így jött össze ez a hármas dolog, amit élvezettel csinálók.

Az időjárás-előrejelzés helyessége nagyon gyorsan, már másnap kiderül. Az igaz, hogy te nem szoktál melléfogni, de a helyedben én például nem bírnám elviselni ezt a stresszes állapotot. Tényleg nem félsz attól, hogy gyomorfekélyt kapsz egyszer?

Nem félek, mert a légkör fizikai jelenségeit, a várható és lehetséges állapotait kilencven százalékos megbízhatósággal be tudom határolni.

Már csak egy kérdésem van: mit üzensz a mostani iparistáknak?

Legyenek büszkék az iskolára. A 140 esztendő már jelent valamit! A Magyarországi Meteorológiai Szolgálat is pont ennyi idős volt nemrég. Bevallok még valamit: ha én most megint iparista lennék, akkor többet gondolkodnék, mint tanulnék. Mindenben az ok-okozati összefüggések feltárását tartanám a legfontosabbnak. A gondolkodás ugyanis kezd kiveszni a mindennapjainkból. Pörgés, kapkodás, karrierizmus van. A fiatalok például hihetetlenül tojnak a tapasztaltabbak fejére – és ez is nagy baj.

IGAZGATÓK VISSZAEMLEKEZÉSEI AZ IPARIRA



Boda Pál

Igazgató: 1972 – 1983

Az ismert történelmi események miatt 1951. szeptember 1-jén indult meg ismét a magyar tannyelvű oktatás a Komenský utcai épületben. Ennek az osztálynak lettem tagja én is.

Az első iskolaévben kevés volt a tanterem, így a mi osztályunk oktatása délután történt egy, az iskola épületén kívüli klubhelyiségben. A következő tanévben az elméleti oktatás a Grešák utcai egykori tanonciskola épületében folyt, a műhelyoktatás viszont a Komenský utcai műhelyekben. A magyar tannyelvű osztályok száma évről évre nőtt, majd ennek köszönhetően 1952-ben önállósult az iskola. Sok nehézséget okozott, hogy az elméleti és gyakorlati oktatás nem egy épületben történt. Az iskola munkáját az is bonyolította, hogy esti osztályokat is nyitottunk Kassán és a kerület további hat városában is.

Én az ipariskola sikeres elvégzése után a Kassai Műszaki Egyetem mérnöki karán szereztem diplomát 1959-ben. Nagy megtisztelés volt számomra, hogy 1959 őszétől az iskola tantestületének tagja lehettem.

1961-ben igazgatóhelyettesnek neveztek ki. Amikor 1972-ben Ing. Schulz György igazgató nyugdíjba vonult, engem bíztak meg az iskola vezetésével.

Ebben az időben az iskola vezetősége nehéz feladatokat oldott meg. Sikerült elérni, hogy az elméleti és gyakorlati oktatás egy épületbe kerüljön. Így lényegesen javultak a feltételek az eredményes oktató-nevelő munkához. Közben évről évre tovább nőtt az osztályok száma is. Ebben az időben húsz nappali osztálya volt az iskolának (12 gépész, 8 elektrotechnikai), de volt

olyan időszak, amikor az osztályok száma 24 is volt. Ezért került sor a III. emelet ráépítésére, a tornaterem építésére, laboratóriumok és műhelyek bővítésére, továbbá a központi fűtés és a villamos hálózat rekonstrukciójára is.

Az építési és felújítási munkák végzése közben természetesen rendes ütemben folyt a tanítás. Ennek ellenére bizonyos munkák elvégzésénél sokat segítettek maguk a tanulók is. Nagyra értékelem azt a segítséget, amit a szülők és a szülői munkaközösség nyújtott.

Mindezeknek köszönhetően kialakult a lehetőség a tanítás korszerűsítésére – jó feltételek mellett. Kerületünkben az elsők között tértünk át a szaktantermi oktatásra. Iskolánk munkáját segítette a jó együttműködés is a szolnoki, miskolci gépipari és kohóipari, valamint az újpesti szakközépiskolákkal.

A mindenkori iskolavezetésnek azt ajánlom, hogy jó és eredményes oktató-nevelő munkával igyekezzenek növelni a tanulók számát, hogy az iskola sokáig működhessen. A jól működő, jó színvonalú iskolába pedig a magyar szülők is előszeretettel küldik gyerekeiket.

Ehhez kívánok sok sikert az iskola vezetőségének és tantestületének.



Nógell Tibor

Igazgató: 1983 – 1990

Nógell Tibor vagyok, az iparit 1983. október 1-je és 1990. január 31-e között vezettem, előtte 6 évig igazgatóhelyettesi funkciót töltöttem be.

Nekem az ipari az életem volt. Első és egyetlen munkahelyem. 14 évesen beléptem az ipari főbejáratán, ugyanazon a bejáraton léptem ki 67 évesen. Közben „elugrottam” 5 és fél évre az egyetemre és egy éves katonai szolgálatra.

Igazgatóságom alatt fő célom a komplex ember nevelése volt, ezért a műszaki tantárgyak mellett jelentős figyelmet szenteltem a humán nevelésnek is. Akkor és most is állítom, hogy minden szintű és típusú iskolában fő tantárgy az anyanyelv és irodalom. Ha sikerül embert nevelni, akkor a szakember már csak egy kis lépés. Örömmre szolgált, hogy az Iparista Kisszínpad és szavalóink rendszeresen elismeréshalmazokkal tértek haza a Jókai Napokról, amiben természetesen fő érdeme Pásztó András igazgatóhelyettesnek és az általa vezetett kollektívának volt. Én csak az „áldásomat” adtam rájuk. Sikeresen szerepelt a néptánccsoport és az énekkar is.

Az akkori kornak megfelelő jó műszaki felszereltségű és konszolidált, önfeláldozó tantestületet örököltam elődömtől, Boda Páltól. Igazgatásom alatt megjelent a műszaki csoda, a számítógép. Személyes kapcsolataimat is kihasználva sikerült nagyon gazdag gépparkot kiépíteni. Külső szaktekintélyek szerint iskolánk Szlovákia egyik legjobban felszerelt iskolája volt e téren.

Pénz az iskolaügyben az én időmben sem volt sokkal több, mint ma, de nem nagyon beszélünk róla. Mi a költségvetésből adódó hiányt belső forrásból próbáltuk pótolni. Jól felszerelt műhelyeinkben tucatnyi jól képzett szakoktató volt. Ezt a tényt használtuk ki bér munkára. Ha kellett, a szaktanárok is bekapcsolódtak a munkába. Az akkori műhelyfőnöknek, Varga Istvánnak különösen jó érzéke volt a pénzszerzéshez. Ezzel a bevétellel próbáltuk foltozni a hiányos költségvetést. Ezen kívül a kollégák nagyon sok taneszközt saját kezűleg készítettek.

A szülő, tanár, diák összefogás példanélküli volt iskolánkban. Ha csak a legnagyobb beruházásokat említem, a harmadik emelet felépítését, vagy a tornatermet, gyakorlatilag önerőből épültek. Az építési vállalat anyagot, technikát és építésvezetőt adott. A fizikai munkát majdnem teljes mértékben mi végeztük.

Akkor is érvényes volt az örökgigazság, hogy könnyű a magyaroknak Magyarországon. Talán a kor bűne volt, hogy az iskolákat gyakran nem a szakmai eredmények szerint értékelték, hanem pl. aszerint, hogy hány végzős folytatja tanulmányait katonai pályán, vagy milyen létszám vesz részt nyári építőtáborokban. Az igazgatónak akkor is és most is diplomatának is kellett lennie, és így sikerült megoldani néha a megoldhatatlannak tűnő problémákat is.

Iskolánk vendége volt Pálffy József, a Magyarország c. folyóirat főszerkesztője, aki a diákokkal való találkozást így fejezte be:

Legyetek jó magyarok és jó állampolgárai Csehszlovákiának. Mi akkor, főleg magyarországi vendégeink szerint, magyar sziget voltunk Szlovákiában. Úgy emlékszem, elsősorban belső életünkkel foglalkoztunk. Szerintem a felső szervek, mind a párt-, mind az állami szervek elismerték a munkánkat, és hivatalosan nem gördítettek akadályokat elénk. Hogy közben egyes személyek hogyan gondolkoztak – ez nem érdekelt.

Amire büszke vagyok, hogy az 1983/84-es iskolaévben 5 osztályban 100 elsőst örökölttem, és az 1989/90-es iskolaévben 5 osztályban 150 elsőst adtam át. Ebben szintén nagy érdeme volt Pászto Andrásnak, aki nagyszerű irodalmi műsorokat (pl. a Gyökereket) állított össze, és ezekkel jártuk hatáskörzetünk iskoláit. A műsorok nagy sikerének hatása megmutatkozott a jelentkezők számában is. Sikerült megoldani a diáktotthoni elhelyezést is. Minden tanulónk, aki diáktotthont igényelt, a Jedlik utcai diáktotthonban lakott.

Az ipari nemcsak az életem, a szívügyem is. Szeretném, ha a 140-est a 150-es és a többi követné. Állítom, hogy legjobb csalogató az elégedett diák. A diákok megértik a szigort, az igényességet, de nem tudják megbocsátani az igazságtalanságot. Természetesen a jó iskola feltétele a jó vezetés és a jó tantestület. Beeszlásom ugyan nincs, de ne tanítson az ipariban az, aki ezt csak munkahelyének tekinti. Ide több, sokkal több kell. Iskolánk Közép-Európa legrégebbi szakiskolája, tudtommal Magyarország határain kívül egyetlen ilyen jellegű magyar tannyelvű szakiskola. Ez kötelez.

Kívánok az iskolának szebb jövőt a mainál, de ehhez nemcsak az iskolának, hanem minden volt diáknak és iskolabarátnak hozzá kell járulnia a maga módján.



Albert Sándor

Igazgató: 1990 – 1997

Iparistának lenni (1957-1961) óriási élmény volt, és meghatározta az egész életemet. Emberséget és tartást adott, és persze magyarságtudatot. Egy életre megtanultam, honnan jöttem és hová tartozom. Az iskola szellemisége magával ragadott. Tanárain nyitottsága, embersége, szinte baráti hozzáállása mély nyomokat hagyott bennem, és későbbi pedagógiai pályafutásomra is kihatott.

Az iparisták május elsejei felvonulásairól pedig még ma is legendákat mesélnek. A kassai magyarság szívverése felgyorsult és megnyíltak az ablakok, amikor a főutcán felhangzott a „.....diófából sej-haj, diófából nem csinálnak koporsót...”, vagy a „.....káposzta, káposzta, téli-nyári káposzta...”

Az iskola elsős diákjai hagyományosan a „Zvázarm”-mal vonultak fel, és csak a járda széléről nézhették az „iparisták” katonás menetoszlopaikat. Még nem láttuk a kékinges, sötét nadrágos iparistákat, de a hangjukat hallva már ujjongtunk: jönnek, jönnek a mieink!

És a járda széléhez furakodtunk, hogy lássuk őket. Aztán másodikként már mi is ott feszítettünk és együtt meneteltünk velük. Micsoda boldogság volt! Egy életre szóló élmény.

A felvonulás után a tömeg általában szétszéledt. Az iparisták számára viszont a felvonulás csak az iskola épülete előtt ért véget. A mindenkori igazgató a felsorakozott tantestület jelenlétében mondott köszönetet a példás szereplésért.

És a köszönő szavak után jött a „diákkórus”: „holnap nem felelünk, holnap nem felelünk,...”

És a kórus mindaddig szólt, míg az igazgató rá nem bólintott, hogy „rendben van”. Ez a forгатókönyv minden évben megismétlődött, mígnem az iskolakultúra részévé vált.

Olyan időszak volt ez, amelyre mindig nosztalgiával tekintünk vissza, és az érettségi találkozók alkalmával ma is gyakori téma a május elsejei felvonulás.

Ma már talán nevetségesnek tűnhet, de abban az időben, az ötvenes években ez nagy dolog volt. Végigvonulni Kassa főutcáján és magyarul énekelni. Mindenkinék, a tribünökön ülő pártvezetőknek is a tudtára adni, hogy itt vagyunk, és hogy magyarok vagyunk.

Ezek a közös élmények ma is meghatározóak. Ezek az éltetői a kassai iparisták közismert és irigyelt összetartó erejének.

Az iparista jelző még ma is a „kassai” diákat illeti meg. Két ember találkozásakor, ha az egyik iparistaként mutatkozik be, akkor a másiknak eszébe sem jut komáromi, újvári stb. végzősre gondolni.

Tanárkoromban (1966-1990) számomra az volt meghatározó, hogy a tantárgyamat illetően teljes szabadságot élvezhettem. Én határozhattam meg a tananyag tartalmának csaknem egyharmadát (30%-át), a tanítás formáját és módszereit. Adva

volt a szakmai fejlődés lehetősége is. Pedagógiai kísérleteket végezhettem, szakmai értekezleteken, kiállításokon vehettem részt. Munkámat elismeréssel nyugtázta a mindenkori iskola-vezetés, és élvezhettem tanártársaim döntő többségének bizalmát és barátságát. Szerettem tanítani, és őszintén remélem, hogy tanítási óráimnak legalább egy töredékét diákjaim is szívesen fogadták és élvezték. Ma is szeretettel és nosztalgiával gondolok vissza ezekre az évekre, hiszen fiatal voltam, és az Ipariskola tanára lehettem.

Igazgatókoromban (1990-1997) a tantestület tenni akarása és az új iránti fogékonysága jelentette számomra a minőséget. Remek kollégákkal, jó szakemberekkel és kitűnő emberekkel dolgozhattam együtt.

Ennek az időszaknak az értékelése természetesen nem az én tisztem, ezt majd megteszi az utókor, de (a teljesség igénye nélkül) azért megemlítenék néhány „eredményt”:

- Megalapítottuk az Iparisták Baráti Körét és létrehoztuk az Iparista Alapítványt (1991).
- Az országban elsőként beindítottuk azt a pedagógiai kísérletet, amelynek keretén belül az első két évfolyamban a tanulók egy szakmai irányú általános képzést kaptak, és csak a 3. tanévtől indult el a tulajdonképpeni szakképzés gépész- ill. villamosipari szakon. A kísérlet része volt, hogy megerősítettük a számítástechnikai és az idegen nyelvi képzést. A tanulók többsége angol, ill. német nyelvből érettségi vizsgát tett (a szakközépiskolákban ez példa nélküli elmozdulás volt abban az időben).
- Megszerveztük az első, azóta komoly hagyománnyá vált és nagy látogatottságnak örvendő Iparisták bálját (1991).

- Egy nemzetközi pályázaton elnyertük a lehetőséget holland segítséggel kiépíteni egy hároméves főiskolai képzést az Ipariskolán belül. Ez a program óriási minőségi fejlődést jelentett. Tanáraink és tanulóink számára pedig lehetőséget a szakmai előrelépésre és a nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódásra (1991).
- Több mint harmincévnyi szünet után újraindítottuk a két-éves szakosító képzést a gimnáziumban érettségizett tanulók számára (1992).
- Az Ipariskola falai között talált otthonra a Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola székhelyen kívüli képzése (1992).
- Felvettük a kapcsolatot a venloi Hogeschool főiskolával, és beindítottuk a tanulók németországi majd hollandiai üzemgyakorlatát (1992).
- Megszereztük az Ipariskola történetének első saját kollégiumát, amelyhez öregdiákjaink anyagi támogatásával konyhát is építettünk (1991).
- Tanműhelyeinkben taneszközöket, iskolai padokat gyártottunk és forgalmaztunk. Különböző vállalatok részére pótalkatrészeket (fogaskerekeket, tengelyeket stb.) készítettünk, de szerveztünk menedzserképző és nyelvtanfolyamokat is.
- A kollégiumban szálláslehetőséget kínáltunk a Kassára érkező hazai és külföldi vendégeknek.
- Kiépítettük az iskola első számítógép-hálózatát (1990-1993).
- 1992-ben első ízben adtunk ki gyémánt és arany oklevelet a 60 ill. 50 évvel korábban végzett iparistáknak.
- A Rákóczi-ösztöndíj és a Veres József-díj létrehozásával hagyományt teremtettünk (1992).
- Számítógép-vezérlésű (CNC) fémmegmunkáló gépekkel szereltük fel tanműhelyeinket (1990, 1992).

- Rendszeresítettük az Acéltoll diákújság és az évkönyvek kiadását.
- 1993-ban beindult az első főiskolai tagozat – a venlo Hogeschool tanárainak szakmai felügyelete mellett.
- Létrehoztuk és megnyitottuk az Ipariskola első „igazi” könyvtárát (1993).
- Az első kereskedelmi osztály megnyitásával (kereskedelmi akadémiával) útjára indítottuk a középfokú közgazdasági szakképzést (1994).

stb.

Az igazgatói székben eltöltött hét esztendő őriási kihívásként éltem meg és rengeteget dolgoztam. Általában a hétvégék és a szünidők is munkával teltek.

Váci Mihály szavaival élve:

„Úgy éltem, mint a százhuszat verő szív”

Végezetül két személyes élményemet szeretném megosztani az olvasókkal. A floridai Cap Canaveral-en a rakétakilövő állomáshoz igyekezve feleségemmel magyarul beszélgettünk. Egyszer csak hátrafordul egy előttünk lépkedő, NASA egyenruhás úriember, majd a következő beszélgetés zajlik le közöttünk:

- Maguk magyarok?
- Igen.
- És honnan jöttek?
- Szlovákiából.
- Pontosabban, honnan?
- Kassáról.

Erre a férfi szeme felcsillan:

- Én ott jártam „az ipariba”.

Tehát nem „ipariba” járt, hanem „az ipariba”!

Igazgató koromban, úgy a felvételi vizsgák táján, egy kislány állított be az irodámba az édesanyjával.

Miben segíthetek? – kérdeztem.

- Szeretnék felvételizni az Ipariskolába – szólt a kislány.
- Gépész vagy elektrotechnikus szeretne lenni? – kérdeztem tovább.
- Egyik sem. Én színésznő szeretnék lenni – hangzott a meglepő válasz.
- Ha színésznő szeretne lenni, akkor miért nem a gimnáziumot választja?
- Azért, szólt közbe az anyuka, mert mi tudjuk, hogy aki színésznő akar lenni (a Tháliában vagy a Jókai Színházban), annak az Ipariskolában van a helye!

És úgy is lett. A kislány elvégezte az Ipariskolát, majd a kassai Thália színésze lett.



Bárány János

Igazgató: 1997 – 2003

1959 tavaszán érettségi vizsgával befejeztem a galántai Gimnáziumot (akkori nevén – tizenegy éves középiskola). Mivel azokban az időkben a „káderező” járási pártbizottságon döntöttek az emberek sorsáról, az esetemben is így szólt az ítélet, „...nem töltheti ki a továbbtanulási nyomtatványát, mivel rossz káder...”. Bűnöm az volt, hogy apám a Halle-Wittenbergi Friedrichs-Universität-en végezte tanulmányait és ott doktorált. A kilátástalan helyzet egyetlen megoldásának tűnt, ha megyek és javítok a „kádertanulmányaimon”. Így kerültem Handlovára egy építkezési vállalatba. Az érdekesség számomra az volt, hogy a több mint tíz tagból álló munkabrigádnak egy tagja volt, aki nem beszélt magyarul. Egy év fizikai munka után ismét beadtam jelentkezésemet az egyetemre, de az elvtársak még idejében megtudták, hogy mi a helyzet az én „kádertanulmányaimmal”, így elküldésének elutasítását azzal indokolták, hogy még nincs elég gyakorlatom. Ekkor lépett be életembe az Ipari.

A vágsellyei iskolatársaimtól tudtam meg, hogy van Kassán egy iskola, amelyiknek közismert neve Ipari, és itt az idén még nyílik egy szakosító osztály „SAJ” névvel. Mivel középiskoláról volt szó, nem volt szükség a káderező elvtársak beleegyezésére. A felvételi vizsga előtti este meglátogatta a 4. Diáktornán tornatermi tömegszállításán az ország minden zugából összesereglett felvételizőket egy furcsa kinézésű, zöld nagykabátos férfi, a későbbi tisztelt és csodált Putankó Emil tanár Úr. A felvételi vizsgán találkoztam leendő tanárainkkal (majd a későbbi kollé-

gáimmal), Veres József és Breznický László tanár urakkal is. Az iskolába kerülve egy új világ nyílt meg előttem. Elsősorban jó, megalapozott szakmai irányt adott, és olyan közösségbe kerültem, amelyik egy életre szóló élményt jelentett. Kitűnő, emberséges tanáraink voltak, akik megerősítették és alakították az emberi jellemet és a nemzeti öntudatot. Az ember sokszor csak akkor tudja értékelni volt helyzetét, amikor kikerül onnan és más, új környezetbe kerül. Így volt ez velem is, annak ellenére, hogy a pozsonyi Műszaki Egyetem diákjaként alapos szakmai tudást kaptam, és az Ifjú Szívek énekkarának tagjaként is nagyszerű közösségbe kerültem. Az Iparit azonban nem lehetett elfelejteni. Amikor az egyetem bevégzése előtt megkaptam Schulz György igazgató Úr hívó levelét, miszerint visszavár az Alma Mater Kassára, nem kellett sokat gondolkodnom a válaszon.

1968. január 3-án kezdtem el tevékenységemet az iskola falai közt mint kezdő tanár. Akkor nem gondoltam volna, hogy több mint negyvenéves oktatói és később igazgatói beosztásom után innen vonulok nyugdíjba.

Igazgatói tevékenységem Albert Sándor távozása után, abban az időben kezdődött, amikor „hajsza” indult a kétnyelvű bizonyítványok ellen. Ekkor leplezetlen támadás indult a magyar tanítási nyelvű oktatási intézmények ellen. Az iskola a tiltás ellenére kiadta kétnyelvű bizonyítványait, ám amikor ezt megtudta a

kerület iskolaügy vezetője, kellemetlen és hosszú huzavona indult. A leváltásom ígérletét ugyan nem váltotta be, de rengeteg fölösleges energiát igényelt a hivatallal való hadakozás. Ennél sokkal fontosabb feladatomból volt az iskola zavartalan oktató-nevelő tevékenységének biztosítása és az oktatási körülmények valamint a módszerek fejlesztése, modernizálása. Itt sikerült nagy előrelépést elérni, főleg az informatikai berendezések fejlesztése és azok alkalmazásának területén.

A nehéz anyagi helyzetű diákokon próbált segíteni a Köteles László képviselő úr által alapított Pro Ipari nonprofit alapítvány. Mint az iskola volt tanulója és pártfogója segített anyagi támogatást biztosítani taneszközök fejlesztéséhez is.

1991-ben Albert Sándor igazgatása alatt megalakult a Magyar Tannyelvű Kereskedelmi Akadémia, ami iránt nagy volt az érdeklődés a magyar diákok körében, így az épületen belül két önálló intézmény kezdett működni. Ez a helyzet néha nagyon különös és kellemetlen szituációkat eredményezett. A két iskola egyesítése minden téren nagyon aktuális lett, de a minisztériumi beosztottak – vaskalaposságuk miatt – nem akarták ezt megérteni. Végül is nyugdíjba vonulásom előtt sikerült kiharcolni az egyesítést. Meggyőződésem, hogy ez a sokszínű iskola sokkal több lehetőséget biztosít az iskola további fejlődéséhez, és így továbbra is rugalmasan igazodik az élet aktuális igényeihez, hiszen ez volt rá jellemző működésének 140 éve alatt. A holland partnerektől sokszor hallottuk – főleg a projekt kezdetén – a sokszínűségekre való felhívásukat, amit sikerült is megvalósítani. Az iskola részére mai napig az egyik legnagyobb kihívás az alapfokú iskolákon állandóan csökkenő diáklétszám. Ez elsősorban a demográfiai hullámvölgy következménye, valamint a régióinkra nehezedő gazdasági válság, amely nagyon sokszor anyagilag

teszi lehetetlenné a szülők számára gyermekük kassai taníttatásának „luxusát”.

Komoly szakmai és fejlődési előrelépést jelentett az 1991-ben beindult Felsőfokú Szakképzés, amit a holland partnerek segítségével a tanári testület igyekezetével sikerült stabilizálni és a projektet nagyon jó eredménnyel befejezni. Végzőseink könnyen el tudtak helyezkedni, elméleti és gyakorlati tudásuknak köszönhetően.

Az iskolának hosszú, 140 éves történelme alatt voltak kritikus évei – elsősorban az I. és II. világháború utáni nagyon bizonytalan helyzetekre gondolok –, ám ezeken sikerült elődeinknek úrrá lenni. A mai helyzet ugyancsak emberpróbáló a jelenlegi iskolavezetés és tanári testület számára. Az intézmény hosszú történelme elkötelezettséget jelent a jelenlegi iskolavezetés számára is, amit hitem szerint meg fog oldani.



Pulen Lajos

Igazgató : 2003 – 2008

Már kora gyermekkoromban hallottam a kassai Ipariskoláról. Édesanyám egyik unokaöccse járt ide, 1950 és 1954 között. Én akkor második alapiskolás kisdíák voltam, és ha hazajött, mindig megmutatta a rajzait, pl. egy gőzmozdony hajtóművének rajzára úgy emlékszem, mintha ma lett volna. Elbűvölten néztem, hogy mire lehet képes az ember. De másért is szerettem ezt a kedves rokont. Akkoriban már tanulgattam korcsolyázni, és mindig elvesztettem a korcsolya kulcsát, ami nélkül nem tudtam volna felvenni a cipőmre. Nos, ő hozott Kassáról vagy öt darabot, és ez nekem nagyon imponált.

Ezután már ott motoszkált a fejemben, hogy egyszer én is ilyen rajzokat fogok készíteni a gépekről. Ehhez segített a legjobb barátom, Varga Laci is, akinek autószerelő volt az apja, és már óvodás koromban náluk játszottam a sok szerszám és rozsdás gépalkatrész között. Mikor nagyobbak lettünk, az édesapja elővett egy régi MANET motorkerékpárt az ócskavasból és azt mondta, hogy ezt nekünk adja, ha rendbe tesszük és megjavítjuk. Az ő szakmai felügyelete alatt sikerült is, de motorozni csak a réten, a libák között tudtunk. Persze megengedték a Kovács János bácsi cséplőgépe javításánál előbb a báméskodást, később a kisebb-nagyobb segítséget is. Édesapám közben a vasútállomás fűtőházánál kapott alkalmazást, és én naponta hordtam neki az ebédet. Közben megcsodálhattam közelről a Kassáról érkezett gőzmozdonyokat, amint szenet és vizet töltöttek beléjük, oлаjozták csapágyaikat, vagy éppen a fordítóhídon ellenkező irány-

ba fordították őket. Ezek a gyermekkori képek mára mozaikká állnak össze emlékezetemben, és egyértelmű, hogy ezek terelték érdeklődésemet a gépek, a gépészet felé.

Mire a nyolcadik osztályt befejeztem, már a család is egyhangúlag szavazott arra, hogy jelentkezsem az Ipariskolába. Ma is emlékszem, ahogy Schulz György, akkori igazgató, irányította a felvételi vizsgára érkező szülőket és gyermekeiket. Az írásbeli rész matematikából Veres József felügyelete alatt ment végbe, ő vizsgáztatott szóban fizikából és Fraenkel Ágnes szlovák nyelvből. Felvettek. És így kezdődött az IPARISTA életem, amiről még akkor nem tudtam, hogy ötven évig fog tartani, hogy itt töltöm aktív életemet. Amikor a sikeres érettségi vizsga után a brünni műszaki egyetemre felvettek, nem tudhattam, hogy tanárként térek vissza az IPARIBA. Bejutottam az általam megálmodott „Autók és belsőégésű motorok” szakra, és sikeresen el is végeztem azt. De már a negyedik évfolyamban jelezte egykori tanárom, Richtarsik Ferenc, hogy ha lenne kedvem a tanításhoz, most erre nyílik lehetőség. Visszajöttem, mert megtiszteltetésnek vettem a lehetőséget, hogy olyan tanárok között foglalhatok helyet a tanári szoba asztalánál, akiktől az alapokat tanultam, és akiket mindig nagyra becsültem. Elkezdődött a tanítás, eleinte csak leutánoztam az én tanáraitam, később a pedagógiai tudományok rejtelmeibe is betekintést nyertem a két-éves „Pedagógiai minimum” nevű továbbképzésen. A gyakorlat, az óralátogatások a szakmai munkaközösségben folytatott

megbeszélések egyre több tapasztalatot adtak, figyelni kezdtük a korszerű oktatási módszerek és eszközök megjelenését, és megpróbáltuk ezeket bevezetni a pedagógiai gyakorlatunkba. Negyvenegy évig tanítottam és ugyanennyi évig tanultam is. Mert a műszaki fejlődés megkövetelte, hogy elsajátítsuk a számítástechnika rejtelseit, bevezessük a számítógép-vezérlésű szerszámgépeket, az automatizációs berendezések és műszerek, valamint a legkorszerűbb mérőberendezések kezelésének oktatását.

1991-től műhelyfőnök lettem és a gyakorlati oktatást irányítottam. 2000-től Bárány János mellett igazgatóhelyettes lettem, és főleg a szakoktatás felügyelete, valamint a személyzeti feladatok voltak rám bízva. 2003-ban Bárány János nyugalomba vonulása után lettem az iskola igazgatója, és öt éven át irányítottam az iskolát 2008-ban elérkezett nyugdíjazásomig. Még két éven át, 2010-ig voltam óraadó tanár, és ezután végleg nyugállományba vonultam. Ez pontosan ötven év a felvételi vizsgától számítva.

Ha megkérdezik, mit jelent számomra az IPARI, egyszerű választ tudok adni: Az életemet. Százával neveltem gépészeket. Utánam sokan mentek a brünni egyetem motoros szakára tanulni, vagyis megfertőződtek tőlem, mert a motorok nagyon fertőzőek tudnak ám lenni. Mindig az új, a korszerű dolgok iránt érdeklődtem, és diákjaimba is ezt csepegtettem, mert ez a fejlődés alapja. A gépészet logikus gondolkodást igényel, és a logika tanulható. A tanítás során erre különösen odafigyeltem. A tudás ne magolás, hanem logikus gondolkodás eredménye legyen. A kreativitás, az alkotókészség és a rugalmas alkalmazkodó képesség a mai korszerű tudásszerzés alapkövei.

Igazgatóságom idején a diáklétszám csökkenése állította a legnagyobb kihívás elé az iskolát. Ez annyira jelentős volt, hogy el kellett dönteni, a két szak, a gépészet és az elektrotechnika közül, melyik maradjon meg, mert mind a kettőre már nem jött elég jelentkező. Az ipar is más, korszerűbb tudással rendelkező középiskolásokat igényelt. Ezt egy új szak bevezetésével oldottuk meg, ez a MECHATRONIKA, amely a gépészet és az elektrotechnika korszerű ötvözete. Korszerűsíteni kellett a laboratóriumokat, főleg az automatizálás terén, de a CNC gépek és a háromdimenziós mérőgép beszerzése is komoly anyagi igényekkel járt. Mindezt sikerült beszereznünk, és szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy iskolánk a hasonló középiskolák között az egyik legkorszerűbben felszerelt iskola lett. Alapvető fontosságot kapott az idegen nyelvek oktatása. Ez a világot nyitotta meg végzőseink előtt.

Másik nagy kihívást jelentett az iskola számára az anyagi eszközök biztosítása. Az ún. normatív finanszírozás elve a diákok létszámától tette függővé az anyagiak mennyiségét. A gazdasági helyzet és a dél-szlovákiai munkanélküliség sok szülő számára megnehezítette az iskoláztatás feltételeit. Ez és más tényezők csökkentették a diákjaink létszámát, és velük együtt az anyagiak beáramlását. Próbálkoztunk pályázatokkal, támogatók megkeresésével és az iskolai mellékuzemág felfuttatásával. Részskereket el is értünk, de a fő ok, a széles toborzási terület, a nagy távolságok és a növekvő költségek felemésztették a forrásokat. Az én pályafutásom alatt megváltozott a társadalmi rendszer. Míg a régi tervutasításos rendszerben nem sok lehetőségünk nyílt a korszerű dolgok bevezetésére, pedig lett volna rá bővebb anyagi keret, addig az új társadalmi rendszerben az iskolaügyre fordított anyagiak fogytak el egyre gyorsabb ütemben. Míg a régi rendszerben az ideológia súlykolására fektettek nagy hang-

súlyt, az új szabad világban a helyes irány megtalálása jelentett komoly fejtörést. Ki kellett találni, hogyan tudjuk biztosítani végzőseink elhelyezkedését. Ezért a döntéseinkbe bevontuk a régiók munkaadóit, és a véleményüket figyelembe vettük. Eből a szempontból pozitív változást hozott a Felsőfokú Szakképzés bevezetése az érettségizettek részére, akik további három év alatt magas szintű tudásra tehettek szert a számítógépes tervezés terén. Emellett jól hasznosíthatták az automatizáció, a CNC programozás és a 3D mérés során szerzett elméleti és gyakorlati tudásukat. Új szint hozott a felsőfokú szakképzésbe a logisztikai szak bevezetése. Mindkét szak végzősei jó eséllyel pályáznak a munkaerőpiacon, egyszóval sikeresek.

Ma nem kedvelik a fiatalok a műszaki iskolákat. Nem szeretik úgymond azokat a szakokat, ahol bepiszkolják a kezüket. Ezt a szemléletet kellene valahogy kiküszöbölni, és bemutatókkal attraktívvá tenni a műszaki iskolákat. Az ipar egyre inkább jelzi a műszaki szakembergárda hiányát. Háttérigényként pedig korszerűsíteni kellene a természettudományi tantárgyak oktatását. Más szóval meg kell szerettetni a matematika és a fizika tanulását. Még mindig Öveges professzor tévés fizikaóráira gondolok, és a Breznický László által tanított matematikaórákra. Azt nem lehetett nem szeretni.

Nyugalomba vonulásom előtt kezdtem írni az iskolánk történetét feldolgozó könyvemet. Majd egy másik könyvben összegyűjtöttem az iskola fellelhető tablóinak fényképeit. Augusztusra kaphatók lesznek. Emléket akarok állítani a múltnak, mert csak a múlt ismerete mutatja az utat a jövő felé.

Az Ipariskola legfontosabb tennivalója a diáklétszám stabilizálása és a későbbi létszámnövelés elérése. A tanerő tapasztalt,

jól képzett, a felszerelés korszerű. Adottak a sikeres oktatás keretei. Ha mindezt körüllegéné az a bizonyos IPARISTA SZELLEM, amely egykor oly nagy erővel bírt az emberfők kiművelése során, akkor újra dicsősége teljes fényében ragyoghatna az IPAR... Mert senki sem veheti félvállról a 140 éves múlt által ránk rótt kötelezettségeket. Lehet, hogy nehéznek tűnnek a feladatok, de gondoljunk bele Szakkay József korába, amikor egy alacsony, vályogfalú épületben indult meg az oktatás, műhelyek és taneszközök nélkül. Mégis mire volt képes a lelkesedés, az ügy iránti odaadás és a kemény akarat. Emberpróbáló kihívások voltak ezek, akkor is és most is azok. Itt van hát a lehetőség arra, hogy egykor majd a jelenlegi tanárgenerációról is oly nagy tisztelettel emlékezzenek meg, mint ahogy mi tesszük azt manapság. Szerencsére van kiről példát venni. Adjon az Isten mindenkinek elegendő erőt hozzá.



Ipari 140

(Elhangzott az iskola jubileumi ünnepségén)

Tisztelt vendégeink, kedves kollégák, diákok, iparisták! Születésnapot – kívált, ha kerek évfordulóról van szó – mindig családi körben, barátaival ünnepel az ember. A mai ünnepelt családja és barátainak köre azonban oly népes, hogy mi, akik most itt vagyunk, hogy felköszöntsük, csak töredékét képezzük szeretteinek. Kerek 140 esztendőről jöttünk ma megemlékezni, hogy felidézzük a múltat, méltassuk a jelent és megpróbáljunk egy értékekkel teli, ígéretes képet festeni a jövőről.

140 éves a kassai Ipariskola, mindnyájunk szeretett Iparija. Történelme három évszázad és két évezred határain ível át, átfogja a teljes XX. századot, magán viselve annak minden borzalmát, szenvedését, hordalékát. Joggal mondhatjuk, hogy az Iparin át-dübörgött a történelem, miközben háborúk és békék váltogatták egymást, diákok tucatjai haltak meg értelmetlenül a frontokon, országhatárokat tologattak ide-oda, embereket ki- és betelepítettek, és eközben nemzedékek váltak földönfutókká, mert a politika játékszerai voltak. De a történelem viharaiiban is voltak – mert kellett, hogy legyenek – biztos pontok, kapaszkodók, melyek a zűrzavaros időkben az állandóságot jelképezték. A tantermek zsvajja, a tankönyvek tartalma és üzenete, a tanári asztalokon tornyosuló, javításra váró feladatok tömkelege – mind-mind azt hirdették, amit Ady Endre úgy fogalmazott

meg, hogy az élet él, és élni akar. Míg Európa recsegett-ropogott, és sorra dőltek meg hazug tanok és ideológiák, addig a 2x2 örök igazsága, a fogaskerekrek egymásba kapaszkodása és Püthagorasz tétele vagy Ohm törvénye nem változott. Az iskola az ifjúság diadalát, az élet folytonosságát jelentette. És jöttek, egyre jöttek a tudást szomjazók, mert tudták, hogy itt nemcsak ismereteket szerezhetnek, de emberségre nevelik, anyanyelvük és nemzetük tiszteletére is megtanítják őket. Nagytekintélyű és ma is szeretve tisztelt pedagógusok munkálkodtak ezen, és bár a különböző korok politikája az iskolákat is keményen irányította, a legkiválóbb tanárok mindig megtalálták a módját, hogy az állandó erkölcsi értékek szellemében tanítsanak és neveljenek. Ez lehet a titka annak, hogy a kassai Ipari és a hozzá kapcsolódó iparista szó, szerényselenség nélkül állíthatom, fogalommal vált a szlovákiai magyarság körében. Egykori növendékei, tanárai szövvényes hálóként borítják be az országot, a nagyvárosoktól a legkisebb településekig, de az utóbbi két évtizedben már a külföldi országokba is eljutottak sokan.

A régi ismerősök közül többen itt ülnek a közönség soraiban, így a mai ünnepség egyben alkalom arra is, hogy szeretettel üdvözljem az egykori iparistákat, kollégákat, igazgatókat és igazgatóhelyetteseket, iskolabarátokat és vendégeinket, akik

megtiszteltek minket jelenlétükkel. Köszönöm, hogy szerették és támogatták az iskolát, köszönöm a munkájukat és hűségüket az Iparihoz, köszönöm, hogy országszerte gyarapították és többen külföldre is elvitték ennek a patinás intézménynek a jó hírét. És emlékezünk azokra is, akik már nincsenek közöttünk, akiknek arca és neve talán már a múlt homályába vész, de az iskola örökre megőrzi emléküket.

Kedves ünneplő közönség! Régóta dédelgetett tervünk volt, hogy iskolánk viselje alapítójának, Szakkay Józsefnek a nevét, így adózva azon ember emlékének, aki 140 évvel ezelőtt megteremtette az ipari szakképzés lehetőségét Kassán. Köztudott, hogy a kiegyezéskori Magyarországon gyors fejlődésnek indult az ipar, ugyanakkor képzett szakemberekben hiány mutatkozott. Ezt az igényt ismerte fel Szakkay, aki báró Eötvös József, akkori kultuszminiszter hathatós támogatásával, külföldi intézmények működésének példáját tanulmányozva 1872. október 9-én elindította Kassán a Gépészeti Felsőbb Ipartanodát, mostani iskolánk elődjét 19 beiratkozott tanulóval, akik létszáma novemberben már 30-ra emelkedett. Azóta élvezzük áldásos munkájának eredményeit: diákok ezrei szereztek itt képesítést és kezdtek el műszaki pályán dolgozni. Közben persze az iskola is változott, bővült, átalakult, hogy megfelelhessen az új kor megváltozott követelményeinek. Szerencsére mindig voltak rátermett vezetők, pedagógusok, akik ráéreztek a kihívásokra, és modernizálták az oktatást, vagy új szakirányokat vezettek be. Bízom benne, hogy minden egykori, jelenlegi és jövőendő iparistát örömmel és büszkeséggel tölt el, hogy a kassai Ipari hivatalos neve: Szakkay József Szakközépiskola.

Persze tudatosítanunk kell, hogy miközben igen kellemes érzés a régi dicsőséget felidézni, a múltbeli hírnév csak akkor igazán érték, ha ma is hozzá tudunk tenni, gyarapítani tudjuk. A jelen, vagy mondjuk inkább úgy: a pillanatnyi helyzet azonban nem

túlságosan biztató. A demográfiai apály, a magas munkanélküliségi mutatók és emiatt a fiatalok elvándorlása az élet minden területén, így az oktatásügyben is negatívan hat. A magyar iskolarendszer helyzetét azonban még ezen felül is súlyosbítja a magyarság nagyarányú csökkenése az elmúlt évtizedben. Mindezeknek és még több más tényezőnek a következtében iskolánk tanulóinak száma erősen zsugorodott, annak ellenére, hogy az elmúlt években számtalan intézkedéssel próbáltuk ezt a folyamatot megállítani vagy legalább lassítani. Mind az oktatás, mind az infrastruktúra fejlesztése terén számottevő eredmények születtek. Csak néhány példa a teljesség igénye nélkül: az új mechatronika szakirány bevezetésével párhuzamosan korszerű szaktantermeket alakítottunk ki, valamint más, halaszthatatlan felújításokat végeztünk az épületben, ezzel kellemesebb környezetet biztosítva a növendékek számára. De talán fontosabb megemlíteni, hogy minden erőnkel igyekszünk biztosítani a szakmai képzés színvonalának emelését új oktatási módszerek bevezetésével és korszerű gépek működtetésével. Egyre több iparvállalattal sikerül jó kapcsolatot teremtenünk, ami végzős diákjaink elhelyezkedése szempontjából igen fontos. Elindult egy olyan folyamat is, amikor egyes cégek, pl. a tornaljai LVD vállalja néhány diák oktatási költségeinek finanszírozását – bizonyos tanulmányi szint betartása mellett – azzal a feltétellel, hogy az iskola elvégzése után legalább 2 évig ők foglalkoztatják a támogatott tanulót. Az idén először 7 ilyen iparistánk van. Más cégek is jelentkeztek már hasonló igényekkel, így azt tervezzük, hogy kihelyezett osztályt nyitunk, megkímélve ezzel a szülőket és diákokat a Kassára utazás költségeitől. A felsőfokú oktatásban részesülők számára szintén nagyon fontos, hogy munkahelyi környezetben gyakorolhassák szakmájukat, majd lehetőség szerint ugyanazoknál a cégeknél kapjanak állást. Ezért igyekszünk kiterjeszteni kapcsolatainkat olyan iparvállalatokkal, akár

Magyarországon is, melyek igényt tartanak az ő munkájukra. De megemlítem még a felnőttképzésre irányuló programjainkat is, vagyis olyan szakképzési centrum létét, mely az iskola modern gépeinek, felszerelésének jobb kihasználását, valamint a szakképzés bővítését eredményezi. Anyagi lehetőségeink persze igen szűkek és korlátozottak, ezért főleg a humán erőforrásra: a jó ötletekre, a tanárok, diákok és szülők együttműködésére és lelkesedésére számíthatunk. Mi csak azzal tudjuk ismertté és elismertté tenni iskolánkat, ha valami többletet adunk, amit más intézmények nem tudnak biztosítani. Egy jól felszerelt, modernül berendezett és dekorált épület igen vonzó lehet, de az még nem igazi iskola. Köztudott, hogy Arany János egy csűrben tanított több mint száz gyereket írni-olvasni, de az évtizedekkel ezelőtt érettségizett iparisták is kitűnő szakemberekké váltak a modern technika vívmányai nélkül. Meggyőződésem, hogy az igazi iskola több mint az épület, az infrastruktúra a gépiesen végzett tanítással együtt. Amikor a költő Reményik Sándor azt írta egyik ismert versében, hogy ne hagyjátok a templomot és az iskolát!, akkor azt a hitet és szellemiséget értette ezalatt, ami egy gyermeket emberré nevel és egy népet nemzetté formálhat. Ez a hit és szellemiség volt az a megtartó erő, mely bűvópataként mindig jelen volt és táplálta a kassai Iparit, hogy annyi éven keresztül, száz veszéllyel dacolva megmaradt. Ezt ünnepeljük ma, de az ünneplés mellett egyben megmérettetünk is. Vajon jól sáfázkodtunk-e elődeink hagyatékával? Vajon megtettünk-e mindent, hogy tovább vigyük a magyar oktatás ügyét ebben az intézményben? Mindnyájan, akik valamilyen módon – diákként, tanárként vagy alkalmazottként – szereplői voltunk ennek az iskolának, itt hagyunk valamit magunkból, ami láthatóan vagy láthatatlanul annak részévé válik. Tőlünk függ, hogy maradandó tett, vagy csak egy falírka, esetleg egy padba vésett jel őrzi majd emlékünket a jövő nemzedékek számára. Egy

iskola arculatát mindig a pedagógusok és tanítványaik közös munkája, emberi kapcsolata adja meg. A múltban ez a kapcsolat kitűnő, sőt szinte legendás hírű volt. A világban azonban olyan változások történtek, melyek megváltoztatták mind a munka, mind a kapcsolat jellegét. A mai fiatalok egy digitális univerzumban születtek, és a számítógépek meg az internet virtuális valóságában nőnek fel. Ezért a mai tanárookra az a csöppet sem könnyű feladat hárul, hogy megtalálják a növendékekkel való kapcsolatteremtés és kommunikáció új formáit, a diákoknak pedig meg kell érteniük, hogy ők már egy másfajta, tudás központú társadalomban fognak élni, és élethosszig tartó tanulásra kell felkészülniük. Az oktatás célja ugyanakkor nem változott: megpróbálunk hűek maradni a hagyományokhoz, igazodva a modern világ követelményeihez. Mit jelent ez a gyakorlatban? A képlet igen egyszerű: A tanár jól tanítson, a diák jól tanuljon! Mi azonban, akik évtizedeket töltöttünk a katedrán, nagyon jól tudjuk, hogy bármennyire kézenfekvőnek tűnik ez a követelmény, alkalmazása korántsem könnyű feladat. A jövőbe vetett hit és optimizmus nélkül egyetlen pedagógus sem maradt meg a pályán. Küzdj, és bízva bízzál! – a madáchi gondolat ad hitet és erőt munkánkhoz, valamint az a tudat, hogy felelősek vagyunk a szlovákiai magyarság jövőjéért, hiszen mi oktatjuk és neveljük az ifjú nemzedéket.

Kedves Barátaim! Az előbb hivatkoztam már Arany Jánosra, aki nemcsak költő, de élete egyik válságos szakaszában tanár is volt. Befejezésül az ő szavait szeretném idézni, melyek mindenkor, mindenhol, minden oktató és nevelő munka legfőbb célját határozzák meg pedagógus és tanítvány számára egyaránt: Legnagyobb cél pedig itt e földi létben: ember lenni mindig, minden körülményben.

Kassa, 2012. október 12.



Buday Ernő

A Kassai Magyar Iparisták Klubja

Veres József, a Kassai Magyar Ipariskola néhai kedvelt, tekintélyes tanára sokszor tartott érdekes előadásokat az általa megélt eseményekről. Egyszer említette, hogy Budapesten, a Carpátia étteremben havonta rendszeresen összejárnak a kassai Magyar Királyi Állami Felsőipariskola régi diákjai. Egy alkalommal – még a 70-es években – magam is tapasztaltam azt a jó hangulatot, amelyben ez a baráti közösség engem is fogadott. Voltak vagy húszan. Mind idősebbek nálam kb. 25 évvel. Nekem is ebben a baráti közösségben kellett beszámolnom az akkori kassai és az iskolai viszonyokról. Sajnos, többé már nem találkoztunk, de azt a példát, amit az emlékőrzésre tőlük kaptam, nem tudtam elfelejteni.

Valami hasonló kassai klub létrehozása többünkben is érlelődött már évek óta, mígnem 1998. március 16-án, a kassai magisztrátuson, személyesen találkoztunk: Schmidtbauer Ildikó, Bagos László, Bárány János, Buday Ernő, Gazdag József, Nyárfás Károly és Tóth József. Itt döntöttük el, hogy létrehozzuk ezt a klubot. Az alakuló közgyűlést 1994 áprilisában tartottuk meg 39 taggal, majd az év novemberében a klubot bejegyezték mint jogi személyt a szlovák belügyminisztériumban. A klub, mint apolitikus polgári társulás, azzal a célkitűzéssel

szerveződött, hogy a havi egyszeri összejövetelek lehetőséget teremtsenek az egykori kassai iparisták rendszeres találkozására, az iparistákat érintő és érdeklő témák (vállalkozás, kereskedelem, gyártás, közügyek, műszaki érdekességek, az alma mater sorsa, jelene) „családon belüli” megvitatására és a tapasztalatcserékre is. A klub nyitott minden mostani és volt diák, tanár és szimpatizáns számára, nem, nemzeti, vallási, társadalmi, politikai és világnézeti megkülönböztetés nélkül. Taglétszámunk már 60 fő felett van.

Összejöveteleinket a klub megalakulása óta folyamatosan minden hónap első munkanapi hétfőjén, délután 17.00 órakor tartjuk a Mészáros utcai Nemzetiségi Házban, ott, ahol a Márai Sándor Emlékmúzeum van.

Klubtagjaink többek között az iskola volt igazgatói és tanárai: Bárány János, Nógell Tibor, Pulen Lajos, Albert Sándor, Muššák Viktor, Kolár Péter, a Csemadok elnöke, Süli János megyei képviselő, Köteles László, volt parlamenti képviselő, Csákváry Géza és Kánnássy Gyuszi - mint szimpatizánsok, volt VSS labdarúgók – és mások.

Vendégünk volt a közélet egyik-másik szereplője, mint pl.

František Knapík, volt főpolgármester, Filipkó József, volt alpolgármester, Dudás Péter, Pólos Árpád és Ľuba Blaškovičová színművészek, Regéc Gyuszi operaénekes, Bálint Milán hegedűművész; Novotný Viliam parlamenti képviselő, az idén elhunyt egykori iparista, a kedvelt eperjesi első ligás focista, Kozmann Toncsi. Emlékezetünkben őrizzük klubunk első vendégének, Kurucz Nándornak virtuóz zenei játékát, aki egyedi hangszerén egyszerre szólaltatta meg a hegedűt és a trombitát, és lenyűgözött az életfilozófiájával is.

Magyarországról vendégként fogadtuk a budapesti Pátria Civil Szervezetet – Báthory Béla vezetésével, továbbá Budapest XV. és XIII. kerületének küldöttségét, Hajdú László és Tóth József polgármesterek és parlamenti képviselők vezetésével. Az idén látogatott el hozzánk Szekeres Imre, a pozsonyi Magyar Iparkamara volt elnöke is. Gyakori vendégünk volt Szerencsés János, a kassai magyar főkonzul úr, akit tiszteletbeli elnökké fogadtuk. 2007 novembere óta partnerünk a szlovák ipariból a „Klub absolventov priemyselnej školy strojníckej” (A gépipari szak-középiskola öregdiákjainak klubja) Bauer György, volt tanár és iskolaigazgató vezetésével. Közös létrehoztuk és felavattuk Szakkay József tiszteletére az eredeti iskola falán a márvány emléktáblát. Szakkay József 1872-ben – Magyarországon elsőként – Kassán hozta létre a Gépészeti Felsőbb Ipartanodát. Azóta minden év októberében találkozunk az emléktáblánál, és június havában egy közös rendezésű gulyáspartin a Bankón. Nagy örömünkre szolgál, hogy 2008-ban Farkas Antal vezetésével megalakult a Párkányi–Kassai Magyar Iparista Klub, kb. 50 taggal. Példájukat akár a rimaszombati, rozsnyói, szepsi, királyhelmei iparisták is követhetnék!

A klub tagjai rendszeresen részt vesznek a Csemadok és más magyar szervezetek által rendezett akciókon, mint például a március 15-i, augusztus 20-i, október 23-i megemlékezés; de a Fábry Napokon is, a Tokaji Fesztiválon Borsiban stb. Többször részt vettünk Budapesten a Határtalan Civil Szervezetek konferenciáján, ahol alakalom nyílt eszmecserét folytatni erdélyi és újvidéki társainkkal is.

A humán-pluralista eszmeiség és a tolerancia jegyében kifejtett tevékenységéért a Magyar Iparisták Klubja 2010-ben megkapta Kassa-Óváros Önkormányzatának kitüntetését. 2011-től a kassai és a párkányi iparista klub a Szakkay József Polgári Társuláshoz tartozik, de megőrizve eredeti elnevezésüket.

Mivel a tagságunk nagyobb részben már nyugdíjas, szívesen fogadnánk a fiatalabbakat is, akikkel biztosan megtalálnánk a közös érdeklődési területeket.

(Kassai Figyelő)



Mindig is kíváncsi voltam, hogy a Kárpát-medence legrégebbi magyar ipariskolájának - mely a köznyelvben nemes egyszerűséggel kassai ipariként vált híressé – vajon mi lehet a titka. Most, hogy a Szakkay József Szakközépiskola igazgatónőjének felkérésére módomban állt felkeresni az alma mater egykori növendékei közül jó néhányat, megtudhattam tőlük, hogy miért is tekintik élesztő tégelyüknek ezt a nagy múltú oktatási intézményt.

Harminchat évvel ezelőtt, amikor Zolcer Jancsival a kassai Carpano-ban kávézgatás közben megvitattuk újságírói témáinkat, arra bizony nem gondoltam volna, hogy ez a fiú egykor majd Mihail Gorbacsovot saját riportereként fogja alkalmazni, és vele együtt eljut Helmut Kohl német kancellár, George Bush amerikai elnök, Simon Peres izraeli elnök otthonába, vagy II. János Pál pápához a Vatikánba - és még sok más olyan egyéniséghez, akik korunk történelmét csinálták. Lám, a kassai iparinak ilyen növendékei is voltak. A vallomásaik itt vannak e könyv lapjain. Mérnökök, gyárigazgatók, írók, költők, újságírók, egyetemi tanárok, színházigazgatók, magánvállalkozók, közéleti szereplők mondják el, hogy ez az iskola miként indította el őket az életbe. Összinte kitarulkozásaitak jól kiegészítik a 140 éves oktatási intézmény közöttünk élő igazgatóinak önvallomásai. Ezek azért is fontosak, mert az ipari fazonját elsősorban ők szabták meg. Ajánlom ezt a könyvet mindenkinek, akit érdekel Kassa és benne a magyar valóságunk.

Szaszák György

A kiadvány a Szakkay József Szakközépiskola megbízásából készült



Tento projekt je realizovaný s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci dotačného programu Kultúra národnostných menšín.

A könyv megjelenését támogatta a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala a Kisebbségek kultúrája program keretén belül.



Kiadta az XLPixel Media, Kassa